

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556
THE ANALYSIS OF WAN KAEW AWARD-WINNING NON-FICTIONS
DURING 2010-2013

LIU SUNYUE

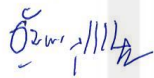
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556
THE ANALYSIS OF WAN KAEW AWARD-WINNING NON-FICTIONS
DURING 2010-2013

LIU SUNYUE

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ตรวจสอบและอนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558

รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา

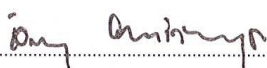
รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์
กรรมการ

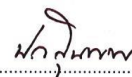
อาจารย์ ดร. พิชรินทร์ บุรณะกร
กรรมการ

อาจารย์ ดร. พิชรินทร์ บุรณะกร
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

รองศาสตราจารย์อิสยา จันทรวินยานุชิต
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556

LIU SUNYUE 566094

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ธิดา โมสิกรัตน์, กศ.ม.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ พวกเราแปลงร่างได้ (2553) ชีวิตศิษย์วัด (2553) เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ (2553) เกิดเป็นเด็กตลาด (2553) วัยใสหัวใจโจน (2554) ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ (2554) จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง (2555) และหนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง (2556) และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นสารคดีที่ให้ความรู้เชิงวิชาการ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ชีววิทยาเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ชนิดต่าง ๆ ความรู้ภูมิปัญญาการเกษตรของภาคใต้เกี่ยวกับการแนะนำวิธีการปลูกต้นไม้และการดูแลธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน ในด้านวิถีชีวิต ประเพณี อาหารการกิน การทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโจน ในด้านความเป็นมาวิวัฒนาการ และลักษณะการแสดงโจน และความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลกจำนวน 25 คนที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จเมื่ออายุ 20 กว่า ประเภทที่สอง เป็นสารคดีเล่าประสบการณ์ มีเนื้อหาที่นำเสนอประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็ก ได้แก่ การเลี้ยงนก การดำเนินชีวิตในชุมชนตลาด กิจวัตรประจำวันที่โรงเรียนและการเป็นลูกศิษย์วัด

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านความรู้ แง่คิด และความเพลิดเพลินโดยผู้เขียนใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่เหมาะสมกับเรื่องราว ใช้กลวิธีการเขียนที่ได้ถ่ายทอดความรู้ข้อเท็จจริงและความเพลิดเพลิน ซึ่งช่วยส่งเสริมการอ่านให้แก่เยาวชน

คำสำคัญ: สารคดี รางวัลแว่นแก้ว เนื้อหา คุณค่า

THE ANALYSIS OF WAN KAEW AWARD-WINNING NON-FICTIONS
DURING 2010-2013

LIU SUNYUE 566094

MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: THIDA MOSIKARAT, ED.M.

ABSTRACT

This research has the purpose to analyze the content of 8 Wan Kaew award-winning non-fictions during 2010 – 2013: Puak Rao Plang Rang Dai (2010), Cheevit Sit Wat (2010), Mua Chan Long Mue Plook Ton Mai (2010), Kerd Pen Dek Talad (2010), Wai Sai Hua Chai Khon (2011), Krai Krai Kor Koei Yi Sib (2011), Chak Yai Esan Thung Lan Farang (2012) and Nu Noi Hua Chai Pirab Kheng (2013) and present the research result in descriptive analysis.

The research finds that Wan Kaew award-winning non-fictions during 2010-2013 could be divided into 2 categories. The first category is non-fictions that give present the content about different academic knowledge relating to biology of animals, agricultural intelligence of Southern Thailand, recommendation for planting and environmental conservation. And give the knowledge of lifestyle and culture of E-Sarn, such as tradition of food and dinning, clothing and daily supplies. Moreover, they also present the art of Khon about its history and evaluation. And give the knowledge about 25 important persons in the world. The second category is the non-fictions give us experiences. The content presents the experiences of childhood life. Include feeding birds living in marketing community daily school life and to be a student in temps.

The writer creates stories with different level of language use of various styles that consists with stories and relay knowledge and interests from real life that help to enrich children's reading. All of these make the Wan Kaew award-winning non-fictions during 2010-2013 are valuable on giving knowledge standpoints and interests.

Keywords: Non-fiction, Wan Kaew Award, non-fiction content valuable

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือจากอาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และรองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำการแก้ไขรายงานการวิจัย รวมทั้งให้กำลังใจจนวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร และรองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์ คณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์และสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีคุณภาพตามหลักเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยในการมาศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย

ขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ ที่ศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ซึ่งได้เรียนรวมกันตลอด 2 ปี และให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งเป็นกำลังใจอย่างดีในทุก ๆ ด้านตลอดมา

LIU SUNYUE

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	4
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	5
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารคดี	7
2.1.1 ความหมายของสารคดี	7
2.1.2 ประเภทของสารคดี	8
2.1.3 ลักษณะของสารคดี	10
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับเนื้อหาและคุณค่าของสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชน	13
2.2.1 ลักษณะของเนื้อหาของสารคดี	13
2.2.2 ลักษณะของคุณค่าของสารคดี	15
2.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับเยาวชน	17
2.3.1 ลักษณะของเยาวชน	18
2.3.2 ความสำคัญของการอ่านกับเยาวชน	19
2.3.3 ความสนใจในการอ่านของเยาวชน	20
2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลแว่นแก้ว	21
2.4.1 ประวัติความเป็นมาของรางวัลแว่นแก้ว	21
2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณสมบัติของงานที่ส่งงานเข้าประกวดรางวัลแว่นแก้ว	22
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี	22
2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล	25

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556	
3.1 สารคดีวิชาการ	29
3.1.1 ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา	29
3.1.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตร	36
3.1.3 ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม	41
3.1.4 ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก	57
3.2 สารคดีเล่าประสบการณ์	63
3.2.1 ประสบการณ์การเลี้ยงนก	63
3.2.2 ประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็ก	67
3.2.3 ประสบการณ์ชีวิตในวัด	73
บทที่ 4 การวิเคราะห์คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556	
4.1 คุณค่าด้านความรู้	78
4.1.1 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทย	78
4.1.2 ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของไทย	81
4.1.3 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา	83
4.2 คุณค่าด้านการให้แง่คิด	85
4.2.1 แง่คิดด้านคุณธรรม	86
4.2.2 แง่คิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม	90
4.2.3 แง่คิดด้านความสำคัญของการศึกษา	91
4.3 คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน	93
4.3.1 การใช้ระดับภาษา	93
4.3.2 การใช้สำนวนโวหาร	97
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	104
5.2 อภิปรายผล	105
5.3 ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	108
ภาคผนวก	112
เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัย	113
ประวัติผู้เขียน	114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและสังคม นอกจากนี้ยังสื่อถึงความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ และยังแสดงออกซึ่งศิลปะอันประณีตงดงามของภาษาและการใช้ภาษา ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์ (2549 : 3-12) กล่าวว่าวรรณกรรมมีคุณค่ามิใช่เพียงแต่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในเนื้อหาเท่านั้น แต่วรรณกรรมยังให้คิดหรือนำเสนอแนวคิดสอดแทรกอยู่เสมอ

วรรณกรรมแบ่งได้ตามลักษณะการประพันธ์เป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมร้อยแก้วกับ วรรณกรรมร้อยกรอง สำหรับวรรณกรรมร้อยแก้วเป็นความเรียงทั่วไป ไม่กำหนดบังคับคำหรือฉันทลักษณ์ การเขียนในลักษณะนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น บันเทิงคดีกับสารคดี (รุ่งฤดี แผลงสร. 2548 : 1) บันเทิงคดีเป็นวรรณกรรมที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น ส่วนสารคดีคือ วรรณกรรมที่มุ่งให้ความรู้และความเพลิดเพลิน อาจเขียนเชิงอธิบาย วิจารณ์ หรือพรรณนา โดยอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ มุ่งตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นและก่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญาแก่ผู้อ่าน วรรณกรรมยังแบ่งออกเป็น ความเรียง บทความ สารคดี ท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติ อนุทิน จดหมายเหตุ เป็นต้น (แม่นมาส ขวลิขิต. 2533 : 1)

สารคดี (Non-Fiction) เป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่มีเนื้อหาน่าสนใจและเป็นงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่มีตัวตนจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้เขียนมีเจตนาเบื้องต้นในการเขียนเพื่อให้สารความรู้ ความคิด นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีการเขียนที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินด้วย วนิตา บำรุงไทย (2545 : 7) ได้สรุปความหมายและลักษณะของสารคดี ได้แก่ คำว่า สารคดี มาจากคำว่า สาระ กับ คดี ซึ่งมีความหมายโดยรูปศัพท์ว่า เรื่องราวที่เป็นสาระหรือมีความสำคัญ ซึ่งมีที่มาจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Feature และฉลวย สุรสิทธิ์ (2522 : 259) อธิบายว่า สารคดีมาจากรากศัพท์ว่า Fact ซึ่งหมายถึง ความจริง ข้อเท็จจริง ลักษณะสำคัญของงานสารคดีจึงเป็นข้อมูลหรือเรื่องราวที่เป็นเรื่องจริงข้อเท็จจริง ต่างจากบันเทิงคดี (Fiction) ซึ่งเป็นเรื่องราวสมมติ ในขณะที่เดียวกันก็มีความแตกต่างจากตำราวิชาการ แบบเรียน หรืองานวิจัยต่าง ๆ ด้วย แม้ว่าสารคดีจะเป็นงานเขียนซึ่งนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงเช่นเดียวกันงานวิชาการ แต่งานเขียนเชิงวิชาการเหล่านั้นมีรูปแบบ สติภาคนำเสนอที่เป็นทางการ และโดยทั่วไปมักมีเนื้อหาที่ลุ่มลึกเหมาะสมสำหรับนักวิชาการเฉพาะสาขาวิชา ส่วนงานเขียนสารคดีมีเป้าหมายที่ผู้อ่านทั่ว ๆ ไป จึงไม่เจาะลึกด้านเนื้อหา และมักมีสติภาคนำเสนอที่ประเทืองอารมณ์คือ ให้ความเพลิดเพลินบันเทิงในการอ่านด้วย

สารคดีเป็นงานเขียนที่มุ่งแสดงความรู้ ความคิด ความจริง ความกระฉ่างแจ้ว และความมีเหตุผลเป็นสำคัญ เนื้อหาของสารคดีที่ดีและนิยมอ่านอย่างแพร่หลาย จึงต้องนำเสนอข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์และให้ความเพลิดเพลิน ตีความได้ง่าย ผู้เขียนงานสารคดีจึงต้องมองทุกแง่มุม ทุกประเด็น ไม่ว่าจะป็นด้านดีหรือไม่ดี โดยแสดงความคิดเห็นที่ควรมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในขณะเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ ถวัลย์ มาตจรัส (2545 : 30) จึงได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับสารคดีว่า สารคดีคือ งานเขียนที่ยึดถือเรื่องราวจากความเป็นจริงนำมาเขียน เพื่อมุ่งแสดงความรู้ ความจริง

พรรณษะ ความคิดเห็นเป็นหลัก ด้วยการจัดระเบียบความคิดในการนำเสนอ ผสมผสานในการถ่ายทอดต่อการสนใจใฝ่รู้ของผู้อ่านเพื่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญา

สารคดีเป็นวรรณกรรมที่สำคัญและมีคุณค่าต่อผู้อ่าน เพราะสารคดีเขียนถึงเรื่องจริงและให้ความรู้แก่ผู้อ่านด้วย วนิดา บำรุงไทย (2545 : 7) ได้สรุปความสำคัญของวรรณกรรมประเภทสารคดีว่าเป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมมาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะในประเทศที่การอ่านพัฒนาฝังรากลึกมานาน เนื่องจากงานเขียนสารคดีเป็นการนำเสนอข้อมูลความรู้ ข้อเท็จจริงอันตอบสนองธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีความอยากรู้อยากเห็น อยากร่วมร่วม รวมทั้งความปรารถนาที่จะเข้าใจในสิ่งแวดล้อม สภาวะ หรือปัญหาต่าง ๆ ตามความจำเป็นหรือความสนใจของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงผันแปรอย่างรวดเร็วและกว้างไกลด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ การเข้าถึงหรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วถึงและกว้างขวางหลากหลายก็ยิ่งเป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและการประกอบอาชีพการงานที่ทันโลกทันเหตุการณ์

ดังนั้นงานเขียนสารคดีนับได้ว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง เพราะเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้ความรู้ต่าง ๆ โดยไม่จำกัด ทั้งให้สาระความรู้ที่ให้ความเพลิดเพลินในการอ่านพร้อม ๆ กันไป ไม่ได้ทำให้เกิดความเคร่งเครียดเคร่งขมวดังเช่นการอ่านตำราวิชาการ

สารคดีมีคุณค่าและความสำคัญต่อผู้อ่านมากมาย ชลอ รอดลอย (2544 : 15-16) ได้สรุปว่าการเขียนสารคดีเหมือนกับการเขียนร้อยแก้วชนิดอื่น ๆ คือ ผู้เขียนต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการเขียนให้ผู้อ่านได้รับคุณค่าของสารคดีเป็นสำคัญ สารคดีมีลักษณะเนื้อหาที่พิจารณาได้ 4 ประการ คือ

1. ให้ความรู้ ข้อเท็จจริง และเนื้อหาสาระแก่ผู้อ่าน เนื้อหาของสารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ผู้เขียนเขียนไว้อย่างละเอียด เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับหรือเคยผ่านประสบการณ์นั้นมาด้วยตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ เนื้อหาสาระและข้อเท็จจริงมากที่สุด

2. ให้คำแนะนำแก่ผู้อ่านในการนำไปปฏิบัติได้จริง เมื่อผู้อ่านมีความคิดเห็นคล้อยตามแล้วต้องการจะนำวิธีที่อ่านนั้นไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมจริง ๆ เนื้อหาสาระคดีให้ความรู้อย่างละเอียด และผู้เขียนมีความชำนาญในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องที่เขียนด้วย เพื่อจะได้คำแนะนำแก่ผู้อ่านโดยถูกวิธีและถูกขั้นตอน

3. ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน ผู้เขียนสารคดีจะต้องมีความสามารถเฉพาะตัวด้วยการใช้สำนวนภาษาที่ชวนให้ผู้อ่านมีความสนุกสนาน หรือใช้สำนวนภาษาที่ทำให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นคล้อยผู้เขียน จะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นพิเศษ

4. ให้ความจรรโลงใจแก่ผู้อ่าน ความจรรโลงใจ หมายถึง การอุ้มชูจิตใจไว้มิให้ตกต่ำ เป็นเรื่องที่สร้างสรรค์ เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วก็เกิดความสบายใจและพอใจ สารคดีบางเรื่องอาจจะมีเนื้อหาสาระที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดความเคร่งเครียดหรือไม่น่าสนใจ แต่ผู้เขียนใช้วิธีเขียนที่ดี มีความชำนาญในการใช้สำนวนภาษาแล้วก็จะทำให้สารคดีเรื่องนั้นกลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น เรื่องที่เกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ซึ่งคนส่วนมากไม่ค่อยสนใจ แต่ผู้เขียนสารคดีมีวิธีการใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่ายและชวนให้เกิดความเพลิดเพลินแล้ว เรื่องนั้นก็ช่วยจรรโลงใจผู้อ่านได้

สารคดีมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีเนื้อหาที่ตอบสนองผู้อ่านแต่ละกลุ่ม เช่น สารคดีสำหรับเยาวชน สารคดีสำหรับนักท่องเที่ยวน สารคดีสำหรับวิชาการ ลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551 : 3) ได้ศึกษาสารคดีสำหรับเยาวชนพบว่า ผู้เขียนจะเลือกเนื้อหา วิธีการเขียน และการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเยาวชน จึงมีการประกวดหนังสือสำหรับเยาวชน เพื่อส่งเสริมให้มีหนังสือดีเผยแพร่สู่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้การประกวดหนังสือสารคดีสำหรับเยาวชนยังเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนสนใจอ่านหนังสือมากขึ้น โดยเฉพาะหนังสือสารคดีสำหรับเยาวชนยังส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้และรักการอ่านยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนของเยาวชนด้วย

วรรณกรรมสำหรับเยาวชนมีความสำคัญในด้านช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้กว้างขวาง เกิดจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังทำให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างดีงามด้วย ดังที่ รพินทร ฌ ฌกลาง (2544 : 29) ได้กล่าวว่า หนังสือฉบับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของเด็ก เพราะหนังสือคือสื่อที่ขยายขอบข่ายความรู้ พัฒนาความคิด เสริมสร้างจินตนาการอันบรรเจิดและยังช่วยกล่อมเกล่าอารมณ์ ความรู้สึกให้ละเอียดอ่อนยิ่งขึ้นด้วย เป็นหนังสือดีเล่มหนึ่งซึ่งอ่านง่าย สนุก ผ่างข้อคิด อาจมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิด ความประพฤติ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กได้

การส่งเสริมให้เยาวชนมีหนังสือสารคดีที่ดี ๆ สำหรับอ่านเพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียน มีการส่งเสริมมานานแล้วในประเทศตะวันตก มีการจัดมอบรางวัลแก่ผู้เขียนหนังสือสำหรับเยาวชนที่มีคุณภาพทั้งในด้านเนื้อหาและภาพประกอบ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2499 (ค.ศ.1956) โดยประเทศสหรัฐอเมริกา และมีการคัดเลือกและให้รางวัลผลงานวรรณกรรมสำหรับเยาวชนในประเทศต่าง ๆ (วชิราภรณ์ สุวรรณวารุฑูร. 2554 : 31) เช่น มีการจัดประกวดหนังสือในประเทศอังกฤษและแคนาดา ซึ่งต่อมากิจกรรมการประกวดวรรณกรรมสำหรับเยาวชนได้เผยแพร่ไปสู่ประเทศต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาของการประกวดหนังสือสำหรับเยาวชน ในปี 2506 โดยฝ่ายวัฒนธรรม สำนักเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ต่อมา มีการจัดประกวดโดยหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนอีกหลายแห่ง มีทั้งที่จัดประกวดเพียงปีเดียว หลายปี และทุกปี ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน สำหรับหน่วยงานที่ได้จัดประกวดต่อเนื่องมาคือการจัดประกวดการแต่งหนังสือ โดยมอบรางวัลสารคดีสำหรับเยาวชน โดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้จัดประกวดหนังสือทุกปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของหนังสือว่าเป็นเครื่องช่วยพัฒนาความคิด สติปัญญา และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

สำหรับภาคเอกชนมีการจัดประกวดรางวัลแว่นแก้ว โดยบริษัท นานามีบุ๊คส์ จำกัด ได้จัดทำโครงการประกวดวรรณกรรมสำหรับเยาวชนเพื่อให้รางวัลแว่นแก้ว มีแนวคิดว่าการพัฒนาคุณภาพคนไทยเป็นเรื่องที่ภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันวางนโยบาย และดำเนินการในระยะยาว ทำให้ภาคเอกชนมีส่วนช่วยผลักดันร่วมส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมการอ่าน และช่วยสนับสนุนให้มีหนังสือคุณภาพดีที่หลากหลายในจำนวนมากพอต่อผู้อ่านทุกระดับอายุ ซึ่งวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลนี้ มีคุณค่าตามนโยบายทั้งสองที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น (พรพนทิศา ปานเอี่ยม. 2554 : 5)

ชื่อรางวัลแว่นแก้วนั้นมาจากพระนามแฝงงานพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีความเป็นมาของชื่อรางวัล “แว่นแก้ว” ว่าสมเด็จพระเทพรัตน

ราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใช้พระนามแฝง “แวนแก้ว” ในพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเยาวชน เปี่ยมคุณภาพเรื่อง “แก้วจอมแก่น” และ “แก้วจอมขน” เด็กและเยาวชนอ่านแล้วชอบมาก รวมทั้งได้เรียนรู้ ซึมซับสิ่งดี ๆ ในการพัฒนาตนเอง จึงเป็นสิริมงคลและเกียรติประวัติยิ่งทั้งต่อบริษัท นาน มีบุ๊คส์ จำกัดและโครงการประกวดนี้ ที่ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชนุญาต ให้บริษัท ฯ อัญเชิญพระนามแฝง “แวนแก้ว” มาเป็นชื่อรางวัลตามคำกราบบังคมทูลของบริษัท (“อัพเดทข่าว คราวการประกวด และตลาดต้นฉบับ” 2549 : ออนไลน์)

ปัจจุบันในประเทศไทยมีการจัดประกวดวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดี ทั้งหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนหลายรางวัล สำหรับรางวัลสารคดี “แวนแก้ว” เป็นรางวัลหนึ่งที่ทรงคุณค่าของ แวดวงวรรณกรรมไทย และเป็นรางวัลของโครงการประกวดวรรณกรรมสำหรับเยาวชน วรรณกรรมที่ ได้รับรางวัลนี้มีผู้วิจัยได้ศึกษาคุณค่าและลักษณะของวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว ระหว่างปี 2544-2552 ดังวิทยานิพนธ์ของ ลลิตา ศุภธนสินเขม (2551) วชิราภรณ์ สุวรรณวรางกูร (2554) และพรรณทิทา ปานเอี่ยม (2554) ซึ่งได้พบว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้วมีคุณค่าที่นำศึกษาและได้ มีประโยชน์ต่อผู้อ่านสำหรับเยาวชน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้ใช้ในการอ่าน การฟัง และเรียนรู้ด้วย นับได้ว่า หนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้วเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าแก่ เยาวชนและเป็นหนังสือที่ได้ส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติ จึง สนใจศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของสารคดีรางวัลแวนแก้วที่ได้รับรางวัล ปี พ.ศ.2553-2556 ซึ่ง จะได้เข้าใจลักษณะเนื้อหา และคุณค่าของสารคดีที่มีต่อผู้อ่านที่เป็นเยาวชน และยังสามารถมีความรู้ เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยที่แทรกในเนื้อเรื่อง รวมทั้งได้ศึกษาคุณค่าต่อเยาวชน ผู้อ่านวัยอื่น และสังคมด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของสารคดีรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมุติฐาน ดังนี้

1. สารคดีรางวัลแวนแก้วมีเนื้อหาที่เป็นความรู้ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ได้แก่ วิชาการ ความรู้ต่าง ๆ วัฒนธรรม และประวัติชีวิตของคนหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้ เพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียน ทำให้เยาวชนสนใจอ่านเพื่อให้ได้รับความรู้และความบันเทิง

2. คุณค่าของสารคดีรางวัลแวนแก้วมีคุณค่าในด้านความรู้ การให้แง่คิด และความเพลิดเพลินโดยการใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่เป็นกลวิธีการเขียน ที่ถ่ายทอดความรู้สึก ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน และส่งเสริมให้เยาวชนสนใจอ่านเพิ่มขึ้น

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้ มีดังนี้

1. แนวคิดด้านเนื้อหาของสารคดี

เนื้อหาเป็นส่วนที่สำคัญของสารคดี เนื้อหาที่นำมาเขียนสารคดีเป็นความรู้ ข้อเท็จจริง กล่าวถึงเรื่องราวและพฤติกรรมของบุคคลที่มีตัวตนจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ยังมีเรื่องเกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิชาการ ฯลฯ เนื้อหาของสารคดีแตกต่างจากวรรณกรรมอื่นที่เป็นเรื่องแต่ง เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น หรือบทกวี ตรงที่สารคดีเป็นวรรณกรรมที่มีพื้นฐานของเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง

2. แนวคิดด้านคุณค่าของสารคดี

สารคดีมีคุณค่าที่ดีต่อผู้อ่านและสังคม สารคดีเป็นงานที่สะท้อนสัจจะความเป็นจริง ให้ทั้งสาระความรู้ และรสของวรรณกรรม เนื้อหาให้คุณค่าความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือชีวิตประวัติบุคคล วิชาการ ธรรมชาติ สารคดีจึงมีคุณค่าที่ทำให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางเพิ่มขึ้นจากสิ่งที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ที่ได้พบเห็น ผู้เขียนมีนำเสนอความคิดเห็นในสารคดี ซึ่งเป็นคุณค่าที่ให้แง่คิด นอกจากนี้แล้ว สารคดียังมีคุณค่าด้านให้ความบันเทิง ผู้อ่านได้พักผ่อนหย่อนใจ ได้ความรู้ พร้อมกับได้รับความสนุกสนานไปด้วย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 จำนวน 8 เล่ม มีรายชื่อหนังสือสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553-2556 ต่อไปนี้

ปีที่ได้รับรางวัล	ชื่อหนังสือ	ผู้แต่ง
2553	พวกเราแปลงร่างได้	จิตติมา ช้างพุ่ม
2553	ชีวิตศิษย์วัด	นุกูล ตันริยงค์
2553	เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้	สมใจ สมคิด
2553	เกิดเป็นเด็กตลาด	ปัทมา กลิ่นทอง
2554	ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ	ณ วัฒน์
2554	วัยใสหัวใจโจน	ภูผา
2555	จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง	สิริวิฑู วงศ์โภชย์
2556	หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง	ดิศวัตต์ อัคริยานนท์

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **สารคดี** หมายถึง งานเขียนสร้างสรรค์ประเภทร้อยแก้ว ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นความรู้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง พิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระ เป็นเรื่องราวที่เขียนเกี่ยวกับบุคคล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้ ความคิด โดยใช้ภาษาที่สร้างความเพลิดเพลิน

2. **รางวัลแว่นแก้ว** หมายถึง รางวัลของโครงการประกวดวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่บริษัท นานามีบุ๊คส์ จำกัด เป็นผู้จัดทำเป็นโครงการ โดยมีแนวคิดว่าการพัฒนาคุณภาพคนไทยเป็นเรื่องที่ภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันวางนโยบายและดำเนินการในระยะยาว เป็นรางวัลที่มอบให้กับผลงานวรรณกรรมเยาวชน ทั้งแนวบันเทิงคดีและสารคดี ที่สร้างสรรค์โดยนักเขียนไทย

3. **เนื้อหาของสารคดี** หมายถึง เรื่องราวสารคดีที่เป็นความรู้ เรื่องจริง ข้อเท็จจริงทั้งหมดและครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมีหลากหลายประเภท เนื้อหาของสารคดีจะอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้และสิ่งที่จริง

4. **คุณค่าของสารคดี** หมายถึง สารคดีให้สิ่งที่ดีต่อผู้อ่านและสังคม โดยสะท้อนความเป็นจริงของมนุษย์และสังคม ให้ทั้งสาระความรู้ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ มีความบันเทิง และเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม ทำให้ผู้อ่านเกิดแนวคิดใหม่ในการดำเนินชีวิตหรือด้านอื่น ๆ และยังได้รับความเพลิดเพลินด้วย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีและนำมาวิธีศึกษาการวิเคราะห์อย่างละเอียด
2. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของสารคดีสำหรับเยาวชนและผู้อ่านทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางวิจัยต่อไป
3. ศึกษาและคัดเลือกสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2556
4. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2556
5. ศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วระหว่างปี พ.ศ. 2553-2556
6. สรุปและรายงานผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ทำให้เข้าใจลักษณะเนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556
2. ทำให้เข้าใจคุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ในด้านต่าง ๆ
3. ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของสารคดีที่มีต่อผู้อ่านและสังคม โดยเฉพาะเยาวชนจะได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 ในด้านเนื้อหาและคุณค่าต่อผู้อ่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารคดี

2.1.1 ความหมายของสารคดี

2.1.2 ประเภทของสารคดี

2.1.3 ลักษณะของสารคดี

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับเนื้อหาและคุณค่าของสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชน

2.2.1 ลักษณะของเนื้อหาของสารคดี

2.2.2 ลักษณะของคุณค่าของสารคดี

2.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับเยาวชน

2.3.1 ลักษณะของเยาวชน

2.3.2 ความสำคัญของการอ่านกับเยาวชน

2.3.3 ความสนใจในการอ่านของเยาวชน

2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลแว่นแก้ว

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของรางวัลแว่นแก้ว

2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณสมบัติของงานที่ส่งงานเข้าประกวดรางวัลแว่นแก้ว

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

โดยมีรายละเอียดดังสาระสำคัญต่อไปนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารคดี

สารคดีเป็นวรรณกรรมที่ให้ความรู้และความบันเทิงใจ มีการใช้กลวิธีการเขียนที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินด้วย นักวิชาการได้อธิบายวรรณกรรมสารคดีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 ความหมายของสารคดี

มนัสติยา เจ้าตุรี (2543 : 97) ให้ความหมายว่า สารคดี ตรงกับภาษาอังกฤษว่า non - fiction ซึ่งหมายถึง เรื่องทั่วไปที่เป็นเรื่องจริงไม่ใช่เรื่องสมมติเหมือนบันเทิงคดี สารคดีเป็นงานเขียนหรือวรรณกรรมที่ผู้เขียนมีเจตนาที่เสนอสาระที่เป็นจริงตามข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่ปรากฏ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความคิด ความกระจ่าง แต่ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ต้องสร้างสรรค์ผลงานของตนอย่างมีศิลปะ มีวิธีการเสนอเรื่องให้เกิดรส เสมือนหนึ่งว่าผู้อ่านมีส่วนร่วมรู้ในเรื่องหรือเหตุการณ์นั้น ๆ จนเกิดความบันเทิงใจหรือความประทับใจ

ทวิศักดิ์ ญาณประทีป (2543 : 61) กล่าวว่า สารคดีเป็นร้อยแก้วประเภทหนึ่ง ซึ่งเรื่องที่เขียนขึ้นนั้นมีความจริงมากกว่าจินตนาการ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่ายในเรื่องที่อ่าน ผู้เขียนจึงพยายามหาวิธีเขียนที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปด้วย ฉะนั้นการเขียนสารคดีจึงมีหลายแบบหลายประเภท แต่ยังคงรักษาลักษณะเฉพาะของสารคดีไว้ครบถ้วน แม้ว่าเรื่องที่เขียนขึ้นจะมีลักษณะคล้ายกับบันเทิงคดีก็ตาม

วนิดา บำรุงไทย (2545 : 7) กล่าวว่าคำว่า สารคดี มาจากคำว่า สาระ กับ คดีซึ่งมีความหมายโดยรูปศัพท์ว่า เรื่องราวที่เป็นสาระหรือมีความสำคัญ ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Feature

ชลอ รอดลอย (2551 : 3) กล่าวว่า สารคดี คือ หนังสือที่ให้เนื้อหาสาระและความรู้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่บางทีก็ให้ความเพลิดเพลินด้วย ทั้งยังแบ่งออกไปเป็นประเภทย่อย ๆ อีกหลายประเภท เช่น บทความ เรื่องเล่าส่วนบุคคลชีวประวัติ อดชีวประวัติ และความเรียง สารคดีจึงหมายถึงงานเขียนที่ยึดเรื่องราวจากความจริง นำมาเขียนเพื่อมุ่งแสดงความรู้ ความจริง ทรรศนะ ความคิดเห็นเป็นหลัก ด้วยการจัดระเบียบความคิดในการนำเสนอผสมผสาน การใช้กลวิธีที่กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ของผู้อ่านเพื่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญา

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2553 : 15) ให้ความหมายว่า สารคดี (non-fiction) คือ วรรณกรรมร้อยแก้วที่มุ่งให้ผู้อ่านได้สาระข้อเท็จจริงความรู้และความคิดเห็นเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะการเขียนของผู้แต่งไปพร้อมกันด้วย

สรุปได้ว่าสารคดีเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เป็นงานเขียนที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่มีตัวตนจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ผู้เขียนมีเจตนาเบื้องต้นในการเขียนเพื่อให้สาระความรู้ ความคิด นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินด้วย

2.1.2 ประเภทของสารคดี

สารคดีมีเนื้อหาที่หลากหลาย มีรูปแบบและกลวิธีการเขียนที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน อีกทั้งมีการสอดแทรกจินตนาการ ทำให้สารคดีกลายเป็นงานเขียนที่ให้ความบันเทิง มีสีสันและมีชีวิตชีวา สารคดีจึงเป็นงานเขียนร้อยแก้วประเภทหนึ่งที่มีความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมากในปัจจุบัน และมีการแบ่งประเภทในทางวิชาการที่นักวิชาการได้จำแนกประเภทของสารคดีไว้แตกต่างกัน ซึ่งประมวลได้ดังนี้

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 33-35) แบ่งประเภทของสารคดีดังนี้

1) สารคดีบุคคล (Personal Profiles) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตที่น่าสนใจของบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ

2) สารคดีโอกาสพิเศษ (Seasonal Stories) เป็นเรื่องสารคดีที่เขียนตามเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของแต่ละชาติ ได้แก่ วันสำคัญ เดือนที่มีความหมายพิเศษ วันพิเศษ ปีพิเศษต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันจักรี วันเฉลิมพระชนมพรรษา ปิรณรงค์วัฒนธรรมไทย ฯลฯ เป็นต้น

3) สารคดีประวัติศาสตร์ (Historical Features) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นำมาเขียนขึ้นเพื่อย้ำเตือนจิตสำนึกของนุชนรุ่นหลัง หรือเพื่อย้ำให้เห็นความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้คนในชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องราวดังกล่าว เช่น สงครามยุทธหัตถี

การเสียดวงศรียุธยา การสร้างกรุงเทพมหานคร เป็นต้น เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่นำมาเขียนในแง่มุมใหม่ ๆ ได้เสมอ ทั้งนี้เพราะเมื่อเวลาผ่านไป ทรศณะต่าง ๆ ก็อาจจะเปลี่ยนไป ทำให้เกิดความคิดและมุมมองใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4) สารคดีท่องเที่ยว (Travel Features) เป็นสารคดีการนำเรื่องราวที่พบเห็นจากการท่องเที่ยวมาเขียนถึงในแง่มุมต่าง ๆ ตามแต่ทรศณะของแต่ละคน

5) สารคดีแนะนำวิธีทำ (How-to-do Features) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแสดงขั้นตอนการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การผลิตกีตาร์ การทำขนม การตัดเย็บเสื้อผ้า หรืออาหารพิเศษ ต่าง ๆ เป็นต้น

6) สารคดีเด็ก (Children Stories) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับเด็ก อาจจะเป็นจิตวิทยาเด็ก การเลี้ยงดู การใช้แรงงานเด็ก หรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง

7) สารคดีสตรี (Women Stories) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวที่เขียนถึงสตรีในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สตรีกับการพัฒนา บทบาทของสตรีในยุคปัจจุบัน สตรีกับการเมือง เป็นต้น

8) สารคดีเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Stories) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวที่เขียนเกี่ยวกับสัตว์ในแง่ของการให้ความรู้ที่เป็นสาระ เช่น ทุ่งทองเทพธิดาแห่งป่าสยาม (สารคดีเรื่องเกี่ยวกับเรื่องผีเสื้อ) ค้างคาวกิตติ (เรื่องของค้างคาวที่เล็กที่สุดในโลก) เป็นต้น

9) สารคดีความทรงจำ (Memory) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวของความทรงจำในอดีตที่มีความสำคัญสำหรับสังคมที่ผู้เล่าได้ฟื้นความหลังให้ผู้เขียนนำมาเขียนเผยแพร่ หรืออาจจะเขียนเองจากความทรงจำของตนก็ได้ เช่น การอพยพหนีสงคราม การละเล่นสมัยก่อน พิธีกรรมเก่า ๆ เป็นต้น

10) สารคดีจดหมายเหตุ (Archives) เป็นสารคดีที่มีเรื่องราวของการบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์อาจจะเป็นทางราชการหรือกึ่งราชการก็ได้

วนิดา บำรุงไทย (2545 : 9-11) ก็ได้อธิบายประเภทของสารคดี โดยกล่าวถึงการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของงานเขียนสารคดีที่นักวรรณกรรมไทยได้มีการจัดประเภทของสารคดีแตกต่างกันไปบ้าง ดังต่อไปนี้

- 1) บทความ
- 2) สารคดีวิชาการ
- 3) สารคดีบันทึกการท่องเที่ยว
- 4) สารคดีประวัติบุคคล
- 5) สารคดีเล่าประสบการณ์

рінฤทัย สัจจพันธุ์ (2532 : 34-35) ได้แบ่งประเภทสารคดีไว้ในหนังสือ วรรณกรรมปัจจุบัน ตามรูปแบบวิธีเสนอเรื่อง กลวิธีเขียน และเนื้อหาสาระของการเขียนออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวโดยสรุปคือ

1) สารคดีท่องเที่ยว เป็นสารคดีที่มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอการท่องเที่ยว แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ๆ หรือแนะนำให้รู้จักประเทศต่าง ๆ ในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยม การปกครอง สถานที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวพลาดไม่ได้ อาจมีภาพประกอบสวยงาม หรืออาจเขียนเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นในการไปเที่ยวที่ต่าง ๆ โดยเสนอรูปแบบเป็นเล่ม หรือเป็นบทความก็ได้

2) สารคดีชีวประวัติและอัตชีวประวัติ สารคดีชีวประวัติเป็นหนังสือที่ผู้หนึ่งเขียนถึงชีวิตของผู้อื่น ส่วนสารคดีอัตชีวประวัติเป็นชีวประวัติที่เจ้าของเขียนเล่าประวัติชีวิต เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับตนเองโดยตรง

3) สารคดีวิชาการ มีลักษณะใกล้เคียงกับตำราวิชาการ แต่จะต่างกันในศิลปะการเขียน

4) บทความ เป็นความเรียงเรื่องจริง อาจมีลักษณะเป็นการเสนอปัญหาหรือวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่สำคัญต้องเสนอทรรศนะของผู้เขียนด้วย

ชลอ รอดลอย (2544 : 3) ได้แบ่งประเภทของสารคดีเป็น 4 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1) สารคดีประเภทชีวประวัติและอัตชีวประวัติ ซึ่งมีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตของบุคคลจริง ๆ ทั้งบุคคลที่มีชีวิตของบุคคลอื่น ส่วนอัตชีวประวัติเป็นสารคดีที่ผู้เขียนเขียนเล่าเรื่องราวของชีวิตตนเอง

2) สารคดีบทความ เป็นสารคดีเขียนจากสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีการแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนลงไปด้วย ซึ่งมีลักษณะต่างจากสารคดีตรงที่มุ่งแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนเป็นหลัก มีส่วนประกอบคือการให้ความรู้และความจริง

3) สารคดีประเภทความเรียง เป็นสารคดีที่เน้นการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน ทั้งเรื่องจริงจึ่ง เรื่องขบขัน ซึ่งให้แง่คิดเกี่ยวกับปรัชญา

4) สารคดีท่องเที่ยว เป็นสารคดีที่ให้ความรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้เขียน มีลีลาการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินและได้รับความรู้ควบคู่กันไปด้วย

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของสารคดีมีหลายแนวคิดและต้องพิจารณาเนื้อหาของสารคดีรวมถึง การใช้ภาษา กลวิธีการเขียน เนื้อหาลำหรับผู้อ่าน ฯลฯ ทำให้ประเภทของสารคดีแบ่งได้หลายประเภท

2.1.3 ลักษณะของสารคดี

สารคดีมีลักษณะหลายประการ โดยผู้เขียนจะต้องนำลักษณะสำคัญทั้งหลายมาเรียบเรียงเขียนเป็นสารคดี ในเรื่องลักษณะของสารคดี มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 242) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่ว ๆ ไปของสารคดีไว้ว่า

1) จุดมุ่งหมาย ผู้แต่งสารคดีจะมีจุดมุ่งหมายในการเขียนตามข้อใดข้อหนึ่งหรือมีครบทุกข้อ ดังนี้ คือ

1.1) เพื่อเสนอความรู้ หรือเรื่องราวของข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้อ่าน

1.2) เพื่อจูงใจให้ผู้อ่านเชื่อหรือคิดคล้ายตามความคิดของผู้แต่ง

1.3) เพื่อมุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน

2) รูปแบบ รูปแบบของสารคดีส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

2.1) คำนำ เป็นส่วนแรกของการเขียนที่จะเร้าใจผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกสนใจอยากติดตามเรื่องต่อไปจนจบ หรืออาจจะทำให้ผู้อ่านไม่สนใจเลิกอ่านทันทีก็ได้ ดังนั้นเพื่อให้ส่วนที่เป็นคำนำนี้เป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามอ่านเรื่องในตอนต่อไป ผู้แต่งจึงต้องคิดหากลวิธีต่าง ๆ มาใช้ เช่น นำด้วยข่าว หรือนำด้วยการสรุปใจความสำคัญหรือคำถาม เป็นต้น

2.2) เนื้อเรื่อง เป็นส่วนที่ขยายความนำ หรือเป็นส่วนที่ผู้แต่งจะแสดงความคิดเห็น แสดงข้อเท็จจริงหรือแสดงเหตุผลประกอบเรื่อง ตลอดจนการแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้แต่ง ดังนั้นเรื่องที่

จะนำมาเขียนเป็นสารคดีจึงไม่มีขอบเขตจำกัด หากเป็นเรื่องที่ให้สาระความรู้และความคิดแล้วก็นำมาเขียนเป็นสารคดีได้ทั้งสิ้น ถึงกระนั้นก็ตามนักเขียนสารคดีที่ดีก็ควรคำนึงถึงเรื่องความถูกต้องชัดเจนของข้อมูล ความแปลกใหม่ เทียงธรรม และสร้างสรรค์ของความคิดต่าง ๆ ที่จะเสนอไว้ในเนื้อเรื่องด้วย

2.3) บทสรุป เป็นส่วนท้ายของเรื่อง เป็นการจบเรื่องหรือเป็นตอนที่ผู้เขียนสรุปเรื่องที่เขียนมาทั้งหมด บทสรุปจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกันกับคำนำ เพราะถ้าปิดเรื่องไว้ดีจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกระทึกใจ หรือได้แง่คิดที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในชีวิตรประจำวันด้วย กลวิธีการเขียนบทสรุปที่ผู้แต่งกันอยู่ทั่วไป ได้แก่ วิธีการสรุปใจความสำคัญของเรื่อง วิธีการจบด้วยคำถามฝากให้ผู้อ่านคิดต่อ จบด้วยคำพูดหรือประโยคที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน เป็นต้น

3) วิธีการเขียน สารคดีที่น่าอ่านและน่าสนใจนั้นจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในด้านการแต่งเนื้อหา โดยใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่สละสลวย น่าอ่าน เพราะสำนวนภาษาที่ดียอมให้ทั้งความกระจำงในเนื้อหาและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านไปพร้อมกันด้วย

มนัสติยา เจ้าสุริ (2543 : 98) อธิบายลักษณะของสารคดี ดังนี้

1) มีเนื้อหาที่ให้ความรู้และความคิด ข้อมูลที่นำมาเขียนอาจได้จากประสบการณ์ความรอบรู้ หรือความคิดเห็นของตนเองหรือเขียนจากการค้นคว้าอ้างอิงจากหนังสือต่าง ๆ หรือจากการสัมภาษณ์ก็ได้ แต่เรื่องที่น่ามาเขียนต้องเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นจากจินตนาการหรือความคิดฝัน

2) มีส่วนที่เป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน แม้ว่าสารคดีบางเรื่องอาจเขียนโดยเน้นการให้ข้อมูลที่ค้นคว้ามาจากแหล่งข้อมูลในห้องสมุดหรือจากการสัมภาษณ์ แต่การเสนอข้อมูลความรู้ โดยไม่มีความคิดเห็นประกอบเลยนั้นอาจไม่มีลักษณะที่ดีของการเขียนสารคดี เพราะคุณค่าประการหนึ่งของงานเขียนสารคดีที่ให้แก่ผู้อ่านก็คือ ความคิดเห็นของผู้เขียน ซึ่งอาจแตกต่างหรือเหมือนกับทรรศนะของผู้อื่นก็ได้

3) มีเนื้อหาที่คนทั่วไปสนใจ เนื้อหาที่น่ามาเขียนสารคดีควรเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่สนใจและทันสมัย หรืออาจเป็นเรื่องในอดีตที่ผู้คนละเลย แต่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะหยิบยกมาเขียนเพื่อสร้างความสนใจได้ในแง่มุมใหม่ เนื้อหาของสารคดีอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม การบริโภค การพักผ่อน การแต่งกาย การจัดบ้าน การจัดสวน การเดินทางท่องเที่ยว วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การศึกษา ศาสนา ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

4) มีกลวิธีการเขียนที่ชวนอ่านน่าติดตาม กลวิธีการเขียนสารคดีจะแตกต่างจากการเขียนตำราหรือการเขียนงานทางวิชาการที่มุ่งให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่าน อีกทั้งสร้างเสริมความรู้สึกละเฉพาะสาขาวิชาโดยไม่เน้นเรื่องความบันเทิงหรือความเพลิดเพลิน การเขียนสารคดีจะต้องใช้กลวิธีการเขียนที่ชวนอ่านน่าติดตาม มุ่งให้ข้อเท็จจริง ความรู้ ขณะเดียวกันก็ให้ความเพลิดเพลินด้วย นับตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง การลำดับความ สำนวนโวหาร การเปิดเรื่องและการปิดเรื่องต้องสัมพันธ์กัน ผู้อ่านสามารถอ่านได้อย่างเพลิดเพลินโดยไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกบังคับให้อ่านงานเขียนที่มุ่งให้ความรู้ นอกจากนี้ลักษณะการนำเสนอหรือกลวิธีการเขียนยังสัมพันธ์กับลีลาการเขียนของผู้เขียนแต่ละคน

ดังนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหาของสารคดีจึงชี้ให้เห็น “ตัวตน” ของผู้เขียนผ่านตัวอักษร ทำให้ผู้อ่านรู้จักว่าผู้เขียนเป็นใคร อย่างไร มีความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ค่านิยม ฯลฯ รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ

(2541 : 80) กล่าวถึงลักษณะของสารคดีว่า มีลักษณะ 3 ประการ คือ เนื้อหา รูปแบบ และการนำเสนอ

1) เนื้อหา เนื้อหาของสารคดีจะเป็นความรู้หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องทั่วไปที่มนุษย์สนใจใคร่รู้ เช่น การแต่งกาย การตกแต่งบ้าน สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ปรากฏการณ์ ธรรมชาติ ระบบจักรวาล ฯลฯ โดยที่ผู้เขียนนำมานำเสนอและแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกแทรกไว้

2) รูปแบบ สารคดีมีรูปแบบการเขียนหลากหลาย เช่น ความเรียง บทความ บันทึก จดหมาย และในปัจจุบันมีการเขียนสารคดีอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายบันเทิงคดี คือ มีตัวละคร บทสนทนา ฉาก และการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตาม

3) การนำเสนอ การนำเสนอสารคดี จะเน้นที่ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และความรู้สึกของผู้เขียนมากกว่าจินตนาการ วางโครงเรื่องไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างรวดเร็ว การนำเสนอ สารคดี แบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

3.1) การนำเสนอในรูปของบทความ เป็นการนำเสนอโดยมีความคิดเห็นของผู้เขียนเป็นแก่นเรื่อง มีความรู้เป็นส่วนประกอบ

3.2) การนำเสนอในรูปแบบอื่น ๆ เช่น บันทึก จดหมาย ฯลฯ เป็นการนำเสนอโดยมีความรู้เป็นแก่น มีความคิดเป็นเครื่องปรุงแต่ง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มีผู้กล่าวถึงลักษณะของสารคดีไว้มากมาย มีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการเขียน สารคดีควรมีข้อใดข้อหนึ่ง หรือมีครบทุกข้อดังนี้ คือ

1.1) เพื่อเสนอความรู้ หรือเรื่องราวของข่าวสารข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้อ่าน

1.2) เพื่อจูงใจผู้อ่านให้เชื่อหรือคิดคล้ายตามความคิดของผู้แต่ง

1.3) เพื่อมุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน

2) รูปแบบการเขียน มีการเขียนที่หลากหลาย ได้แก่ บทความ ความเรียง บันทึก อนุทิน จดหมาย เป็นต้น โดยการเขียนแต่ละรูปแบบจะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป ทั้ง 3 ส่วนจะต้องมีเนื้อหาที่ถูกต้อง ชัดเจน และสร้างสรรค์ เข้ากับเรื่องนั้น ๆ ด้วย

3) เนื้อหา ต้องเป็นเรื่องจริงที่ให้ความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิดและมีความสร้างสรรค์ โดยนำข้อมูลมาจากประสบการณ์ การสัมภาษณ์บุคคลอื่น หรือการค้นคว้าของผู้เขียนและเป็นเนื้อหาที่คนทั่วไปให้ความสนใจ โดยไม่จำกัดขอบเขตของเนื้อหา ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกแทรกไว้ด้วย

4) วิธีการนำเสนอผู้เขียน ผู้เขียนต้องมีกลวิธีการเขียนให้น่าติดตาม ชวนอ่าน ให้ความรู้ ประกอบความเพลิดเพลิน โดยใช้ภาษาที่น่าสนใจ นับตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่อง ลำดับความ สำนวนโวหาร การเปิดเรื่องและปิดเรื่อง ต้องสัมพันธ์กันที่จะสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า สารคดีเป็นงานเขียนที่มีลักษณะสำคัญคือเสนอความรู้ ข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นข้อเท็จจริง ได้แสดงความคิดเห็นของผู้เขียน และมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน เนื้อเรื่องสารคดีได้นำเสนออย่างมีศิลปะและน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านติดตามอ่านทั้งเล่ม

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับเนื้อหาและคุณค่าของสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชน

สารคดีสำหรับเด็กและเยาวชนมีลักษณะของเนื้อหาและคุณค่า ดังมีสาระสำคัญดังนี้

2.2.1 ลักษณะเนื้อหาของสารคดี

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 174-177) ได้สรุปว่า หลังจากเปิดหลักสูตรเพื่อดูแนวทางในการหยิบเนื้อหาสาระที่ปรากฏในหลักสูตรมาเขียนเป็นสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชนแล้วสรุปได้ว่า เนื้อหาสาระสำหรับนำมาเขียนสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชนจำแนกได้ดังนี้

1) เนื้อหาทางด้านวิชาการ

การเขียนสารคดีให้เด็กและเยาวชนอ่านนั้น เนื้อหาสาระที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดก็คือ เนื้อหาสาระด้านวิชาการในหนังสือเรียนหรือเรื่องราวที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น บางที่ยังไม่มีความชัดเจนนัก ในกรณีเช่นนี้ เราก็สามารถเขียนสารคดีเพิ่มเติมให้เนื้อหาที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้นได้ หรืออย่างในกรณีเรื่องราวชีวิตสัตว์ต่าง ๆ นั้น บางครั้งยังมีเกร็ดความรู้อีกมากมายที่หนังสือเรียนไม่ได้บอกไว้ เมื่อดูก็สามารถที่จะเขียนเป็นสารคดีเพิ่มเติมได้อีกเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น วินัย รอดจ่าย นำความรู้เรื่อง ผีเสื้อถุงทอง มาเขียนเป็นสารคดีให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพิ่มเติม นั่น ก็เป็นการนำความรู้ทางด้านวิชาการมาปรับให้เหมาะสมได้เป็นอย่างดี ยังมีเนื้อหาสาระทางด้านวิชาการอีกมากมายที่เด็ก ๆ สามารถเรียนรู้ได้ เพียงแต่ว่าครูจะต้องนำเนื้อหาดังกล่าวนั้นมาปรับให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก ๆ เสียก่อนที่จะเขียนเป็นเรื่องเป็นราวออกมา เนื้อหาวิชาการในชั้นเรียนจึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการเขียนสารคดีสำหรับเด็กและเยาวชน

2) เนื้อหาสาระเสริมบทเรียน

เนื้อหาสาระบางเรื่องจะมีส่วนเสริมให้บทเรียนมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและน่าเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ที่แม้ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้โดยตรงก็ตาม ยกตัวอย่างเรื่องการทำนา ในหนังสือเรียนอาจจะพูดกลาง ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การทำนาในแต่ละภาคของประเทศไทยก็มีวิธีการทำนาที่แตกต่างกัน เรื่องราวเพื่อครูสามารถจะนำวิธีการทำนาในแต่ละภาคมาเขียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพื่อจะได้เกิดการเปรียบเทียบวิธีการทำนาจากภาคต่าง ๆ ของไทย นอกจากนี้อาจจะนำเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับประสบการณ์การทำนาของชาวนาจริง ๆ มาถ่ายทอดให้นักเรียนได้รับรู้ก็อาจจะได้ เรื่องราวสนุกสนานในอีกแง่มุมหนึ่งก็ได้ เนื้อหาเรื่องราวอย่างนี้เป็นเนื้อหาสาระเสริมที่ทำให้บทเรียนชัดเจนยิ่งขึ้น

3) ชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นชีวิตที่น่าสนใจ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นผู้เจริญ การอยู่รวมกันมาก ๆ มักจะมีประเพณีและวิถีในการดำรงชีวิตที่ผิดแผกแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น มนุษย์มีภูมิปัญญา ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างกัน ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างกัน ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างนี้สามารถนำมาเขียนเป็นสารคดีให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตนได้ดีกว่าให้เด็ก ๆ ไปยอมรับภูมิปัญญาจากต่างบ้านต่างเมืองโดยไม่เคยเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเลย

4) ความรู้ทั่ว ๆ ไป

ธรรมชาติของเด็กนั้นจะมีความผูกพันอยู่กับสัตว์เลี้ยงในบ้าน สัตว์มีทั้งความน่ารักและอันตราย เช่น สุนัข อาจจะกลายเป็นสุนัขบ้า แมว อาจจะกลายเป็นแมวบ้า ขนของสัตว์เลี้ยงเหล่านี้บางทีก็เป็นต้นเหตุทำให้เกิดโรคหอบหืดก็มีไม่ใช่น้อย ๆ

เรื่องราวต่าง ๆ ของชีวิตสัตว์ดังกล่าวนี้ ครูสามารถนำเอามาเขียนเป็นสารคดีส่งเสริมให้เด็ก รู้จักรักสัตว์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความรู้เรื่องธรรมชาติของสัตว์ไปพร้อมกันด้วยว่า สัตว์เลี้ยง เหล่านั้นมีธรรมชาติอย่างไร ควรดูแลสุขภาพของสัตว์อย่างไรและทำอะไร คนกับสัตว์จึงจะอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดกาล

นอกจากเรื่องสัตว์แล้วอาจจะมีเรื่องพืช หรือเรื่องอื่น ๆ อีกมากที่ครูสามารถนำมาเขียนเป็น เรื่องเป็นราวสำหรับการเรียนรู้ควบคู่กันไปกับความเจริญเติบโตของชีวิต

5) สถานที่สำคัญในท้องถิ่น

ในแต่ละท้องถิ่นจะมีสถานที่สำคัญประจำถิ่นอยู่โดยทั่วไป สถานที่สำคัญดังกล่าวนี้ สามารถ จำแนกเป็น

5.1) สถานที่สำคัญในท้องถิ่น

5.2) สถานที่สำคัญทางภูมิศาสตร์

5.3) แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

5.4) อื่น ๆ

สถานที่สำคัญดังกล่าวนี้สามารถนำมาเขียนเป็นสารคดีเพื่อการเรียนรู้หรือเพื่อการเผยแพร่ สำหรับการท่องเที่ยวก็ได้

6) วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ประชาชนยึดถือปฏิบัตินั้น ปัจจุบันกำลังถูกกลืนหายไป อย่างมาก เรื่องราวต่าง ๆ อย่างนี้ สามารถนำมาเขียนเป็นสารคดีเพื่อการเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์ หรือ เพื่อการฟื้นฟูก็ได้ทั้งสิ้น

ยังมีเรื่องราวต่าง ๆ อีกมากมายที่รับรู้กันในแต่ละท้องถิ่น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าสืบสาวให้ดี แล้วก็จะเห็นถึงความสำคัญที่ซ่อนอยู่ เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้อมูลสำหรับการเขียนสารคดี ได้ทั้งสิ้น

จินตนา ไบกาซูยี (2530 : 51) ได้กล่าวถึง ลักษณะเนื้อหาของสารคดีสำหรับเยาวชนว่า เนื้อหา มีสารประโยชน์ คุณค่า และความคิดแบบแฝงที่ผู้อ่านจะได้รับ ผู้อ่านย่อมจะได้ทั้งสิ่งที่ป็นสาระ ซึ่ง อาจออกมาในรูปความรู้อันมีประโยชน์ ขนบธรรมเนียมประเพณีสังคม ประสบการณ์ และทรรศนะ หรือความนึกคิดของผู้เขียนในด้านวิชาการ เป็นต้น สารคดีสำหรับเยาวชนนั้นมุ่งเน้นถึงความคิดเริ่ม สร้างสรรค์ในเนื้อหาของสารคดีสำหรับเยาวชน ช่วยให้มีความคิดเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ให้กับ ผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะเยาวชนซึ่งเป็นผู้อ่านของเรานั้นกำลังอยู่ในวัยเจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ และ สติปัญญา พัฒนาการเหล่านี้ถ้าได้สิ่งกระตุ้นในทางที่ดีงาม สารคดีสำหรับเยาวชนหลัก ส่วนใหญ่มีการ ใช้ภาษา คำ ประโยคที่อ่านเข้าใจง่ายอย่างเหมาะสมกับวัย อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้คำง่าย ๆ แต่ เลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้อ่านและข้อความ การใช้คำง่าย ประโยคง่าย อาจทำให้หนังสือจืดไม่สะดุดใจ ดูเป็นสำนวนธรรมดา ไม่ชวนสนใจ แต่ถ้าใช้คำยาก คำศัพท์ คำสูง หรือสำนวนยาก ต้องตีความอีกชั้น หนึ่ง หรือต้องให้ผู้อ่านอธิบายอีกครั้ง ผู้อ่านก็จะทึ่งไม่อ่านต่อไปได้

ในเรื่องสำนวนภาษานี้มีข้อเสนอแนะว่า ควรจะเป็นการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมแก่จังหวะ ใช้โอกาส สถานที่ และตัวละคร นอกจากนี้ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งที่ควรคำนึงคือ คำและประโยคที่ใช้ ในบทเจรจาของตัวละครในเรื่องควรจะเป็นสำนวนที่เยาวชนพูดในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ไม่ใช่

สำนวนผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้แต่งเรื่อง เยาวชนจะไม่พูดบทเจรจาที่ยาวมากกว่า 4-5 บรรทัด หรือไม่ใช้คำใหญ่ ๆ ในการพูดจาโต้ตอบ ไม่อธิบายสิ่งใดยาว ๆ เป็นต้น สารคดีสำหรับเยาวชน โดยเฉพาะสำหรับเยาวชนจะมีคุณค่าเหนือกว่าเล่มอื่นได้นั้นมักจะตัดสินกันด้วยการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาและโวหารเป็นส่วนใหญ่

แม้มาส ชวลิต (2533 : 1) ได้กล่าวถึงลักษณะเนื้อหาของสารคดีสำหรับเยาวชนเยาวชนว่าเป็นหนังสือหรืองานเขียนที่เยาวชนซึ่งอายุระหว่าง 11-20 ปี เลือกอ่าน เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อความรู้ต่าง ๆ อันแตกต่างไปจากหนังสือแบบเรียน เนื้อหาของสารคดีที่เหมาะสมกับเยาวชน รวมไปถึงเรื่องจริงจากชีวประวัติบุคคลหรือวิทยาศาสตร์ แต่ต้องมีวิธีเขียนที่เหมาะสมกับวัย เพิ่มพูนความสามารถในการอ่านและความเข้าใจด้านภาษาจนเกิดนิสัยการอ่านหนังสือ หรือเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เป็นหนังสือสำหรับเยาวชน หรือเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

สุพิน วิริยะพงศ์พานิช (2545 : 83) ได้สรุปลักษณะเด่นของหนังสือเยาวชน ดังนี้

1) มุ่งให้ความบันเทิงเป็นหลัก ความรู้เป็นส่วนเสริมประกอบ เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่ชอบสนุกสนาน ร่าเริง เนื้อหาที่จะบรรจุลงไปควรเป็นเรื่องที่สนุกสนานชวนติดตาม เป็นแก่นของเรื่องสำหรับความรู้ผู้เขียนเพียงสอดแทรก แต่อย่าให้มากนัก จะทำให้เยาวชนเบื่อหน่ายต่อการอ่าน

2) เนื้อเรื่องควรสอดคล้องกับวัย และจิตวิทยาความต้องการของเด็กหรือเยาวชน เช่น เด็กอายุ 6-8 ปี ชอบอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับนิทาน ตำนานเทพนิยาย คำกลอนง่าย ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน หรือเด็กวัย 11 ปี เด็กผู้ชายชอบอ่านเรื่องลึกลับผจญภัย เด็กผู้หญิงชอบอ่านเรื่องชีวิตในบ้าน สัตว์

3) เป็นหนังสือที่เด็กหรือเยาวชนสามารถตัดสินใจซื้อด้วยตนเองได้ด้วยความพอใจ หนังสือนี้จะต้องมีจุดเด่นในด้านรูปเล่ม ภาพประกอบ เนื้อหา เมื่อเด็กหยิบขึ้นมาพิจารณาแล้ว สามารถตัดสินใจด้วยตนเองที่จะซื้อหนังสือได้

4) เป็นหนังสือที่เด็กหรือเยาวชน ๆ ทั่วไปยอมรับ ซึ่งหนังสือในลักษณะนี้ เด็ก ๆ จะกล่าวถึงเสมอ หรือจำนวนความถี่ของการใช้หนังสือเล่มนี้ จากการที่เด็กขอยืมจากห้องสมุดไปอ่านที่บ้าน หรือสภาพของหนังสือที่เลือกร่องรอยของการเปิดอ่าน ดูจนชำรุดทรุดโทรมก่อนกาลเวลา เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะเนื้อหาของสารคดีจะเป็นสารคดีที่เป็นข้อมูลเท็จจริง ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของเนื้อหาสารคดีแต่ละประเภท สารคดีสำหรับเยาวชนมีลักษณะคือ สารคดีที่เยาวชนอ่านแล้ว น่าสนใจ และเกิดสนุกสนานเพลิดเพลิน และพร้อมได้รับความรู้จากการอ่านด้วย นอกจากนี้ มีเนื้อหาสาระตรงกับใจที่เยาวชนอยากจะอ่าน มีรูปเล่มสีสันทนสวยสะดุดตา เนื้อหาที่เหมาะสมกับเยาวชนและใช้ภาษาที่ควรเยาวชนอ่านด้วย ชวนให้หยิบขึ้นมาดูมาอ่าน โดยไม่ต้องบังคับ ไม่ว่าจะหนังสือที่ให้ความรู้หรือให้ความบันเทิงก็ตาม

2.2.2 ลักษณะคุณค่าของสารคดี

สารคดีเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่น ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ทั้งด้านการศึกษาวิเคราะห์ และด้านความรู้รอบตัว แบ่งคุณค่าเป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1) คุณค่าทางด้านปัญญา

วรรณกรรมเกือบทุกเรื่องผู้อ่านจะได้รับความคิด ความรู้เพิ่มขึ้นไม่มากก็น้อย มีผลให้สติปัญญาแตกฉาน ทั้งทางด้านวิชาการ ความรู้รอบตัว ความรู้เท่าทันคน ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ให้ข้อคิดต่อผู้อ่าน ขยายทัศนคติให้กว้าง บางครั้งก็ทำให้ทัศนคติที่เคยผิดพลาดกลับกลายเป็นถูกต้อง เช่น มีทัศนคติว่าคนยิวเป็นคนตระหนี่ เห็นแก่ตัว พาให้สังคมนึงเคยจนครั้งได้อ่านเรื่อง *The diary of a young girl* แต่งโดย แอนน์ แฟรงค์ (Anne Frank) (แปลเป็นภาษาไทยชื่อบันทึกลับของแอนน์ แฟรงค์ โดยสังวรณ์ ไกรฤกษ์) หรือชื่อเรื่อง *Child of the Holocaust* แต่งโดยแจ๊ค คูเปอร์ (Jack Kuper) (แปลเป็นภาษาไทย ชื่อ เล็กเกิดเป็นยิว โดยจำเนียร สิริธิดารงค์) และเรื่อง *Mon Ami Frederic* แต่งโดย ฮันส์ ปีเตอร์ ไรซ์เตอร์ (แปลเป็นภาษาไทย ชื่อเฟรดคอริกเพื่อนรัก โดย งามพรรณ เวชชาชีวะ) เป็นต้น ซึ่งเป็นสารคดีที่ถ่ายทอดโดยเด็กชาวยิว เมื่ออ่านแล้วเกิดความรู้สึกสงสารคนยิว ในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทัศนคติเดิมที่มีต่อยิวก็เปลี่ยนแปลง (ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม. 2551 : ออนไลน์)

2) คุณค่าด้านอารมณ์

สารคดีให้ความบันเทิงใจด้วยกลวิธีการแต่งและการใช้ภาษา สารคดีบางเรื่องให้อารมณ์ถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ด้วยวิธีการใช้ถ้อยคำที่มีชีวิตจิตใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม ได้รับรสสุนทรียภาพ เกิดแรงบันดาลใจที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดมายังผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะตีความวรรณกรรมนั้น ๆ ออกมาซึ่งอาจจะตรงหรือคล้ายกับผู้ประพันธ์ก็ได้ เช่น อารมณ์โศก อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ เคียดแค้น เป็นต้น สารคดีจึงเป็นวรรณกรรมที่เป็นเครื่องขัดเกลาอัธยาศัย และกล่อมเกลาอารมณ์ให้หายความหมักหมม คลายความกังวล และความหมกมุ่นในจิตใจก่อให้เกิดความผ่องแผ้วทำให้รู้สึกชื่นบานและร่าเริงในชีวิต ทำให้หายจากการมีจิตใจที่คับแคบ รู้ค่าความงามของธรรมชาติ ความมีระเบียบเรียบร้อย ความดีความงาม และความจริงหรือสัจธรรม ที่แฝงอยู่กับความรื่นเริงบันเทิงใจหรือหัวเราะกับคำพูดในหนังสือนั้นมีผลดีทางด้านอารมณ์ แต่วรรณกรรมมิใช่การสอนโดยตรง มิใช่การการโฆษณาชวนเชื่อ การปลุกสำนึกเชิงสังคม อาจจะทำได้ดีที่สุดในวิถีการของศิลปะก็ได้ เพราะการเปลี่ยนใจของมนุษย์นั้น คงไม่มีวิธีใดดีกว่าจับใจเขาเสียก่อนด้วยสุนทรียอารมณ์ (ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม. 2551 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2553) ได้อธิบายลักษณะของคุณค่าของสารคดีไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) คุณค่าด้านอารมณ์ หมายถึง สารคดีที่ดียอมทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกอย่างไรอย่างหนึ่งในขณะที่อ่าน ผู้อ่านต้องรู้จัก “อ่านสำรวจ” ตรวจสอบความรู้สึกของตนเองขณะที่อ่านรวมทั้งพยายามเข้าถึงอารมณ์ที่ผู้เขียนถ่ายทอดไว้ในงานเขียนด้วย

2) คุณค่าด้านสติปัญญา หมายถึง ให้พิจารณาว่าเนื้อเรื่องของสารคดีนั้น ๆ ได้ให้ข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะเป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา การแพทย์แผนไทย กฎหมาย การจัดการ เป็นต้น นอกจากนี้ให้พิจารณาถึงสารจากวรรณคดีที่ให้ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นคติชีวิตแก่ผู้อ่านด้วย วรรณคดีทุกเรื่องนอกจากจะมีหน้าที่หลัก คือ ให้ความบันเทิงใจแล้ว ยังเป็นอาหารสมองที่สำคัญแก่ผู้อ่านด้วย แม้จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณคดีแต่ละเรื่องจะแตกต่างกันก็ตาม

3) คุณค่าด้านคุณธรรมสังคม คำว่า “สังคม” ในที่นี้ หมายถึง ชนชาติและชุมชนที่รวมกันอยู่ภายใต้การปกครองในกรอบวัฒนธรรมเดียวกัน สังคมเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมและจริยธรรมร่วมกัน โดยทั่วไปก็ย่อมแสดงภูมิปัญญาของตนออกมาในวรรณกรรม เราจึงสามารถมองเห็นวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของคนในสังคมที่วรรณกรรมนั้น ๆ ได้จำลองภาพออกมา ฉะนั้นวรรณกรรมจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาฉายให้เราเห็นถึงสิ่งดังกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดีซึ่งจะทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิตของคนในสมัยของวรรณกรรมนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น หากวรรณคดีเน้นสอนเรื่องใดเป็นพิเศษ ย่อมหมายถึง สังคมขณะนั้นกำลังขาดคุณธรรมที่จะช่วยจรรโลงสังคมให้ดำรงอยู่ในขั้นนั้นด้วย การพิจารณาคุณค่าด้านสังคมของวรรณกรรมจึงต้องพิจารณาด้วยว่าวรรณกรรมเรื่องนั้นได้ช่วยจรรโลงหรือพัฒนาสังคมมากน้อยเพียงใด

ทิพวัลย์ ชันธมะ (2545 : บทนำ) ได้กล่าวว่า หนังสือสำหรับเยาวชน มีคุณค่าด้านให้สาระความรู้ หรือความเพลิดเพลิน โดยใช้วิธีเขียน การจัดทำ และรูปเล่มที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถในการอ่านของเยาวชน หนังสือสำหรับเยาวชนโดยทั่วไปช่วยให้เยาวชนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความรู้ สอนองความต้องการตามธรรมชาติของเยาวชน ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ช่วยปลูกฝังคุณธรรมและเจตคติให้กับเยาวชน

นอกจากนี้ สุพิน วิริยะพงศ์พานิช (2545 : 83) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณค่าของหนังสือสำหรับเยาวชนไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ช่วยให้เยาวชนเกิดความพร้อม ความคล่องแคล่ว เสริมสร้างให้รักการอ่านและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 2) ช่วยเสริมทักษะและเสริมสร้างบุคลิกลักษณะนิสัย ค่านิยม ทศนคติ คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ
- 3) ช่วยให้เยาวชนได้รับความบันเทิงและตอบสนองความสนใจของเยาวชนด้วยการอ่าน
- 4) ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตัวเอง และผู้อื่น รวมถึงสิ่งที่ผ่านมาในอดีต ขาวสารความรู้ ความคิด และคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกต้อง อันจะทำให้เกิดโลกทัศน์กว้างไกล มีความรอบรู้ ทันโลกทันเหตุการณ์
- 5) ช่วยลับสมองและส่งเสริมเชาวน์ปัญญาให้กับเยาวชน

สรุปได้ว่า ลักษณะคุณค่าของสารคดีก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนมีหลายด้าน ได้แก่ ช่วยให้เยาวชนได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน และสนองความต้องการต่าง ๆ ตามวัย ช่วยให้ได้อ่านหนังสือเหมาะสมกับวัย ช่วยให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสามารถหาคำตอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือและรักการอ่าน ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน พร้อมทั้งเยาวชนได้เรียนรู้ด้านภาษาอีกด้วย

2.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับเยาวชน

คำว่า เยาวชน มีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า “Adolescence” แปลว่ากำลังเติบโตไปสู่ วุฒิภาวะ ช่วงความเป็นเยาวชนในทศวรรษที่ผ่านมา คือ ประมาณอายุตั้งแต่ 12-18 ปี แต่ในปัจจุบัน

เป็นที่ยอมรับกันว่า ช่วงความเป็นเยาวชนได้ขยายออกไป โดยประมาณอย่างหลวม ๆ ตั้งแต่ 12-21 ปี เนื่องจากการขยายระยะเวลาของการศึกษาให้ยาวนานขึ้น นักจิตวิทยาได้แบ่งวัยรุ่นเป็นระยะย่อย ๆ 4 ระยะ คือ วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย (ผจงจิต ผาภูมิ. 2545 : 167-168)

2.3.1 ลักษณะของเยาวชน

วัยรุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เพื่อเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ จิตใจมีวุฒิภาวะ (maturity) พร้อมทั้งจะเข้าสู่ความรับผิดชอบในวัยผู้ใหญ่ ในด้านสติปัญญา เจตคติ และความสนใจ นักจิตวิทยาพัฒนาการจึงถือว่าวัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ การเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

ผจงจิต ผาภูมิ (2545 : 169-170) อธิบายว่าเยาวชนเปรียบได้กับสะพานเชื่อมระหว่างวัยเด็ก กับวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่จะเริ่มมีวุฒิภาวะ ลักษณะทางเพศต่าง ๆ จะปรากฏให้เห็นความสูง และน้ำหนัก จะเพิ่มอย่างรวดเร็ว ในเวลาเดียวกันนั้นบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการคิด บุคคลจะต้องเผชิญกับการเลือกตัดสินใจให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ตลอดจนตามความสนใจ นอกจากนี้ เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

1) พัฒนาการทางกาย เป็นไปในแง่ของความงอกงาม เจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์ โดยมีการเจริญอย่างรวดเร็ว (growth spurt) ความเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็นได้ง่าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปหน้า สัดส่วน ของร่างกาย ฯลฯ และความเจริญส่วนภายในเป็นผลมาจาก Hormone ที่ผลิตจากต่อมต่าง ๆ ในร่างกาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งวัยรุ่นหญิงจะมี growth spurt เร็วกว่าผู้ชาย 2 ปี การเจริญเติบโตทั่วไปของร่างกายได้แบ่งเป็น การเพิ่มขนาดของร่างกายรวมถึงน้ำหนัก ส่วนสูง การเพิ่มของไขมัน กล้ามเนื้อและกระดูก การเพิ่มขนาดของอวัยวะภายในของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของร่างกาย

2) พัฒนาการทางสติปัญญาว่า ในวัยรุ่นจะพัฒนาความคิด ถึงระดับสูงสุดของขั้นตอนต่าง ๆ ของความคิด ขั้นตอนที่เรียกว่า ขั้น formal operation คือ ความสามารถที่จะคิดในรูปแบบที่เป็นนามธรรม (abstract thinking) สามารถสร้างสมมติฐานใช้ความคิดและจินตนาการ สามารถแยกความฝัน ความคิด ความเชื่อ ความน่าจะเป็น ความเป็นไปได้ออกจากกันได้

3) พัฒนาการอารมณ์ วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง นักจิตวิทยาได้จำกัดความของวัยรุ่นว่า เป็น “วัยพายุบูแคม” อารมณ์ที่เกิดกับวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท เช่น รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา เศร้าโศก เสียใจ ดีใจ วิดกกังวล อ่อนไหว สับสน วุ่นวายใจ กลัว ร่าเริง สนุกสนาน สบายใจ ทุกข์ใจ เป็นต้น

4) พัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพ แบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะแรก ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ยึดตัวเองเป็นที่ตั้ง ระยะที่สอง พยายามเข้าสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม โดยผ่อนคลายการยึดตัวเองลง ระยะที่สาม เป็นระยะสุดท้ายของการพัฒนาทางสังคม โดยยอมรับว่าทุกคนมีความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน มีการยอมรับนับถือระหว่างกัน มีความคิดเห็นของตนเอง แต่ยอมรับฟังคนอื่น แทนที่จะยึดของตนเองเป็นหลักพัฒนาการของวัยรุ่น

สรุปได้ว่าในช่วงเยาวชนได้พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการอารมณ์ พัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพ เยาวชนได้พัฒนาต่าง ๆ ให้ตนเองมีก้าวหน้าและพร้อมทำให้

เข้าใจผู้ใหญ่ การพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ทุกคนต้องสนใจเรื่องนี้และทำให้ทุกอย่างดีขึ้น

2.3.2 ความสำคัญของการอ่านกับเยาวชน

วัยรุ่นเป็นกลุ่มต้องมีความรู้ความสามารถในการอ่านเป็นอย่างดี เพื่อที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ความเป็นสากลมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้มีสื่อหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่มีประโยชน์ และเพื่อความบันเทิง วัยรุ่นสามารถที่จะเลือกอ่านในสิ่งที่ตนเองชอบ และสนใจได้อย่างกว้างขวาง สื่อที่วัยรุ่นเลือกอ่านนั้น ส่วนใหญ่มักเป็นสื่อประเภทบันเทิง ซึ่งสื่อเหล่านี้ นับว่าเป็นสื่อที่เข้ามามีบทบาทต่อการอ่านของวัยรุ่นไทย เป็นอย่างมาก (การอ่าน...กับวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน. 2547 : ออนไลน์)

การอ่านนั้นมีความจำเป็นต่อคนทุกระดับ สามารถส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาของระบบสมอง เพราะเมื่อคนเราอ่านมากเท่าไร สมองก็จะสามารถจดจำและพัฒนาได้มากขึ้นเท่านั้น การอ่านเพื่อพัฒนาการที่ดีนั้น ควรเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ การได้พบ ได้ฟัง ได้พูด หรือได้อ่านนั้นเปรียบเสมือนการได้ฝึกฝนทักษะการอ่านเบื้องต้นเป็นอย่างดี

การอ่านโดยทั่วไปมีความสำคัญต่อการเก็บความรู้ การจดจำเอาสาระสำคัญต่าง ๆ เป็นความรู้รอบตัว สามารถนำไปใช้ได้มีโอกาสต่าง ๆ ความเข้าใจอย่างละเอียดถี่ถ้วนต้องอ่านซ้ำหลาย ๆ ครั้ง

การอ่านมีความสำคัญต่อเยาวชนเพราะเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม และเมื่อถึงคราวที่เยาวชนต้องเผชิญหน้ากับความความเป็นจริง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการอ่านจะสามารถช่วยไว้ได้ เยาวชนจะได้ประโยชน์จากการอ่านมากมาย เช่น นักเขียนหลายคนบรรยายฉากการเสพยัตติ และอารมณ์ที่ได้ยอดเยี่ยม โดยผู้เขียนอ่านและศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อเกิดประสบการณ์ทางอ้อมนั่นเอง การอ่านหนังสือจึงเป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่งที่ประหยัด และปลอดภัย การอ่านหนังสือดี ๆ สักเล่ม ก็เปรียบได้กับการที่ได้มีเพื่อนที่รู้ใจ และพร้อมที่จะเป็นเพื่อนคลายเครียด หรือคลายเหงาได้ตลอดเวลาที่นำขึ้นมาอ่าน

การอ่านสามารถสร้างสมาธิของเยาวชน เพราะการอ่านใช้สมาธิด้วย โดยเยาวชนจะต้องรวบรวมความสนใจให้พุ่งไปที่ ตัวหนังสือที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้านั้นเอง (การอ่าน...กับวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน. 2547 : ออนไลน์)

สรุปได้ว่าการอ่านนั้นมีความสำคัญต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะการดำรงชีวิตของเยาวชนนั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับการอ่านเป็นอย่างมาก เยาวชนในปัจจุบันมีความคิดความสามารถที่ต่างไปจากอดีต ทั้งในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นตัวของตัวเอง ความคิดที่เป็นอิสระ ชีวิตของเยาวชนจะสามารถพัฒนาไปในทางที่ดีได้ ก็ต่อเมื่อเยาวชนมีความรู้ความสามารถที่เรียนรู้การอ่านเป็นอย่างดี โดยศึกษาค้นคว้าความรู้ เยาวชนจึงต้องฝึกฝนทักษะในการอ่านด้วย เช่นเดียวกับการมีบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติ ผู้ที่จะเข้ามาพัฒนาประเทศชาติเองก็จะต้องมีความรู้ความสามารถ ซึ่งได้จากการอ่านเป็นอย่างดี

2.3.3 ความสนใจในการอ่านของเยาวชน

เยาวชนหรือวัยรุ่นมีความสนใจในการอ่าน ดังมีการเผยแพร่พฤติกรรมการอ่านหนังสือของประชากรในแต่ละวัยมี 2546 และ 2548 ที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป สรุปประเด็นที่สำคัญเฉพาะลักษณะการอ่านของเด็กและวัยรุ่น ดังนี้

วัยเด็ก อ่านหนังสือประเภทตำราเรียนตามหลักสูตรมากที่สุด เนื่องจากยังอยู่ในวัยของการศึกษาภาคบังคับ รองลงมาคือ นวนิยาย การ์ตูน หนังสืออ่านเล่น และตำรา หนังสือเกี่ยวกับความรู้ วัยรุ่นอ่านหนังสือพิมพ์มากที่สุดถึงร้อยละ 68.9 ในปี 2546 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 77.5 ในปี 2548

การส่งเสริมให้อ่านหนังสือ จากการสำรวจฯ ในปี 2548 เกี่ยวกับความคิดเห็นในการส่งเสริมเพื่อรกรการอ่านหนังสือ พบว่าประชากรร้อยละ 31.6 เห็นว่าหนังสือควรมีราคาถูกลง และควรมีห้องสมุดประจำหมู่บ้าน ชุมชน ถือได้ว่าเป็นการสร้างโอกาสในการอ่านให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชนมากยิ่งขึ้น การเลือกหนังสือที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ จะเป็นกลยุทธ์อีกอย่างหนึ่งที่ ทำให้ประชาชนสนใจอ่านหนังสือ รองลงมาคือหนังสือควรมีเนื้อหาสาระน่าสนใจ (ร้อยละ 23.7) และควรส่งเสริมให้พ่อแม่ปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน (ร้อยละ 20.5) (การอ่านหนังสือของคนไทย. 2552 : ออนไลน์)

ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเทคโนโลยี และด้านวิทยาการต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสังคมเป็นอย่างมาก การอ่านก็เช่นกัน การอ่านได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมในสังคม ซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นไทยในปัจจุบันซึมซับวัฒนธรรมการอ่านที่ต่างไปจากอดีตมากขึ้น

ค่าเฉลี่ยในการอ่านหนังสือของคนไทยยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยเก็บข้อมูลเมื่อเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน 2551 จาก 53,000 ครั้ง เรือนพบว่า กลุ่มวัยเด็กมีอัตราการอ่านหนังสือสูงสุด รองลงมาคือ กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน และ ต่ำสุดคือวัยสูงอายุ โดยกลุ่มเด็กใช้เวลาอ่านหนังสือนอกเวลาเรียนเฉลี่ย 39 นาทีต่อวัน กลุ่มเยาวชน 46 นาทีต่อวัน และวัยอื่น ๆ ใช้เวลาอ่านหนังสือ 37.9 นาทีต่อวัน การอ่านหนังสือของเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 6 ปี ซึ่งรวมถึงการอ่านเองและผู้ปกครองอ่านให้ฟัง มีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 36 หรือประมาณ 2.1 ล้านคน อ่านสัปดาห์ละ 2-3 วัน มากที่สุด ร้อยละ 31.1 และปี 2551 มากที่สุดร้อยละ 31.3 โดยอัตราการอ่านหนังสือมีความแตกต่างกันระหว่างเขตการปกครองและภาค คือเขตเทศบาลมีอัตราการอ่านหนังสือสูงกว่านอกเทศบาล คนไทยอ่านหนังสือประมาณร้อยละ 60 คนอายุน้อยจะอ่านหนังสือมากที่สุด และลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น โดยเวลาเฉลี่ยในการอ่านอยู่ที่ประมาณ 40 นาทีต่อวัน ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำมาก โดยเฉพาะในเด็กเล็กซึ่งน่าจะมีอัตราการอ่านหนังสือในระดับเกินร้อยละ 80 เพราะวัยนี้เป็นวัยแห่งการพัฒนาแบบก้าวกระโดดในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การอ่านหนังสือจะเป็นหนทางในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเป็นการเรียนรู้ทางลัดที่ใช้เวลาน้อยสุด และสามารถนำความรู้ใหม่ที่ได้มาประยุกต์ใช้สร้างองค์ความรู้ใหม่ ถ้าเด็กไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านที่ยากที่จะก้าวไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้แบบยั่งยืนตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องมีอิทธิพลในการปลูกฝังนิสัยแก่เด็กปฐมวัย คือผู้ปกครองและครูปฐมวัยต้องเอาใจใส่ และ

ใช้เวลาในการส่งเสริมการรักการอ่านแก่เด็กปฐมวัยด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเอาจริงเอาจัง (คนไทยอ่านหนังสือปีละ 8 บรรทัด? . 2552 : ออนไลน์)

สรุปได้ว่า เยาวชนเป็นกลุ่มที่ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่าน เพราะว่าพวกเขาเป็นวัยที่กำลังเติบโตทั้งด้านสมอง จิตใจ อารมณ์และร่างกาย และถือได้ว่าเป็นอนาคตของประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อสังคมและสารคดีให้ความรู้หลายด้านให้แก่เยาวชน ดังนั้นได้เห็นถึงการส่งเสริมการอ่านต่อเยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญ และต้องให้เยาวชนมีความสนใจในการอ่านหนังสือและได้เรียนความรู้เพิ่ม

2.4 ความรู้เกี่ยวกับรางวัลแว่นแก้ว

การศึกษาวรรณกรรมสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว จำเป็นต้องศึกษาประวัติความเป็นมา และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้เข้าใจและวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของรางวัลแว่นแก้ว

บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด เริ่มดำเนินการประกวดหนังสือเมื่อพ.ศ. 2544 มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดสรรผลงานที่เป็นวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ส่งเสริมให้มีหนังสือที่หลากหลายสำหรับเยาวชน และเฟ้นหานักเขียนวรรณกรรมเยาวชนหน้าใหม่ที่ต้องการเผยแพร่ผลงานที่มีคุณภาพ โดยในการประกวดนั้นจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ นวนิยาย และสารคดี ลักษณะผลงานที่ส่งเข้าประกวดนั้น จะต้องเป็นงานเขียนที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนอายุ 12-18 ปี เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่ ไม่ได้ลอกเลียนแบบหรือแปลงมาจากผู้อื่น และไม่เคยได้รับการตีพิมพ์จากที่ใดมาก่อน

ชื่อรางวัลแว่นแก้วนั้นมีที่มาจากพระนามแฝงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2549) ได้กล่าวว่าถึงความเป็นมาของชื่อรางวัล “แว่นแก้ว” นี้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใช้พระนามแฝง “แว่นแก้ว” ในพระราชนิพนธ์วรรณกรรมของเยาวชนเปี่ยมคุณภาพเรื่อง “แก้วจอมแก่น” และ “แก้วจอมชน” เด็กและเยาวชนอ่านแล้วชื่นชอบมาก รวมทั้งได้เรียนรู้ ซึมซับสิ่งดี ๆ ต่อการพัฒนาตนเอง จึงเป็นสิริมงคลและเกียรติประวัติยิ่งทั้งต่อบริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด และโครงการประกวดนี้ ที่ทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชนุญาตให้บริษัทฯ อัญเชิญพระนามแฝง “แว่นแก้ว” มาเป็นชื่อรางวัลตามคำกราบบังคมทูลของบริษัทฯ (พรรณทิตา ปานเอี่ยม. 2554 : 3)

วชิราภรณ์ สุวรรณวารากร (2554) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วประเภทสารคดี พ.ศ. 2546-2552 ได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับรางวัลแว่นแก้วว่า ปัจจุบันมีรางวัลวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดีทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายรางวัล รางวัล “แว่นแก้ว” เป็นอีกรางวัลหนึ่งที่ทรงคุณค่าของแวดวงวรรณกรรมไทยและเป็นรางวัลของโครงการประกวดวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระกรุณาพระราชทานพระราชนุญาตให้บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด อัญเชิญพระนามแฝง “แว่นแก้ว” ของพระองค์ที่ใช้ในการพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง “แก้วจอมแก่น” “แก้วจอมชน” ให้แก่บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด เจ้าของโครงการ มาเป็นชื่อรางวัลตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานของบริษัทฯ

รางวัลสำหรับวรรณกรรมเยาวชนมีหลาย ๆ ชนิด เช่น รางวัลการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี รางวัลนายอินทร์อะวอร์ด รางวัล 7 บุ๊คอะวอร์ด รางวัลรักลูกอะวอร์ด รางวัลแว่นแก้ว เป็นต้น (รางวัล “แว่นแก้ว”: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงรางวัล “แว่นแก้ว” นี้ว่าเริ่มดำเนินการประกวดหนังสือใน พ.ศ. 2544 มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดสรรผลงานที่เป็นวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ส่งเสริมให้มีหนังสือที่หลากหลายสำหรับเยาวชน และเฟ้นหานักเขียนวรรณกรรมเยาวชนหน้าใหม่ที่ต้องการเผยแพร่ผลงานที่มีคุณภาพ โดยในการประกวดนั้นจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ นวนิยายและสารคดี ลักษณะผลงานที่ส่งเข้าประกวดนั้น จะต้องเป็นงานเขียนที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนอายุ 12-18 ปี เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่ไม่ได้ลอกเลียนแบบหรือดัดแปลงมาจากผู้อื่น และไม่เคยได้รับการตีพิมพ์จากที่ใดมาก่อน

สรุปได้ว่าการประกวดวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามโดยการประกวดให้รางวัลแว่นแก้วดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นรางวัลที่แสดงถึงผลงานที่มีคุณภาพและมีการสนับสนุนให้พิมพ์เผยแพร่ต่อไป เพราะเป็นหนังสือที่มีคุณภาพมีคุณค่าเหมาะสมกับการได้รับรางวัลยอดเยี่ยมสำหรับส่งเสริมการอ่านแก่เด็กเยาวชน และผู้อ่านทั่วไป

2.4.2 วัตถุประสงค์และคุณสมบัติของงานที่ส่งงานเข้าประกวดรางวัลแว่นแก้ว

วัตถุประสงค์ของการมอบรางวัลแว่นแก้ว มีดังนี้

1) เพื่อสร้างและส่งเสริมต้นฉบับงานเขียนของนักเขียนทั้ง 2 ประเภทให้ได้มาซึ่งการจัดพิมพ์หนังสือเล่มที่ดีและได้นักเขียนที่มีคุณภาพระดับวงการ โดยการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในทุกกระบวนการขั้นตอน ทั้งยังดำเนินการให้สมกับคำขวัญของโครงการประกวดรางวัลที่ว่า มากกว่ารางวัลคือโอกาส

2) เพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ของสังคมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายด้วยผลการบริการและหนังสือเล่มที่มีคุณภาพ นอกจากนี้แล้ว ได้กำหนดคุณสมบัติของงานและสรุปเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) เป็นงานริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เขียนผู้วาด ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก มีใจงานแปลแปลงหรือลอกเลียนผู้อื่น ๆ ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ทางปัญญาของผู้อื่น

2) ผลงานที่ส่งเข้าประกวดต้องไม่เคยได้รับการเผยแพร่ในสื่อสาธารณะ สื่อสิ่งพิมพ์ (รางวัลแว่นแก้ว ครั้งที่ 10 ประจำปี : ออนไลน์)

สรุปได้ว่า การมอบรางวัลแว่นแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและส่งเสริมการอ่านของเยาวชน และยังกำหนดคุณสมบัติของงานเขียนที่เข้าประกวดที่ทำให้เห็นได้ว่า ผลงานที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วจึงเป็นผลงานที่ดีและมีคุณภาพกับมีคุณค่าด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล มีสาระสำคัญดังนี้

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี

ณัฐ ศรสำราญ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของธรรณิธรรณาวาสวัสดิ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาด้านเนื้อหา กลวิธีการเขียน และลักษณะเด่นในงาน

เขียนประเภทสารคดี ผลการวิจัยพบว่าสารคดีของธรรม อารังนาวาสวัสดิ์ ได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรก จำแนกตามลักษณะเนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ 1) สารคดีเกี่ยวกับสัตว์ 2) สารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) สารคดีเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) สารคดีเกี่ยวกับสังคมและการศึกษา ประเภทที่สอง จำแนกตามวิธีการนำเสนอ มี 2 ประเภท คือ สารคดีประเภทข้อเท็จจริงและสารคดีประเภทข้อคิดเห็น ส่วนการใช้ภาษาในงานเขียนประเภทสารคดี มีการใช้คำ 3 ประเภท คือ การซ้ำคำ การซ้อนคำและการใช้คำทับศัพท์ การเล่าเรื่องแบบภววิสัยและการเล่าเรื่องแบบใช้วิธีการเล่าเรื่องหลายวิธีร่วมกัน ลักษณะเด่นอีกประการ คือ การยั่วล้อมี 2 ประเภทคือ การยั่วล้อผู้อ่านและการยั่วล้อการเมือง ลักษณะเด่นประการสุดท้าย คือ การดัดแปลงสำนวนสารคดีของธรรม อารังนาวาสวัสดิ์ ประกอบด้วยเนื้อหา กลวิธีการเขียนและลักษณะเด่นที่ชวนให้ผู้อ่านติดตามอ่าน จึงเป็นงานที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และยังชี้แนะผู้อ่านให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง ในฐานะมนุษย์ที่จะต้องรักษาและสร้างสรรค์สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงควบคู่กับโลกตลอดไป

วิศา หุ่นประการ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ขอบเขตการวิจัยคือ งานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล 263 ผลการวิจัยพบว่า ด้านแหล่งข้อมูลของเนื้อหาของธีรภาพ โลหิตกุลใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย ได้แก่ แหล่งข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชีวิตสัตว์ ข้อมูลประสบการณ์ตรงและประสบการณ์รองของผู้เขียน ด้านกลวิธีการนำเสนอพบว่า การตั้งชื่อเรื่อง 15 วิธีการตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่องและใช้เหตุการณ์เชื่อมโยงกับยุคสมัยด้วย การตั้งชื่อตามเส้นทางเดินทาง การใช้ภาษาพบว่า ใช้ทั้งพรรณนาโวหาร และเทศนาโวหาร ในการสร้างภาพ อารมณ์ จินตนาการ และโน้มน้าวชักจูงด้วยการลำดับเรื่องใช้ 4 วิธีคือ ลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา ลำดับตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ลำดับตามสถานที่เล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ธีรภาพ โลหิตกุลได้แสดงความคิดเห็นเรื่องการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว การเมืองในประเทศพม่า และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ลีลาการเขียนของธีรภาพ โลหิตกุล มีจุดเด่นในเรื่องคือ มีการเปิดเรื่องที่เร้าความสนใจ มีการดำเนินเรื่องโดยใช้บทสนทนาการเปิดเรื่องโดยใช้คำหรือลีลาสนใจทั้งท้ายไว้ผู้อ่านคิดต่อ

ภรพัศ สุร้อยระย้า (2542) ได้วิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีของมนันยา พบว่า การใช้ประโยคส่วนใหญ่เป็นประโยคกระชับขนาดยาวที่ใช้ประโยคแจ้งให้ทราบเป็นหลักในการบอกเล่า ใช้ประโยคสั่งเพื่อแนะนำหรือเตือนผู้อ่าน ใช้ประโยคถามเพื่อให้ผู้อ่านติดตามและต้องการตอบได้ ผู้เขียน โดยประโยคส่วนใหญ่แสดงเจตนาชัดเจน ด้านการใช้สำนวนโวหารพบว่า มนันยานิยมใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก ใช้พรรณนาโวหารรองลงมา ใช้เทศนาโวหารเล็กน้อย และนิยมใช้สาธกโวหารกับอุปมาโวหารประกอบโวหารชนิดอื่น โดยใช้วิธีสร้างภาพพจน์ 4 วิธี ได้แก่ 1) เกลียนเสียงธรรมชาติ 2) ใช้ปฏิพจน์ 3) ใช้อดีตพจน์ และ 4) ใช้บุคลาธิษฐาน ส่วนสำนวนโวหารที่มนันยาใช้สร้างอารมณ์ขันคือ 1) บรรยายโวหาร 2) พรรณนาโวหาร 3) สาธกโวหาร และ 4) โวหารเปรียบเทียบ ด้านการเรียบเรียงงานเขียนพบว่ามนันยานิยมเขียนความนำด้วยการกล่าวถึงภูมิหลัง ลำดับความตามเวลาเมื่อเขียนสารคดีและบทความท่องเที่ยว ลำดับความตามความสัมพันธ์ เมื่อเขียนบทความประเภทเรื่องเล่าจากประสบการณ์ บทความแสดงความคิดเห็นและบทความจากการแปล นิยมเขียนบทลงท้ายด้วย

วิธีสรุปประเด็นสำคัญมากที่สุด การเสนอความรู้ และพรรณนะมีความหลากหลาย มีกลวิธีเสนอความรู้ 7 วิธี คือแนะนำผู้อ่าน อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอื่น แฝงความรู้ไว้ในบทสนทนา แฝงความรู้ไว้ในความคิดเห็น แฝงความรู้ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ ใช้วิธีเปรียบเทียบและใช้วิธีแทรกเรื่องซ้ำซ้อน ส่วนการเสนอพรรณนะมี 4 วิธีคือ เสนอพรรณนะผ่านบทสนทนา ผ่านคำถาม แฝงความคิดไว้ในการเล่นเรื่อง และเสนอพรรณนะ

อ้อม สุรีย์ ทวีอุดมทรัพย์ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวรรณกรรมประเภทสารคดีของหลวงวิจิตรวาทการ ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานเขียนประเภทสารคดีของหลวงวิจิตรวาทการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา กลวิธี และท่วงทำนองการเขียนสารคดีของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อให้เข้าใจลีลาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของหลวงวิจิตรวาทการ จากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ปริมาณเนื้อหาของสารคดีของท่านขึ้นกับบทบาททางการเมือง กล่าวคือ ท่านจะเขียนสารคดีมากในช่วงที่ท่านมีบทบาททางการเมืองน้อย หรือไม่มีบทบาททางการเมืองเลย ผลงานหลังจากผ่านพ้นวิกฤตทางการเมืองมีจุดประสงค์ด้านเนื้อหาและท่วงทำนองการเขียนที่เปลี่ยนไป ทำให้แบ่งงานเขียนสารคดีได้ 2 ช่วงคือ ช่วงแรกตั้งแต่พ.ศ.2471- พ.ศ.2485 และช่วงหลังตั้งแต่พ.ศ.2490-พ.ศ.2505 การเปลี่ยนสารคดีทั้งสองช่วง ทำให้พบว่าท่านใช้กลวิธีการเขียนแบบเดียวกันตลอด แต่ช่วงหลังการเสนอเนื้อหา มีรายละเอียดมากขึ้น และมีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน ทำให้มีลักษณะเป็นวิชาการกว่าช่วงแรก อนึ่ง ท่วงทำนองการเขียนสารคดีช่วงหลังมีลักษณะบางประการที่ต่างจากช่วงแรก แต่สามารถกล่าวโดยรวมได้ว่า ท่วงทำนองการเขียนของท่านมีลักษณะเรียบง่าย รั้าใจผู้อ่าน และโน้มน้าวใจผู้อ่านให้คล้อยตามได้ด้วยวิธีการใช้คำที่ทำให้เกิดภาพพจน์ การยกอุทาหรณ์ และการแสดงเหตุผลด้วยประโยคย่อหน้าที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

นพรัตน์ คงมาลา (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้ภาษาในสารคดีของวาณิช จรุงกิจอนันต์ พบว่า งานเขียนสารคดีของวาณิช จรุงกิจอนันต์ มีลักษณะพิเศษในด้านการใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจ มีการเลือกใช้ภาษาพูดเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเอง และไม่เคร่งเครียด ทั้งยังช่วยให้สื่อสารกับผู้อ่านได้ง่าย รวดเร็ว มีการตัดแปลงคำขึ้นใช้ ทำให้ได้ศัพท์ที่แปลกสะกดดูตา มีความกะทัดรัด มีการนำคำมาใช้ร่วมกันโดยพิจารณาด้านเสียงและความหมายเป็นประการสำคัญ คำเหล่านี้ให้ความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน การนำคำมาใช้ร่วมกันจะช่วยพรรณนาความรู้สึกและกิริยาอาการอย่างละเอียด เน้นให้ข้อความมีความหมายหนักแน่นชัดเจนขึ้น ในด้านการใช้สำนวน มีการใช้สำนวนไทยเพื่อให้สื่อสารได้รวดเร็ว สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้อ่าน และมีการดัดแปลงสำนวนขึ้นใช้สำนวนที่ดัดแปลงแล้ว มักให้ความรู้สึกขบขันหรือล้อเลียน ส่วนการใช้ภาพพจน์ วาณิช จรุงกิจอนันต์ นิยมใช้อุปมา อุป้องณ์ บุคลาธิษฐานและอติพจน์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในด้านการใช้ภาษาที่สื่อความเข้าใจ ให้ภาพให้อารมณ์ และความรู้สึกได้อย่างดี

สรุปได้ว่า ผู้วิจัยที่วิเคราะห์สารคดีต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะนิยมศึกษาวิเคราะห์สารคดีด้านลักษณะรูปแบบ เนื้อหา วิธีเสนอเรื่อง กลวิธีในการเล่น ท่วงทำนองทางภาษา สำนวนภาษา และคุณค่าที่ได้รับจากการอ่านสารคดี ก็คือความรู้และสารที่ผู้ประพันธ์สื่อมาถึงผู้อ่าน เนื้อหาของสารคดีเป็นความรู้และข้อเท็จจริง ซึ่งผู้วิจัยที่วิเคราะห์สารคดีได้รับความรู้ต่าง ๆ จากงานวิจัย

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

วชิราภรณ์ สุวรรณวารงกูร (2554) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วประเภทสารคดี พ.ศ. 2546-2552 มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการเขียน การใช้ภาษาและคุณค่าในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ประเภทสารคดีอัตชีวประวัติ พ.ศ. 2546-2552 จำนวน 5 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วประเภทสารคดีอัตชีวประวัติทั้ง 5 เล่มมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของผู้เขียน ตลอดจนวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ เรื่อง วันवारของแม่ เมื่อยายอายุเท่าหนู และบ้านชายทุ่ง และมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องของการเป็นนักเล่นเปียโน และนักวิ่ง ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ในเรื่องนั้นเพียงอย่างเดียว ได้แก่เรื่อง ศิลปินวัยใส และได้ผู้มีส่วนเนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทสารคดีอัตชีวประวัติทั้ง 5 เล่มกล่าวถึงความรู้ ด้านดนตรีและกรีฑา ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่การศึกษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การแสดงและการละเล่น ความรู้ทางพฤกษศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับสัตว์ และความรู้เกี่ยวกับภาษา และการแสดงพรรณนะหรือความคิดเห็น ด้านกลวิธีการเขียนวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทสารคดีอัตชีวประวัติทั้ง 5 เล่มมีการตั้งชื่อ การเปิดเรื่อง การเสนอเรื่อง การปิดเรื่อง และศิลปะการจัดรูปเล่ม และด้านกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว ประเภทสารคดีอัตชีวประวัติทั้ง 5 เล่มพบว่า มีการใช้คำและสำนวนไทย ใช้ภาพพจน์แบบอุปมาเป็นส่วนใหญ่ ใช้โวหารอธิบายโวหาร สาธกโวหาร และพรรณนาโวหาร ในการเล่าเรื่องใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก มีการใช้ภาษาระดับทางการ และภาษาระดับสนทนา โดยใช้ภาษาระดับกึ่งทางการและระดับสนทนาเป็นส่วนใหญ่ คุณค่าที่ได้รับจากวรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วประเภทสารคดีอัตชีวประวัติทั้ง 5 เล่มมี 3 ประการคือ คุณค่าด้านการให้ความรู้ คุณค่าด้านการให้ความบันเทิง และคุณค่าด้านการให้แง่คิด

อนุสรณ์ ดีไหว (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สารคดีสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อวอร์ด ช่วงปี พ.ศ.2544-พ.ศ.2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสารคดีสอน กลวิธีการนำเสนอสารคดีสอนและคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อวอร์ด ช่วงปี พ.ศ. 2544 - 2547 ผลการศึกษาพบว่า สารคดีสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อวอร์ด แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ 1) สารคดีสอนด้านคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ ได้แก่ การรู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ การมีจริยธรรมคุณธรรม การมีความรับผิดชอบตามวัย การรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และการรู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 2) สารคดีสอนด้านการเรียนรู้ทางสังคม ประกอบด้วยการยอมรับสภาพความเป็นจริงในสังคม การเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของมนุษย์ในสังคม และการจัดการกับปัญหา และ 3) สารคดีสอนด้านความสำคัญของครอบครัว ได้แก่ ความรักความผูกพันในครอบครัว เป็นบทบาทหน้าที่สมาชิกในครอบครัว ส่วนกลวิธีการนำเสนอสารคดีสอนที่ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนนายอินทร์อวอร์ดนิยมใช้ในวรรณกรรม แบ่งเป็น 5 ประเภทคือ 1) กลวิธีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวันและเหตุการณ์สมมติ 2) กลวิธีการตั้งคำถาม ได้แก่ การตั้งคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยในบทสนทนา การตั้งคำถามเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของผู้อ่าน 3) กลวิธีการแสดงผลของการกระทำ 4) กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ประกอบด้วย กลวิธีการยั่วล้อ กลวิธีการเขียนล้อวรรณกรรม และกลวิธีการใช้ภาษาร่วมถึง 5 กลวิธี การสร้างความสงสัยใคร่รู้ ส่วนคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรม

เยาวชนรางวัลนายอินทร์อวอร์ด แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คุณค่าต่อเยาวชนผู้อ่าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคม ประกอบด้วยการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่เด็กและเยาวชน การใช้ความรู้ด้านสังคม และการสร้างจิตสำนึกด้านความสำคัญของครอบครัว รวมทั้งคุณค่าด้านภาษา ได้แก่ การเรียนรู้ลักษณะภาษาถิ่น และการใช้โวหารที่เหมาะสม 2) คุณค่าต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนของไทย กล่าวคือการจัดประกวดรางวัลนายอินทร์อวอร์ด ทำให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ในวงการวรรณกรรมเยาวชนของไทยมากขึ้น และยังช่วยกระตุ้นให้เกิดวรรณกรรมที่มีเนื้อหาหลากหลายขึ้นด้วย

ลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแก้วปี พ.ศ. 2544-2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา การใช้ภาษา และวิเคราะห์คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเยาวชน โดยวิธีวิจัยเอกสารจากหนังสือนวนิยายสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว จำนวน 15 เรื่องและรายงานผลการศึกษารูปแบบวรรณวิเคราะห์ จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแก้วปี พ.ศ. 2544-2547 ด้านแนวคิดพบว่า ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดเรื่องมิตรภาพ ความรัก ความผูกพันที่ก่อให้เกิดความหวังดีต่อกันทำให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข แนวคิดเรื่องความเจริญทางเทคโนโลยีและทางวัตถุมิได้เป็นความสุขทั้งหมดของมนุษย์ ความสุขทางจิตใจต่างหากที่มีความสำคัญกว่า แนวคิดเรื่องครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น ส่งผลให้เด็กมีปัญหาการแก้ปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนในครอบครัว แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนและสังคมเข้มแข็ง เพื่อให้วัฒนธรรมที่ดีงามของไทยอยู่คู่กับสังคมไทย แนวคิดเรื่องการค้นพบความดีงามที่อยู่ในตนเองส่งเสริมให้ผู้ผู้อ่านเห็นถึงการกระทำที่ดีงามที่ควรกระทำ แนวคิดเรื่องการผลิตภัยทำให้เปิดโลกกว้างเป็นการแสวงหาความรู้เพื่อค้นหาคำตอบ ในด้านกลวิธีการประพันธ์พบว่าผู้เขียนวางโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อนทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย โดยเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉาก บรรยายพฤติกรรมตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพได้อย่างคร่าว ๆ การดำเนินเรื่องผู้เขียนนิยมใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก นอกจากนี้ยังมีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์และกลวิธีสร้างความขัดแย้งกับตัวเอง มีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทิน ส่วนใหญ่ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องและปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมทั้งหมด ด้านตัวละครผู้เขียนสร้างตัวละครแบบสมจริงเพื่อเป็นแบบอย่างในการกระทำแก่ผู้อ่าน และตัวละครแบบเหนือจริง เพื่อก่อให้เกิดจินตนาการ และเกิดแรงบันดาลใจแก่ผู้อ่าน ด้านฉาก ผู้เขียนเน้นฉากแบบโลกปัจจุบัน เพราะเป็นสิ่งใกล้ตัวผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีฉากแบบโลกจินตนาการ ฉากแบบโลกปัจจุบันและโลกจินตนาการที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน ด้านบทสนทนาผู้เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ด้านการใช้ภาษามีการใช้คำภาษาปาก ภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำหลากหลายทำให้เนื้อเรื่องดูสมจริงยิ่งขึ้น ด้านการใช้ภาพพจน์มีอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่ายและก่อให้เกิดอรรถรสจากการอ่าน คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเยาวชน มีคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ เรื่องความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความกตัญญู ความใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน ความพอเพียง คุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามที่ผู้อ่านควรยึดถือ และปฏิบัติผู้เขียนเน้นเรื่องความเมตตาเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังให้เกิดในใจของเยาวชน

ชูชาติ คุ่มขำ (2549) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์ อวอร์ดปี 2543-2546 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสำนวนโวหารในงานเขียนสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อวอร์ด ปี 2543 – 2546 ได้แก่ เรื่อง ภูฏานมนต์เสน่ห์ในอ้อมกอดหิมาลัย โดย พิสมัย จันทวิมล สารคดีเรื่อง ฮูย่า! Tadpole ใ้อู่ลูกกบ โดย อุดมพร สมพงษ์ และสารคดีเรื่อง คุณดอกสุดท้าย โดยจุลินทร์ ศรีสะอาด ในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สำนวนโวหาร และได้กำหนดการวิเคราะห์สำนวนโวหารของสารคดีรางวัลยอดเยี่ยม นายอินทร์อวอร์ด ตามประเภทของโวหาร โดยแบ่งเป็น บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร ผลการวิจัยพบว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อวอร์ด ทั้ง 3 เรื่อง ใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก และใช้โวหารประเภทอื่นเป็นโวหารรอง ประกอบการบรรยาย โดยโวหารรองนั้นจะแทรกอยู่ในบรรยายโวหาร และมีความกลมกลืนสอดคล้องกับเรื่องที่กำลังกล่าวถึง ในสารคดีแต่ละเรื่องผู้เขียนเลือกใช้โวหารได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์ในการเล่าเรื่องและสามารถใช้โวหารแต่ละประเภทสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน จึงทำให้สารคดีทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวเป็นสารคดีที่อ่านสนุก ชวนให้ผู้อ่านติดตามอ่านด้วยความอยากรู้ ใ้ใจ และประทับใจ จนจบเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การตัดสินรางวัลนายอินทร์อวอร์ดที่กำหนดไว้ชัดเจน

มันนี่ บุญฤทธิ์ (2539) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเยาวชนของ มาลา คำจันทร์ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเยาวชนของ มาลา คำจันทร์ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนา หนังสือแห่งชาติ จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ทั้งหมด 4 เรื่อง คือ (1) หมู่บ้านอาบจันทร์ได้รับรางวัลปี พ.ศ. 2524 (2) ลูกป่าได้รับรางวัลปี พ.ศ. 2526 (3) เขี้ยวเสือไฟได้รับรางวัลปี พ.ศ. 253 (4) หุบเขากินคนได้รับรางวัลปี พ.ศ. 2533 ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดเกี่ยวกับสังคม เป็นแนวคิดที่ปรากฏมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต และแนวคิดอื่น ๆ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองพบน้อยที่สุด ปรากฏเพียงเรื่องเดียวในนวนิยายเรื่อง หมู่บ้านอาบจันทร์

1.1) แนวคิดเกี่ยวกับสังคม ปรากฏ 3 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม และความเชื่อ และแนวคิดเรื่องความมีระเบียบวินัย โดย นวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 3 แนวคิด

1.2) แนวคิดเกี่ยวกับชีวิต ปรากฏ 5 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับเกียรติยศและศักดิ์ศรี แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับความสามัคคี แนวคิดเกี่ยวกับธาตุแท้ของมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยนวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 5 แนวคิด

1.3) แนวคิดอื่น ๆ ปรากฏ 3 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาในการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสำนึก และแนวคิดเกี่ยวกับบาปบุญ โดยนวนิยายแต่ละเรื่องไม่ปรากฏครบทั้ง 3 แนวคิด

1.4) แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองเพียงเรื่องเดียวคือหมู่บ้านอาบจันทร์

2) วิเคราะห์คุณค่าเชิงวรรณศิลป์ พบว่าในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ ทั้ง 4 เรื่อง

มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ทุกเรื่อง โดยมีคุณค่าเด่นเชิงวรรณศิลป์ ในด้านกลวิธีการสร้างฉากมากที่สุด รองลงมาคือ กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร และกลวิธีการสร้างบทสนทนา ตามลำดับ

จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายทั้ง 4 เรื่อง ของ มาลา คำจันทร์ พบว่า มีลักษณะสอดคล้องกับวรรณกรรมเยาวชน โดยมีการเสนอปัญหาและแนวคิดต่าง ๆ ให้เด็กได้ฝึกคิด และมีเค้าโครงเรื่องที่สนุกสนานตื่นเต้น ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติ

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดีที่ได้รับรางวัลเป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์เนื้อหา กลวิธีการเขียน คุณค่า และยังได้มีความรู้ที่แทรกในเนื้อเรื่อง สารคดีที่ได้รับรางวัลมีคุณค่าด้านการให้ความรู้ คุณค่าด้านการให้ความบันเทิง และคุณค่าด้านการให้แง่คิดด้วย

บทที่ 3

การวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 จำนวน 8 เรื่อง โดยแบ่งหนังสือสารคดีตามเนื้อหาได้ 2 ประเภท ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 สารคดีวิชาการ

- 3.1.1 ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา
- 3.1.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตร
- 3.1.3 ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม
- 3.1.4 ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก

3.2 สารคดีเล่าประสบการณ์

- 3.2.1 ประสบการณ์การเลี้ยงนก
- 3.2.2 ประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็ก
- 3.2.3 ประสบการณ์ชีวิตในวัด

โดยมีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.1 สารคดีวิชาการ

สารคดีวิชาการมีเรื่องราวที่ให้ความรู้วิชาการในแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ศาสนา เป็นต้น เนื้อหาของสารคดีวิชาการจะมีลักษณะใกล้เคียงกับตำราวิชาการ แต่จะแตกต่างกันในด้านศิลปะการเขียน กล่าวคือตำราวิชาการจะเป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายหรือเน้นการถ่ายทอดความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรงในแขนงสาขา ความรู้ต่าง ๆ และจะมีการอ้างอิงมีเชิงอรรถ บรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง ใช้ภาษาแบบแผน คือ เป็นภาษาเขียนที่ถูกต้อง กระชับ ชัดเจน และเข้าใจง่าย ในบางครั้งอาจมีรูปภาพ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิประกอบ เพื่อช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น อาจนำเสนอในรูปแบบรายงานทางวิชาการ เป็นรายงานผลการวิจัย หรือเป็นบทความที่พิมพ์ในวารสาร เป็นต้น ส่วนสารคดีวิชาการจะมีเนื้อหาความรู้วิชาการ หลายนานและผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษาที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินชวนให้น่าอ่าน และน่าสนใจศึกษา ติดตามเรื่องราวที่เป็นวิชาการตามที่คุณเขียนนำเสนอ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว เป็นสารคดีวิชาการทั้งหมด จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง วัยใสหัวใจโชน และใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาตามลักษณะของสารคดีวิชาการ ซึ่งผลการศึกษาและการวิเคราะห์พบว่า มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1 ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ชีววิทยา ได้แก่ เรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ ยุง (แมลงมรณะ) แมลงวัน (แมลงร้อยโรค) แมลงสาบ (ตัวเห็บจากตึกดำบรรพ์) ปีกบาง (นักร้องปีกบางจากโลกล้านปี)

เต่าทอง (นางฟ้าของเกษตรกร) จักจั่น (นักดนตรีปีกใส) หิ่งห้อย (นักผลิตแสงวับแวม) ดั่งกว้าง (นักสู้ในชุดเกราะ) ปลวก (วิศวกรมหัศจรรย์) มดแดง (นักแปลงร่างกันเปรี้ยว) ผีเสื้อ (นักเก็บน้ำหวานแสนขยัน) กบ (กบน้อยนักดนตรี) ผีเสื้อ (โฉมงามประจำเวหา) และแมงกะพุน (ร่มน้อยลอยทะเล)

เนื้อหาสาระคดีได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ เป็นสารคดีที่ให้ความรู้เหมาะสำหรับเยาวชนที่เล่าโดยข้อเท็จจริง ผสานกับการใช้ภาษาที่มีวรรณศิลป์ที่ถ่ายทอดความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน สอดคล้องกับธรรมชาติและพฤติกรรมความสนใจของเด็ก ทำให้เรื่องนี้มีธรรมชาติแปลกไปจากสารคดีวิทยาศาสตร์สำหรับเยาวชนทั่วไป

ผู้เขียนสร้างภาพ สร้างสรรค์ให้จินตนาการสอดคล้องกับธรรมชาติและพฤติกรรมความสนใจของเด็กผ่านแก่นเรื่องว่า “พวกเราแปลงร่างได้” โดยสร้างตัวละครต้นกล้าเป็นเด็กชายชาวกรุงที่แม่พาไปบ้านลุงจอมที่ชนบท ลุงได้พาต้นกล้าไปศึกษาชีวิตของสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติในชนบท แตกต่างจากสิ่งที่เด็กชายคุ้นเคยในเมือง ลุงเป็นนักชีววิทยาที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการจำแนกสัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ต้นกล้าเกิดความสนใจเรียนรู้ชีวิตสัตว์อีกด้วย ตามเนื้อหาของสารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ให้ความรู้วงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ จำนวน 14 ชนิดแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือแมลงที่เป็นประโยชน์และสัตว์เป็นอันตรายต่อมนุษย์ มีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) แมลงที่เป็นประโยชน์

ในเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ได้ให้ความรู้ถึงวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ จำนวน 14 ชนิด มี 5 ชนิดที่เป็นแมลงที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ ปีกบาง (นักล่าปีกบางจากโลกล้านปี) หิ่งห้อย (นักผลิตแสงวับแวม) ผีเสื้อ (นักเก็บน้ำหวานแสนขยัน) กบ (กบน้อยนักดนตรี) ผีเสื้อ (โฉมงามประจำเวหา) ผู้เขียนได้อธิบายวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งให้ข้อคิดสอนเด็กว่า มีหนทางวิเศษ โดย “แปลงร่าง” แม้ไม่ใช่จากเรือนกายภายนอก แต่เป็นเรือนใจภายใน ตัวอย่างผีเสื้อ (นักเก็บน้ำหวานแสนขยัน) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“แล้วผีเสื้อนางพญาก็จะเร่งวางไข่จนเต็มหลอดรวงทุกหลอด เพื่อให้มีปริมาณประชากรมากขึ้น มีการเร่งเก็บน้ำหวานจนไม่มีที่จะใส่อีกต่อไป เมื่อถึงตอนนี้ผีเสื้อก็จะป้อนอาหารนางพญาลดลงจนน้ำหนักของนางพญาลดลงไปด้วย เมื่อนางพญาตัวใหม่ออกจากไข่ ก็จะมีผีเสื้อจำนวนมากที่ไม่มีงานทำรออยู่แล้ว นี่เองคือสัญญาณให้เกิดการแย่งชิง” “ไม่น่าเชื่อเลยนะครับว่า แม้แต่ผีเสื้อตัวเล็ก ๆ ก็รู้จักที่จะเสียสละ” “ใช่แล้ว และนั่นเองเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมของผึ้งแข็งแกร่ง จนสามารถดำรงเผ่าพันธุ์ต่อมาได้ตลอด 30 ล้านปี โดยไม่เคยสูญพันธุ์เลย คนไทยเราก็ควรจะเอาอย่างผึ้งนะ คือรู้จักเสียสละและสามัคคี หากทำได้อย่างนี้ก็ไม่มีความไหนจะมาเป็นอันตรายประเทศของเราได้”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 124)

จากตัวอย่างบทสนทนาที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโต ซึ่งเรียกว่า การแปลงร่างของผึ้ง และคุณลุงได้ให้ข้อคิดคติคำสอนที่ให้คุณธรรมและความเสียสละ จะเห็นว่าแม้แต่ผีเสื้อตัวเล็ก ๆ ก็รู้จักความเสียสละและความสามัคคี เป็นมนุษย์ก็ต้องรู้จักความเสียสละ

และความสามัคคีกัน เพื่อให้บ้านเมืองมั่นคง ผู้เขียนใช้บทสนทนาของลุงจอมและต้นกล้าเล่าการแปลงร่างของผึ้งซึ่งเป็นข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านโดยให้ความรู้ที่ไม่เหมือนกับการอ่านตำราเรียน

ผู้เขียนได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับผีเสื้อ (โณงามประจำเวหา) ต่าง ๆ ผีเสื้อมีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบสมบูรณ์ และมีข้อดีที่ควรศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“จากปากแบบกัดกินของตัวหนอนก็จะกลายเป็นวงแบบ
ตุ๊กกิน ปีกค่อย ๆ งอกออกมาจากส่วนนอก หนวดค่อย ๆ งอก
ออกมาจากส่วนหัว และมีการสร้างอวัยวะเพศ นอกจากการสร้าง
แล้วก็มี การสลายส่วนของร่างกายที่ไม่ได้ใช้ เช่น ขาเทียม และลด
ขนาดของทางเดินอาหารลง กระบวนการเหล่านี้ต้องใช้เวลา 5-7
วัน” “เมื่อมันจะกลายเป็นตัวเต็มวัย เปลือกของดักแด้บริเวณอกถึง
หัวก็จะปริออก แล้วผีเสื้อตัวเปียก ๆ ก็ค่อย ๆ ปีนออกมาจาก
คราบดักแด้นี้ ช่วงแรกนี้มันจะเกาะคราบดักแด้ห้อยหัวลง เพื่อให้
ปีกที่ถูกพับเป็นจีบคล้ายพัดได้คลี่ออกเต็มที่ มันจะให้แรงโน้มถ่วง
ของโลกช่วยกางปีกออก” “ใช่ แล้วรู้มั๊ยล่ะว่ามีลูกผีเสื้อแค่ 2 ตัวจาก
100 ตัวเท่านั้นที่มีโอกาสโตเป็นผีเสื้อเต็มวัย เพราะว่ามันมีศัตรู
เยอะมาก ๆ ขนาดเป็นผีเสื้อแล้วก็ยังไม่วายโดนนก กิ้งก่า จิ้งเหลน
แมงมุม งู กับอีกสารพัดสัตว์กินเป็นอาหารอีกด้วยนา”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 143)

จากบทสนทนาที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า สารคดีมีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างอย่างเต็มตัวของผีเสื้อ และนอกจากนี้โดยคำพูดของลุงจอมได้ถ่ายทอดว่า พวกเราควรเรียนรู้จากผีเสื้อก็คือ การแข่งขันกันทางสังคมและการแข่งขันกันระหว่างผู้คนเพื่อความอยู่รอด จากประโยค “ผีเสื้อแค่ 2 ตัวจาก 100 ตัวเท่านั้นที่มีโอกาสโตเป็นผีเสื้อเต็มวัย” ก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ก็ต้องรู้จักวิธีปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดจากการแข่งขันกับคนอื่น ๆ การใช้บทสนทนาของลุงจอมและต้นกล้า เล่าการแปลงร่างของผีเสื้อ เป็นความรู้ชีววิทยาของสัตว์เป็นข้อเท็จจริง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความสนุกสนานควบคู่กันไป

ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของกบ (กบน้อยนักดนตรี) ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากไข่ที่มีลักษณะคล้ายเม็ดแมงลักและแปลงร่างฟักเป็นลูกอ๊อดและเติบโตเป็นกบ ผู้เขียนได้อธิบายความรู้อย่างชัดเจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“...ก็ประมาณ 1 สัปดาห์นะ ไข่กบจะฟักออกมาเป็น
ลูกอ๊อด ตัวเล็ก ๆ สีดำที่ยังมีถุงไข่ติดอยู่ที่ท้อง ซึ่งจะเป็นแหล่งอาหาร
ให้ลูกอ๊อดไปไ้ระยะหนึ่งต่อจากนั้นถุงไข่ก็จะค่อย ๆ สลายไป ลูกอ๊อด
ก็จะต้องหาอาหารกินเองเป็นพวกแพลงก์ตอนและไรตัวเล็ก ๆ
ในช่วงนี้ลูกอ๊อดจะมีหางใหญ่เหมือนลูกปลาตัวเล็ก ๆ เลยละ เมื่อ
ลูกอ๊อดเริ่มโตขึ้นหางของมันจะค่อย ๆ เล็กลงและมีการสร้างปุ่ม
เนื้อของขาหลังขึ้นมา ปุ่มเนื้อจะเจริญเป็นขาหลังและเท้า ต่อมาขา
หน้าก็จะเริ่มเจริญในขณะที่หางจะยิ่งหดสั้นเข้าจนหายไปเป็นที่สุด

เมื่อกลายเป็นลูกกบเล็ก ๆ มันก็จะกระโดดขึ้นจากน้ำและใช้ปอด และผิวหนังในการหายใจกบตัวเต็มวัยที่โตเต็มที่จะมีความยาว ประมาณ 9-10 เซนติเมตร...”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 132)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า สารคดีมีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างอย่าง เต็มตัวของกบ ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้แบบง่าย ๆ ใช้ภาษาแสดงเวลาเพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาให้ผู้อ่าน ที่เป็นเยาวชนได้เข้าใจอย่างชัดเจน อย่างเช่นคำว่า 1 สัปดาห์บอกแสดงที่เวลาลูกกบบีรูปร่าง ประมาณ 9-10 เซนติเมตร ฯลฯ เป็นความรู้ที่ข้อเท็จจริงของวงจรชีวิตของกบ ซึ่งผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้ เรียนรู้ธรรมชาติของกบ ซึ่งเป็นความรู้ในวิชาชีววิทยา

สารคดีเรื่องนี้มีเนื้อหากล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับแมลงปอที่มีปีกบาง (นักล่าปีกบางจากโลก ล้านปี) ผู้เขียนได้อธิบายชนิดของแมลงปอ โดยที่แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แมลงปอบ้านกับแมลงปอ เข็ม และผู้เขียนได้ให้ความรู้วิธีการสังเกตลักษณะของแมลงปอทั้ง 2 ชนิด เพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“...แมลงปอบ้านจะตัวใหญ่ หัวโต ตากว้างแต่ไม่โปน มีปีก 2 คู่ เวลาเกาะอยู่กับที่จะกางปีกออกในแนวราบ แต่ถ้าเป็น แมลงปอเข็ม มันจะตัวเล็ก ๆ บาง ๆ ตาโปน ๆ ปีกใส ดูอ่อนแอกว่า แถมเวลาเกาะอยู่กับที่ก็จะหุบปีกอีกด้วย...” “...แมลงปอตัวยาว ๆ นี้จะมีส่วนประกอบแค่ 3 ส่วนคือ หัว ออก และท้องที่แบ่งเป็น ปล้อง ๆ ... แมลงปอจะมีอวัยวะที่ใช้ในการหายใจอยู่ที่ท้อง ส่วนปีก ใส ๆ 4 คู่กับขาอีก 6 ข้าง จะติดอยู่กับส่วนนอกเท่านั้น”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 52)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า สารคดีเรื่องนี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของตัว แมลงปอบ้านกับแมลงปอเข็มอย่างละเอียด ผู้เขียนได้ให้ความรู้วิธีการสังเกตลักษณะ และรูปร่างของ แมลงปอมีปีกบางทั้ง 2 ชนิด ทำให้ผู้อ่านมีความรู้และความเข้าใจแมลงปอมากยิ่งขึ้น และนำความรู้ไป ใช้ในการสังเกตและแยกประเภทของแมลงปอในชีวิตจริงได้ เนื้อหาของสารคดีเป็นข้อเท็จจริง ซึ่ง ผู้อ่านโดยการอ่านจะได้ความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านบนเรียนในชั้นเรียน

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อ มนุษย์ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เป็นอย่างดี สำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนอาจไม่ชอบวิชาชีววิทยาก็ตาม สารคดีเรื่องนี้ไม่ใช่ตำราเรียน เพราะผู้เขียนสร้างตัวละคร 2 ตัวและใช้บทสนทนาถ่ายทอดความรู้ ต่าง ๆ อย่างชัดเจนและสนุกสนาน เนื้อหาเป็นข้อเท็จจริงที่ได้สอนความรู้ชีววิทยา พร้อม ๆ กับความรู้ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้วย

2) สัตว์רבกวน (สัตว์โทษ)

ในเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ มีเนื้อหาที่กล่าวถึง วงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ ในจำนวน 14 ชนิด มี 9 ชนิดที่เป็นสัตว์רבกวน ได้แก่ ยุง (แมลงมรณะ) แมลงวัน (แมลงร้อยโรค) แมลงสาบ (ตัวเหม็นจาก ดึกดำบรรพ์) เต่าทอง (นางฟ้าของเกษตรกร) จักจั่น (นักคนตรีปีกใส) ปลวก (วิศวกรมหัศจรรย์) มดแดง (นักแปลงร่างกันเปรี้ยว) และด้วงกว้าง (นักสูในชุดเกราะ) เป็นสัตว์ที่เป็นอันตราย สารคดีเรื่อง

นี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ เช่นเดียวกัน และยังได้สอนความรู้เกี่ยวกับแมลงที่เป็นสัตว์ก็มีการแปลงร่างเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ยุง (แมลงภู่) ยุงได้การเปลี่ยนแปลงร่างตามเวลา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“เกือบละ แต่ยังไม่ใช่ เพราะหลังจากลูกน้ำลอกคราบอีก 4 ครั้งซึ่งต้องใช้เวลาสัก 1-2 สัปดาห์ มันก็จะกลายเป็นตัวโม่ ตัวโม่จะมีหัวใหญ่เป๋ม จนคล้ายเครื่องหมายจุลภาค ตอนนี้อะไรจะลอยตัวนิ่ง ๆ โดยเอาหัวขึ้น เพราะว่ามันต้องหายใจโดยใช้ปากแตรสองท่อ เรียกว่า trumpets ที่อยู่บนหัว ระยะนี้มันจะไม่กินอาหาร และแทบจะหยุดนิ่ง ยกเว้นแต่ตอนตกใจก็จะกระเสือกกระสนหนีลงไปใต้น้ำประเดี๋ยวหนึ่ง ก่อนลอยขึ้นมาใหม่” ลุงจอมชี้ให้ดูขวดตัวโม่ในน้ำ รูปร่างตลกดี “ยุงที่เพิ่งลอกคราบออกมาทั้งตัวผู้และตัวเมียจะกินน้ำหวานเป็นอาหารส่วนยุงที่กินเลือดคนล่ะนะ เป็นยุงตัวเมียที่มีอายุประมาณ 2-3 วัน ซึ่งได้รับการผสมพันธุ์แล้ว”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 20)

จากตัวอย่างบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาสารคดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างเต็มตัวของยุง และนอกจากนี้จากคำพูดของคุณลุงจอมก็ถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าการแปลงร่างในระยะเจริญเติบโตของสัตว์เป็นเรื่องสนุก การใช้บทสนทนาของคุณลุงจอมและหลานต้นกล้าที่เล่าการแปลงร่างของยุง เป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

สารคดีเรื่องนี้ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับเต่าทอง (นางฟ้าของเกษตรกร) ต่าง ๆ เต่าทองมีการเปลี่ยนแปลง และมีข้อคิดจากวงจรชีวิตสัตว์ซึ่งควรจะศึกษา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“เต่าทองมีความหลากหลายมากถึง 1 ถึง 4 ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด และเพราะว่าพวกมันมีความหลากหลาย ทั้งยังใช้ชีวิตอยู่ในสภาวะแวดล้อมเกือบทุกรูปแบบ จึงทำให้มันอยู่รอดมาถึงปัจจุบันนี้ ทั้งที่บรรพบุรุษของเต่าทองเคยอยู่ร่วมกับไดโนเสาร์ในยุคจูแรสซิกเลยทีเดียวนะ” “แล้วเต่าทองพวกนี้แปลงร่างยังไงครับลุงจอม” “เริ่มแรก แม่เต่าทองที่ผสมพันธุ์แล้วก็จะหาทำเลดี ๆ วางไข่ไข่ของเธอจะเป็นฟองรี ๆ เล็ก ๆ สีเหลืองสวย แอมคุณแม่เหล่านี้ยังมีศิลปะในการวางไข่ให้เรียงกันเป็นแถว ๆ คล้ายขั้นบันไดอีกด้วย นี่ไง” “แล้วดักแต่เต่าทองมีหน้าตาเป็นยังไงครับลุง” “ดักแต่เต่าทองจะมีรูปร่างก้ำกึ่งระหว่างตัวหนอนที่ห่อตัวลง กับเต่าทองตัวเต็มวัย มันจะเป็นเหมือนถุงย่น ๆ รูปร่างวงกลม เกาะนึ่ง ๆ อยู่กับใบไม้หรือกิ่งไม้ 3 วัน แล้วก็ออกมาเป็นตัวเต็มวัยสีสวยสดนะ”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 62-63)

จากตัวอย่างบทสนทนาแสดงให้เห็นว่า สารคดีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างเต็มตัวของเต่าทอง และนอกจากนี้ คุณลุงได้ถ่ายทอดว่า พวกเราควรเรียนรู้จากเต่าทอง ก็คือ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคม จากประโยค “ทั้งยังใช้ชีวิตอยู่ได้ในสภาวะแวดล้อมเกือบทุกรูปแบบ จึงทำ

ให้มันอยู่รอดมาถึงปัจจุบันนี้” ก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ก็ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จากการใช้ทสหนทนาของลุงจอมและต้นกล้าที่เล่าการแปลงร่างของเต่าทองที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างของเต่าทอง อีกทั้งยังได้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตต่อไปอีกด้วย

สารคดีเรื่องนี้ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับแมลงวัน (แมลงร้อยโรค) แมลงวันได้การเปลี่ยนแปลงร่างกายจากไข่เป็นตัวหนอน เป็นดักแด้ และเติบโตเต็มวัยเป็นตัวแมลงวัน ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของแมลงวันในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“...ไข่ของมันเป็นเมตรี่ ๆ สีครีม ฟองจิ๋ว ๆ ขนาดแค่ 1 มิลลิเมตรเท่านั้น มันหยอดไข่ไว้บนปลาเน่าทั่วไปหมด แมลงวันตัวเมียจะวางไข่ไว้ในสิ่งเน่าเปื่อย ยิ่งสกปรกมาก ๆ มันยิ่งชอบ... ก็ประมาณครึ่งวันถึง 1 วันแล้วแต่สภาพอากาศ หลังจากนั้นมันก็จะเป็นตัวกระดืบ ๆ พวกนั้น...” “หลังจากตัวหนอนลอกคราบและเจริญเติบโตได้ 3-10 วัน มันก็จะเข้าสู่ระยะดักแด้ ดักแด้แมลงวันรูปร่างเหมือนไข่หิวและทำยมน ผิวของมันจะค่อย ๆ เข้มขึ้นจนกลายเป็นสีน้ำตาลไหม้ ภายในเปลือกดักแด้ก็จะถูกฉีกออกให้แมลงวันตัวเต็มวัยคลานออกมาชมโลกนะ”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 32-33)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า สารคดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างจากไข่และโตเต็มตัวเป็นแมลงวัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า แมลงวันฟักตัวได้จากไข่เป็นตัวหนอน เป็นดักแด้ จนโตเต็มวัย เนื้อหาของสารคดีให้ความรู้แก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้นำความรู้ใช้ในชีวิตประจำวัน และอาจจะใช้ความรู้ไปแก้ปัญหาได้

สารคดีเรื่องนี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของรูปร่างของแมลงสาบ (ตัวเหม็นจากดึกดำบรรพ์) โดยผู้เขียนได้อธิบายรูปร่างของแมลงสาบทุกส่วน เช่น ลักษณะของหัวมีปากกัดเคี้ยว และมีตา 1 คู่ ลักษณะของหน้าอก แลปีกคู่บนแข็งแรง แต่ปีกคู่ล่างบอบบาง ลักษณะขาเป็นแบบวิ่งมีอยู่ 6 ข้าง และหนวด 1 คู่ มีขนเส้นเล็ก ๆ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“แมลงสาบอเมริกัน เป็นสายพันธุ์ที่พบมากที่สุดในประเทศไทย ดูลึ ตัวมันมีสีน้ำตาลแดง มันยาว ตัวยาว 3-4 เซนติเมตร หัวป้านและต่อกับช่วงอกด้วยคอที่เป็นแผ่นแข็ง ๆ มีจุดดำขนาดใหญ่ 2 จุด ล้อมรอบด้วยวงเส้นสีเหลืองซึ่งอาจเต็มวงหรือมีเพียงครึ่งวงก็ได้ ส่วนรอบนอกสุดเป็นวงสีดำ “แมลงสาบมีปีก 2 คู่ ปีกคู่แรกจะแข็งแรงกว่าปีกคู่หลัง โดยปีกคู่หลังซึ่งมีลักษณะเป็นเยื่อบาง ๆ จะถูกซ่อนทับอยู่ใต้ปีกคู่แรก” “แมลงสาบมีขา 3 ขาคู่หน้าเล็กกว่าขาคู่หลัง ขาของมันมีลักษณะเป็นขาสำหรับวิ่ง จึงทำให้แมลงสาบวิ่งได้เร็วมาก มันมีหนวดยาวเรียวยาวแบบเส้นด้ายอยู่ 1 คู่ ซึ่งมีขนเล็ก ๆ จำนวนมากอยู่รอบ ๆ หนวด”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 43)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า สารคดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับรูปร่างจริง ๆ ของแมลงสาบประเภทแมลงสาบอเมริกันที่มีมากมายในประเทศไทย ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้รู้จักแมลงสาบอย่างชัดเจน และเข้าใจได้ว่าแมลงสาบมีรูปร่างแต่ละส่วนอย่างไร นอกจากนี้ผู้เขียนใช้วิธีอธิบายด้วยภาษาไม่เป็นทางการ ทำให้เนื้อหาของสารคดีสนุกสนานยิ่งขึ้น ผู้อ่านจะได้รับความรู้และยังได้ความเพลิดเพลินด้วย

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับแมลงสาบในด้านความเป็นมาของแมลงสาบและการตั้งชื่อของแมลงสาบ ผู้เขียนโดยใช้บทสนทนาของตัวละครในเรื่อง ทำให้เนื้อหาความรู้ต่าง ๆ เข้าใจง่ายขึ้นและชัดเจน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“...ก็ถ้ารู้ใหม่ว่าแมลงสาบพวกนี้อยู่มานานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ตั้ง 250-300 ล้านปีโน่นแน่ะ แถมรูปร่างหน้าตาก็ไม่ค่อยเปลี่ยนอีกด้วยนะ มีนักวิทยาศาสตร์ที่ซุ่มค้นพบซากฟอสซิลพบว่าแมลงสาบในยุคโบราณต่างกับสมัยนี้แค่ที่ปีกกับอวัยวะเพศเท่านั้นเอง...” “แล้วทำไมมันถึงชื่อว่าแมลงสาบล่ะครับ” “นั่นก็เพราะว่ามันสร้างกลิ่นเหม็นออกมาจากตัวและตามสิ่งขับถ่ายเวลาที่มันเดินผ่านยังไงล่ะ กลิ่นพวกนี้จะติดอยู่ ทำให้เราเรียกมันว่าแมลงสาบ” “ไม่ใช่แค่เฉพาะกลิ่นเท่านั้น แต่แมลงสาบเป็นตัวนำเชื้อโรคตัวเอ๋ยเลย เพราะว่ามันชอบหากินอยู่กับของสกปรก”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 42-43)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า เนื้อหาของสารคดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของแมลงสาบและการตั้งชื่อของแมลงสาบ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้รับความรู้ที่เป็นรายละเอียดมากยิ่งขึ้น นอกจากความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงร่างกายของแมลงสาบ ยังมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของแมลงสาบ ผู้อ่านจะได้รู้ปัญหาและนำไปใช้ป้องกันเชื้อโรคจากแมลงสาบเหล่านี้ได้ ซึ่งสารคดีได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีประโยชน์ให้แก่ผู้อ่าน

สารคดีเรื่องนี้ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของนางพญามด ซึ่งเป็นมดที่สำคัญที่สุดในรังมด ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ของนางพญามดเกี่ยวกับในด้านหน้าที่ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“...ในช่วงแรกของการสร้างอาณาจักรนี้ นางพญามดจะเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งหมด ไม่ว่าจะสร้าง รักษาความปลอดภัย ไปจนถึงหาอาหาร โดยตัวอ่อนในระยะแรกนี้จะได้รับอาหารจากของเหลวที่นางพญาขย้อออกมาให้มดงานช่วงแรกจึงตัวค่อนข้างเล็ก เนื่องจากอาหารไม่ค่อยสมบูรณ์นัก แต่เมื่อมดงานเหล่านี้เติบโตขึ้นและรับหน้าที่ต่อจากนางพญา พวกมันก็สามารถหาอาหารได้มากกว่า คราวนี้นางพญาก็ไม่ต้องเหนื่อยอีกต่อไปเพราะมदनางพญาจะทำหน้าที่หาอาหาร ทำรัง และป้องกันศัตรู มันทำแม่แต่ขย้ออาหารและทำความสะอาดให้นางพญาและตัวอ่อน นางพญามดจึง

เหลือหน้าที่เพียงอย่างเดียว นั่นคือการออกไปซึ่งอาจจะออกได้มาก
ถึงวันละกว่า 500 ฟองเลยทีเดียว...”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 109-110)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า เนื้อหาของสารคดีได้ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของนางพญามด ในเรื่องนี้ผู้อ่านจะได้เข้าใจว่าในแต่ละเวลา แต่ละช่วง นางพญามดมีหน้าที่แตกต่างกัน และมดตัวอื่น ๆ ก็มีหน้าที่ของตัวเองเหมือนกัน ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้รับความรู้อย่างชัดเจนและเข้าใจชีววิทยาของสาบประเภทมดมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจะได้การเพิ่มความรู้ให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของแมลงที่เป็นสัตว์รบกวน (สัตว์ที่เป็นโทษ) ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างละเอียดชัดเจน เนื้อหาของสารคดีเรื่องนี้เหมาะสำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนโดยได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ และให้เนื้อหาที่มีความสนุกสนาน ข้อที่สำคัญก็คือเนื้อหาของสารคดีเป็นความรู้ เป็นข้อเท็จจริง ที่ได้เพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับวิชาชีววิทยา

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชีวิตสัตว์ต่าง ๆ จำนวน 14 ชนิด วิเคราะห์เนื้อหาสามารถจัดประเภทต่าง ๆ เป็น 2 กลุ่มคือ แมลงที่เป็นประโยชน์ 5 ชนิดและสัตว์รบกวน (สัตว์ที่เป็นโทษ) 9 ชนิด ผู้เขียนสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วได้อธิบายความรู้ชีววิทยาวงจรของแมลงแต่ละด้านอย่างละเอียดและชัดเจน สารคดีได้เล่าถึงความรู้การแปลงร่างของชีวิตสัตว์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับปฏิบัติตนและคุณธรรมสำหรับผู้อ่านเป็นที่เยาวชนได้เรียนรู้ข้อสั่งสอนดี ๆ ด้วย ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้วิชาการและวิธีการดำเนินชีวิตเป็นแง่คิดอย่างดี ดังนั้นสารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ มีเนื้อหาที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง และใช้กลวิธีการเขียนแบบเล่าเรื่องได้น่าสนใจ สร้างเป็นเรื่องราวที่เกิดจากตัวละคร 2 คน คือคุณลุงจอมและหลานต้นกล้า จึงทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนานยิ่งขึ้นและน่าอ่าน เหมาะกับผู้อ่านเยาวชนที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับวิชาชีววิทยาที่น่าสนใจและได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านสารคดีไปพร้อม ๆ กัน

3.1.2 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตร

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ภูมิปัญญาการเกษตร คือเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตรของคนสมัยก่อนที่มีภูมิปัญญาหลายด้าน เหมาะกับภูมิประเทศภาคใต้ ได้แก่ ตะโก หมาก เนียง สะตอ มังคุด ทุเรียน ต้นเงาะ และความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชในท้องถิ่นภาคใต้

เนื้อหาสารคดีได้สะท้อนภาพสังคมยุคใหม่ที่ไม่มีความสุขทุกขณะ เนื่องจากมนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางความแข่งกระด้าง ความเย็นชาของตึกสูง พร้อมกับละเลยความเป็นไปของธรรมชาติ รวมทั้งต่อผู้คนด้วยตนเอง ผู้เขียนเรื่อง “เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้” กล่าวถึงสวนสมรม อันเป็นภูมิปัญญาการเกษตรของชาวน้ำ โดยปลูกต้นไม้ที่เล็กกะน้อย และปล่อยให้ธรรมชาติหล่อหลอมเลี้ยงดูต้นไม้ให้เจริญเติบโต สารคดีได้สร้างตัวอย่างของวิถีชีวิตที่ควรเป็นไประหว่างมนุษย์กับสิ่งรอบข้าง ทั้งต่อต้นไม้ สรรพสัตว์ นก หนอน แมลง หรือแม้แต่มนุษย์ผู้อาศัยอยู่ร่วมกันบนผืนแผ่นดินให้ร่วมกันปลูก “ต้นไม้” ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของความสุขอันจะไม่มีวันสิ้นสุดไป มีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) การทำเกษตรในภาคใต้

ในเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ กล่าวถึงการทำเกษตรในภาคใต้ที่ได้ปลูกต้นไม้หลายอย่าง ผสมผสานในทีเดียวกัน มีจำนวน 7 ชนิด ได้แก่ ตะโก หมาก เนียง สะตอ มังคุด ทุเรียน ต้นเงาะ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจว่า ต้นไม้ในสวนก็เหมือนสังคม เรามีความรักความผูกพันกับธรรมชาติ ต้นไม้ สายลม แสงแดด ขุนเขา ฯลฯ มนุษย์ทุกคนควรลงมือปลูกต้นไม้ โดยผู้เขียนชวนให้เริ่มปลูกต้นไม้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ดังตัวอย่างความรู้เกี่ยวกับต้นตะโก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมัยเรียนชั้นประถม แอบเอาตะโกดองขึ้นมากินขณะที่ครูสอน เมื่อเพื่อนที่นั่งข้างเห็นแล้ว มีหรือจะอดใจไหว ครั้นขอไม่ให้ก็ต้องลงมือแย่งชิงจนทำให้ครูเห็น...ฉันนึกเสียดาย ไม่ใช่เพราะอยากกินลูกตะโก แต่หมายถึงสัญลักษณ์แห่งการจดจำต้องเปลี่ยนไป เมื่อตะโกใหญ่หมุดหมายแห่งสวนสมรมต้องล้มลง คืนร่างให้ผืนแผ่นดิน เพื่อนฝูงบางคนของฉันที่นาน ๆ จะมาหาฉันต้องหลงทีเพราะสัญลักษณ์ที่สูงเด่นไม่เห็นอีกแล้ว ต้นตะโก ฉันคิดว่าคล้าย ๆ กับต้นไม้ แต่ไม่ใช่ลักษณะของพืชพันธุ์ แต่มันเป็นต้นไม้สัญลักษณ์แห่งเป้าหมายของใครบางคน

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 95-97)

จากตัวอย่างข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า ต้นตะโกในอดีตและปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงถึงปัจจุบันต้นตะโกต้นหนึ่งสูงใหญ่เป็นร้อยปีได้หายไปเท่ากับสัญลักษณ์ของความสุขในอดีตหายไปด้วย ผู้อ่านเป็นเยาวชนอาจไม่คุ้นเคยภูมิประเทศและการทำเกษตรตามที่เล่ามา แต่จากข้อความก็ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกสนานไปกับเรื่องราวของผู้เขียนได้เหมือนกัน ซึ่งข้อคิดที่เราควรอนุรักษ์ต้นไม้และปลูกต้นไม้ให้เป็นสัญลักษณ์ของคนและสังคม ผู้เขียนใช้ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์จริงของผู้เขียนเล่าถึงสภาพในอดีตและปัจจุบัน เป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เป็นอย่างดี

สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับผลไม้มังคุดที่เป็นการเกษตรในภาคใต้ มังคุดในด้านการกินและการใช้ก็ได้มีประโยชน์ และผู้เขียนได้อธิบายเนื้อหารายละเอียดตามข้อเท็จจริง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คำยกย่องว่า มังคุดเป็นราชินีแห่งผลไม้ อาจเพราะเนื้อนิ่ม อร่อยหอมหวานและผสมผสานรสชาติอร่อยแล้ว อีกทั้งประโยชน์ของผลมีมากมาย นอกเนื้อในผลสุกกินอร่อยแล้ว ผลแก่ก็เอามาทำเป็นมังคุดคัดเสียบไม้ขาย มีคนบอกว่า มีชายเฉพาครคริธรรมราชแห่งเดียวในประเทศไทย และเนื้อผลแก่ยังนำไปแกงส้มก็อร่อย บางคนบอกว่าถ้าแกงกับกบแล้ววิเศษสุด นอกจากเนื้อในแล้ว เปลือกของมันยังนำมาทำเจลลี่ และต้มกินแก้ท้องเสีย ถ้าเป็นเปลือกแห้ง ก็เอามาทำยาแก้ท้องร่วงเรื้อรัง หรือฝนกับน้ำปูนใสต้มผสมพุพอง เน่าเปื่อย แผลมีหนอง ยาวสดสีเหลือง ช่วยสมานแผล ปัจจุบันมีข่าวว่าชาวบ้านคีรีวง อำเภอนาสกา เอาเปลือกมาทำสีย้อมผ้า และทำสบู่

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 165)

จากตัวอย่างข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า ในภาคใต้มีการทำเกษตรปลูกมังคุดและในเนื้อหาของสารคดีได้รู้ว่า มังคุดเป็นราชินีแห่งผลไม้ที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และมนุษย์ควรปลูกมังคุดชนิดนี้เพิ่มขึ้น นอกจากเนื้อในแล้ว เปลือกของมันยังนำมาทำเจลลี่ และต้มกินแก้ท้องเสีย และยังทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นด้วยและมนุษย์มีผลไม้ที่ดีด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากมังคุด เช่นวิธีการใช้เปลือกแห้งมาทำยาแก้ท้องร่วงเรื้อรัง หรือฝนกับน้ำปูนใสต้มผสมพุพอง เน่าเปื่อย ช่วยสมานแผล

สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับการกินหมาก และผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดตามข้อเท็จจริง ในด้านการกินหมาก ซึ่งมีข้อดีควรศึกษา การกินหมากมีประโยชน์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“หมาก” คำนี้เชื่อว่าหลายคนเคยเห็นและรู้จัก แต่หลายคนก็คงไม่เคยกินหมากเช่นกัน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่นิยมกินหมากฝรั่ง เพราะทันสมัยอาจารย์อุดม หนูทองได้เขียนถึง “หมาก” ไว้ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 17 สรุปได้ว่า “หมากปลูกแพร่หลายในทวีปเอเชียเขตร้อน ในประเทศไทย มีมากในภาคใต้ หมากมีประโยชน์แทบทุกส่วน ทั้งต้น ใบ ดอก ผล กาบเปลือกผล วัฒนธรรมการใช้ประโยชน์ และการจัดการเกี่ยวกับหมากมีอยู่หลายวิธี เช่น ต้นหมาก ใช้ทำบ้านเรือน เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ มากมาย กาบหมาก ใช้ห่ออาหาร ใช้ทำภาชนะตักน้ำที่เรียกว่า หมากต้อ คนสมัยก่อนใช้เปลือกผลแทนแปรงสีฟัน และที่สำคัญยิ่งของหมาก คือผลหมาก ประโยชน์หลักใช้กินกับพลูผสมปูนกินได้ทั้งผลอ่อนและผลสุก.....”

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 109-110)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีกล่าวถึงความรู้ของพืชในสวน มีประโยชน์ดังเช่นหมากนำมาใช้ได้แต่ละส่วน ผู้เขียนอ้างอิงข้อความจากหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 17 ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลวิชาการ เป็นข้อเท็จจริง และทำให้ผู้อ่านได้ความรู้อย่างแท้จริง ผู้อ่านเป็นเยาวชนไม่ต้องอ่านตำราหรือหนังสือวิชาการก็ได้ความรู้ด้านการเกษตรแล้ว

สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับการกินทุเรียนและเงาะ ผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ผลไม้ทุเรียนและเงาะสำหรับชุมชนชาวบ้านจะเป็นอย่างไร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

...หมายถึงช่วงเข้าพรรษา ชาวบ้านนิยมคว่ำข้าวตอกไปถวายพระในวัดและขณะนั้นก็ตรงกับทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองจะสุกหล่นพอดี ดังนั้น จึงมีของหวานให้พระฉัน คือ ข้าวตอกกับน้ำกะทิทุเรียนในสวนสมรมมีเงาะอยู่ต้นหนึ่ง เนื้อหวานอมเปรี้ยว เนื้อนิ่มไม่กรอบเหมือนอย่างเงาะพันธุ์โรงเรียน ชาวบ้านนิยมเรียกเงาะพันธุ์นี้ว่า “สวน” เมื่อปีกลาย ช่วงก่อนเข้าพรรษา มีลมพัดมาจากอนข้างแรง

ชาวบ้านเรียกว่าลมหัวพรรษา ผลประภคว่า ผลเงาะสี่เขียวพอเริ่ม
อมเหลือในบางลูกก็เหมือนหล่นลงเคลื่อนโคน

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 181)

จากตัวอย่างข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า ในภาคใต้มีการทำเกษตรทุเรียนและเงาะ และ
ในเนื้อหาของสารคดีได้รู้ว่า ทุเรียนและเงาะมีประโยชน์ต่อมนุษย์และมนุษย์ควรปลูกทุเรียนและเงาะ
เพิ่มขึ้น นอกจากใช้เป็นอาหารแล้วยังมีข้าวตอกกับน้ำกะทิทุเรียนในช่วงเข้าพรรษา นอกจากทำให้
สิ่งแวดล้อมดีขึ้นด้วย ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทุเรียนและเงาะ เนื้อหา
ของสารคดีเป็นเรื่องจริง ซึ่งได้ออกความรู้แก่ผู้อ่าน

ในเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงการทำเกษตรในภาคใต้และได้อธิบายถึงประ
โยชน์ของต้นเนียง นอกจากนี้ยังมีวิธีการใช้กับวิธีการกินของต้นเนียงด้วย ผู้เขียนให้ชนนทอาศัยอยู่ใน
ภาคใต้เป็นตัวอย่าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

...แต่คิดว่ามันคงมีประโยชน์แน่นอน เพราะชาวใต้นิยม
กินดิบ ๆ เป็นผักเหนาะหรือเครื่องเคียง ทั้งผลอ่อนผลแก่ และเนียง
หมาน (เพาะ) ส่วนที่ไม่ดีของมันคือกลิ่นจัด (ไม่แพ้สะตอ) จึงมี
สำนวนแบบคนภาคใต้ว่า เนียงหมานกับสะตอดองคือยาคุมกำเนิด
ชนิดหนึ่ง (คุมด้วยกลิ่น) และบางท้องถิ่นนิยมเอาผมแถมมาต้มกินกับ
มะพร้าวชูดคลูกน้ำตาลทราย...ในสวนสมรมของฉันมีต้นเนียงที่ออก
ขึ้นเองหลายต้น ต้นหนึ่งตั้งพุ่มคร่ำมีมดแดงทำรังอยู่บนลิบ
อาจารย์สุเทพ เพชรช่วย เคยบอกว่า น่าจะสร้างสวนเนียงเพื่อเลี้ยง
มดแดง เพราะไข่มดแดงขายได้ราคาแพงและเป็นสิ่งที่ต้องการของ
ร้านอาหาร

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 129-130)

จากตัวอย่างข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า ในภาคใต้มีการทำเกษตรปลูกต้นเนียง และใน
เนื้อหาของสารคดีได้รู้ว่า ต้นเนียงมีประโยชน์ต่อมนุษย์และมนุษย์ควรปลูกต้นไม้ชนิดนี้เพิ่มขึ้น
นอกจากใช้เป็นอาหารแล้วยังใช้ทำเป็นยาได้ และยังทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนได้
ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากต้นเนียง เช่นวิธีการใช้ต้นเนียงเลี้ยงมดแดงเพื่อขายไข่มด
แดงเพิ่มรายได้ของครอบครัว

สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับสะตอที่เป็นพืชที่คู่กับ
ภาคใต้ การเอาสะตอปรุงอาหารได้สารพัดชนิดและเรื่องการกินก็ได้มีวิธีใหม่ ๆ ขึ้นมาตามสมัยที่
เปลี่ยนแปลง และเนื้อหาของสารคดีเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งผู้อ่านจะได้รับความรู้ความรู้อีกเกี่ยวกับสะตอ
อย่างรายละเอียด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สะตอ คนทั่วไปรู้จักดี เป็นพืชที่คู่กับภาคใต้และกำลังได้รับ
ความนิยมจากคนภาคอื่น ถ้าว่าเป็นสินค้าส่งออกนอกภาคใต้
สำเร็จมาเป็นเวลานานพอสมควร โดยรัฐบาลใหม่ทำเท่าไม่ต้องนั่ง
เครื่องบินไปเจรจาเปิดตลาดให้เปลืองน้ำมัน เรื่องการเอาสะตอปรุง
อาหารได้สารพัดชนิด ไม่ว่าจะกินสดแบบดิบ ๆ หรือลวกหรือหมก

และถนอมอาหารแบบโบราณ ภูมิปัญญาชาวบ้าน สมัยใหม่มีตู้เย็น เขาก็ทำสตูดองไว้กินได้เป็นปี ๆ โดยไม่ต้องอาศัยโครงการหนึ่ง หมู่บ้านหนึ่งล้านบาท นอกจากนั้นสะอาดสดก็ยังไม่ใช้แกง ใช้ผักหรือ ใครจะเอาแกงเลี้ยงก็ไม่มีการห้าม

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 148)

จากตัวอย่างข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่า ในภาคใต้มีการทำเกษตรปลูกสะตอ ในเนื้อหาของสารคดีได้รู้ว่า การเอาสะตอปรุงอาหารได้สารพัดชนิดเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน และสะตอมีประโยชน์ต่อมนุษย์และมนุษย์ควรปลูกสะตอชนิดนี้เพิ่มขึ้น นอกจากใช้เป็นอาหารแล้วยังใช้ทำเป็นยาได้ และยังทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จาก สะตอ เช่นวิธีการใช้สะตอเป็นแกง

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ นอกจากได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำสวน เกษตรในภาคใต้อย่างกว้างขวางและชัดเจน และยังได้เปรียบเทียบการเกษตรของภาคใต้อันในอดีต และปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่ดีและส่งเสริมแก่ผู้อ่านเป็นเยาวชนได้แง่ คิดใหม่ สำหรับผู้อ่านที่ไม่ชอบอ่านด้านวิชาการเกษตรก็จะได้ความรู้และ ในเรื่องนี้ยังได้เล่าถึงความ สนุกสนานในอดีตในวัยเด็กของผู้เขียน เนื้อหาความรู้เหล่านี้ผู้เขียนได้ค้นคว้าได้อ่านหนังสือที่ดี นำมา ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ แต่ละเรื่องเป็นข้อเท็จจริงและประสบการณ์ในชีวิตของผู้เขียน

2) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้

ในสารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในช่วงเวลา ที่เหมาะสม และบรรยากาศหลายอย่าง เช่น ในฤดูกาลที่ถูกต้อง มีฤกษ์ยาม ฯลฯ ผู้เขียนได้ให้ความรู้ เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ต่าง ๆ ถ่ายทอดให้ที่มีช่วงเวลาเหมาะสมผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้เข้าใจได้ว่า เมื่อลงมือปลูกต้นไม้ในเวลาที่ดีจะได้ผลที่ดีเช่นกันอย่างไร โดยมีเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

คนโบราณสอนว่า เวลาปลูกต้นไม้ให้ดูวันดี เช่น ไม่ตรงกับ วันทักทิน วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ หรือไม่ก็เลือกวันอีกแบบ เช่น ปลูกวันเสาร์เพื่อเอาใบ และดูเดือนที่จะปลูกด้วย ซึ่งคนส่วนใหญ่ สมัยก่อนมักจะนิยมปลูกพืชผักในเดือนหก เพราะเริ่มย่างฤดูฝน อัน นี้พอทำความเข้าใจได้ว่า มันเกี่ยวข้องกับฤดู

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 33)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการปลูกต้นไม้ที่ เลือกวันที่ดี เวลาที่ดี หรือปลูกต้นไม้ให้เหมาะกับฤกษ์ยาม จึงจะได้ผลดี เป็นการถ่ายทอดว่า พวกเรา ควรเรียนรู้จากคำสอนของคนโบราณหากกระทำตามก็เป็นการรักษาภูมิปัญญาในอดีต ผู้เขียนแนะนำ ว่าควรทำตามเพื่อสืบทอดความรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านที่ไม่เคยปลูกต้นไม้ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูก ต้นไม้ในวันเวลาที่เหมาะสม และยังมีแง่คิดเกี่ยวกับความเชื่อภูมิปัญญาในอดีตด้วย

ในสารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ให้ความรู้เกี่ยวกับคำสอนของคนโบราณ เพื่อให้ผู้อ่าน จะลงมือปลูกต้นไม้ โดยมีเนื้อหารายละเอียดดังต่อไปนี้

คำโบราณว่า “สืบปากว่าไม่เท่าหนึ่งตาเห็น สืบตาเห็นก็ยังไม่เท่าหนึ่งมือทำ” คำนี้แม้สังคมจะพัฒนามาจนถึงยุคห่วยให้ติด

พลิกขึ้นอยู่บนดินอย่างถูกกฎหมายแล้วก็ตาม แต่สำนวนนี้ก็ยังไม่
ตกยุค ไม่ล้าสมัย (หรือใครจะเถียง) ดังนั้น ข้อเขียนชิ้นนี้ฉันจึงขอ
เขียนเล่าจากประสบการณ์จากความคิดความรู้สึกของตนเองที่ติดต่อ
เรื่องราวของ รำวงเวียนครก

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 117)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับคำสอนของคนโบราณ และ
แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกต้นไม้ เนื้อหาของสารคดีมีการถ่ายทอดว่า พวกเราควรเรียนรู้
จากคำสอนของคนโบราณลงมือปลูกต้นไม้และเป็นการรักษาภูมิปัญญาในอดีต ทำให้ผู้อ่านที่เป็น
เยาวชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้

ในสารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ให้ความรู้เกี่ยวกับระกำในภาคใต้ที่มีลักษณะและความ
เชื่อของคนโบราณด้วย เพื่อส่งเสริมความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน โดยมีเนื้อหารายละเอียด
ดังต่อไปนี้

ระกำจึงเป็นไม้พันธุ์ระกำลำบาก เพราะเจ้าของสวนส่วนใหญ่
มักไม่สนใจ ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่รดน้ำ รอเวลาว่าเมื่อไหร่มันหยอนงวง
ออกทะเลายให้ผลจึงค่อยลงไปเก็บ ด้วยเหตุนี้กระกำจึงต้อง
ระกำรกรเรื่องเป็นที่อาศัยของงูกะปะ หรือไม้ก็เป็นทีลอกคราบและ
วางไข่ของเจ้างูเห่าระกำ ด้วยอิทธิพลทางภาษาเป็นชื่อไม่เป็นมงคล
ตามความเชื่อของใครบางคน ด้วยเหตุนี้ บริเวณข้างบ้านเรือนจึงไม่
นิยามปลูกระกำ เพราะถือว่า เจ้าของบ้านจะตกระกำลำบาก

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 71)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับกำในภาคใต้ที่มีลักษณะและ
ความเชื่อของคนโบราณด้วย นอกจากระกำเป็นไม้พันธุ์ระกำลำบากและยังมีคิดเกี่ยวกับความเชื่อ
ภูมิปัญญาในอดีตด้วย เพื่อส่งเสริมความจริงและความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ นอกจากได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเกษตร
ภาคใต้ และความรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้แล้ว ยังได้ส่งเสริมและให้แง่คิดว่าควรจะรักษาภูมิปัญญาใน
อดีตและผู้เขียนได้เปรียบเทียบการทำเกษตรในอดีตและปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้อ่านได้รับ
ความรู้ที่ดีและได้แง่คิดใหม่ ๆ โดยเนื้อหาของสารคดีเรื่องนี้ ผู้เขียนมีเป้าหมายก็คือ การทำสวน
แบบคนในสมัยก่อนเป็นผลผลิตที่เรียกว่า “สวนอนุสาวรีย์” ผู้อ่านจึงสามารถเรียนรู้ได้จากต้นไม้ทุกต้น
ผลไม้ในสวน เป็นมิตรภาพที่งดงาม ในธรรมชาติที่แวดล้อมรอบกาย ช่วยให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนที่อาจ
ไม่เคยปลูกต้นไม้แบบนี้ หรือไม่เคยขอวิชาเกษตรจะเปลี่ยนความคิดได้เมื่ออ่านสารคดีเรื่องนี้ซึ่งได้
ถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงทั้งหมด เป็นความรู้เชิงประวัติศาสตร์ของการปลูกต้นไม้ใน
สวนของภาคใต้

3.1.3 ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม คือเรื่อง
จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง และวัยใสหัวใจขอนแก่น มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีของคนไทยและ
วัฒนธรรมไทย เช่น ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ประเพณี ศิลปะการแสดง โขน ฯลฯ เนื้อหาแบ่งได้

เป็นความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม (สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง) และความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดง (สารคดีเรื่อง วยไสหัวใจโขง) โดยมีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวอีสาน

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาให้ความรู้ประเพณีและวัฒนธรรมไทย คือเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอีสานและวัฒนธรรมประเพณีของภาคอีสานและได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ภาพแห่งความรักระหว่างยายชาวอีสานกับหลานลูกครึ่งฝรั่ง เป็นคำสอนจากผู้ใหญ่ถึงเด็กในสภาพแวดล้อมที่เป็นวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม คุณยายผู้ผ่านโลกกับหลานฝรั่งซึ่งกำเนิดในต่างประเทศ

ผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนจดหมาย ใหยายอีสานเขียนจดหมายถึงหลานฝรั่ง ทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอีสานและวัฒนธรรมประเพณีของภาคอีสาน ด้วยการอ่าน สารคดีเรื่องนี้ให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่านและทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรักของผู้ใหญ่มากขึ้น สำหรับเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ หากได้อ่านเรื่องนี้ก็จะได้ประโยชน์จะทำให้ผูกพันกับคนไทย ไม่ลืมพื้นเพของตน สารสำคัญของเรื่องนี้มุ่งสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนรุ่นหลังควรจะมีความรักและตระหนักในชาติกำเนิดและถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง โดยดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่บรรพชนอีสานได้สั่งสอนหรือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา

ในสารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้วิเคราะห์เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ประเพณีของชาวอีสาน อาหารการกินของคนอีสาน และการทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวัน

1.1) ประเพณีของชาวอีสาน

สารคดีเรื่องนี้เล่าถึงยายชาวอีสานได้เขียนจดหมายถึงหลานฝรั่ง เล่าถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานที่มีประเพณีมากมาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสานเรียบง่าย มีความสงบสุข มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีจิตใจโอบอ้อม ชีวิตดำเนินตามประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามมาช้านาน เนื้อหาสะท้อนภาพชนบทของชาวอีสานในอดีต เป็นวิถีชีวิตที่ตื่นเช้าขึ้นมา พ่อจะออกไปทำนาพร้อมกับควาย และต้นไถทำนา แม่จะนั่งข้าวเหนียวและทำหาอาหารครบทุกอย่างเรียบร้อย จัดเตรียมใส่หาบและจะพาลูก ๆ ไปช่วยกันทำนากับพ่อที่ทุ่งนา เป็นวิถีชีวิตของคนอีสานมาตั้งแต่โบราณ

นอกจากนี้กล่าวถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับประเพณีมีทั้งหมด 16 ชนิด ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด วันสงกรานต์ พิธีเลี้ยงปู่ตา งานบุญบั้งไฟ พิธีเต้านางแมว พิธีเลี้ยงตาแขก บุญบ้าน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา งานเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก วันออกพรรษา และบุญกฐิน ล้วนแต่เป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต อาชีพการเกษตร ความเชื่อศาสนาที่สัมพันธ์กับ“ชีวิต”ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเพณีบุญเข้ากรรมคือประเพณีชนิดหนึ่งของชาวอีสาน การอยู่กรรมนี้ใช้เวลาเก้าวัน ในครอบครัวแต่ละคนต้องรวมกันประเพณีนี้ด้วย ประเพณีบุญเข้ากรรมเกี่ยวกับพระสงฆ์โดยเฉพาะ ซึ่งให้ผู้อ่านเห็นถึงศาสนาของชาวอีสานคือศาสนาพุทธ และทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ฮิตแรกนั้นเรียกว่า “บุญเข้ากรรม” คือบุญที่ทำขึ้นในเดือน
อ้าย ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีที่ชาวอีสานจะต้องประกอบพิธีบุญ พิธี
บุญนี้เกี่ยวกับพระสงฆ์โดยเฉพาะ แต่เขามีความเชื่อกันว่า เมื่อ

ทำบุญกับพระที่ทำพิธีนี้ จะทำให้ได้อานิสงส์มาก ญาติโยมจึงคิดวัน
ทำบุญเข้ากรรมขึ้น

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 24)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีของคนอีสานมีประเพณีหนึ่งเรียกว่า บุญเข้ากรรม สะท้อนความรู้คือวิถีชีวิตของชาวอีสานเป็นวิถีที่เรียบง่าย ดำเนินชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามมาช้านาน และให้ความรู้ที่ประเพณีมีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธมาช้านานแล้ว และมีพิธีกรรมที่ทำความลำดับตามเดือนแต่ละเดือน ให้ความรู้ประเพณีและพิธีการต่าง ๆ ของชาวอีสาน

ประเพณีบุญคุณลานเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมากประเพณีหนึ่งของชาวอีสาน และประเพณีนี้ทำให้ชาวอีสานมีความสุขหลังการเก็บเกี่ยวของ ชาวอีสานถือว่า หากไม่ทำอาจเกิดภัยพิบัติหรือความชั่วร้ายขึ้นมาได้ ซึ่งทำให้ชาวอีสานร่วมประเพณีนี้แต่ละปี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“การทำบุญคุณลาน” จะทำในเดือนยี่ คำว่าคุณมาจากคำว่า
“ค้ำคุณ” ซึ่งหมายถึงอุดหนุนให้ดีขึ้น ช่วยให้เจริญขึ้น การทำบุญ
คุณลานถือว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมากประเพณีหนึ่งของ
ชาวอีสาน เป็นการแสดงออกถึงความเคารพบูชา “ข้าว” ซึ่งถือเป็น
ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมาก

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 27)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสานผูกพันกับประเพณีและวัฒนธรรมการเกษตรที่ปฏิบัติเป็นประจำ หลังจากบุญเข้ากรรม ที่ทำในเดือนแรก เดือนต่อมาก็มีประเพณีคือบุญคุณลาน โดยเชื่อว่าการทำนาจะได้ผลดีเพิ่มขึ้นในต่อไป คือมีลอมข้าวต้องคุณให้สูงขึ้นกว่าปีนี้ แสดงถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับความเชื่อของชาวอีสาน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนเล่ามาผ่านตัวละครสูงอายุคือยาย และให้ผู้อ่านได้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของชาวอีสานที่ผูกพันกับอาชีพทำนา

ประเพณีบุญข้าวจี่คือประเพณีเกี่ยวกับศาสนาของชาวอีสาน และเป็นประเพณีที่เด็ก ๆ ชอบมาก เพราะว่าเด็ก ๆ นอกจากจะได้อิ่มบุญแล้ว ยังอิ่มท้องอีกด้วยเพราะได้กินข้าวจี่ที่มีรสชาตืออร่อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในเดือน 3 นี้ มีประเพณีบุญหรืองานบุญที่สำคัญอีกงาน นั้น
ก็คือ “บุญข้าวจี่” ซึ่งงานนี้เด็ก ๆ ชอบมาก เพราะนอกจากจะอิ่ม
บุญแล้ว ยังอิ่มท้องอีกด้วย ได้กินข้าวจี่จนพุงกางเลยแหละ คำ
พยากรณ์ว่าไว้ พอถึงเดือน 3 ชาวอีสานต้องพากันทำบุญข้าวจี่ คือ
นำข้าวเหนียวมาปั้นแล้วจี่ข้าวไปถวายพระ หากปฏิบัติตามก็จะได้
บุญกุศลมาก ความสุขจะเกิดตามมา หากไม่ปฏิบัติตามก็อาจเกิดภัย
ร้ายแก่หมู่บ้านชุมชนได้

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 30-31)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีสำคัญของเดือนสาม คือบุญข้าวจี่ ผู้เขียนได้เล่าถึงเหตุการณ์การจัดประเพณีนี้ที่มีที่มาจากศาสนาพุทธและความเชื่อเรื่องกรรมเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นงานบุญที่เชื่อว่าจะได้รับบุญมากมายประเพณีนี้เด็ก ๆ จะมีความสุขสนุกสนานด้วย ทำให้

ผู้อ่านได้รับความรู้ประเพณีของชาวอีสานที่ต่อจากประเพณีการทำนา เมื่อได้ผลผลิต “ข้าว” แล้วก็นำมาทำบุญ

ประเพณีบุญผะเหวดเป็นประเพณีที่ชาวอีสานต้องเก็บดอกไม้ไปบูชาพระ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาของชาวอีสาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“บุญผะเหวด”ที่คนอีสานเรียก มาจากคำว่า “บุญพระเวท” หรือ “พระเวสสันดร” ซึ่งเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนอีสานนั้นเลื่อมใสในพุทธศาสนา มีความรักและสามัคคีกัน ที่สำคัญยังยึดมั่นในประเพณีอันดีงามนี้อย่างไม่เสื่อมคลาย บุญผะเหวดนี้ ชาวอีสานมีความเชื่อว่า หากผู้ใดได้ฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรทั้งสิบสามกัณฑ์จบภายในวันเดียว จะได้เกิดร่วมชาติภพกับพระศรีอริยมุตไตรย์

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 38-39)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีบุญผะเหวดของภาคอีสานเป็นประเพณีของชาวอีสานที่สำคัญแสดงถึงความเชื่อถือในพุทธศาสนา ได้แสดงถึงวัฒนธรรมของภาคอีสานเป็นดีงาม และเป็นความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้ความรู้อย่างชัดเจน เพิ่มความรู้เกี่ยวกับความเชื่อชาติหน้าในยุคพระพุทธเจ้าที่ชื่อว่าพระศรีอริยมุตไตรย์ของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคอีสาน

ประเพณีวันสงกรานต์เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ชาวบ้านอีสานพากันจัดหาน้ำเป็นเครื่องสรงพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ และแสดงถึงพิธีการต่าง ๆ ของประเพณีนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันสงกรานต์ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย คนอีสานจะถือเอาวันที่ 15 เมษายน ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของเทศกาลเป็นวันขึ้นปีใหม่ ชาวอีสานกำหนดทำบุญสงกรานต์ในเดือน 5 คือเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 75)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีนี้เกี่ยวกับขึ้นปีใหม่ของประเทศไทย ก็คือวันสงกรานต์ในช่วงเดือนเมษายน เป็นประเพณีที่สำคัญมากที่สุดของคนไทย สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายว่าวันสงกรานต์ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือภาคอีสานเป็นประเพณีที่เหมือนกัน ผู้อ่านได้เรียนรู้ว่า คนในท้องถิ่นอีสานและคนไทยภาคอื่น ๆ นับวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ 15 เมษายน และในช่วงเวลานั้น มีการทำบุญรับวันขึ้นปีใหม่ แตกต่างจากปัจจุบันที่นับวันที่ 1 มกราคม โดยตัวละครได้อธิบายว่า พิธีการของประเพณีนี้ทำมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ

สารคดีเรื่องนี้ยังได้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตการทำเกษตรของชาวอีสาน และสะท้อนถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เชื่อว่าจะทำให้การทำงานมีความอุดมสมบูรณ์ ผ่านประเพณีงานบุญบั้งไฟซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับอาชีพเกษตร ประเพณีนี้ผู้ชายกับผู้หญิงมีหน้าที่คนละอย่าง สะท้อนว่าวิถีชีวิตของชาวอีสานมีความสามัคคีและชอบความสนุกสนาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

งานบุญบั้งไฟส่วนมากผู้ใหม่เขาจะจัดเตรียมกันเอง เด็ก ๆ ทั้งชายหญิงมักจะไม่ให้เข้าใกล้เวลาที่เขากำลังทำบั้งไฟกัน การทำ

บั้งไฟเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนสาว ๆ จะฝึกซ้อมรำ เพราะในวันแห่บั้งไฟจะมีขบวนนางรำด้วย งานบุญบั้งไฟเป็นงานบุญที่นอกจากจะสนุกสนานแล้ว ยังเป็นงานที่เชื่อมความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่ชาวอีสานด้วย

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 85)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีนี้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรของชาวอีสาน ประเพณีงานบุญบั้งไฟมีพิธีการแข่งขันกันว่าบั้งไฟของใครสามารถยิงขึ้นสูงที่สุดก็จะเป็น “บั้งไฟหมื่น” ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนสนใจการอ่านเรื่องนี้และได้รับความรู้ว่าเป็นประเพณีที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีฝนตกและมีน้ำอุดมสมบูรณ์ในการทำนา

ประเพณีบุญข้าวประดับดินเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของครอบครัวชาวอีสานและได้อธิบายพิธีการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันนี้เป็นวันที่เราต้องเตรียม “ห่อข้าวน้อย” คือห่อข้าวเล็ก ๆ ที่บรรจุกับข้าวคาวหวาน เพื่อทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีไม่มีญาติ ซึ่งชาวอีสานเรียกพิธีกรรมนี้ว่า “บุญข้าวประดับดิน” งานบุญในเดือนนี้ถือว่ามีความสำคัญกับชาวอีสานและเป็นประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน โดยมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษและญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนผีไม่มีญาติ จะมารับส่วนบุญในวันนี้ เพื่อไม่ให้อดอยากหิวโหยและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูของลูกหลานด้วย

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 131)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าประเพณีของคนอีสานสะท้อนถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและมีความเมตตาต่อคนตายที่ไม่มีญาติ โดยมีความเชื่อว่า การทำบุญจะทำให้คนตายมีอาหารกินไม่อดอยากเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการทำหากัน ดังที่มีประเพณีอื่น ๆ อีก เช่น พิธีเลี้ยงปู่ตา พิธีเต้านางแมว พิธีเลี้ยงตาแฮก ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น บุญกฐิน ซึ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมโดยเฉพาะของชาวอีสาน เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ มาร่วมงานอย่างสนุกสนานและยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจวิถีชีวิตของชาวอีสานว่าเป็นชีวิตที่เรียบง่ายต่างกับคนเมือง

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง มีเนื้อหาที่เล่าถึงประสบการณ์ชีวิตของยายที่มีวิถีชีวิตตามประเพณีต่าง ๆ ของชาวอีสาน ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการอ่านสารคดีไปพร้อม ๆ กัน โดยผู้เขียนสร้างตัวละครคุณยายได้เขียนสมุดบันทึกส่งถึงหลานที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ เพื่อให้หลานตระหนักถึงความเป็นไทย รักษาความเป็นไทยไว้ และรู้จักกับที่จะรักษาขนบธรรมเนียมอันดีงามของคนไทยอีสาน สำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนที่ไม่เคยรู้จักภาคอีสานก็จะได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินที่เป็นข้อเท็จจริง โดยไม่ต้องเดินทางไปในพื้นที่ของภาคอีสาน ก็ได้รับรู้ความรู้ต่าง ๆ จากการอ่านได้เหมือนกัน

1.2) อาหารการกินของคนอีสาน

ในสารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง มีเนื้อหาบอกว่า อาหารการกินของคนอีสานมี 11 ชนิด ได้แก่ ข้าวจี ข้าวปุ้น (ขนมจีน) อาหารจำพวกอ่อม อาหารประเภทลาบกับก้อย

แกงหน่อไม้ใส่ผักกระแยง ปนปลา ตำบักหุงหรือส้มตำปลาแตก ปูนาจี ปูนาย่า มะม่วงแผ่น (มะม่วงกวน) และข้าวเม่า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่องนี้ได้เล่าถึงอาหารอีสานประเภทข้าวจีเป็นอาหารที่ทำประกอบในประเพณีบุญข้าวจี เพื่อเฉลิมฉลองและทำบุญ ผู้เขียนได้อธิบายประเพณีและอาหารอย่างชัดเจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้าวจีก็คือข้าวเหนียวนึ่งให้สุก แล้วนำมาปั้นเป็นก้อนกลมโตประมาณเท่าไข่เป็ดหรือผลมะตูมขนาดกลาง ปั้นให้แน่นแล้วโรยเกลือให้ทั่ว เสียบไม้ย่างไฟหรือจะย่างบนตะแกรงเหล็กด้วยไฟถ่านก็ได้ พลิกไปมาทำให้สุกเหลืองจนทั่วจึงเอาออกมาทาด้วยไข่ ซึ่งไข่นั้นจะต้องตีให้ไข่ขาวกับไข่แดงเข้ากันดี แล้วทาจนทั่วปั้นข้าว เอาไปย่างไฟให้สุกอีกที ข้าวจีของยายมีความพิเศษกว่าคนอื่นคือต้องสอดใส่น้ำอ้อยด้วย

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 31)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าข้าวจีเป็นอาหารประจำถิ่นของภาคอีสานและใช้ในประเพณีบุญข้าวจี ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำและลักษณะอาหารข้าวจีด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนและในการอ่านเรื่องให้สนุกสนานมากยิ่งขึ้น ข้าวจีในปัจจุบันมีแพร่หลาย แม้แต่ที่กรุงเทพฯ ก็มีขายซึ่งผู้อ่านจะได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นว่ามีวิธีการทำอย่างไรและมีความสำคัญในชีวิตชาวอีสานอย่างไร

ตำบักหุงหรือส้มตำเป็นอาหารอีสานชนิดหนึ่งที่สำคัญมากของชาวอีสาน ชาวอีสานกินตำบักหุงหรือส้มตำเป็นประจำวัน นอกจากนี้อาหารตำบักหุงหรือส้มตำยังเป็นอาหารที่มีชื่อเสียงไปทุกภาคและทั่วโลก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กับข้าวอีกอย่างที่ขาดไม่ได้เลย กินเกือบทุกมื้อ แทบไม่เลือกเวลา นั่นคือ“ตำบักหุง” หรือที่คนไทยภาคอื่น ๆ เรียก “ส้มตำ” นั่นแหละ...ต้นมะละกอนั้นคนอีสานปลูกกันเกือบทุกบ้าน จะกินที่ก็สอยสด ๆ จากต้นจากนั้นฝานเปลือกออก แล้วสับเป็นเส้น ๆ กะให้พอกินตามจำนวนคน เอาพริกสดกับกระเทียมตำพอบุบ ๆ ตามด้วยบักสังข์ ซึ่งมีรสเปรี้ยว คนอีสานจึงใช้แทนมะนาวหรือถ้ามีมะกอกก็ใช้มะกอกแทน เอาเส้นมะละกอลงในครก ตำ ๆ คน ๆ ใส่น้ำปลา เติมน้ำปลาร้าลงไป ปลาร้าจะใส่น้ำหรือใส่ตัวปลาลงด้วยก็ได้เป็นอันเสร็จ

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 48)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าอาหารตำบักหุงหรือส้มตำเป็นอาหารหลักของชาวอีสาน นอกจากนี้ส้มตำยังถือเป็นอาหารที่คนทุกระดับชั้นชอบรับประทาน ผู้ได้แนะนำวิธีการทำส้มตำ ผู้อ่านได้เรียนรู้วิธีการทำด้วย ส้มตำที่มีรสเปรี้ยวเป็นอาหารพื้นถิ่นที่หามะละกอได้ง่าย ทำไม่ยาก มีรสชาติอร่อยและมีประโยชน์ ทำให้ผู้อ่านทราบความรู้เกี่ยวกับส้มตำที่กินประจำวันว่าเป็นมาอย่างไร มาจากภาคอีสาน และผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายอาหารมะม่วงแผ่น (มะม่วงกวน) เป็นอาหารในช่วงเดือนเมษายน ชาวอีสานจะเก็บมะม่วงที่มีมากมายมาทำเป็นแผ่น (มะม่วงกวน) ก่อนที่มันจะสุกมากและเน่าเสีย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สิ่งที่เราต้องรับทำในยามนี้คือการวิ่งเก็บมะม่วงแผ่น(มะม่วงกวน)ที่ตากไว้บนราวไม้ไผ่ข้างบ้าน ก่อนที่มันจะถูกสายลมพัดพาไปที่อื่น ลมแรงแบบนี้ทำให้มะม่วงน้อย(มะม่วงป่า)ในป่าร่วงกรูลงมาเกลื่อนพื้นมากมาย...การทำมะม่วงแผ่นเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่ยายหวดพาเราทำ เมื่อก่อนมะม่วงที่เรานำมาทำนั้น ส่วนใหญ่เราใช้มะม่วงน้อย

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 58)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าสารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับขนมหวานที่เป็นอาหารอีสาน ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาการเก็บรักษาผลไม้มะม่วงที่มีอยู่จำนวนมากของชาวอีสาน ทำเป็นคือมะม่วงแผ่น(มะม่วงกวน) ผู้อ่านจะได้รู้ว่าคนอีสานมีความรู้ในถนอมอาหารไว้กันนาน ๆ เป็นทำมานานแล้ว ดังที่ว่า “ยายหวดพาเราทำ” ผู้อ่านรู้จักวิธีทำมะม่วงแผ่น (กวน) โดยผู้เขียนเล่าประสบการณ์ผ่านตัวละคร ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจสภาพในชีวิตจริงของชาวอีสานที่เป็นมาตั้งแต่อดีต

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายปูนาจีเป็นอาหารของภาคอีสาน จากการกินอาหารของชาวอีสานแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของภาคอีสาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปูนาตัวอ้วน ๆ หลายสิบตัวที่นำมาเสียบลงในไม้ แล้วนำไปย่างไฟ อ่อน ๆ เสียงฉี่ ๆ ดังขึ้นพร้อมกับปูนาเริ่มเปลี่ยนสีเมื่อโดนความร้อน สักครู่กลิ่นหอมของมันก็ลอยล่องเตะจมูก ชวนน้ำลายไหล พอสุกก็แกะกระดองมันออกจากตัวบางตัวมีมันสีเหลืองอ้อย ยายชอบเอาข้าวเหนียวร้อน ๆ จ่ำลงไป แล้วเคี้ยวตุ้ย ๆ ในปากหลานเอ๋ย...นั่นแหละอร่อยอย่างบอกใคร

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 107)

จากตัวอย่างแสดงได้เห็นว่า อาหารประเภทส้มตำหรือตำบักหุงจะกินกับอาหารอื่น ๆ นั่นคือกินกับปลาแดก ปูนาจี ปูนาอย่า อาหารจำพวกอ่อม อาหารประเภทลาบกับก้อย คนอีสานรู้จักหาอาหารในธรรมชาติและนำมารักษาอาหารไว้ให้มีกินนาน ๆ แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของชาวอีสานที่การรู้จักหาอาหาร ไม่ต้องซื้อมารับประทาน สะท้อนถึงวิถีชีวิตเรียบง่าย และพอเพียงของชาวอีสาน

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายข้าวเม่าเป็นอาหารของภาคอีสาน ชาวอีสานชอบขนมหวานและทำขนมหวานด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลมว่าวเริ่มพัดเข้ามาทักทาย นั่นเป็นสัญญาณว่าได้เวลาแล้ว ข้าวเม่าแล้ว และเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ยายมีความสุข ข้าวเม่าเป็นของกินที่ผู้ใหญ่กินได้ เด็กกินดี

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 140)

จากตัวอย่างแสดงได้เห็นว่า อาหารประเภทขนมหวานนอกจากมะม่วงกวนแล้ว ยังมีขนมหวานที่ได้จากข้าวที่ปลูกในนานามาคว่ำเป็นข้าวเม่า ที่ทำให้ของกินที่ทำให้ชีวิตมีความสุขอีกทางหนึ่งในช่วงหลังการทำนาเสร็จแล้ว

สรุปได้ว่าอาหารการกินหลักที่เป็นเอกลักษณ์ของคนอีสาน คือตำบักหุงหรือส้มตำที่กินกับข้าวเหนียว และอาหารอื่น ๆ เช่น อาหารจำพวกอ่อม อาหารประเภทลาบกับก้อย ป่นปลา ส้มตำ ปลาแดก ปูนาจี ปูนายาว ข้าวเม่า นอกจากนี้ สารคดีเรื่องนี้ยังให้ความรู้ว่าคุณค่าของอาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติจึงกินสัตว์ได้เกือบทุกชนิด กินผักได้เกือบทุกประเภท เนื้อหาสารคดีได้อธิบายวิธีทำอาหารที่ทำจากข้าวด้วย เช่น ข้าวจี ผู้อ่านสามารถทำตามทำได้ สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้ถ่ายทอดความรู้ทางการกินของคนอีสานต่าง ๆ ในวิถีชีวิตประจำวันและในประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอีสานยิ่งขึ้น ผู้เขียนใช้แบบวิธีการเขียนที่ให้อย่างความเพลิดเพลิน

1.3) การทำเครื่องนุ่งห่ม และของใช้ประจำวัน

ในสารคดีเรื่อง จากยายอีสานเขียนให้หลานฝรั่ง มีเนื้อหากล่าวถึงวิถีชีวิตในการทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวัน เครื่องนุ่งห่มเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญอย่างหนึ่งวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของคนอีสานสมัยโบราณ เมื่อว่างจากงานอื่น จะทำเครื่องนุ่งห่มใช้เองในแต่ละครัวเรือน เริ่มตั้งแต่ปลูกต้นฝ้าย พอออกเป็นฝัก ก็เก็บมาเข้ากระบวนการทอเป็นผ้า ซึ่งมีหลายขั้นตอนส่วนมากเป็นงานของผู้หญิง ทอเป็น 5 ผ่าฝ้าย มีการใช้ลูกหนามแห้งใช้ชักผ้า น้ำมะเฟืองมาใช้เป็นสบู่ น้ำแช่ข้าวสารใช้เป็นยาสระผม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความเป็นอยู่ของชาวอีสานใช้เสื้อผ้าส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทอเอง ตัดเย็บเอง ซึ่งมีค่าพุดที่สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสานได้อย่างแท้จริงก็คือ ยามว่างจากนา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวผ่านพ้นไป ยายทวดก็ไม่ปล่อยให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ ว่างจากหน้านาก็ต้องทอผ้า ยายทวดเตรียมหูกไว้ทอผ้า ทุกครัวเรือนจะเริ่มทอผ้า ผ้าไหมสวย ๆ ที่หลานเห็นได้มาจากความมหัสจรรย์ของตัวไหม แมลงตัวเล็กที่แทบไม่น่าเชื่อว่ามันจะผลิตเส้นใยให้เราได้สวมใส่เป็นอาภรณ์ประดับกายประดับโลก

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 153)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าความเป็นอยู่ของชาวอีสานในสมัยก่อน ผู้หญิงต้องเรียนรู้การทอผ้า เพื่อทำเสื้อผ้า ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นอยู่ของชาวอีสานและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์จริงของตัวเอง จึงทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างชัดเจน

การทอผ้าฝ้ายสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน และผู้เขียนได้อธิบายวิธีการทอผ้าไหมและผ้าฝ้ายด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

*หลานคงเห็นความมหัสจรรย์ของตัวไหมที่ให้เส้นใยแก่เรา
แล้วนะ คราวนี้มารู้จักกับความมหัสจรรย์ของปูยฝ้ายบ้าง ต้นฝ้าย*

เป็นพีชตันเล็ก ๆ แต่ให้เส้นใยที่ทรงคุณค่าได้ ไม่แพ้เส้นใยจากเจ้า
ตัวใหม่เลย ผ้าฝ้ายได้มาจากต้นฝ้ายที่ให้ปุ๋ยนุ่มสีขา

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 160)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การทำเครื่องนุ่งห่มที่เป็นผ้าไหมและผ้าฝ้ายเป็นเครื่องแต่งกายประจำวันของคนอีสาน แสดงถึงวิถีชีวิตอีสานได้อย่างแท้จริง “ยามว่างจากนา ผู้หญิงทอผ้าผู้ชายจักสาน” สารคดีเรื่องนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวความคิดการทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวันของคนอีสานที่ได้จากธรรมชาติและทำขึ้นใช้เองของชาวอีสานในอดีต

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้ถ่ายทอดความรู้ทั้งหมด 3 ประการ คือ วิถีชีวิตของชาวอีสานด้านประเพณี อาหารการกิน และการทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวัน นอกจากนี้ให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน นอกจากความรู้เหล่านี้ ยังมีคำสอนจากผู้ใหญ่ถึงเด็กที่ให้เข้าใจและทำตามอย่างวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม เนื้อหาของสารคดีเรื่องนี้ได้สอนความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวอีสานในด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้พร้อมกับได้รับความเพลิดเพลินที่เป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วย

2) ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดง

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะการแสดง คือเรื่อง ้วยไสหัวใจ โขน มีเนื้อหาและสาระความรู้เกี่ยวกับการแสดง โขน ผู้เขียนได้บรรยายเล่าเรื่องราวอย่างละเอียด จึงทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้วัฒนธรรมของการแสดงโขนมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความรู้เรื่องโขนเป็นอย่างดี จึงเขียนเนื้อหาความรู้ในสารคดีได้ละเอียดทุกแง่มุมความรู้เกี่ยวกับสารคดีหลายด้านและยังได้ให้คุณกรรมแก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี โดยมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1) ความเป็นมาและวิวัฒนาการของโขน

สารคดีเรื่อง ้วยไสหัวใจ โขน มีเนื้อหาบอกว่า โขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่จะแสดงเฉพาะในราชสำนักเท่านั้น การแสดงโขนมีมาตั้งแต่โบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน มีความเป็นมาและวิวัฒนาการของโขนดังนี้

“เอ๊ะ กรุงศรีอยุธยานี้มันยุคไหนปก ยุคเดียวกับเรารีเปล่า”
จู่ ๆ พ่อก็ขัดจังหวะผม ผมนั่งคิดไปครู่หนึ่ง “ไม่ใช่ชะห่น้อย ยุคนี่...
รัตนโกสินทร์ต่างหาก กรุงศรีอยุธยาเนี่ย อยู่ก่อนหน้าเราตั้งเยอะ
แล้วก็ยังมีกรุงธนบุรีอีก ก่อนจะมาถึงรัตนโกสินทร์” “อืม ใช้ได้
นะเนี่ย ไม่มีว่าประวัติศาสตร์” พ่อพยักหน้า “แล้วราชสำนักคือ
อะไร” “ก็คือวังที่กษัตริย์หรือพระราชายู่กันไงครับ” พ่อถามไม่
หยุด ผมก็ตอบไม่หยุดเหมือนกัน

(้วยไสหัวใจ โขน. 2554 : 26)

จากบทสนทนาที่ไดยกมาแสดงให้เห็นว่า โขนมีประวัติการแสดงมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้เขียนใช้บทสนทนาของพ่อและลูกบอกเล่าประวัติการแสดงของโขนเป็นข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านโดยไม่บอกประวัติยุคสมัยของโขนตรง ๆ หรือบรรยายหรือเล่าเรื่องอย่างหนังสือประวัติการแสดงโขนทั่วไป

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน มีเนื้อหากล่าวว่า วิวัฒนาการของโชนได้เปลี่ยนแปลงการแสดง ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภท ซึ่งการแสดงโชนแต่ละประเภทแสดงถึงวิวัฒนาการที่มีมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน รูปแบบและวิธีการแสดงของโชนได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย แต่คงรูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะของการแสดงเอาไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

“การแสดงโชน เชื่อกันว่าเกิดมาจากการผสมผสานของ ศิลปะการแสดงและการเล่น 3 ประเภท คือ 1 การแสดงซั๊กนาคติก คำบรรรพ์ 2 การแสดงหนังใหญ่ 3 การเล่นกระบี่กระบอง” “การแสดงซั๊กนาคติกคำบรรรพ์ เป็นการแสดงตำนานสมัยโบราณเล่าเรื่อง การกวนน้ำอมฤต หรือการกวนน้ำทะเลให้เป็นน้ำทิพย์ มีฝ่ายเทวดา วานร (ลิง) และฝ่ายอสูร (ยักษ์) มาช่วยกันกวนน้ำอมฤต เพราะเชื่อว่าเมื่อดื่มน้ำทิพย์นี้แล้วจะทำให้อยู่ยงคงกระพัน หรือไม่มีวันตาย นั้นเอง แต่สุดท้ายทั้งสองฝ่ายก็ทำสงครามแย่งน้ำอมฤตกันเอง ฝ่าย เทวดาเป็นฝ่ายชนะ จึงได้เป็นใหญ่ไปอยู่ในสวรรค์”

“หนังใหญ่ คือหนังวัวที่ถูกสลักเป็นภาพตัวละครจากเรื่อง รามเกียรติ์ ผู้แสดงจะนำตัวหนังที่สลักแล้วมาเชิดที่จอ จอหนังใหญ่ ทำด้วยผ้าขาวที่ถูกขึงให้ตึง การเชิด คือการที่ผู้แสดงถือตัวหนังและ เต็ม ทำท่าทางประกอบบทอยู่ที่ด้านหลังจอ โดยมีไฟส่องมาจาก ด้านหลังผู้แสดง ทำให้ผู้ชมเห็นภาพตัวหนังจากฝั่งที่นั่งอยู่หน้าจอ”

“ส่วนอันสุดท้ายก็คือ การเล่นกระบี่กระบอง เป็นศิลปะ การต่อสู้ของคนไทยสมัยก่อน ที่ใช้กระบี่กระบอง พลองเป็นอาวุธ สีสากการต่อสู้และกระบวนท่าต่าง ๆ ก็คือสิ่งที่การแสดงโชนนำไป ปรับปรุงเป็นท่าทางการต่อสู้ของผู้แสดงโชนทั้งสองฝ่าย...การแสดง ซั๊กนาคติกคำบรรรพ์ การแสดงหนังใหญ่ และการเล่นกระบี่กระบอง ก็เลยทำให้เกิดการแสดงโชนนั่นเอง”

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 28-30)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีเรื่องนี้มีที่มาของการแสดงที่ผสมผสานของ ศิลปะการแสดงและการเล่น แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ซั๊กนาคติกคำบรรรพ์ หนังใหญ่ และการต่อสู้ กระบี่กระบองจะให้เห็นว่าโชนเป็นนาฏศิลป์ไทยที่ได้ผ่านการปรับปรุงการแสดงมาเป็นร้อย ๆ มีจน เป็นการแสดงโชนในปัจจุบัน และได้สะท้อนแนวคิดการแสดงตามจินตนาการของคนสมัยโบราณที่รับ เรื่องราวมาจากต่างชาติ ดังเช่น การต่อสู้ระหว่างตัวละครตามเรื่องรามเกียรติ์ที่รับอิทธิพลจากอินเดีย เรื่องราวความเป็นมาของโชนอธิบายที่มาของโชนอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้รับความรู้ เกี่ยวกับวิวัฒนาการของโชนและเข้าใจการแสดงของวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น เนื้อหาของสารคดีเรื่อง นี้้อาจจะทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจต่อการแสดงโชน

สารคดีได้ให้ความรู้ในด้านวิวัฒนาการของโชนที่เปลี่ยนแปลงการแสดง แบ่งเป็น 5 ประเภท แต่ละประเภทแสดงถึงวิวัฒนาการที่มีมายาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เป็นรูปแบบและ

วิธีการแสดงของโขนที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย แต่คงรูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะของการแสดงโขนเอาไว้ตามแบบโบราณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“การแสดงโขนก็เหมือนสิ่งต่าง ๆ บนโลกใบนี้แหละ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงมีวิวัฒนาการ” “วิวัฒนาการ” น้ำใสทวนคำผม “ใช่ วิวัฒนาการก็คือ มันมีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้น เป็นไปตามยุคสมัยและช่วงเวลาที่มันเปลี่ยนไปงั้นละ เพราะว่าการแสดงโขนก็มีมาตั้งนานแล้วใช้มั้ง กว่าจะมาถึงปัจจุบันนะ” ผมรีบตอบ “โขนก็มีรูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนแปลงไปเหมือนกันนะ เท่าที่ปรู๊ก็น่าจะมึท่าแบบใหญ่ ๆ นะ”

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 36-37)

จากบทสนทนาที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าการแสดงโขนได้เปลี่ยนแปลงไปตามในแต่ละช่วงเวลา โขนกับสิ่งอื่น ๆ เหมือนกันคือมีวิวัฒนาการและมีการปรับตัวตามยุคสมัยที่เปลี่ยนด้วย ผู้เขียนใช้บทสนทนาของปกป้องกับน้ำใสอธิบายความรู้แบบง่าย ๆ และชัดเจน และใช้คำถามจากน้ำใสเป็นหัวข้อที่ผู้เขียนจะได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับโขนให้เข้าใจง่ายขึ้น

นอกจากนี้สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงของโขนตามเวลาที่ผ่าน โดยโขนมีรูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงให้เหมาะสมเป็นไปตามยุคสมัย แบ่งได้ 5 ประเภท ดังข้อความต่อไปนี้

“แบบแรกนะ เรียกว่า โขนกลางแปลง ก็คือการแสดงโขนบนพื้นสนามกลางแจ้ง ไม่มีเวที ไม่มีฉากที่สร้างขึ้นมามีใช้ธรรมชาติเป็นฉากแทนนี้แหละ อาจจะมีการตกแต่งบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนคนก็นั่งดูได้รอบสนามเลย”

“ส่วนแบบที่สองเรียกว่า โขนนั่งราว หรือ โขนโรงนอกแบบนี้จะมีการปลูกโรงแสดงขึ้นมาด้วย มีการทำเวทีที่ยกพื้นให้สูงขึ้นมา และบนเวทีก็จะใช้ราวไม้กระบอกขนาดใหญ่ยาว ๆ” ผมกางมือออก ทำท่าประกอบไปด้วย

“แบบที่สาม คือโขนหน้าจอ ที่เรียกแบบนี้ก็เพราะเขาเปลี่ยนมาแสดงโขนกันที่หน้าจอหนังใหญ่แทน จอหนังใหญ่ที่เป็นจอผ้าขาวก็ใช้เป็นฉากประกอบการแสดง ส่วนด้านข้างของจอผ้าขาว เขาก็จะวาดภาพเป็นรูปปราสาทของกรุงลงกาข้างหนึ่ง กับอีกข้างหนึ่งเป็นพลับพลาของพระราม ก็คล้าย ๆ กับโขนนั่งราวแหละ คนดูจะได้รู้ว่าฝ่ายไหนเป็นยักษ์ ฝ่ายไหนเป็นมนุษย์”

“ส่วนแบบที่สี่ เรียกว่า โขนโรงใน ซึ่งจะเริ่มต่างไปจากสามแบบที่เล่าไปก่อนหน้านี้ เพราะว่าโขนโรงในเป็นการแสดงที่จะมีทั้งการพากย์ การเจรจา และการขับร้อง ซึ่งผู้แสดงก็จะทำท่าทางหรือเต้นโขนประกอบการพากย์ การเจรจา และมีการรำรำประกอบการขับร้องด้วย แต่ว่าถ้าเป็นการโขนกลางแปลง แสดง

โขนในสามแบบก่อนหน้านั้นนะ ผู้แสดงจะทำท่าทางประกอบกรพากย์ และการเจรจาเท่านั้น ไม่มีการขับร้องและไม่มีการรำ”

“แบบสุดท้ายคือ โขนฉาก รูปแบบการแสดงเนี่ย แทบจะเหมือนกับโขนโรงในทุกอย่างเลย มีอย่างเดียวกันที่แตกต่างคือ ฉาก เพราะในโขนฉากจะมีการสร้างฉากและเปลี่ยนฉากไปตามเนื้อเรื่อง”

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 37-41)

จากข้อความที่ได้ยกมา แสดงให้เห็นว่าโขนได้มีการเปลี่ยนวิธีการแสดงตามเวลาที่ผ่านไป เป็นวิวัฒนาการของโขนตั้งแต่ยุคสมัยแรกจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ โขนกลางแปลง โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก โขนหน้าจอ โขนโรงใน และโขนฉาก จะเห็นได้ว่าสังคมที่เปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ดังเช่นการแสดงโขนที่เปลี่ยนไปตามสังคมและวัฒนธรรมเช่นกัน ผู้เขียนอธิบายผ่านคำพูดของปกป้อง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ประเภทของโขนที่มีวิวัฒนาการตามกาลเวลาเป็นความรู้และข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีศิลปะการแสดงโขนแต่ละยุคสมัย สารคดีเรื่องนี้จะทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสังคม และจะได้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการแสดงโขน ในด้านวิวัฒนาการแก่ผู้อ่านด้วย

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่องนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและวิวัฒนาการของโขนที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงเป็น 5 ประเภท ได้แก่ โขนกลางแปลง โขนนั่งราว หรือ โขนโรงนอก โขนหน้าจอ โขนโรงใน และโขนฉาก เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดผ่านการที่ตัวละครปกป้องและน้ำใสได้พูดคุยกัน ผู้อ่านจะได้ความรู้เป็นอย่างดี จากการเล่าเรื่องที่นำเสนอ เหมือนกับได้ฟังการสนทนาที่ชวนให้ติดตามเรื่องจนจบ

2.2) การแสดงโขน

โขนเป็นนาฏศิลป์ไทยที่ใช้การรำ การเต้น ประกอบจังหวะดนตรี มีการพากย์ การเจรจา และการขับร้อง แสดงเป็นเรื่องราวคล้ายละคร มีตัวละครแบ่งเป็นยักษ์ ลิง มนุษย์ และเทวดา มีการสวมใส่หัวโขนจนเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการแสดงประเภทอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการแสดงที่มีกฎระเบียบแบบแผนที่ต้องยึดถึงอย่างเคร่งครัด ในสารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน จะให้ความรู้ถึงลักษณะของการแสดงโขนต่าง ๆ ในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร และดนตรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในด้านเนื้อเรื่องของการแสดงโขน สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน กล่าวถึงเนื้อเรื่องของการแสดงโขนว่าเป็นเรื่องรามเกียรติ์ เมื่ออยู่ในห้องเรียน ปกป้องกับน้ำใสฟังครูสอนเรื่องโขนอย่างจริงจัง ดังข้อความต่อไปนี้

“เรื่องรามเกียรติ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสงคราม การรบระหว่างพระรามซึ่งเป็นมนุษย์ กับทศกัณฐ์ซึ่งเป็นยักษ์ที่มีสิบหน้า ยี่สิบมือ ที่พระรามกับทศกัณฐ์ต้องมารบกัน เป็นเพราะว่าพระรามมีเมียชื่อหนึ่งชื่อว่า นางสีดา ซึ่งเป็นหญิงที่รูปโฉมงดงามมาก เมื่อทศกัณฐ์ได้ยินว่านางสีดามีความงดงามมาก ก็อยากได้นางสีดามาเป็นชายา จึงออกอุบายจนสามารถลักพาตัวนางสีดามาจากพระรามได้ และพานางสีดามาไว้ที่กรุงลงกา ซึ่งเป็นเมืองของ

ทศกัณฐ์ โดยที่ทศกัณฐ์ไม่รู้ว่า...” คุณครูเน้นเสียงที่ประโยคสุดท้าย ก่อนที่จะหยุดไปครู่หนึ่ง ทุกคนในห้องจ้องคุณครูกันตาไม่กะพริบ “นางสีดาเป็นพระราชธิดาหรือลูกสาวของตัวเอง ซึ่งเกิดจากนางมณโฑมเหสีของตน” พอคุณครูเล่าถึงตอนนี้ เพื่อน ๆ ในห้องก็ตื่นเต้น หันไปส่งเสียงคุยกัน “เป็นลูกของตัวเองนะ” บ้างก็ว่า “ไปรักลูกของตัวเองได้ยังไง” “สาเหตุที่ทศกัณฐ์ไม่รู้ว่านางสีดาเป็นลูกของตนเอง” พอคุณครูเริ่มเล่าต่อ เพื่อน ๆ ก็เลิกคุย หันมาสนใจฟังคุณครูเล่า

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 46-47)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าเรื่องรามเกียรติ์เป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย เนื้อเรื่องรามเกียรติ์กล่าวถึงการทำสงครามระหว่างมนุษย์กับยักษ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของความดีกับความชั่ว และมีตัวละครที่เป็นยักษ์ มนุษย์ ลิงและเทวดา เนื้อเรื่องของการแสดงโขนเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับผู้่านเยาวชน ผู้เขียนจึงใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยย่อ และได้เขียนบรรยายถึงปฏิกริยาของนักเรียนซึ่งให้ผู้อ่านจะมีความรู้สึกว่าได้นั่งในห้องเรียนเหมือนกัน ไม่ได้รู้สึกว่ามันน่าฟังคำบรรยายที่เป็นวิชาการมากไป

ในสารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน คุณครูได้เล่าเรื่องรามเกียรติ์ให้นักเรียน เพื่ออธิบายเรื่องของการแสดงโขน ดังข้อความต่อไปนี้

“... ตอนที่นางสีดาเกิดมานั้น ทศกัณฐ์ให้พิเภกซึ่งเป็นน้องชายทำนายดวงชะตาของสีดาว่าจะเป็นอย่างไรต่อไปในภายภาคหน้า พิเภกได้ตรวจสอบดวงชะตาของหลานสาวและบอกทศกัณฐ์ว่า ดวงชะตาของสีดาเป็นกาลกิณี ถ้าหากเลี้ยงไว้จะทำให้เผ่าพงศ์วงศ์ภัยต้องถูกทำลาย ดังนั้นจะต้องนำสีดาไปทิ้งลงแม่น้ำให้พ้นไปจากกรุงลงกา พอนางมณโฑซึ่งเป็นแม่ของนางสีดาได้ยินอย่างนั้น เป็นยังไง” คุณครูจึงตอบเด็ก ๆ และเล่าต่อว่า “ใช่ นางมณโฑไม่เชื่อ หาวว่าพิเภกไม่รักหลานตัวเอง ทศกัณฐ์จึงให้โหรทั้งหมดมาตรวจดูดวงชะตาลูกสาวอีกครั้ง ซึ่งโหรทุกคนทำนายในลักษณะเดียวกันกับพิเภก ทศกัณฐ์จึงเชื่อว่าเป็นความจริง และตัดสินใจสั่งให้นำลูกสาวไปทิ้งลงแม่น้ำ” “สีดาถูกใส่หมอบลอยน้ำไปจริง ๆ แต่ไม่ตาย เพราะว่าพระฤาษีชนกที่มาบำเพ็ญศีลอยู่ในป่า ได้มาพบหมอบลอยน้ำ จึงนำนางสีดามาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ตอนหลังเมื่อพระฤาษีชนก ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นกษัตริย์เมืองมิลินาได้ละจากการถือศีลกลับไปเป็นกษัตริย์ดั้งเดิม ก็ได้พานางสีดาบุตรบุญธรรมกลับไปอยู่ด้วย” “ที่นี่เมื่อทศกัณฐ์ได้ลักพาตัวนางสีดาไปแล้ว พระรามก็ต้องการจะไปพานางสีดากลับคืนมา จึงต้องทำการสู้รบกับฝ่ายทศกัณฐ์อยู่เป็นเวลานาน รบกันก็ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ

โดยที่ฝ่ายทศกัณฐ์มีกองทัพที่ช่วยรบเป็นบรรดายักษ์ ซึ่งเป็นพี่น้อง
ญาติมิตรของทศกัณฐ์”

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 47-48)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าเรื่องรามเกียรติ์มีจุดเริ่มต้นและมีการดำเนินเรื่องเป็น
อย่างไร ผู้อ่านจะได้รับความรู้ที่ผู้เขียนใช้กลวิธีให้คุณครูตั้งคำถามถามนักเรียน เพื่อให้เกิดความสนใจ
และได้แสดงถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนก็ได้รับการกระตุ้นด้วยคำถามเช่นกันและเกิด
ความคิดเห็นของตัวเองร่วมกับเนื้อเรื่องสารคดีและเข้าใจความรู้ที่สอดแทรกมาในสารคดีที่ทำให้เรื่อง
เพิ่มความสนุกมากขึ้น เนื้อหาของสารคดีได้เขียนเป็นข้อเท็จจริงซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้เพิ่มความรู้นอก
นอกจากห้องเรียนในเวลาการอ่านสารคดี

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน คุณครูได้เล่าเรื่องรามเกียรติ์ให้นักเรียนฟังต่อไป ผู้เขียนได้ใช้
กลวิธีการเขียนแบบผู้ใหญเล่าเรื่อง ทำให้นักเรียนและผู้อ่านเกิดความสนใจต่อเรื่องและอยากติดตาม
เรื่องจบถึงจบ ดังข้อความต่อไปนี้

“ส่วนทางพระรามก็มีกองทัพวานร หรือทัพลิงจำนวนมาก
คอยช่วยรบ อย่างที่เด็ก ๆ อาจจะคุ้นเคยชื่อกันแล้วก็คือ หนุมาน
นอกจากนั้นพระรามยังมีน้องชายต่างมารดาคือ พระลักษมณ์ ซึ่ง
ติดตามพระรามมาด้วย และคอยช่วยรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับ
พระรามมาโดยตลอด เพราะฉะนั้นเวลาเด็ก ๆ ดูการแสดงโชนก็จะ
เห็นว่า ส่วนใหญ่ถ้ามีพระรามในฉากไหน ก็จะมีพระลักษมณ์อยู่
ด้วยกันเสมอ แต่ว่าจริง ๆ แล้วพระรามยังมีน้องต่างมารดาอีกสอง
คนนะคะ” “ก็ตอนหลังเมื่อพระรามรู้แล้วว่าทำไมจึงฆ่าทศกัณฐ์ไม่
ตาย หนุมานกับองคตก็เลยอาสาไปเอากล่องดวงใจทศกัณฐ์ ที่นี้พอ
พระรามแผลงศรปักอกทศกัณฐ์หนุมานก็ขยี้กล่องดวงใจนั้น
ทศกัณฐ์จึงตายในที่สุด”

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 49-50)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าเรื่องรามเกียรติ์ได้แสดงถึงแนวคิดตามความเชื่อใน
ศาสนาพุทธ คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นอกจากนี้เนื้อเรื่องของการแสดงโชนจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจคุณค่า
ของศิลปะการแสดงโชนมากขึ้นและสนใจที่จะดูโชนหรือไปอ่านวรรณคดีเรื่องนี้ให้ละเอียดต่อไปด้วย
การแสดงโชนเป็นเรื่องยากไม่เหมือนละครอื่น ๆ วิธีการใช้การสนทนาทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย โดยเฉพาะ
ผู้อ่านเยาวชนอาจไม่รู้เรื่องการแสดงของโชน สารคดีได้เสนอความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องของการแสดงโชน
ได้อย่างชัดเจน

ในด้านตัวละครของโชน สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน กล่าวถึงตัวละครของโชนอย่างละเอียด
ตัวละครของโชนมีพระ นาง ยักษ์ ลิง และแต่ละตัวละครก็มีลักษณะต่างกัน มีวิธีการฝึกหัดและการ
แต่งตัว ซึ่งแยกจากตัวละครได้ ตัวละครของโชน แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ พระ นาง ยักษ์ และลิง
ในเรื่องนี้ให้ความรู้จากเหตุการณ์ที่ตัวละครปกป้องได้ยึดวิษิตีของครุฑที่และชวนน้ำใสมาดูด้วยกัน
มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ห้องนี้ก็คือห้องพระครับ ไม่ใช่ห้องพระพุทธรูปนะครับ เพื่อน ๆ แต่หมายถึงพระที่เป็นตัวละครที่เราพบในการแสดงโขน ต่างหาก เพื่อน ๆ อาจจะเคยได้ยินบ่อย ๆ เช่น พระราม พระลักษมณ์ไฉครับ คนที่จะได้รับคัดเลือกให้มาแสดงเป็นตัวพระ จะต้องเป็นคนที่รูปร่างบอบบางเล็กน้อย แขนขาดูงามสมส่วน หน้าตาคมคาย มีบุคลิกภูมิฐาน ดูสง่างามและแน่นอนที่สุดว่าต้องรำสวยตามแบบฉบับของตัวละครด้วยครับ

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 58-59)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าเป็นความรู้ตัวละครพระ เป็นตัวละครที่สำคัญ ผู้แสดงจะต้องเป็นคนที่รูปร่างบอบบางเล็กน้อย แขนขาดูงามสมส่วน หน้าตาคมคาย ต้องเลือกตัวแสดงที่มีลักษณะคล้ายกับตัวละครพระในเรื่อง มีความสวยงามตามแบบผู้ชายในโบราณคดี

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายลักษณะของตัวละครนางที่เป็นกษัตริย์ และแต่ละตัวละครมีลักษณะแตกต่างกัน ผู้เขียนได้เขียนรายละเอียดลักษณะของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ด้านตัวละครของการแสดงโขน ดังข้อความต่อไปนี้

ในการแสดงละคร ตัวนางโดยเฉพาะนางที่เป็นกษัตริย์ อย่างเช่น นาง สีดา ผู้แสดงจะต้องแสดงโดยสื่อสารให้ชมเห็นถึงความเป็นผู้ดี นิ่มนวล จะต้องรักษาการิริยาจะ ไม่ลุกลุกกลน และไม่ว่าจะมีความรู้สึกอะไรก็ต้องรักษาบุคลิกของตัวเองไว้ อย่างเช่น ถ้าหากดีใจ ก็จะใช้มือซ้ายกรีดนิ้วมาที่ริมฝีปากเพื่อแสดงว่าเป็นอาการยิ้มเท่านั้น หรือหากโกรธ ก็แสดงการิริยาว่าขัดใจแต่พองาม จะไม่ใช้มือหรือเท้าโดยไม่จำเป็นเหมือนตัวแสดงบางตัว

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 60-61)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าลักษณะของตัวละครนางอย่างชัดเจน เช่น มีลักษณะแบบอุดมคติ คือการแสดงออกจะต้องสื่อสารให้เห็นถึงความประณีตงดงาม นิ่มนวล โดยใช้ภาษาของร่างกายแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมา ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้ความรู้เกี่ยวกับตัวละครของการแสดงโขน

สารคดีเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้แสดงตัวละครตัวยักษ์มีบทบาทสำคัญและควรเข้าใจความรู้เกี่ยวกับตัวละครของการแสดง สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายบทบาทอย่างชัดเจน ทำให้แก่ผู้อ่านความรู้แบบง่าย ๆ ดังข้อความต่อไปนี้

บทบาทของตัวยักษ์นะครับ อย่างแรกเลยที่ดูเวลาคัดเลือกผู้แสดงก็ต้องเป็นคนที่รูปร่างสูงใหญ่ ออกกว้าง ดูแข็งแรงบึกบึนครับ และต้องฝึกฝนลีลาการเต้น การรำ การตั้งวง การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ให้มีลักษณะที่เป็นลีลาเฉพาะของยักษ์ คือมีลีลาที่สง่า ดูแข็งแรง เวลาที่ตัวยักษ์มีความรู้สึกอะไร เขาก็จะมีกิริยาที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น ถ้าโกรธ ก็จะมีกิริยาที่ตั้งตงโครมคราม หรือหากรู้สึกแค้นก็อาจจะสายไหล่ ปิดพระภูษา(ผ้าถุง)ไม่รู้จะ

วางมือไว้ตรงไหน เดียวก็ประกบฝ่ามือที่อกถูไปมา แล้วเอามือปิด
หน้าบ้าง ซึ่งผู้ชมจะรู้ได้ทันทีที่คิดว่า เป็นท่าอายุในแบบยักษ์

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 62)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าผู้แสดงตัวละครตัวยักษ์ เป็นคนที่มีรูปร่างสูงใหญ่
อกกว้าง ดูแข็งแรงบึกบึน เพราะว่าเมื่อตัวยักษ์มีความรู้สึกอะไร เขาก็จะมีกรีธาที่แสดงออกให้เห็น
อย่างชัดเจนตามนิสัยของตัวยักษ์ ตัวยักษ์ไม่เหมือนกับมนุษย์ มีลักษณะรูปร่างต่างกันจึงวิธีการแสดง
ต่างกับกับมนุษย์ ซึ่งผู้ชมจะรู้ได้ทันทีว่าเป็นตัวละครตัวยักษ์

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายตัวละครลิงในการแสดง มีลักษณะตามที่ปกป้องซึ่งเคยแสดงเป็นตัวลิง
ตั้งใจฟัง ดังข้อความต่อไปนี้

ว่าแต่ เห็นตัวละครอื่น เวลาเลือกผู้แสดง เขาก็มีลักษณะ
บางอย่างเฉพาะตัวที่ต้องพิจารณา แล้วคนที่มาฝึกหัดตัวลิงนี้ต้องมี
ลักษณะเป็นยังไงหรือครับ มันดูน่าฟังคำถามสำคัญ จริง ๆ เขาก็
เลือกคนที่ดูคล่องแคล่วนะ ไม่ต้องตัวสูง เพราะดูอย่างลิงที่เป็นสัตว์
ป่าเนี่ย ก็ตัวเล็ก ๆ คนก็เหมือนกัน ถ้าตัวเล็กส่วนมากก็จะว่องไว
จริงมัย หลังจากนั้นก็อยู่ที่การฝึกหัด ที่ต้องซ้อมให้มีลีลาเหมือน
ธรรมชาติของลิงอย่างทั่วไป...ไม่อยู่นิ่ง ลูกลี้ลูกกลน

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 64)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าตัวละครตัวลิงมีลักษณะที่เวลาคัดเลือกตัวแสดงต้อง
พิจารณาและฝึกหัดให้คล้ายกับตัวลิงด้วย ลิงเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมีพฤติกรรมตามลักษณะท่าทางของลิง
ไม่ใช่คนธรรมดา จึงต้องเลือกผู้แสดงที่เป็นคนตัวไม่สูง ตัวเล็ก และต้องเลียนแบบท่าทางของลิงได้ดี

สรุปได้ว่าสารคดีได้ให้ความรู้ประเภทของตัวละครและการคัดเลือกตัวแสดง ซึ่งต้องมีลักษณะ
ตามบุคลิกลักษณะของตัวละคร เป็นพระ นาง ยักษ์ ลิง เพื่อให้การแสดง สมบทบาทน่าดูน่าชมมากขึ้น
และผู้ชมได้เข้าใจบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่องชัดเจนยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน ได้แสดงถึงความรู้ในด้านดนตรีของโจน และได้เขียนถึงดนตรีของ
โจนอย่างรายละเอียด จึงทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการแสดงโจนมากยิ่งขึ้น
ดังข้อความต่อไปนี้

“ปีพาทย์เป็นวงดนตรีไทยแบบหนึ่ง” ครูที่ใช้หมุดปักลงไป
เพื่อตรึงรูปภาพให้ติดกับบอร์ดที่ถูกรองพื้นด้วยกระดาษสีเหลือง
นวล พร้อมกับเริ่มเล่าเรื่องปีพาทย์ให้ผมกับน้ำใสฟังไปด้วย “ในวง
จะมีเครื่องเป่าก็คือปี และเครื่องตีคือระนาดและฆ้องวง
นอกจากนั้นก็ยังมีเครื่องกำกับจังหวะ เช่น ฉิ่ง กรับ ตะโพน กลองทัด
เอาไว้เคาะให้จังหวะ” “แล้วทำไมเรียกว่าปีพาทย์เครื่องห้าล่ะคะ”
น้ำใสถามระหว่างที่มีอย่างตัดกระดาษไปด้วย “จริง ๆ แล้วเดี๋ยวนี้นวง
ปีพาทย์ก็มีหลายแบบ แต่ปีพาทย์เครื่องห้า เป็นวงปีพาทย์วงหลักที่มี
มีจำนวนเครื่องดนตรีน้อยชิ้นที่สุด มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย” ครูคนที่
ตอบน้ำใส “ระนาด เพิ่งจะเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก่อนเดิม

ที่สมัยสุโขทัยเครื่องดนตรีห้าชิ้นก็มีแค่ปี่ใน ข้องวงใหญ่ กลองทัด ตะโพน ฉิ่ง” “แล้ววงปี่พาทย์หลายแบบที่ครูพุดมา ใช้เล่นในการแสดงโขนได้ทั้งหมดเลยมั๊ยครับ” ผมตั้งคำถามขึ้น “ไม่หรอกก็จะ มีแค่วงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ หรือไม่กี่เครื่องใหญ่ นะ ที่ใช้ในการแสดงโขน ส่วนวงปี่พาทย์อื่น ๆ ที่ว่าไป ไม่ได้ประกอบในการแสดงโขนหรอก”

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 134-135)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นโขน มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากดนตรีไทยทั่วไป ผู้เขียนอธิบายการใช้งานดนตรีของโขน ทั้งลักษณะเครื่องดนตรี การผสมผสานของเครื่องดนตรี และความเป็นมาของวงดนตรีตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นวิธีการผู้เขียนได้ ให้ความรู้แก่ผู้อ่านเยาวชนให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน ให้ความรู้เรื่องศิลปะการแสดงโขน แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ความเป็นมาและวิวัฒนาการ การแสดงโขน ผู้เขียนได้อธิบายแต่ละด้านอย่างละเอียด ในด้าน ความเป็นมา ได้เล่าถึงการแสดงโขนมีมาตั้งแต่โบราณในสมัยกรุงศรีอยุธยา พัฒนามาจากการแสดง 3 ประเภท คือ การแสดงชัคนาคตึกดำบรรพ์ การแสดงหนังใหญ่ และการเล่นกระบี่กระบอง ในด้าน วิวัฒนาการของโขน สารคดีได้ให้ความรู้ว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงที่ปรับไปตามยุค สมัย โขนจึงมี 5 ประเภท ได้แก่ โขนกลางแปลง โขนนั่งราวหรือโขนโรงนอก โขนหน้าจ้อ โขนโรงใน และโขนฉาก และในด้านลักษณะของการแสดงโขน ผู้เขียนสารคดีได้เล่าถึงวรรณคดีที่ใช้ในการแสดง อธิบายวิธีการเลือกตัวแสดงและการฝึกหัดให้เป็นตัวละครต่าง ๆ แบ่งเป็นตัวละครฝ่ายพระ นาง ยักษ์ ลิง ส่วนดนตรีของโขน ผู้เขียนสารคดีเล่าว่าใช้ดนตรีปี่พาทย์เครื่อง 5 ประกอบการแสดง ดังนั้น สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน มีเนื้อหาที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้เป็นข้อเท็จจริงและใช้วิธีการเขียนแบบ เล่าเรื่องที่ น่าสนใจ สร้างเป็นเรื่องราวที่เกิดในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องเรียน บ้าน ห้องพักครู ฯลฯ จึงทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนาน เหมาะกับผู้อ่านเยาวชนที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงที่เป็น วัฒนธรรมโบราณที่ได้ที่น่าสนใจและได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านสารคดีไปพร้อม ๆ กัน

3.1.4 ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก คือเรื่อง ใคร ๆ ก็เคย ยี่สิบ มีเนื้อหาให้ความรู้ชีวประวัติตั้งแต่วัยเด็กจนถึงอายุยี่สิบกว่า ๆ ของบุคคลผู้มีชื่อเสียง 25 คน ได้แก่ นักธุรกิจ 8 คนคือ ฮาร์แลนด์ เดวิด แชนเดอร์ส หรือ ผู้พันแชนเดอร์ส วอร์เรนบัฟเฟตต์ วอชิงตัน ฮนดะ ปีแยร์ฌอมิตยา ซะโตะชิ ทะจิริ สเตราส์ มาร์ก เอลลิงแฮม และลีวาย นักแสดงหรือศิลปะ 6 คน คือ จอร์จลูคัส เนิลลิ่ง เฮาเวิร์ด คาร์เตอร์ เอลวิส แอรอน เพอร์สลีย์ เนสตา รอบิร์ตมาร์เลย์ และกาเบรียล บงเซอร์ โคโค่ ชาแนล นักวิทยาศาสตร์ 4 คนคือ อัลเฟรด โนเบล แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ วาเลนตินา เทเรซโกวา และสตีเฟนฮอว์กิง (นักวิทยาศาสตร์) นักกีฬา 3 คนคือ ไมเคิลเอดเวดส์ เทอร์เรนซ์ สแตนลีย์ ฟอกซ์ ดีดีเย ดร็อกบา นักการเมือง 2 คนคือ บาทหลวงคาร์อล โยเซฟ วอยทิลลา มัลคอล์ม เอกซ์ เอียวฮัว และอื่น ๆ อีก 3 คนคือ แซ่ฮิม หรือ ไก้วเล้ง (นักเขียน) อองรี ดูนอง (นักคิด) และโยฮันน์ลุควิกเบิร์กฮาดท์ (นักท่องเที่ยง)

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญของโลก ต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะสื่อความรู้ นำที่ว่า หากเยาวชนบางคนจะมีช่วงชีวิตที่โดดเด่นขึ้นมาในหน้าประวัติศาสตร์ตอนใดตอนหนึ่งกว่าคนอื่น ๆ หรือมีอิทธิพลต่อแนวคิดของมวลชนอีกนับล้านทั่วทุกมุมโลก สิ่งหนึ่งคือการมีแรงบันดาลใจ มีครอบครัวที่ดี เป็นต้น

ผู้เขียนโดยใช้กลวิธีการนำเสนอให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนกับว่ากำลังอ่านบันทึกชีวิตของใครสักคน หรือนั่งฟังใครคนหนึ่งเล่าถึงชีวิตตัวเอง แม้ตอนแรกจะยังไม่รู้ว่าผู้เล่าคนนั้นเป็นใคร แต่ก็มีเฉลยให้ในตอนท้าย ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและได้ความรู้ตามเนื้อหาของสารคดีที่เป็นประวัติชีวิตในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ แบ่งได้เป็นประวัติชีวิตของคนที่ประสบความสำเร็จกับคนที่ชีวิตไม่ประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ เป็นคนที่ประสบความสำเร็จได้แล้ว

ในสารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ได้แนะนำบุคคลผู้มีชื่อเสียง 25 คน ที่ชีวิตในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ ประสบความสำเร็จ มีจำนวน 15 คน ได้แก่ เอี้ยวฮั่ว แซ่ฮิม หรือ โกว่เล้ง วาเลนตินา เตเรชโกวา จอร์จลูคัส ดีดีเย คร็อกบา เฉินหลง เฮาเวิร์ตคาร์เตอร์ แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เอลวิส แอรอน เพอร์สลีย์ ปีแยร์ฌอมิตยา กาเบรียล บงเซอร์ โคโค ชาแนล วอร์เรนบัฟเฟตต์ โยฮันน์ลุควิกเบิร์ก ฮาธา สิวาย (ลิไว) สเตราส์ มาร์ก เอลลิงแฮม มัลคอล์มเอกซ์ สตีเฟนฮอว์กิง ในเนื้อหาผู้เขียนกล่าวว่า คนที่ในช่วงอายุวัยยี่สิบ กว่า ๆ จะเป็นผู้ประสบความสำเร็จต่อไปล้วนนี้มี ครอบครัว และวิธีการที่ทำให้สำเร็จ ที่น่าศึกษาและนำมาเป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จต่อไป มีรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.1) สภาพครอบครัว

ในสารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบได้ แนะนำสาวใหญ่เป็นบุคคลที่มีครอบครัวยากจน เป็นครอบครัวแตกแยก ไม่มั่นคงหรือเป็นครอบครัวฐานะปานกลาง ในสารคดีเรื่องนี้ได้เขียนถึงหลายคน เป็นครอบครัวยากจน แต่พวกเขายังพยายามเรียนรู้ความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง จะยกตัวอย่างให้เห็นความจริงในเรื่องนี้ เช่น เฉินหลง วาเลนตินา เตเรชโกวา กาเบรียล บงเซอร์ โคโค ชาแนล ฯลฯ คนไม่ همین ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*ครอบครัวของเราก็ไม่มีอะไรมาก แค่อาศัยอยู่ในคฤหาสน์
สุดหรูย่านวิกตอเรียฟีก ทำเลดีที่สุดในเกาะฮ่องกงเท่านั้นเอง
แต่อย่าเพิ่งเข้าใจผิดนะครับ ผมไม่ใช่ท่านชายเล็ก หรือกลาง หรือ
ใหญ่อะไรทั้งนั้น เพียงแต่ป่าของผมเป็นพ่อครัวในสถานทูตฝรั่งเศส
ส่วนอาม่าเป็นแม่บ้านทำความสะอาดในนั้นครับ (แหะ ๆ) จริง ๆ
ก็ไม่ได้มีอะไร ขนาดตอนผมเกิด ที่บ้านยังต้องยืมเงินคุณหมอสูดี้
เป็นค่าทำคลอดเลย (เฉินหลง)*

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 55)

*ฉันเกิดในชนบทอันเงียบสงบโดยมีพ่อเป็นวีรบุรุษส่วนตัว
แม้ท่านจะเป็นเพียงคนงานขับรถแทรกเตอร์ธรรมดา แต่เมื่อยาม
ชาติต้องการ ท่านก็ออกไปรับสนสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อปกป้อง
ครอบครัวและอุดมการณ์ของชาติอย่างไม่หวั่นเกรง อันตรายใด ๆ*

จริง ๆ แล้วฉันไม่รู้จักท่านเป็นการส่วนตัวหรอกค่ะ ทั้งหมดนี้เล่า
ผ่านมาจากความทรงจำของคุณแม่ทั้งสิ้น เพราะคุณพ่อของฉันท่าน
เสียชีวิตในสงคราม ตั้งแต่ตอนที่ฉันเพิ่งอายุสองขวบเท่านั้นเอง
(วาเลนตินา เตเรชโกวา)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 25)

ครอบครัวผมทำธุรกิจเกี่ยวกับเครื่องใช้ไฟฟ้านี้แหละ
เพียงแต่เลือกข้างผิดไปหน่อย เพราะคุณพ่อของผมท่านขาย
เครื่องใช้ไฟฟ้ากระแสตรงครับ ไม่ต้องบอก หลายคนก็น่าจะรู้
ผลลัพธ์ในไม่กี่ปีให้หลังว่า สู้ตายแล้วไฟฟ้ากระแสสลับเป็นฝ่าย
ชนะไปอย่างเบ็ดเสร็จ ฐานะทางบ้านของผมจึงทรุดฮวบไปเลย
(แอลเบิร์ต ไอน์สไตน์)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 73)

บ้านเรามีพี่น้องด้วยกันห้าคน แต่อย่าถามรายละเอียดอะไร
มากมายนะ ฉันเองก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่องเท่าไร เพราะความจริงนั้นมัน
ช่างแสนเศร้า แม่ของพวกเราจากโลกไปตอนฉันอายุแค่สิบสอง
ส่วนพ่อก็ทิ้งครอบครัวไปเสียดื้อ ๆ เป็นอันว่าฉันกลายเป็นเด็กบ้าน
แตกนับแต่วันนั้นก็ว่าได้ หลังจากนั้นก็เลยต้องไปใช้ชีวิตกินนอน
และเรียนหนังสือในบ้านเด็กกำพร้าอีกหกปี มีได้ออกไปไหนบ้าง
ระหว่างช่วงปิดเทอม ซึ่งพอมีเวลาให้แอบไปอาศัยบ้านญาติห่าง ๆ
เที่ยวเล่นตามประสาวัยรุ่น (กาเบรียล บงเซอร์ โคโค ซาแนล)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 103)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าคุณค่าสำคัญที่ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ ที่สามารถ
ประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น ฐานะของครอบครัวไม่ได้มีอิทธิพล บางคนมาจากครอบครัวที่ดี และบาง
มีคนครอบครัวที่ยากลำบาก ซึ่งให้ข้อคิดว่าแม้จะมีครอบครัวดีหรือไม่ดี แต่ก็ได้มีส่วนสำคัญที่
กระทบต่อความสำเร็จในชีวิตของตนเองดังเช่นมีครอบครัวยากจน ขาดพ่อหรือผู้นำครอบครัว ชีวิตวัย
เด็กต้องต่อสู้อย่างยากลำบาก แต่ถึงที่สุดชีวิตประสบความสำเร็จได้

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ให้ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวของคุณค่าสำคัญของ
โลกส่วนใหญ่เป็นเด็กกำพร้า และในวัยเด็กมีชีวิตที่ลำบากเช่นเดียวกับเด็กยากจนทั่วไป ซึ่งทำให้ผู้อ่าน
ที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้ว่าแม้แต่ครอบครัวยากจนก็ไม่ได้ห้ามพวกเราประสบความสำเร็จได้และ
พวกเราต้องมีความมั่นใจต่อตนเอง และเก็บความฝันในใจไม่ลืมตลอดเวลา

1.2) วิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

สารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายคุณค่าสำคัญของโลก มีวิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้ โดย
สิ่งสำคัญคือการหาความรู้หรือการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงาน ให้แนวคิดที่ว่า ชีวิตจะประสบความสำเร็จ
ได้ต้องศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างเช่น เอี้ยวฮัว แซ่ฮัม หรือ โกว่เล้ง วาเลนตินา เตเรชโกวา และ
วอร์เรนบัฟเฟตต์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รายได้จากงานห้องสมุดแม้ไม่มากมายแต่เวลาว่างกลับมี
มิใช่น้อย ข้าพเจ้าจึงถึงโอกาสเปิดโลกกว้างจากการศึกษา
วรรณกรรมตะวันตกมากมายในห้องสมุดนั้นไปพลางถือเป็นช่วงบ่ม
เพาะวิชา นานวันเข้าเมื่ออ่านมากย่อมเกิดแรงขับเคลื่อนบางอย่างให้ได้
บรรยายออกมา บวกกับเดิมที่ข้าพเจ้าต้องพึ่งพาตนเองแต่เยาว์วัย
รายได้จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด ข้าพเจ้าทดลองจรดปากกา
เขียนต้นฉบับนิยายกำลังภายในส่งสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มากมาย แม้
ในสมัยนั้นงานประเภทนี้จะไม่จัดเป็นวรรณกรรมก็ตามที่ด้วย
ความคิดของปัญญาชนในกระแสหลักที่ว่า นิยายกำลังภายในเป็น
เพียงความบันเทิงราคาถูก แต่ข้าพเจ้าก็ยังมุ่งมั่นต่อไป ถึงแม้งานใน
ยุคบุกเบิกจะไม่ประสบความสำเร็จแม้แต่เล็กน้อยก็ตาม (เอี้ยวฮั่ว
แซฮิม หรือ โกว๋เล้ง)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 20)

ฉันก็ย้ายไปอยู่กับคุณย่าเพื่อทำงานเป็นคนงานฝึกหัดใน
โรงงานยางรถยนต์ ก่อนจะไปทำงานเป็นสาวฉันทนากับแม่และ
น้องสาวที่โรงงานทอผ้าในที่สุด คุณอาจสงสัยว่า ระหว่างก้มหน้า
ก้มตาทำงานนี้ ฉันเอาความฝันไปเก็บไว้ที่ไหนเสียแล้วละ คำตอบ
คือ ความฝันที่จะโบยบินได้อย่างอิสระเสรีนั้นอยู่กับตัวฉัน
ตลอดเวลา เพียงแต่รอจังหวะและความมุ่งมั่นที่เหมาะสมเท่านั้น
แม้จะเป็นคนงานโรงงานทอผ้า แต่นั่นก็ไม่ได้มีกฎข้อห้ามไม่ให้ฉัน
ลงทะเบียนเรียนหนังสือผ่านการศึกษาทางไกลนี่นา หลังจากนั้น
เก็บหอมได้จำนวนหนึ่งฉันก็สมัครเรียน จนในที่สุดฉันก็ได้รับวุฒิ
จากโรงเรียนช่างเทคนิคสำหรับอุตสาหกรรมเบาในวัยยี่สิบต้น ๆ
เท่านั้น (วาเลนตินา เตเรชโกวา)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ.2554:25)

หลายคนอาจเข้าใจว่ามีแต่คนร่ำรวยนั่งซื้อ ๆ ขาย ๆ ตัวเลข
ในกระดานที่เตี้ยวก็ขึ้นเตี้ยวก็ลงใจใหม่ครับ ยิ่งในช่วงที่ตลาดหุ้น
คึกคักดูไปดูมาก็ไม่ต่างจากการพนันสักเท่าไร แต่สำหรับผม การ
เข้าไปซื้อหุ้นของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ๆ แล้ว ผมจึงไม่อยากจะใช้คำว่า
“เล่นหุ้น” เลยนะครับ หุ้นแต่ละตัวที่ผมตัดสินใจซื้อจึงต้องผ่าน
การศึกษาไตร่ตรองทิศทางอย่างรอบคอบ เรียกได้ว่าทำการบ้านมา
อย่างดี ทำให้ผมสามารถซื้อของดีได้ในราคาถูกอยู่เสมอ ๆ (วอร์
เรนบัฟเฟตต์)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 65)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าคนที่ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ เป็นคนที่มีชีวิตประสบ
ความสำเร็จได้นั้น แต่ละคนมีวิธีการให้มีความสำเร็จได้อย่างไร ดังเช่น มีความกล้าหาญ มุ่งมั่นในสิ่งที่

ตัวเองฝันไว้และเก็บความฝันไว้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพยายามศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม อ่านมากเป็นวิธีการพัฒนาตนเอง แบบพึ่งพาตนเอง และมีความอดทนที่จะทำงานที่ตัวเองความหวังไว้ จนประสบความสำเร็จที่สุด ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้และนำไปใช้ในในชีวิตของตัวเอง

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง *ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ* ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่ผู้มีชื่อเสียงระดับโลกได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตที่ทำให้ประสบความสำเร็จ การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ศึกษาเนื้อหาที่นำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตของตัวเอง เพื่อปรับตัวให้มีความก้าวหน้าและการพัฒนาตนเองด้วย

2) ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ เป็นคนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ

ในเนื้อหาสารคดีได้ให้ความรู้ชีวิตของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ มีจำนวน 10 คน ได้แก่ ฮาร์แลนด์ เดวิด แชนเดอร์ส หรือ ผู้พันแชนเดอร์ส อัลเฟรดโนเบล อองรีดูอง เนस्ता รอเบิร์ตมาร์เลย์ โซอิชิโร ฮนตะ ไมเคิลเอเดเวดส์ ชะโตะชิ ทะจิริ บาทหลวงคาร์ล โยเซฟ วอยทิล่า เทอร์เรนซ์ สแตนลีย์ และฟอกซ์ ในด้านครอบครัว และวิธีการทำงานดังต่อไปนี้

2.1) สภาพครอบครัว

สารคดีเรื่องนี้ได้เล่าถึงบุคคลผู้มีชื่อเสียงที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเมื่ออายุยี่สิบกว่า ๆ สภาพครอบครัวของพวกเขาเป็นครอบครัวที่ยากจนต้องทำงานตั้งแต่เด็ก ๆ จึงมีชีวิตที่ลำบากดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กชายฮาร์แลนด์มีพ่อเป็นคนขายเนื้อครับ ส่วนแม่เป็นแม่บ้านธรรมดา ๆ เท่าที่ผมจำความได้ก็คงมีแต่เรื่องที่ต้องสูญเสียพ่อผู้เป็นเสาหลักของครอบครัวไป ตั้งแต่อายุแค่หกขวบนั้นแหละ หากคุณต้องเป็นพ่คนโตในครอบครัวที่แทบไม่มีรายได้หลักอะไรเลย หลังการจากไปของหัวหน้าครอบครัว ผมไม่ได้เรียนหนังสือต่อ นั่นเอง ผมจำใจออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยทางบ้านดูแลน้อย ๆ แถมลดค่าใช้จ่ายได้อีกตะหากส่วนคุณแม่ของผมก็แต่งงานใหม่เพื่อหาหนทางช่วยค่าจุนครอบครัวเอาไว้ เด็ก ๆ อย่างผมไม่มีทางเข้าใจในเวลานั้นหรอกครับ(ฮาร์แลนด์ เดวิด แชนเดอร์ส หรือ ผู้พันแชนเดอร์ส)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 13)

คุณพ่อเป็นเซลล์แมนขายรถธรรมดา ๆ ส่วนแม่ก็เป็นแม่บ้านธรรมดา ๆ ผมเลยใช้ชีวิตอยู่ในบ้านธรรมดา ๆ ชานกรุงโตเกียวที่ยังไม่รุ่มรวยเหมือนสมัยนี้ เด็ก ๆ แถวบ้านก็วิ่งเล่นกันไปแบบธรรมดา ๆ ผมจึงไม่ค่อยอยากจะสูงลิ้นด้วยเท่าไร เพราะผมชื่นชมความไม่ธรรมดาของสิ่งรอบตัวอื่น ๆ มากกว่า (ชะโตะชิ ทะจิริ)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 121)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าคนที่ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ เป็นคนยังไม่สำเร็จมาจากครอบครัวที่ไม่มั่นคงมีฐานะยากจน และพวกเขาต้องต่อสู้กับชีวิตตั้งแต่ยังเป็นเด็กจึงเห็นได้ว่าความสำเร็จกับครอบครัวไม่ได้เกี่ยวข้องกัน

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ให้ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวของบุคคลสำคัญของโลก แก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน โดยให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงเป็นความรู้ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงครอบครัวของบุคคลสำคัญของโลก และรู้ได้ว่าความสำเร็จกับครอบครัวไม่ได้เกี่ยวข้องสิ่งสำคัญคือตัวเอง

2.2) การต่อสู้กับชีวิตได้สำเร็จอย่างไร

สารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ สำหรับบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จ มีวิธีการดำเนินชีวิตที่ต่อสู้กับความยากลำบาก บุคคลได้ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อต่อสู้กับชีวิต เช่น ความอดทน ไม่ยอมแพ้ชีวิตที่ลำบาก และมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จให้ได้ ฯลฯ ตัวละครที่สารคดีเขียนถึงเป็นเรื่องจริงเกิดขึ้นในชีวิตจริง และได้ยกตัวอย่างจากเรื่องคือ โซอิจิโร ฮนตะ ฮาร์แลนด์ เดวิด แชนเดอร์ส หรือผู้พันแชนเดอร์สและองรี ดูนอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมไปเป็นทหาร ด้วยงานที่หนักหนาแสนสาหัสนี้เอง ผมก็คิดว่าจะไม่ยอมเป็นคนงานไปจนแก่แน่ครับ พอเข้าวัยเบญจเพส ผมก็เริ่มต้นตั้งหลักชีวิตใหม่อีกครั้งด้วยการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ผมเลือกเรียนสาขากฎหมายในยุคที่แทบไม่มีคนงานคนไหนส่งเสียตัวเองเรียนเลย หลายคนจึงทว่าผมสติไม่ดี แต่ยังมีคนปรามาสผมก็ยังตั้งใจกับมันมากเป็นทวีคูณ มุ่งมั่นจะเป็นนายให้ได้ก่อนอายุสามสิบเพื่อลบค่าสอบประมาทให้ดู (ฮาร์แลนด์ เดวิด แชนเดอร์ส หรือ ผู้พันแชนเดอร์ส)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 15)

ระหว่างเส้นทางสู้ฟันที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น อุปสรรคอย่างหนึ่งของผมคือแม้จะมีประสบการณ์งานช่างโซกโซน แต่ความรู้เชิงเทคนิคเล็ก ๆ ผมยังไม่แม่นเท่าไร การจะทำเครื่องยนต์ของตัวเองได้ต้องเริ่มจากชิ้นส่วนเล็ก ๆ ก่อนทั้งนั้น ว่าแล้วผมก็รวบรวมกำลังเงินเท่าที่พอจะหาได้ในตอนนั้น สมัครกลับเข้าไปเรียนสาขาวิศวกรรมเครื่องกล (โซอิจิโร ฮนตะ)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 92)

ประสบการณ์ดำเนินธุรกิจตามหัวเมืองต่าง ๆ หล่อหลอมตัวตนของผมให้ปึกกล้าหาแข็งขึ้นไม่น้อย พออายุได้ยี่สิบแปด ก็ถึงเวลาลงหลักปักฐานด้วยตัวเองเสียที ผมตัดสินใจออกจากชีวิตลูกจ้างประจำ หันไปเป็นเจ้าของกิจการของตนเอง (องรี ดูนอง)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 50)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า คนที่ในช่วงอายุวัยยี่สิบกว่า ๆ แม้ว่าจะไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต แต่เขาก็มีพื้นฐานสำคัญคือ ความอดทนกับการต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิต ไม่ยอมแพ้

ชีวิตที่ลำบาก และมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จให้ได้ นอกจากนี้ไม่ว่าชีวิตจะลำบากแค่ไหนก็ไม่ล้มที่จะหาความรู้โดยการศึกษา เขาจึงทำงานและเรียนไป ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้ความรู้ว่าการต่อสู้กับชีวิตที่ยากลำบากนั้น ไม่ควรยอมแพ้แต่ต้องพยายามสู้ ด้วยการศึกษาหาความรู้เพิ่ม ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จในเวลาต่อมา เป็นเรื่องราวที่เป็นจริง เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคลสำคัญของโลกจำนวนมากมาย

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง โคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชีวิตของบุคคลสำคัญของโลก มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและที่ยังไม่สำเร็จในช่วงอายุยี่สิบกว่า ๆ ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจได้ว่า ในวัยเด็กแม้จะมีครอบครัวยากลำบาก ครอบครัวแตกแยก ขาดผู้นำของครอบครัว ก็ไม่ควรยอมแพ้ต่ออุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ต้องมีความพยายาม มีความอดทน และต้องเห็นความสำคัญของการศึกษา จะต้องและเรียนรู้ศึกษาอยู่ตลอดเวลา ควบคู่กับการทำงาน หากว่าเมื่อเราถึงวัยยี่สิบกว่า ๆ แล้วยังไม่มีความสำเร็จ ก็ไม่ได้แสดงว่า ในวันข้างหน้าจะสำเร็จไม่ได้ เนื้อหาของสารคดีเรื่องนี้ จึงทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ประวัติบุคคลสำคัญ ได้เห็นตัวอย่างที่ทำให้เยาวชนใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตอย่างมีความมั่นใจ รู้จักวิธีการต่อสู้กับชีวิตที่ทุกขยาก เป็นความรู้ที่มีเป็นประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตของตนเองได้จริง

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 มีจำนวน 8 เรื่อง มีผลการวิเคราะห์ด้านเนื้อหา พบว่าเป็นสารคดีวิชาการที่ให้ความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม และความรู้เกี่ยวกับชีวิตบุคคลสำคัญของโลก

3.2 สารคดีเล่าประสบการณ์

สารคดีเล่าประสบการณ์เป็นสารคดีที่ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นประสบการณ์จริงที่นำมาเขียนเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นความรู้ โดยใช้โวหารแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าเนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ที่จัดประเภทเป็นสารคดีเล่าประสบการณ์ มีทั้งหมดจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง เกิดเป็นเด็กตลาด และชีวิตศิษย์วัด เป็นสารคดีที่ให้ความรู้จากประสบการณ์ของผู้เขียนในวัยเด็ก ได้แก่ การเลี้ยงนก การอยู่อาศัยในตลาด การอยู่ที่โรงเรียน และการอยู่ที่วัด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาตามลักษณะของสารคดีเล่าประสบการณ์ มีเนื้อหาแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

3.2.1 ประสบการณ์การเลี้ยงนก

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์การเลี้ยงนก คือเรื่อง หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง เรื่องราวได้สะท้อนความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีพ่อแม่และลูกที่ได้เรียนรู้ซึ่งกันละกันผ่านความพยายามในการเพาะพันธุ์นกพิราบเพื่อแข่งขันให้ได้รางวัลสักครั้งหนึ่งในชีวิต แม้ว่าการเลี้ยงนกของพ่อ จะไม่เคยประสบความสำเร็จ แต่การที่ลูกชายได้ช่วยพ่อเลี้ยงนก เป็นเรื่องราวที่พรรณนาถึงความรักระหว่างพ่อแม่และลูกในครอบครัวที่อบอุ่น นอกจากนี้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้เรียนรู้วิธีการเลี้ยงนกแล้วก็จะได้ตระหนักถึงความรักของพ่อแม่ คุณพ่อได้ลูกการเลี้ยงนกบทเนรยณที่หนึ่งดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทเรียนที่หนึ่งไม่ยาก ผมแค่ตัดข้าวผสมจากถังอาหารนก
เปิดประตูกรงเข้าไปเทอาหารใส่รางใส่อาหารไว้ในช่องกรงที่หนึ่ง
สอง สาม และสี่ที่พอแยกประเภทนกพันธุ์ และเปลี่ยนภาชนะใส่น้ำ
ให้หนักก็เป็นอันเสร็จสรรพ...

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 47)

จากตัวอย่างผู้อ่านจะได้ความรู้จากประสบการณ์ที่เป็นขั้นตอนของการเลี้ยงนกพิราบสำหรับการแข่งขัน เป็นประสบการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านตัวละครในวัยเด็กที่ครอบครัวเลี้ยงนกพิราบ เป็นความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลี้ยงนกพิราบแข่ง ในด้านสายพันธุ์นก วิธีเลี้ยงดูนกในแง่มุมต่าง ๆ อย่างชัดเจน

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงพ่อได้สอนลูกให้รู้จักวิธีการเลี้ยงนก มีวิธีการตามขั้นตอน และการเอาใจใส่ดูแลลูกนกตั้งแต่เริ่มหัดบิน เป็นเรื่องราวที่พรรณนาถึงความรักระหว่างพ่อแม่และลูกในครอบครัวที่อบอุ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แล้วพ่อก็เริ่มอธิบายวิธีการฝึกลูกนกให้หัดบินว่า ต้องค่อย ๆ
จับลูกนกมาปล่อยบนแป้นหน้ากรงนก แล้วหลบออกมา
สังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ เจียบ ๆ อย่าส่งเสียงดัง หรือทำอะไรให้ลูก
นกตกใจ เพราะถ้าช่วงที่เพิ่งปล่อยลูกนกออกไปเดินเล่นแล้วมัน
ตกใจขึ้นมา มันก็จะตื่นเตลิดแล้วบินหนีหายไปเลย ... สังเกต
ทิศทางลม สักพักหนึ่งพ่อก็นกรงแล้วลูกนกก็จะค่อย ๆ ขยับปีก
อยากจะบิน ลักษณะอาการของมันจะบินกระพือปีกอยู่บนแป้นนก
มีอาการดีใจที่รู้ว่าปีกของตัวเองกระพือจนตัวเองได้ มันจะ
สร้างความมั่นใจโดยการกระพือปีกซ้ำ ๆ จนรู้สึกว่าร่าเริงเมื่อปีก
แข็งแรงพอแล้ว จากนั้นมันก็จะตัดสินใจบินขึ้นสู่ท้องฟ้า

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 59)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า วิธีการเลี้ยงนกเป็นความรู้จากประสบการณ์ไม่ใช่มาจากตำราวิชาการ ผู้อ่านจะได้รับความรู้วิธีการเลี้ยงนกพิราบสำหรับการแข่งขัน ที่ใช้ได้ในชีวิตและปฏิบัติได้จริง เนื้อหาของสารคดีจึงเป็นข้อเท็จจริง ที่เป็นประสบการณ์ชีวิตและยังสะท้อนภาพความรักของพ่อต่อครอบครัว และลูกอีกด้วย

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่ได้อธิบายวิธีการเลี้ยงนกโดยผ่านบทเรียนที่สองตามขั้นตอน คือ การเข้าคูนกพิราบแข่ง คุณพ่อได้สอนลูกวิธีการอย่างรายละเอียด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บทเรียนต่อไปของผมคืออะไรครับ” ผมย้อนกลับไปถาม
แบบฝึกหัดเลี้ยงนก “เข้าคูนกผสมพันธุ์กันอยู่ไหนล่ะ” พ่อบอกบทเรียน
ที่สอง การเข้าคูนกพิราบแข่งที่ทำลงสอนผมอยู่ ซึ่งต้องรอให้นก
ออกไข่แล้วฟักเป็นตัว โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 26-30 วันอย่างที่
พ่อเคยสอน ผมเริ่มเรียนรู้อะไรที่สองด้วยการสังเกตอาการเข้าคูนกผสม

พันธุ์ของมัน และพัฒนาการของนก เลย์ได้แต่คิดหาวิธีให้พ่อสอน
ข้ามบทเรียนบทที่สามคือฝึกลูกนกให้บิน

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 50-51)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าขั้นตอนที่สองของวิธีการเลี้ยงนกก็คือ การเข้าคุนกพิราบแข่ง ตัวละคร
คุณพ่อได้สอนลูกความรู้การเลี้ยงนกอย่างชัดเจน และมีคำสอนว่า การเลี้ยงนกพิราบต้องตามขั้นตอน
ห้ามข้ามขั้นตอน ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนนอกจากได้เรียนรู้ความรู้วิธีการเลี้ยงนก ยังมีคุณธรรมอีก
ด้วย เนื้อหาของสารคดีที่ผู้เขียนใช้กลวิธีการบทสนทนาระหว่างพ่อกับลูก ทำให้สารคดีน่าอ่านและชวน
ติดตาม

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงพ่อได้สอนลูกวิธีการเลี้ยงนก คือ
ห้วงขานกและได้อธิบายอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านโดยการอ่านเรื่องสารคดีจะได้มีความรู้เพิ่ม
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พอครบ 7 วันพ่อก็สอนให้ผมใส่ห้วงขานก พ่อบอกว่าห้วง
ขานกต้องใส่ให้ตั้งแต่นกยังตัวเล็ก ๆ ถ้าใส่เกินกำหนด 7 วัน จะใส่
ห้วงขานกเพราะยัดมั่วเข้า ซึ่งห้วงขานกที่ใส่แล้วจะเป็นห้วงกำกับ
ประจำตัวนก ที่มีอักษรย่อของชื่อ สมาคมปีที่เกิด และเลขหมาย
ของห้วงวิธีใส่เริ่มจากพ่อจับห้วง แล้วสอดเข้าไปที่นิ้วตีน ข้างหน้า 3
นิ้วของนก พ่อรู้ห้วงเข้ามาจนสุดนิ้วที่อยู่ด้านหลัง พ่อก็จะใช้ก้านปี
กนกที่ร้วงสอดเข้าไปที่นิ้วที่คาอยู่กับห้วง แล้งดึงพรวดให้ห้วงเข้า
ไปอยู่ในข้อเท้า นกดูง่าย แต่ผมว่าลูกนกคงเจ็บนิ้วอยู่บ้างเหมือนกัน
(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 53)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า โดยผ่านตัวละครคุณพ่อและลูกได้ถ่ายทอดวิธีการเลี้ยงนก คือ ห้วงขานก
เป็นความรู้จากประสบการณ์และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลี้ยงนกพิราบแข่ง ทำให้ผู้อ่านจะมีความรู้
เพิ่มนอกจากห้องเรียน ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนภาษาเข้าใจง่าย ๆ ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกว่า เนื้อหา
วิชาการเป็นเนื้อหาที่ยาก และได้เกิดความสนใจในเวลาการอ่านเรื่อง

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง ได้เล่าถึงพ่อได้สอนลูกวิธีการเลี้ยงนก คือ วัคซีนมาฉีด
ให้หนัก และทำให้ผู้อ่านจะเข้าใจว่า ลักษณะของนกพิราบสำหรับการแข่งและ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พอลูกนกโตขึ้นอีกราว 2-3 สัปดาห์ พ่อก็ซื้อวัคซีนมาฉีดให้
นก เหมือนผมสมัยเด็ก ๆ ที่หมอจับฉีดวัคซีน พ่อบอกว่าฉีดวัคซีน
เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้หนัก พ่อสอนหนูว่าต้องจับกรอบขาให้แน่น กางปี
กนกออกแล้วฉีดวัคซีนเข้าที่ใต้ปีกของมัน ผมได้แค่จับนกให้พ่อฉีด
ไม่กล้าฝึกหัดให้ฉีดนเอง เพราะผมกลัวเข็มฉีดตาย มองที่ไรหน้า
มืดจะเป็นลมทุกที ตอนที่ผมช่วยพ่อจับนก ผมยังต้องเบือนหน้าหนี
เข็มฉีดยา พ่อก็รู้ว่าผมกลัวเข็มไม่แพ้กัวผี เลย์แกล้งรอนผมเปิด
ตาแล้วค่อยฉีดยานก

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 54)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ความรู้จากประสบการณ์ของเด็กในเวลาช่วยคุณพ่อการเลี้ยงนกกและมีผู้เขียนได้อธิบายวิธีการเลี้ยงนกอย่างรายละเอียด นอกจากความรู้ต่าง ๆ ยังได้มีคำสอนว่าเมื่อเลี้ยงนกต้องเอาใส่ในเรื่องเลี้ยงนก เช่น ถึงเวลาแล้วต้องวัดซินมาฉีดให้นกและดูแลนกอย่างดี เพื่อให้ นกพิราบดีขึ้น

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงลูกชอกการเลี้ยงและพยายามเรียนกับคุณพ่อ แล้วยังโดยการสังเกตวิธีการเลี้ยงนกของพ่อ เพื่อวันหลังจะได้มีโอกาสตามวิธีการเลี้ยงนกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พ่อพูดจนพ่อก็เริ่มดูแลนก พ่อค่อย ๆ เปิดประตูแล้วนำข้าว
นำน้ำใส่ภาชนะให้มันด้วยความระมัดระวัง พ่อรีบเปิดรีบปิดประตู
เพราะกลัวมันจะกระโดดบินหนี ผมดูวิธีการของพ่อแล้วจดจำไว้
เพื่อวันหลังผมจะได้ให้ข้าวให้น่านกพ่อพันธ์ที่เข้าคู่ด้วยความระมัด
ระวังอย่างพ่อ

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 :50)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ความรู้วิธีการเลี้ยงนกต่าง ๆ รายละเอียดของลูกพยายามเรียนกับคุณพ่อ แล้วยังโดยการสังเกตวิธีการเลี้ยงนกของพ่อ เพื่อเรียนวิธีการเลี้ยงนก ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนที่ได้ความรู้อย่างชัดเจน

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง ได้เล่าถึงความรู้สึกของเกิดชายหลังจากกานเลี้ยง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคุณพ่อคุณแม่ ได้รู้ว่า พ่อแม่เมื่อเลี้ยงดูลูกก็ใสความรักกับความตั้งใจ เพื่อลูกของตัวเองดีขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถึงเวลานี้ ที่ผมช่วยเลี้ยงนกให้พ่อ ผมรู้สึกไม่ว่าคนหรือ
สัตว์ต้องคอยดูแลกันด้วยความรักความห่วงใย เหมือนพ่อกับแม่ที่
รักผมและพี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคน และสิ่งที่พ่อหวังก็เหมือนความหวังที่
ผมอยากให้พ่อทำสำเร็จ ผมสัญญากับพ่อว่าจะให้ไม่เรียวที่พ่อเคนตี
ผมสอนผมช่วยฝึกนกของพ่อให้บินและชนะเลิศให้ได้สักวัน

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 67)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าในเวลาหลังจากการเลี้ยงนกกนอกจากได้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงนก ยังได้เข้าใจถึงใจของพ่อแม่ด้วย พ่อแม่ดูแลลูกอย่างใส่ใจทั้งหมด และทุกอย่างที่ทำคือเพื่อลูก เรื่องนี้เล่าเรื่องจากประสบการณ์การเลี้ยงนก สิ่งที่สำคัญจะถ่ายทอดก็คือความรู้ แต่ยังแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของพ่อแม่ด้วย ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะได้เข้าใจพ่อแม่มากยิ่งขึ้น และทำเป็นเด็กดีเชื่อฟังคำสอนจากพ่อแม่ด้วย

ในเรื่องสารคดี หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่กล่าวถึงพ่อแม่เป็นห่วงว่าผลการเรียนของลูก กลัวลูกใส่ใจในการเลี้ยงมาเกินไป แต่สิ่งที่การเลี้ยงเป็นงานอดิเรกที่ช่วยให้ไม่เหงา ซึ่งจะช่วยการเรียนเหมือนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลังจากผมมาช่วยพ่อเลี้ยงนก ทั้งพ่อและแม่ก็เป็นห่วงว่า
ผลการเรียนของผมจะเสีย ผมบอกไม่ต้องเป็นห่วง เพราะการเลี้ยง
นกเป็นงานอดิเรกที่ช่วยให้ไม่เหงา เหมือนกับงานบ้านของแม่ที่ทำ

ให้กระป๋องกระเป๋่า พ่อกับแม่จึงหายห่วง แล้วบอกผมว่านอกจาก
เป็นงานอดิเรกแล้ว ยังเป็นกีฬาชนิดหนึ่งอีกด้วย กีฬาแข่งนกของ
พ่อที่เริ่มชิมชบเข้ามาในสายเลือดของผม และผมจะพยายามช่วย
เลี้ยงนกของพ่อให้เก่งเหมือนผม จนได้ถ้วยรางวัลที่หนึ่ง ตามความ
ใฝ่ฝันของพ่อให้ได้

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่มีการเลี้ยงเป็นงานอดิเรกที่ช่วยให้ไม่เหงา ซึ่งจะช่วยการเรียนรู้
เหมือนกัน และยังเป็นที่พำนักชนิดหนึ่งอีกด้วย ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงเมื่อเราเรียนเรื่องใหม่ต้องพยายามจะ
เรื่องนั้นหาสิ่งที่ดี ๆ นำไปใช้ในชีวิตรจริง เพื่อมีความก้าวหน้า ซึ่งจะถ่ายทอดให้ผู้อ่านว่าการเรียนรู้จาก
ประสบการณ์เป็นเรื่องที่สำคัญควรศึกษา

สรุปได้ว่าสารคดีเรื่อง หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง มีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การ
เลี้ยงนก โดยสอดแทรกให้เป็นความสำคัญของความรักของพ่อแม่ลูก ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ความรู้
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงนกและได้เข้าใจความรักของพ่อแม่มากยิ่งขึ้น

3.2.2 ประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็ก

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็ก คือเรื่อง เกิดเป็น
เด็กตลาด เนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ในวัยเด็กที่อยู่อาศัยที่ตลาด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี วิถีชีวิตของเด็กในตลาดที่มีความสนุกสนาน ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้
รับรู้ภาพเด็กในอดีตเมื่อ 30-40 ปีที่แล้วว่าเป็นอย่างไร เป็นวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิมที่คนมีน้ำใจไมตรี
มีความอบอุ่น และใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มีความเรียบง่าย พอเพียง แม้จะไม่สะดวกสบายแต่ก็มี
ความสุขสงบร่มเย็น ผลการวิเคราะห์แบ่งเป็น 2 ข้อ ได้แก่ เนื้อหาที่กล่าวถึงประเพณี และการดำเนิน
ชีวิตในวัยเด็ก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ประเพณี

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด มีเนื้อหาที่เขียนถึงประสบการณ์ในวัยเด็กที่อยู่ใน
ประเพณีของคนในตลาดและได้ร่วมในประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ลอยกระทง งานวัด ตรุษจีน การเซต
สิ่งโต เซ็งเม้ง สงกรานต์ ผู้เขียนได้เขียนถึงความรู้เกี่ยวกับประเพณีที่คนในตลาด และเด็ก ๆ มีวิถีชีวิต
ที่มีความสุข สนุกสนาน ดังเนื้อหาต่อไปนี้

วันเพ็ญเดือนสิบสอง น้ำก็นองเต็มตลิ่ง เราทั้งหลายชาย
หญิงสนุกกันจริงวันลอยกระทง เสียงเพลงร่ำวงลอยกระทงล่องลอย
จากลำโพง เป็นเสียงตามสายที่ติดอยู่ทั่วทั้งตลาด เด็กตลาดต่าง
ครึกครื้นเป็นพิเศษ พวกจับจองเรือพายของเพื่อนบ้านเอาไว้ลง
ลอยกระทงกันในค่ำคืนที่พระจันทร์เต็มดวง วันนีวันขึ้น 15 ค่ำ
เดือน 12

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 73)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ประเพณีของชุมชนตลาด ที่เป็นประเพณีลอยกระทง เป็นวัน
สำคัญวันหนึ่งของชาวไทย ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 หรือในราวเดือนพฤศจิกายนประเพณีนี้ได้
กำหนดจัดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ มีบรรยากาศที่รื่นเริงสนุกสนานเบิกบานใจและความสามัคคีของ

ชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นว่า เป็นกิจกรรมของเด็ก ๆ ที่ทำร่วมกันในประเพณีที่สนุกสนาน

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวันสงกรานต์ ที่เป็นประเพณีของไทย ที่สมาชิกในครอบครัว และชุมชนบ้านใกล้เคียงจะเฉลิมฉลองต้อนรับวันขึ้นปีใหม่ไทย (ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปนับวันขึ้นปีใหม่ตามแบบตะวันตก) สารคดีได้อธิบายวันสงกรานต์อย่างชัดเจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันสงกรานต์ ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ฉันทและพี่น้องตื่นเช้าเป็นพิเศษกว่าทุกวันทันเสียงไก่ขัน ต่างกุลีกุจอคว้าเสื้อผ้าตัวใหม่สีสดใสขึ้นมาสวมใส่เพื่อไปทำบุญตักบาตรที่วัดในเทศกาลปีใหม่ของไทยหรือตรุษไทย จากนั้นแต่ละบ้านก็นั่งล้อมวงกัน “กรวดน้ำ” โดยการเทน้ำจากขวด เล็ก ๆ คล้ายรูปกรวยลงในพานเล็ก ๆ ผ่านนิ้วซุ้มมือซ้าย บ้านที่มากันหลาย ๆ คนก็ใช้มือแต่ละไหล่แตะแขนกันเป็นทอด ๆ ประหนึ่งว่าได้ทำการกรวดน้ำร่วมไปในคราวเดียวกัน

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 162-165)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า คนในตลาดรวมทั้งคนไทยทั่วไป มีวันสงกรานต์ที่ตรงเหมือนกัน เป็นวันที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา เช่น เช่น ทำบุญ สรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทรายที่วัด และมีงานแสดงความกตัญญูของลูกหลานที่รดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ และการเล่นสาดน้ำกัน ผู้เขียนได้เล่าถึงกิจกรรมงานก่อพระทรายในวันประเพณีสงกรานต์ เป็นประสบการณ์ที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อ่าน และให้ผู้อ่านเห็นบรรยากาศของประเพณีสงกรานต์ในชุมชนตลาดที่มีความสนุกสนานเบิกบานใจ และสะท้อนถึงความสามัคคีของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าเนื้อหาสารคดีได้บอกเล่าประสบการณ์ที่เป็นความรู้ในการทำประเพณีของเด็กที่อยู่อาศัยที่ตลาด มีกิจกรรมการเล่นของเด็ก ๆ ที่น่าสนใจ ในวันประเพณีต่าง ๆ สำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะเข้าใจได้ว่าเด็กในวัยเดียวกัน แม้ว่าจะใช้ชีวิตและอยู่อาศัยในชุมชนที่แตกต่างกัน ก็มีประเพณีที่เป็นของไทยที่เหมือนกัน แต่มีขั้นตอน มีพิธีกรรม และการเล่นสนุกสนานที่เหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้

2) การดำเนินชีวิตในวัยเด็ก

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด มีเนื้อหาสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในตลาดที่สัมพันธ์กับเรื่องราว 9 ประการ ได้แก่ ลูกทำจิ้น ปาหี หนึ่งจอตู้ หนึ่งกลางแปลง จักรยานเพื่อนยาก หาลำไฟตอนหยุดหอม แม่ยก หวย ลูกเสื่อชาวบ้าน ตีเกราะเคาะไม้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เนื้อเรื่องสารคดีอธิบายว่า ในวัยเด็กทุก ๆ คนที่เกิดมาในแถบกลุ่มแม่น้ำท่าจีน เด็ก ๆ จะต้องว่ายน้ำเป็น ผู้ใหญ่เป็นคนสอนเด็ก ๆ ให้อ่านน้ำ และผู้เขียนได้อธิบายวิธีสอนเด็กว่ายน้ำ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เด็กตลาดแทบทุกคนจึงว่ายน้ำเป็นโดยไม่ต้องไปเข้าโรงเรียนสอนว่ายน้ำที่ไหน ครูสอนว่ายน้ำก็คือชาวบ้านผู้ทรงภูมิปัญญานั้นเอง พวกเขาจะสอนให้เด็ก ๆ ว่ายน้ำ ด้วยการใช้ลูก

มะพร้าวแห้งสองลูกผูกติดกัน โดยใช้เปลือกมะพร้าวที่กรีดออกมา เป็นเชือกยาวสักครึ่งเมตรเป็นตัวเชื่อม พอให้ลำตัวเด็กอยู่ระหว่าง ลูกมะพร้าวทั้งสองซึ่งจะช่วยพยุงตัวให้เด็กที่หัดว่ายน้ำ ลอยตัวอยู่ใน น้ำโดยไม่จมน และสามารถว่ายน้ำไปข้างหน้าด้วยการใช้เท้าทั้งสอง กระทั่งน้ำ

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 24-25)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า สารคดีกล่าวถึงเรื่องราวของเด็ก ๆ ในตลาด ที่ได้รับความรักจาก ครอบครัว การเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ เป็นวิถีชีวิตของคนไทยในชุมชนตลาดที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ดังเช่นในครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการสอนให้เด็กรู้จักดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัย เมื่อตั้ง บ้านเรือนริมแม่น้ำท่าจีน ก็จะสอนว่ายน้ำแบบโบราณ เด็กจะว่ายน้ำเป็นและปลอดภัยจากการจมน้ำ เนื้อหาเหล่านี้เป็นประสบการณ์ในวัยเด็กที่ไม่มีเขียนในตำราการฝึกหัดว่ายน้ำอื่น ๆ

การแสดง ปาตี ในงานวัดสมัยก่อน เป็นวิธีการโฆษณาขายสินค้าต่าง ๆ มีการแสดง การต่อสู้ ของ “งูเห่า” กับ “พังพอน” และมีสินค้าที่นิยมนำมาขายคือ ยารักษาโรคต่าง ๆ และเครื่องรางของขลัง นานาชนิด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันเสาร์ช่วงหยุดเทอมเป็นอีกวันหนึ่งซึ่งนำพาความคึกคัก มาสู่เด็กตลาด เพราะมีการแสดงปาตีที่นาน ๆ เดือนจะวนมาเล่น ให้ดูกันสักครั้ง พอนักแสดงตั้งวงเล่นตรงสี่แยกกลางตลาด เสียง บอกกันปากต่อปากก็กระจายไปทั่ว เด็ก ๆ กรูมาล้อมเป็นวงกลม รอบตัวผู้เล่น ที่มักจะเป็นผู้ชายตัวสูงใหญ่ หน้าตาตุตัน เสียงเข้มมี กระเป่าหิ้วแบบแจมส์บอนด์และถุงคล้ายกระสอบใส่อุปกรณ์การ แสดงมากมาย และที่ขาดเสียไม่ได้คือตะกร้าหวายและลังไม้ที่ใส่นักแสดงร่วมของเขาไว้ คือ งูเห่าและพังพอน

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 36)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ประสบการณ์ในช่วงวันหยุดของเด็กในตลาด จะได้ชมการแสดงปาตีที่ เล่นในงานวัด มีการเล่นต่อสู้ของงูและพังพอน เป็นความบันเทิงอีกอย่างหนึ่งของชาวตลาดที่ได้ดู มหรสพหรือการแสดงที่หาดูได้ไม่บ่อยนัก จึงเป็นประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้นและสนุกสนานของเด็ก ๆ ที่ได้ดูสัตว์ร้ายต่อสู้กัน

สารคดีเรื่องนี้ได้เล่าถึงหนังกลางแปลงและลิเก เป็นมหรสพที่น่าสนใจ เด็ก ๆ ชอบดู และดู อย่างสนุกสนานเช่นกัน สารคดีได้อธิบายวิถีชีวิตของชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชนในตลาดด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทำเลที่ “หนังชายยา” หรือ “หนังกลางแปลง” เลื่อยยึด เป็นโรงฉายหนังชั่วคราวซึ่งเป็นแบบเปิดโล่งไม่มีรั้วกัน เพราะไม่เก็บ ค่าตั๋วเข้าดู มักจะเป็นลานสี่แยกกลางตลาดซึ่งมีทั้งตลาดบนและ ตลาดล่างสุดแต่เจ้าของหนังจะสะดวก แต่ไม่ว่าจะฉายที่ไหนชาว ตลาดก็เฮลไปดูกันแทบทุกบ้าน พ่อจูงแม่ แม่จูงลูก พี่จูงน้อง

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 61)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การพักผ่อนของชาวชุมชนในสมัยก่อน ที่ถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของเด็กในตลาด คือ หนังสกลางแปลง เป็นภาพยนตร์ที่ฉายอยู่กลางแจ้ง มีการโฆษณาขายยารักษาโรคไปพร้อม ๆ กับการฉายภาพยนตร์

งานวัดคืนนี้ลีเกเล่นเรื่อง จันทโครพ ตอนเปิดผอบนางโมรา
คนดูแถวหน้ามักจะเป็นสาวแก่ แต่งหน้าทาปากแดงแจ๊ด (บางคนก็
แดงด้วยน้ำหมาก) นั่งถือพวงมาลัยติดแบงก์สีเขี้ยวสีแดงอยู่หลาย
พวงเต็มหน้าตัก เพื่อคอยคล้องให้พระเอกลิเกขวัญใจของตน ใคร ๆ
เรียกผู้หญิงเหล่านี้ว่า “เจียหยี” พี่สาวคนโตของไอ้หนูมานั่งหน้า
สลอนรวมอยู่ด้วย

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 113)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การพักผ่อนของชาวชุมชนในสมัยก่อน นอกจากหนังสกลางแปลงแล้วยังมีมหรสพประเภท ลิเก เป็นการแสดงแบบชาวบ้าน นิยมเล่นเรื่องจันทโครพ ซึ่งคนไทยนิยมดูกันมาก ข้อความนี้เล่าประสบการณ์ในอดีตที่ยังพบเห็นได้ในปัจจุบันก็คือ แม่ยก ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงสูงอายุ ที่นิยมและชอบผู้แสดงลิเก จะนำพวงมาลัยติดธนบัตร มาคล้องคอผู้แสดงที่ตนชื่นชอบ

สารคดีเรื่องนี้ได้เล่าถึงในสมัยก่อน เด็ก ๆ และชาวบ้านในตลาดจะเดินทางโดยจักรยาน เด็ก ๆ จะหัดขี่จักรยานให้เป็น หากยังไม่ชำนาญก็จะได้รับบาดเจ็บอยู่เสมอ ๆ ทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่า ในสมัยก่อนเด็กตลาดขี่จักรยาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เด็กตลาดมักจะโตมากับจักรยาน จะยากดีมีจนอย่างน้อยก็มีจักรยานบ้านละคันเป็นส่วนมาก ฉันทเริ่มหัดขี่จักรยานที่สนามบาสเกตบอลของโรงเรียนรัฐบาลที่อยู่ไม่ไกลจากห้องแถวที่เราอยู่นัก เดินสัก 30 ก้าวก็ถึงแล้ว ตอนแรกฉันทยังไม่กล้านั่งอานขี่เท่าฉันทพลาดตกบันไดจักรยานที่สายไปมาเหมือนงูเลื้อยจนเป่ากระแทกเหล็กกรดยุ่บ่อ ๆ แต่ฉันทก็ยังไม่ว่าใจ ฉันทจะขี่ล้มทุกทีที่คิดว่าพี่เขาปล่อยมือจากจักรยาน หลายวันต่อมาฉันทก็ขี่คล่องจนขึ้นขึ้นนอนานได้

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 97)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การเดินทางในสมัยก่อน ไม่มียานพาหนะที่จะใช้เดินทางหรือโดยสารได้สะดวกรวดเร็ว มีแต่จักรยาน เด็ก ๆ ในตลาดจึงต้องหัดขี่จักรยานให้เป็น ในระยะแรก ๆ เด็ก ๆ ก็มักจะมีอุบัติเหตุบาดเจ็บเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นประสบการณ์ของเด็กในตลาดที่ได้ผจญภัย และได้ฝึกตนเองให้มีความอดทน

นอกจากนี้สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด ได้เล่าประสบการณ์ของผู้ใหญ่ ที่สมัครเป็นลูกเสือชาวบ้าน เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชาวบ้านได้ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมให้มีความสามัคคีกัน และได้ช่วยเหลือกันในชุมชน โดยปรับปรุงมาจากกิจกรรมลูกเสือของเด็ก ๆ ในโรงเรียนดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลูกเสือเขาไม่จับมือขวา ยืนซ้ายมาจับมือกันมัน มือขวาใช้
เคารพกัน(ซ้าย)ยืนซ้ายออกมาพหลังจับมือจับมือ เสียงเพลงลอยมา
จากลำโพงหน้าห้องประชุมใหม่ของโรงเรียนประจำชายที่ใหญ่ที่สุด

ในจังหวัดของฉัน ฉันและพี่ชายยืนอออยู่กับชาวตลาดหลายสิบคน
ตรงหน้าโต๊ะลงทะเบียนของการจัดอบรมลูกเสือชาวบ้าน หรือที่
เรียกอย่อ ๆ ว่า ลสชบ.

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 141)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชุมชนตลาดในสมัยก่อนมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อส่วนรวม
ที่ฝึกฝนการมีคุณธรรมเสียสละ โดยการเป็นลูกเสือชาวบ้าน เป็นประสบการณ์ที่เด็ก ๆ ได้พบเห็นใน
ชีวิตที่อยู่อาศัยอยู่ในตลาด

อีกทั้งสารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด ยังได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในวัยเด็กที่เล่าถึงวิธี
บอกเวลาในสมัยก่อนใช้วิธีตีเกราะเคาะไม้เหมือนกับเป็นนาฬิกาของชุมชนและยังเป็นยามคอยดูแล
ความปลอดภัยในเวลาากลางคืนอีกด้วย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตลาดเราก็ยังมียามเฝ้าตลาดเป็นอาแปะแก่ ๆ คอยเคาะ
แผ่นเหล็กสี่เหลี่ยมกว้างยาวราวหนึ่งฟุตที่เกาจนสนิมเขลอมองดู
คล้ายหมูแผ่นกรอบจมน้ำมัน มีแท่งเหล็กเรียวยาวเจาะรูห้อยอยู่ เพื่อ
ไว้ใช้เคาะแผ่นเหล็กดังเป้ง ๆ ทุกชั่วโมง เริ่มตั้งแต่สองยาม (เที่ยง
คืน)เคาะ 12 ครั้ง ถัดมาก็ตีหนึ่ง เคาะ1ครั้ง ตีสองเคาะ 2 ครั้งไป
เรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงตีห้า ก็เคาะ 5 ครั้ง

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 177)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชุมชนตลาดในสมัยก่อนมีวิธีการบอกเวลาและคอยดูแล
ความปลอดภัยของชุมชน โดยใช้การเดินตรวจตราและตีแผ่นเหล็กทุก ๆ ชั่วโมงที่เรียกว่า
ตีเกราะเคาะไม้ เป็นวิธีบอกเวลาและบอกเหตุในสมัยโบราณ ที่จะใช้สัญญาณการตีเกราะบอกไม้
ให้มีเสียงดังได้ยินในระยะทางไกล ๆ

สรุปได้ว่า สารคดีประเภทเล่าประสบการณ์เป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ในวัยเด็กที่ได้อยู่อาศัย
ในชุมชนต่าง ๆ มีประสบการณ์ในงานประเพณี มีวิถีชีวิตในแบบต่าง ๆ คือ การว่ายน้ำเป็นการดู
มหรสพ ปาหี่ หนึ่งกลางแปลง ลีเก การเดินทางโดยจักรยาน การเป็นลูกเสือชาวบ้าน และการตีเกราะ
เคาะไม้ ล้วนเป็นวิถีชีวิตของคนไทยในชุมชนตลาด สะท้อนความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันภายในชุมชน
มีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างอบอุ่น และการสอนให้เด็กรู้จักดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข

3) ประสบการณ์ชีวิตเด็กในโรงเรียน

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด เป็นประเภทสารคดีที่เล่าประสบการณ์ได้ให้ความรู้
เกี่ยวกับเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบการณ์มาในวัยเด็ก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและมีความ
สนุกสนาน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1) การทำกิจกรรมกับชุมชน เด็กนักเรียนจะทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่าง
สม่ำเสมอ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

โรงเรียนทั้งหลายในจังหวัดนครปฐมจะส่งการแสดงของ
นักเรียนเข้าร่วมประชันกันทุกปีในงานองค์พระฯ บางโรงเรียนก็ส่ง
เด็กอนุบาลน่ารักไปโชว์การฟ้อนรำ บางโรงเรียนก็ส่งเด็กโตเล่นโยน
พินดาบ ฯลฯ “งานองค์พระ”หรือ “งานกลางเดือนฯ” ซึ่งตรงกับ

เดือนสิบสองตามข้างขึ้น ข้างแรม หรือประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงธันวาคมนอกจากมีการ ออกร้านแบบงานวัดทั่ว ๆ ไปแล้ว สิ่งทีโดดเด่นก็คือการแสดงกลางแจ้งของนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัด

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 44)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า โรงเรียนต่าง ๆ จะส่งการแสดงไปร่วมงานประเพณีของชุมชน นักเรียนแต่ละระดับจะเข้าร่วมกิจกรรมเป็นการเรียนรู้ในห้องเรียนที่จะทำให้เด็กมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือสังคมและการมีบทบาทหน้าที่ต่อส่วนรวม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้ทำหน้าที่รวมได้เต็มที่ โดยเฉพาะการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมต่อไป

3.2) การฝึกตนเอง

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด เป็นสารคดีประเภทเล่าประสบการณ์ได้กล่าวถึงในวัยเด็กในโรงเรียน เล่าเรื่องราวการฝึกร้องเพลงเพื่อเป็นนักร้องของโรงเรียน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“ครูจะฝึกร้องเพลงให้เธอเป็นนักร้องประจำโรงเรียน” “อ้อค่ะ” ฉันท้องใจ ซ่อนความดีใจไว้ไม่ให้ใครเห็น หลังพักเที่ยงฉันมาซ้อมเพลงกับครูอยู่หลายอาทิตย์ “โด โด โด เร เร เร เร มี มี มี..... โด” ฉันท้องเสียงขณะที่ครูยึด ๆ หด ๆ แอ็กคอร์เดียนที่ประคองอยู่บนหน้าอก

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 93)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า สารคดีได้บอกประสบการณ์ในวัยเด็กที่จะต้องฝึกฝนตนเอง เพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียน ต้องจริงจัง มีความอดทนและต้องทุ่มเทเวลาฝึกฝน จึงจะประสบความสำเร็จ และได้สอนผู้อ่านว่าถ้าต้องการประสบความสำเร็จ เราต้องพยายามฝึกตนเองให้มีความก้าวหน้าและใช้ความความอดทนด้วย

3.3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์

สารคดีเล่าประสบการณ์ชีวิตเด็กในโรงเรียน แสดงถึงวิธีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เคยเรียนในโรงเรียน โดยจัดงานพบประสังสรรค์ระหว่างศิษย์เก่า ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ช่วงปิดเทอมใหญ่ โรงเรียนนาคประสิทธิ์จัดงานชื่อ “นาคสัมพันธ์” เพื่อให้ศิษย์เก่าได้กลับมาเยี่ยมโรงเรียนและพบปะสังสรรค์กันทุก ๆ สี่ปี และเพื่อให้ศิษย์ปัจจุบันได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน เช่น แคะข้าวเกรียบปากหม้อขาย ขายเข็มกลัดติดเสื้อ ขายลูกโป่งสวรรค์ ฯลฯ เพื่อหาเงินเข้าโรงเรียน

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 189)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า เด็กนักเรียนในสมัยก่อนเมื่อจบการศึกษาแล้ว โรงเรียนก็จะจัดงานพบปะสังสรรค์กัน เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันซึ่งจะทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และจะทำให้เกิดความร่วมมือทำประโยชน์แก่โรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมของโรงเรียน ที่ทำร่วมกับวัด เป็นประสบการณ์ที่ทำให้เด็กผูกพันกับศาสนา เป็นการสอนคุณธรรมทางอ้อมที่ทำให้เป็นเด็กดี

สรุปได้ว่าสารคดีประเภทเล่าประสบการณ์ชีวิตเด็กในโรงเรียนได้ให้ความรู้จากประสบการณ์ในวัยเด็กที่ได้เรียนในโรงเรียน นอกจากเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในห้องเรียนแล้ว เด็กยังมีประสบการณ์ด้วยการเรียนรู้นอกชั้นเรียน เป็นการฝึกฝนตนเองและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของศิษย์เก่าเพื่อให้รู้จักเสียสละ เพื่อจะได้ทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียนและชุมชน

3.2.3 ประสบการณ์ชีวิตเด็กในวัด

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตเด็กในวัด คือเรื่องชีวิตศิษย์วัด มีเนื้อหาบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตเด็กในวัดซึ่งอยู่อาศัยที่วัดและทำหน้าที่ดูแลและรับใช้พระเรียกว่าลูกศิษย์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา แบ่งเป็นหัวข้อ 3 ข้อ ได้แก่ กิจวัตรประจำวันและหน้าที่รับผิดชอบ วันสำคัญของศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ

1) กิจวัตรประจำวันและหน้าที่รับผิดชอบลูกศิษย์วัด

1.1) การทำอาหาร เนื้อหาของสารคดีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีได้เล่าประสบการณ์ชีวิตของเด็ก ที่พ่อแม่พาลูกชายไปฝากไว้ที่วัด เป็นลูกศิษย์ที่ต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบการทำงานของวัด เป็นกิจวัตรที่ต้องทำทุก ๆ วัน ถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของลูกศิษย์วัดทุก ๆ คน ได้แก่ การทำอาหาร การตักน้ำ การถางหญ้า การทำความสะอาดวัด ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ฝ่ายทำครัวจัดแจงก่อไฟหุงข้าว โดยนำเอาซีตั่ววางไว้ที่กลางเตาไฟ แล้วเอาไม้เชื้อไฟที่เป็นเศษไม้ซึ่งสับเป็นชิ้นเล็ก ๆ นั้นวางสลับไปสลับมา เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก แล้วเอาไม้พินท่อนไม้ใหญ่นักวางบนนั้นอีกครั้งหนึ่งเพียงสี่ห้าท่อน จากนั้นจึงจุดไม้ขีดไฟที่ซีตั่ว ไฟก็ลุกขึ้นติดเศษไม้เล็ก ๆ ก่อนจึงลามขึ้นมาติดไม้ใหญ่ข้างบน เขาจึงเติมพิน เพื่อให้ไฟลุกแรงขึ้น พอดีกับคนที่ชาวข้าวในหม้อใบใหญ่แล้วเสร็จ ใส่น้ำพอประมาณแล้วจึงยกหม้อข้าวตั้งบนเตาไฟ ลักครู่หนึ่งคนที่ไปจ่ายอาหารที่ตลาดในเมืองถิเบรจกรยาน กลับมาถึงจึงช่วยกันเอาของที่ซื้อมาทำอาหาร อาหารของศิษย์วัดง่าย ๆ โดยมากจะเป็นผัด ๆ ต้ม ๆ ในตอนเช้า เช่น ผัดผักบุ้ง ผัดผักกาด หรือต้มจืด ฝ่ายครัวจะใช้วิธีหุงข้าวเป็นหม้อใหญ่

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 36)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เด็กผู้ชายที่เป็นลูกศิษย์วัด ต้องทำอาหารรับประทานกันเอง เพราะว่ามีลูกศิษย์จำนวนมากจึงมีเวรผลัดกันช่วยพระในเวลาที่ยาขบขาด วัดจะไม่มีอาหารเพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูกศิษย์ จึงต้องแบ่งหน้าที่กันและรับผิดชอบทำอาหารไว้รับประทานกัน แต่เพราะยังอยู่ในวัยเด็ก ลูกศิษย์จึงทำอาหารประเภทที่ทำได้ง่าย ๆ เช่น ผัดผัก แกงจืด เป็นต้น

1.2) การตักน้ำและถางหญ้า

สารคดีกล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของศิษย์วัดที่ทำกันเป็นกิจวัตรประจำวันคือการตักน้ำและการถางหญ้า มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ฝ่ายโยธา ฝ่ายนี้จะทำหน้าที่ตักน้ำจากท่าน้ำมาใส่ตุ่มให้เต็ม เพื่อเอาไว้ทำครัวหรือใช้สอยต่าง ๆ คนที่หาบน้ำนี้จะเป็นคนตัวโต ๆ

ส่วนคนที่เล็กหน้อยก็ช่วยกันเก็บกวาดบริเวณวัดที่ได้รับมอบหมาย
พื้นหรือถางหญ้าบริเวณที่มีหญ้าขึ้นมากแล้วให้ลานวัดสะอาด
เรียบร้อย ไม่เป็นอันตรายเพราะมีสัตว์อยู่อาศัย

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 37)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ลูกศิษย์วัดมีหลายรุ่น เป็นเด็กโตและเด็กเล็ก แบ่งหน้าที่กันทำงาน
คือ ตักน้ำ และถางหญ้า เพื่อความสะอาด และรู้จักว่าทุกคนมีหน้าที่ของตนเอง ทำให้ผู้อ่านเห็นถึง
ความสำคัญของการทำสะอาดและการแบ่งหน้าที่ และทุกคนต้องการความร่วมมือเพื่อความสะอาด

1.3) การรักษาความสะอาด

สารคดีได้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็กในฐานะเป็นลูกศิษย์วัด ต้องช่วยกันทำ
ความสะอาดที่พักรับ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ฝ่ายรักษาความสะอาด จะทำความสะอาดบริเวณที่พัก เก็บ
กวาดเช็ดถูพื้นให้เรียบร้อย เพื่อจะใช้สำหรับเป็นที่รับประทานอาหาร
อาหารหรือที่นอนได้ บริเวณรับประทานอาหารกับที่นอนบางที่ใช้ที่
เดียวกัน เมื่อรับประทานอาหาร และทำความสะอาดให้เรียบร้อย
แล้ว ใช้นอนในตอนกลางคืน เมื่อที่นอนในห้องไม่พอ ชัยและแจ๊ค
ซึ่งอยู่กับพระหลวงพี่ที่ปกครองเด็ก ไม่ต้องเข้าเวรโยธาและเวร
อื่น ๆ เพียงแต่จะต้องช่วยทำความสะอาด ปิดกวาดเช็ดถูภายในกุฏิ

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 37-39)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เด็กผู้ชายที่เป็นลูกศิษย์วัด มีหน้าที่ที่ทำเป็นกิจวัตรประจำวันคือ
การรักษาความสะอาดโดยทำความสะอาดที่พักและกุฏิ รวมทั้งการดูแลในวัด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้
เกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของลูกศิษย์วัด และทุกคนมีหน้าที่รักษาความสะอาด

1.4) การรับใช้พระ

สารคดีเรื่องนี้ได้เล่าถึงลูกศิษย์วัดต้องทำหน้าที่ดูแลรับใช้พระในกิจกรรมต่าง ๆ
เป็นหน้าที่ของประจำวัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ต้มน้ำร้อน ชงน้ำชา เทกระโถน และบิณฑบาตแทนพระ
บางรูป โดยเด็กจะอุ้มบาตรเดินไปแบบพระหรือเณร แต่จะต่อแถว
พระหรือเณรอยู่ท้าย ๆ ของขบวน เอาปืนโตไปส่งบนบ้านอย่างคน
คุ่นเคย เพราะว่ามีปืนโตที่บ้านนี้ที่ทำไปถวายพระแทบทุกวันก็
เอาปืนโตมาคั้น เพื่อจะได้เอาไว้ใส่อาหารไปถวายพระในวันต่อไป

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 44)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เด็กผู้ชายที่เป็นลูกศิษย์วัดแต่ละคนมีกิจวัตรประจำวันในด้านต่าง ๆ
แล้วยังทำหน้าที่รับใช้พระ เช่น ต้มน้ำ ชงชา รวมทั้งกิจวัตรในการออกไปพร้อมกับพระที่ออกไป
บิณฑบาตตั้งแต่เช้า

2) วันสำคัญของศาสนา

ลูกศิษย์จะมีประสบการณ์จากการอยู่อาศัยที่วัดและการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จึงมีประสบการณ์
การพบเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระในวัด ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1) วันโกนวันพระ วันโกนคือวันก่อนวันพระ พระทุกรูปจะปลงผมเพื่อเตรียมกิจในวันพระ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันโกนก่อนถึงวันพระ พระจะปลงผม (โกนผม) กันในวันนี้ การปลงผมหรือโกนผมนั้น พระท่านจะปลงผมในวันโกนก่อนวันพระกลางเดือนและวันพระสิ้นเดือนหนึ่งวัน คือ ก่อนวันพระใหญ่หรือวันพระขึ้น 15 ค่ำหรือแรม 15 ค่ำนั่นเอง เดือนหนึ่งปลงผมสองครั้ง พอดีเป็นเวลาที่เหมาะสม...ศิษย์วัดก็จะเลื่อนสถานที่ใส่อาหารหวานคาวไปไว้ที่โคนเสาตรงวงที่พระฉันอาหาร หลังจากนั้นลูกศิษย์พระแต่ละวงจะนั่งปิดแมลงวัน เพื่อรอเวลาที่จะให้ญาติโยมถวายพระ เมื่อการสวดมนต์และทำพิธีทำบุญเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อทุกอย่างเรียบร้อย ก็ได้เวลาที่ลูกศิษย์พระบางคนจะไปตีระฆังเพื่อเป็นสัญญาณเตือนให้พระลงหอนัน หลังจากนั้นก็ให้ญาติโยมกรวดน้ำแผ่ส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ แล้วพระก็จะให้พรยถาสัพพี

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 45-48)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าลูกศิษย์วัดจะมีประสบการณ์ได้เห็นกิจวัตรของพระที่จะเตรียมตัวทำศาสนาในวันโกนและวันพระและถ่ายทอดประสบการณ์ในสารคดี ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ด้านประเพณีทางศาสนา และเข้าใจถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด ซึ่งจะได้รู้ว่า เนื้อหาของสารคดีมีความรู้ให้แก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน

2.2) วันอาสาฬหบูชา

สารคดีเรื่องนี้ได้กล่าวถึงวันสำคัญในประวัติพุทธศาสนาคือวันที่พระพุทธเจ้าได้เทศนาธรรมเป็นครั้งแรกแก่ ปัญจวัคคีย์เป็นวันที่พระพุทธศาสนิกชนจะมาทำบุญและเวียนเทียน ดังมีรายละเอียดดังนี้

วันอาสาฬหบูชาคือวันขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนแปด ที่จะมาถึงในวันอาทิตย์นี้ เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่นักเรียนได้ทราบมาแล้ว ขอให้นักเรียนทุกชั้นมาพร้อมกันที่โบสถ์ของวัด เวลาหกโมงเย็น เพื่อร่วมกันเวียนเทียนในวันดังกล่าว ขอให้พยายามมากขึ้นทุกคน เพื่อความพร้อมเพรียงของพวกเรา และเป็นการได้บุญได้กุศลด้วย

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 82)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าวัดเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนที่จะมาทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นประสบการณ์ของลูกศิษย์วัดได้พบเห็นอย่างสม่ำเสมอและบอกเล่าเป็นประสบการณ์ในสารคดี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมาของวันอาสาฬหบูชาและกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจวันอาสาฬหบูชายิ่งมากขึ้น

3) กิจกรรมอื่น ๆ

ในสารคดีเรื่อง ชีวิตศิษย์วัด นอกจากลูกศิษย์วัดจะมีกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับอยู่อาศัย การดูแลความสะอาดวัดและการปรนนิบัติรับใช้พระแล้ว ลูกศิษย์วัดยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ทำร่วมกันตาม

นิสัยของเด็กดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1) การฝึกหัดมวยไทย ในสารคดีเรื่องนี้ได้อธิบายว่าลูกศิษย์วัดจะฝึกซ้อมมวยไทย เนื่องจากเป็นเด็กผู้ชายก็จะฝึกฝนวิธีการต่อสู้ป้องกันตัวโดยการฝึกมวยไทยด้วยกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การฝึกซ้อมมวยของศิษย์วัด วันนี้มีคนมาซ้อมมากหน้าหลายตาบางคนก็กำลังเตะกระสอบทรายที่แขวนไว้กับกิ่งต้นจันเสียงดังตึบตึบ บางคนก็กำลังซ้อมคู่กับคู่ซ้อมตัวเท่า ๆ กัน โดยลองดูชั้นเชิงการใช้อาวุธต่าง ๆ บ้างก็กำลังกระโดดเชือกเพื่อเอากำลังอยู่มุมหนึ่ง มีบางคู่ที่กำลังลงนวมกันจริงๆ แต่ต่อยกันไม่แรงนัก ถึงกระนั้นก็เล่นเอาปากจมูกแดงเลือดไปด้วยกัน

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 60)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า การฝึกมวยไทยเป็นกิจกรรมที่ชื่นชอบ และนิยมกันของเด็กผู้ชายที่เป็นลูกศิษย์วัด มีการฝึกหัดจริงจัง แม้ว่าจะได้รับบาดเจ็บบ้าง แต่ก็เป็นกีฬาสำหรับผู้ชาย ที่จะได้ฝึกฝนร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็ง มีความอดทน และรู้จักป้องกันตัวเองให้พ้นอันตรายได้

3.2) การพักผ่อน เวลาที่ว่างจากกิจวัตรประจำวันและการทำหน้าที่ดูแลรับใช้พระแล้วลูกศิษย์วัดจะทำกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ดังเช่นการไปเที่ยวในสวนของวัด การว่ายน้ำแข่งกัน การดูมหรสพ การเล่นฟุตบอล และการเล่นแกล้งเพื่อน ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันเสาร์นี้มีเวลาว่าง แจ็คจึงชวนชัยไปเที่ยวสวนของวัดตามที่เคยบอกไว้นานแล้ว แจ็คพาชัยเข้าสวนหลังวัด เดินไปดูต้นกระท้อนสูงใหญ่ ซึ่งเคยได้ยินเสียงที่ลูกหล่นลงมาตอนที่ชัยมาอยู่วัดใหม่ ๆ

(ชีวิตศิษย์วัด .2553 : 69)

การว่ายน้ำโดยใช้ต้นกล้วย พวกเด็ก ๆ จะเอาต้นกล้วยเทียบด้านหัวให้เท่ากัน แล้วนับหนึ่ง สอง สาม เมื่อได้ยินคำว่า สามทุกคนจะพยายามว่ายน้ำและกระทุมน้ำอย่างเต็มที่ทำให้ต้นกล้วยแล่นออกจากที่นั้นได้อย่างดี ใครถึงเส้นชัยก่อนก็เป็นฝ่ายชนะ

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 75)

เพื่อนจะเอาหมึกมาทาหน้าทาตา ทาคิ้ว แก้มของคนที่นอนซี้ซ่า บางคนก็ตื่นมาแต่ตึก เสียงโวยวายลั่น แต่บางคนนอนหลับไม่รู้เรื่อง ตื่นเช้าขึ้นมาก็เป็นที่ขายหน้า โดนพรรคพวกล้อเลียนกันสนุกไป อีกอย่างที่เป็นที่ฮิตกันมากคือการทำ “ไฟเย็น” ไฟเย็นจะทำกับผู้นอนหลับแล้วเช่นกัน

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 141)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมของเด็กชายในวัยเรียนมีมากมาย เช่น แข่งขันฟุตบอล แกล้งเพื่อน ว่ายน้ำ เที่ยวน้ำตก เป็นประสบการณ์ของผู้เขียนที่ถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความบันเทิง โดยแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กในสมัยก่อน ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนรุ่นหลัง

จะได้รู้จักกิจกรรมของศิษย์วัดในสมัยนั้น ตามที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และความเพลิดเพลิน ได้รู้จักกิจกรรมของเด็กที่เป็นลูกศิษย์วัดที่ต้องพึ่งตัวเองและเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 มีเนื้อหาที่แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สารคดีวิชาการกับสารคดีเล่าประสบการณ์ ประเภทแรก สารคดีวิชาการ มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่เสริมวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นบทเรียนในชั้นเรียน ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยาเกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์ ประเภทแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ และสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ 2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมในภูมิภาคภาคใต้ 3) ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวอีสาน 4) ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโขน 5) ความรู้ประวัติชีวิตและการต่อสู้ชีวิตของบุคคลสำคัญของโลกที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จเมื่ออายุยี่สิบกว่า ๆ สารคดีประเภทที่สอง เป็นสารคดีเล่าประสบการณ์ ชีวิตในวัยเด็กให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ในวัยเด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวในชุมชนตลาด เป็นนักเรียนในโรงเรียน และเป็นลูกศิษย์ในวัด

ผู้เขียนจะได้ถ่ายทอดความรู้ในเนื้อหาของสารคดี เป็นข้อเท็จจริง เป็นเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องจริงโดยใช้วิธีการเล่าเรื่องที่ น่าสนใจ สร้างตัวละครต่าง ๆ มีฉากและเหตุการณ์หลายแบบ ทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนานยิ่งขึ้น และให้สาระความรู้ที่ไม่เหมือนในหนังสือวิชาการหรือเรื่องบันเทิงคดี เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้อ่านเยาวชน จะได้รับความรู้ต่าง ๆ เกิดความสนใจที่จะอ่านสารคดี โดยได้คุณค่าในด้านแง่คิดใหม่ไปพร้อม ๆ กันด้วย

บทที่ 4

การวิเคราะห์คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 เป็นสารคดีที่มีคุณค่าต่อสำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชน จึงทำให้ผู้อ่านได้รับคุณค่าด้านความรู้ต่าง ๆ จากประสบการณ์และการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียน นอกจากนี้ยังมีแง่คิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านด้วย เมื่ออ่านสารคดีจะได้รับประโยชน์ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินพร้อม ๆ กัน ตามลักษณะของสารคดี จากการศึกษาพบว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 เป็นสารคดีที่มีคุณค่าต่อผู้อ่าน แบ่งหัวข้อคุณค่าของสารคดีได้เป็น 3 ประการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 คุณค่าด้านความรู้

4.1.1 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทย

4.1.2 ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของไทย

4.1.3 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา

4.2 คุณค่าด้านการให้แง่คิด

4.2.1 แง่คิดด้านคุณธรรม

4.2.2 แง่คิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม

4.2.3 แง่คิดด้านความสำคัญของการศึกษา

4.3 คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน

4.3.1 การใช้ระดับภาษา

4.3.2 การใช้สำนวนโวหาร

มีผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 คุณค่าด้านความรู้

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 มีคุณค่าในด้านการเสนอสาระความรู้แก่ผู้อ่าน เป็นความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความเป็นอยู่ของคนไทย และศิลปะการแสดงของไทย และคุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา ทำให้ผู้อ่านเป็นเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทยและวิชาการมากขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ความรู้ด้านความเป็นอยู่ของคนไทย

เนื้อหาสารคดีได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยก่อนที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและมีความพอเพียง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้ให้ความรู้ว่า คนไทยดำเนินชีวิตที่ผูกพันและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานประเพณีที่ทางศาสนา แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีความเคารพศรัทธาพุทธศาสนา จึงมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เข้าพรรษาเป็นงานบุญอีกงานที่สำคัญของชาวพุทธเรา

โดยเฉพาะคนอีสาน ก่อนวันเข้าพรรษาคือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8

หรือวันอาสาฬหบูชาถวายทอดจะให้ลูก ๆ ตัดใบตองเตรียมทำ
ข้าวต้มมัด ขนมเทียน และจัดเตรียมข้าวปลาอาหาร หมากพลู บุหรี่
ปัจจัยไทยทาน ไปถวายพระ โดยเฉพาะไตรจีวรผ้าอาบน้ำฝน และ
ที่ขาดไม่ได้เลยคือ รูปเทียน ตะเกียง น้ำมัน

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 127)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ของคนไทยในภาคอีสานมีความสัมพันธ์กับ
ความเชื่อทางศาสนาพุทธในเรื่องการทำบุญในวันสำคัญที่ทำการเป็นประเพณี ชาวอีสานจะเตรียม
อาหารที่นำไปทำบุญที่วัด ทำข้าวต้มมัด ขนมเทียน และจัดเตรียมข้าวปลาอาหาร หมากพลู บุหรี่
ปัจจัยและไทยทานไปถวายพระ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจว่า คนไทยสมัยก่อนใน
ชนบทมีประเพณีทางศาสนาที่มีส่วนทำให้มีชีวิตมีความสุขและมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

นอกจากนี้ สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ยังทำให้ทราบว่า คนไทยมีความเป็นอยู่อย่าง
พอเพียง ดำเนินชีวิตแบบพอประมาณ มีอาหารการกิน ทำเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ จากสิ่ง
ที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นวิถีชีวิตที่ไม่ฟุ้งเฟ้อหรูหรา ดังมีรายละเอียดดังนี้

หมากมีประโยชน์แทบทุกส่วน ทั้งต้น ใบ ดอก ผล กาบ
เปลือกผล วัฒนธรรมการใช้ประโยชน์ และการจัดการเกี่ยวกับ
หมากมีอยู่หลายวิธี เช่น ต้นหมาก ใช้ทำบ้านเรือน เครื่องใช้ไม้สอย
ต่าง ๆ มากมาย กาบหมาก ใช้ห่ออาหาร ใช้ทำภาชนะตักน้ำที่
เรียกว่า หมาด้อ คนสมัยก่อนใช้เปลือกผลแทนแปรงสีฟัน และที่
สำคัญยิ่งของหมาก คือผลหมาก

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 109-110)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ของคนไทยมีภูมิปัญญาจากสิ่งที่ในธรรมชาติ
มาทำเป็นอาหารและทำเป็นยาได้ คนโบราณได้สอนว่าหมากมีประโยชน์แทบทุกส่วน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่าน
เข้าใจธรรมชาติมากยิ่งขึ้น และช่วยการรักษาการเกษตร ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนที่ไม่เคยอาศัยอยู่
สมัยนั้นก็ตาม ในเรื่องจะได้เห็นถึงผู้ต้นได้เพิ่มความสุขในการใช้ชีวิตและความเป็อยู่ของคนไทยอย่าง
พอเพียง

ในสารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้เล่าถึงความรู้ด้านความเป็นอยู่ของคนไทยอย่าง
ชัดเจน ชาวอีสานใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ และมีความสุขด้วย ชาวอีสานชอบจัดการกินอาหารมาจาก
ธรรมชาติ เช่น มะละกอน มะม่วง อาหารทะเล และทำเป็นกับข้าวหรือขนมหวานต่าง ๆ เพิ่มความสุข
ในการใช้ชีวิตแต่ละวัน นอกจากนี้ชาวอีสานทอผ้าเองทำเป็นเสื้อผ้า แสดงให้เห็นว่าความเป็อยู่ของคน
ไทยอย่างพอเพียง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ต้นมะละกอนั้นคนอีสานปลูกกันเกือบทุกบ้าน จะกินที่ก็
สอยสด ๆ จากต้นจากนั้นฝานเปลือกออก แล้วสับเป็นเส้น ๆ กะให้
พอกินตามจำนวนคน เอาพริกสดกับกระเทียมตำพอบุบ ๆ ตาม
ด้วยผักสัง ซึ่งมีรสเปรี้ยว คนอีสานจึงใช้แทนมะนาว หรือถ้ามี
มะกอกก็ใช้มะกอกแทน

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 48)

ปูนาตัวอ้วน ๆ หลายสิบตัวที่นำมาเสียบลงในไม้ แล้วนำไปย่างไฟ อ่อน ๆ เสียงฉี่ ๆ ดังขึ้นพร้อมกับปูนาเริ่มเปลี่ยนสีเมื่อโดนความร้อน สักครู่กลิ่นหอมของมันก็ลอยล่องเตะจมูก ชวนน้ำลายไหล พอสุกก็แกะกระดองมันออกจากตัวบางตัวมีมันสีเหลืองอ้อยย่ายขอบเอาข้าวเหนียวร้อน ๆ ซ้ำลงไปแล้วเคี้ยวตุ้ย ๆ ในปาก หลานเอ๋ย...นั่นแหละอร่อยอย่างบอกใคร

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 107)

หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวผ่านพ้นไป ยายทวดก็ไม่ปล่อยให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ ว่างจากหน้านาก็ต้องทอผ้า ยายทวดเตรียมทอผ้าทอผ้า ทุกครัวเรือนจะเริ่มทอผ้า ผ้าไหมสวย ๆ ที่หลานเห็นได้มาจากความมหัสจรรย์ของตัวไหม แมลงตัวเล็กที่แทบไม่น่าเชื่อว่ามันจะผลิตเส้นใยให้เราได้สวมใส่เป็นอาภรณ์ประดับกายระดับโลก

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 153)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยก่อนมีความเรียบง่าย ไม่ต้องดิ้นรนทำงานหนักเพื่อแสวงหาเงินทองมาใช้สอย แต่ธรรมชาติที่อยู่อาศัยมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถหาพืชและสัตว์ต่าง ๆ มาทำอาหาร ใช้ทำเป็นเครื่องใช้และเครื่องนุ่งห่มได้อย่างสะดวกสบาย เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สารคดีเรื่อง ชีวิตศิษย์วัด ให้คุณค่าความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่เป็นกิจวัตรประจำวันของเด็กผู้ชายที่เป็นศิษย์วัด แสดงให้เห็นเด็กผู้ชายในสมัยก่อน จะออกจากบ้านมาอยู่ที่วัดเพื่อเข้ามาเรียนในเมือง เป็นค่านิยมที่จะส่งลูกหลานไปอยู่ที่วัด นอกจากได้ศึกษาแล้ว ก็ยังฝากให้พระอบรมคุณธรรมอีกด้วย ทำให้เด็กได้ใกล้ชิดศาสนา พ่อแม่ไม่ต้องห่วงใยว่าลูกจะประพฤติตนเป็นคนไม่ดี และยังลดค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ของลูกหลานอีกด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

...อย่างซัยและแจ็ก ซึ่งอยู่กับพระหลวงพี่ที่ปกครองเด็ก ไม่ต้องเข้าเวรโยธาและเวรอื่น ๆ เพียงแต่จะต้องช่วยทำความสะอาด ปิดกวาดเช็ดถูภายในกุฏิ ต้มน้ำร้อน ชงน้ำชา เทกกระโถน และบิณฑบาตแทนพระบางรูป โดยเด็กจะอุ้มบาตรเดินไปแบบพระหรือเณร แต่จะต่อแถวพระหรือเณรอยู่ท้าย ๆ ของขบวน

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 37-39)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ของเด็กผู้ชายที่เข้ามาเป็นศิษย์วัด เป็นชีวิตที่ต้องฝึกฝนตนเอง ทำกิจวัตรต่าง ๆ ทำให้ไม่มีโอกาสประพฤติตัวไปในทางเสียหาย จนกลายเป็นคนไม่ดี ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ข้คิดอีกว่า ทุกคนต้องรับผิดชอบงานของตัวเอง ทำตัวให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มีความขยันอดทน และทำงานต่าง ๆ ไม่เกียจงานหรือรอให้คนอื่นมาทำงานแทน

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็นอยู่ของเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาด ในช่วงปิดเทอม นอกจากพวกเขาจะมีกิจกรรมการเล่นที่สนุกสนานตามวัยแล้ว ยังต้องฝึกตนเองให้

มีความรับผิดชอบ เป็นการเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่ คือ การขายของ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หยุดเทอมใหญ่นานสามเดือน เด็กตลาดวิ่งเล่นกันพล่าน
หลายคนทำขนมขาย เช่น แคะขนมครก อย่างข้าวเกรียบว่าว ฉับไป
รับไอติมแท่งใส่กระติกจากเจ๊กเซียที่อยู่ตลาดบนมาสะพายเร่ขายให้
แม่ค้าในตลาดสดขายแท่งละ 50 สตางค์ ถ้าใครได้ “ไม้แดง” ก็มา
แลกใหม่ได้อีกแท่ง ช่วงหยุดเทอมฉับลองขายมาหลายอย่าง ตั้งแต่
ไอติมแท่ง แคะข้าวเกรียบปากหม้อ เย็บชุดตุ๊กตาขาย ฯลฯ

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 101)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ในช่วงหยุดเทอมเด็กในตลาดมีความเป็นอยู่ตามแบบ
เด็ก ๆ คือจะเล่นกันอย่างสนุกสนาน แล้วยังต้องรู้จักค้าขายตามแบบผู้ใหญ่ เป็นวิถีชีวิตของเด็กใน
ชุมชนตลาดที่ต่างกับเด็กอยู่ในเมือง เป็นความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทยตั้งแต่ยังเป็นเด็กที่
จะเรียนรู้การเป็นพ่อค้าแม่ค้าตามที่พบเห็นอยู่ทุก ๆ วัน เด็ก ๆ จะเลียนแบบการทำงานของผู้ใหญ่ เพื่อ
จะได้ทำอาชีพค้าขายสืบต่อจากพ่อแม่ต่อไป

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน ได้กล่าวถึงความเป็นอยู่ของครอบครัวคนไทยในปัจจุบัน
ในวันเกิดจะเลี้ยงข้าวชวนเพื่อนมาเล่นกัน หรือผู้ใหญ่จัดปาร์ตี้มาให้เด็ก ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพล
ของตะวันตก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันนี้วันเกิดผมเองครับ แม่เห็นว่าเป็นวันอาทิตย์ เลยชวน
ทุกคนเข้าครัว ทำอาหารง่าย ๆ อย่างมะกะโรนีไก่กรอบ กับเฟตตู
ชีนี่หมึกดำกุ้งแดง แม่บอกว่าถึงจะเป็นอาหารธรรมดา แต่ถ้าลงมือ
ทำด้วยกันแบบนี้ อาหารธรรมดาก็กลายเป็นอาหารมือพิเศษได้

(วัยใสหัวใจโจน. 2554: 139)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวคนไทยมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ช่วยกัน
ทำอาหารตามปกติ แต่ในโอกาสพิเศษ เช่น เป็นวันเกิด ก็จะทำอาหารแบบตะวันตก และรับประทาน
อาหารร่วมกันในครอบครัว นอกจากจะแสดงถึงความสนิทสนมรักใคร่กัน เป็นครอบครัวอบอุ่นแล้ว
ยังทำให้รู้ว่า คนไทยติดต่อและรับวัฒนธรรมอาหารจากต่างชาติ และนำมาปะปนในวิถีชีวิตสมัยใหม่
แต่ ก็ไม่ได้ทำให้ครอบครัวไทยมีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปตามอย่างชาติตะวันตก

สรุปได้ว่า สารคดีได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ.2553-2556 มีคุณค่าในด้านการให้ความรู้แก่
ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน โดยสะท้อนภาพครอบครัวไทย ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต การดำเนินชีวิต
โดยเฉพาะชีวิตในวัยเด็ก ซึ่งมีความรัก ความอบอุ่น มีความเรียบง่าย และดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อม
ที่เป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีความเป็นอยู่แบบพอเพียงและมีความสุข

4.1.2 ด้านความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของไทย

สารคดีให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงของไทย ที่ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมด้านการแสดงมาก
ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง และเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยที่ไม่มีในชาติอื่น ๆ ในสารคดีได้
อธิบายการแสดงอย่างรายละเอียด

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน ผู้เขียนได้บรรยายเรื่องราวทุกแง่มุมชัดเจน กล่าวถึงการแสดงโจน
ว่าเป็นศิลปะชั้นสูง มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีวิวัฒนาการ และวิธีการแสดงโดยเฉพาะแบบโจน

ดังตัวอย่างศิลปะการแสดงที่ได้อธิบายด้วยตัวละครโขน แบ่งเป็นตัวละครพระ กษัตริย์ ยักษ์ และลิง ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ความรู้และเข้าใจประเภทของตัวละครที่แตกต่างจากการแสดงประเภทอื่น ๆ ดังข้อความต่อไปนี้

“การแสดงโขน เชื่อกันว่าเกิดมาจากการผสมผสานของ ศิลปะการแสดงและการเล่น 3 ประเภท คือ 1 การแสดงชกนาटक คำบรรพ์ 2 การแสดงหนังใหญ่ 3 การเล่นกระบี่กระบอง”

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 28)

...ห้องพระศรีบ ไม่ใช่ห้องพระพุทธรูปนะศรีบเพื่อน ๆ แต่ หมายถึงพระที่เป็นตัวละครที่เราพบในการแสดงโขนต่างหาก เพื่อน ๆ อาจจะเคยได้ยินบ่อย ๆ เช่น พระราม พระลักษมณ์ ใ้ศรีบ คนที่จะได้รับคัดเลือกให้มาแสดงเป็นตัวพระ จะต้องเป็นคนที่มีรูปร่างบอบบางเล็กน้อย แขนขาดูงามสมส่วน หน้าตาคมคาย มีบุคลิกภูมิฐาน ดูสง่างามและแน่นอนที่สุดว่าต้องรำสวยตามแบบฉบับของตัวละครด้วยศรีบ

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 58-59)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้คุณค่าความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทย ที่เป็นความรู้เรื่องตัวละครดังเช่นตัวละครพระที่เป็นตัวละครเอกในเรื่องที่สำคัญ ให้ความรู้ตั้งแต่ขั้นตอนในการคัดเลือกตัวผู้แสดงว่า จะต้องมีการรูปร่างหน้าตา แขนขาดูงามสมส่วน หน้าตาคมคาย และมีความสามารถในการรำรำด้วย จึงเข้าใจได้ว่า การแสดงโขนต้องเลือกตัวแสดงที่มีลักษณะดีเหมาะสม เพราะเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของกษัตริย์ จึงต้องประณีตสวยงามและต้องเป็นไปตามคติการแสดงโขนที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโขน ได้กล่าวถึงความรู้ในด้านเนื้อเรื่องของการแสดงโขนว่าเป็นเรื่องรามเกียรติ์ ดังข้อความต่อไปนี้

“เรื่องรามเกียรติ์ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสงคราม การรบระหว่างพระรามซึ่งเป็นมนุษย์ กับทศกัณฐ์ซึ่งเป็นยักษ์ที่มีสิบหน้า ยี่สิบมือ ที่พระรามกับทศกัณฐ์ต้องมารบกัน เป็นเพราะว่าพระรามมีเมียชื่อหนึ่งชื่อว่า นางสีดา ซึ่งเป็นหญิงที่รูปโฉมงดงามมาก เมื่อทศกัณฐ์ได้ยินว่านางสีดามีความงดงามมาก ก็อยากได้นางสีดามาเป็นชายา จึงออกอุบายจนสามารถลักพาตัวนางสีดามาจากพระรามได้ และพานางสีดามาไว้ที่กรุงลงกา ซึ่งเป็นเมืองของทศกัณฐ์ โดยที่ทศกัณฐ์ไม่รู้ว่า...” คุณครูเน้นเสียงที่ประโยคสุดท้าย ก่อนที่จะหยุดไปครู่หนึ่ง ทุกคนในห้องจ้องคุณครูกันตาไม่กะพริบ”

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 46)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องของการแสดงโขนเป็นเรื่องรามเกียรติ์ และเป็นวรรณคดีที่สำคัญเรื่องหนึ่งของไทย เรื่องรามเกียรติ์ที่เป็น

ความรู้ในเรื่องการทำสงครามระหว่างมนุษย์กับยักษ์ ผู้เขียนใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยย่อ และได้เขียนบรรยายถึงปฏิกิริยาของนักเรียน ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจความรู้อย่างสนุกสนานและติดตามอ่าน

สารคดีเรื่อง วิทยุหัวใจโขน ได้กล่าวถึงความรู้ในด้านตัวละครของการแสดงโขน ตัวละครของโขนมีพระ นาง ยักษ์ ลิง และแต่ละตัวละครก็มีลักษณะต่างกัน มีวิธีการฝึกหัดและการแต่งตัว ซึ่งแยกจากตัวละครได้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทบาทของตัวยักษ์นั้นครับ อย่างแรกเลยที่ดูเวลาคัดเลือกผู้แสดงก็ต้องเป็นคนที่รูปร่างสูงใหญ่ ออกกว้าง ดูแข็งแรงบึกบึนครับ และต้องฝึกฝนลีลาการเต้น การรำ การตั้งวง การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ให้มีลักษณะที่เป็นลีลาเฉพาะของยักษ์ คือมีลีลาที่สูงกว่า ดูแข็งแรงเวลาที่ตัวยักษ์มีความรู้สึกอะไร เขาก็จะมีกิริยาที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น ถ้าโกรธ ก็จะมีกิริยาที่ตั้งตงโครมคราม หรือหากรู้สึกแค้นก็อาจจะส่ายไหล่ ปัดพระภูษา(ผ้าถุง)ไม่รู้จักวางมือไว้ตรงไหน เดี่ยวก็ประกบฝ่ามือที่อกถูไปมา แล้วเอามือปิดหน้าบ้าง ซึ่งผู้ชมจะรู้ได้ทันทีครับว่าเป็นท่าอายุในแบบยักษ์

(วิทยุหัวใจโขน. 2554 : 62)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าผู้แสดงตัวละครตัวยักษ์ เป็นคนที่รูปร่างสูงใหญ่ ออกกว้าง ดูแข็งแรงบึกบึน ตัวยักษ์ไม่เหมือนกับมนุษย์ มีลักษณะรูปร่างต่างกันจึงวิธีการแสดงต่างกับมนุษย์ ซึ่งผู้ชมจะรู้ได้ทันทีว่าเป็นตัวละครตัวยักษ์ สารคดีได้ให้ความรู้ประเภทของตัวละครและการคัดเลือกตัวแสดง ซึ่งต้องมีลักษณะตามบุคลิกลักษณะของตัวละคร เป็นพระ นาง ยักษ์ ลิง เพื่อให้การแสดง สมบทบาทน่าดูน่าชมมากขึ้น และทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เข้าใจบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่องชัดเจนยิ่งขึ้น

4.1.3 ด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา

สารคดีให้คุณค่าด้านความรู้ธรรมชาติวิทยา ที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยที่อยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ จึงรู้จักสังเกตธรรมชาติ และศึกษาสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่สะสมเป็นภูมิปัญญาและความรู้วิชาการที่นำไปใช้ได้ในชีวิต

สารคดีเรื่อง หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์ในวัยเด็กที่พ่อสอนให้รู้จักวิธีการเลี้ยงนกพิราบ มีขั้นตอนการเลี้ยงดูที่จะต้องเอาใจใส่และทำให้ถูกต้อง ดังตัวอย่างการฝึกลูกนกพิราบ ดังนี้

แล้วพ่อก็เริ่มอธิบายวิธีการฝึกลูกนกให้หัดบินว่า ต้องค่อย ๆ จับลูกนกมาปล่อยบนแป้นหน้ากรงนก แล้วหลบออกมาสังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ เงียบ ๆ อย่าส่งเสียงดัง หรือทำอะไรให้ลูกนกตกใจ เพราะถ้าช่วงที่เพิ่งปล่อยลูกนกออกไปเดินเล่นแล้วมันตกใจขึ้นมา มันก็จะตื่นเตลิดแล้วบินหนีหายไปเลย ... พ่อบอกว่าหลังจากปล่อยไปแล้ว ต้องปล่อยให้ลูกนกเดินจนคุ้นกรง มันจะค่อย ๆ เดินไปเดินมา มองสิ่งรอบ ๆ ตัว สังเกตทิศทางลม ลักพัก

หนึ่งพอคุ่นกรงแล้วลูกนกก็จะค่อย ๆ ขยับปีกอยากจะบิน ลักษณะ
อาการของมันจะบินกระพือปีกอยู่บนแป้นนก มีอาการตืออกดีใจที่รู้
ว่าปีกของตัวเองกระพือจนตัวเบาได้ มันจะสร้างความมั่นใจโดย
การกระพือปีกซ้ำ ๆ จนรู้สึกว่าร่ามเนื้อปีกแข็งแรงพอแล้ว
จากนั้นมันก็จะตัดสินใจบินขึ้นสู่ท้องฟ้า

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 59)

จากตัวอย่างแสดงให้ว่า ความรู้เรื่องวิธีการเลี้ยงนกพิราบเป็นประสบการณ์ที่ได้จากการสังเกต
และทดลองทำจนเป็นความรู้ที่สอนลูก และยังแสดงถึงความความรักของพ่อ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้
ธรรมชาติของนกพิราบ ซึ่งได้แทรกเพิ่มเติมในเรื่องความรักความสัมพันธ์ของพ่อกับลูกในเนื้อหาได้
อย่างชัดเจนด้วย

สารคดีเรื่อง *เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้* ให้ความรู้ธรรมชาติวิทยาที่เป็นเรื่องของการปลูกพืช
สวน ที่ปลูกในช่วงเวลาและในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติของภาคใต้ สะท้อนให้เห็นว่าการปลูกต้นไม้
ต่าง ๆ ตามความเชื่อเป็นกลวิธีที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่า เมื่อลงมือปลูกต้นไม้แล้วจะได้ผลที่ดีและยัง
เกิดผลดีต่อส่วนรวมด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คนโบราณสอนว่า เวลาปลูกต้นไม้ให้ดูวันดี เช่น ไม่ตรงกับ
วันทักทิน วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ หรือไม้ก็เลือกวันอีกแบบ เช่น
ปลูกวันเสาร์เพื่อเอาใบ และดูเดือนที่จะปลูกด้วย ซึ่งคนส่วนใหญ่
สมัยก่อนมักจะนิยมปลูกพืชผักในเดือนหก เพราะเริ่มย่างฤดูฝน อัน
นี้พอทำความเข้าใจได้ว่า มันเกี่ยวข้องกับฤดู

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 33)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา
โดยเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของคนในสมัยโบราณ มีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์และสังคมวิทยา ที่เกิด
จากการสังเกตและทดลองทำต่อ ๆ กันมา หรือถือว่าเป็นสิ่งที่คนสมัยโบราณได้ปฏิบัติและสืบทอดกัน
มา เป็นภูมิปัญญาในอดีต เด็กในปัจจุบันที่อ่านสารคดี ก็จะมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาและ
ภูมิปัญญาของคนไทยในสมัยก่อน

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ มีคุณค่าให้ความรู้ธรรมชาติวิทยา เป็นความรู้เรื่องของวงจร
ชีวิตของแมงที่เป็นประโยชน์และที่เป็นโทษ เนื้อหาได้ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างแมลง “ผีเสื้อ”
และ “ยุง” มีรายละเอียดดังนี้

“หลังจากลูกน้ำลอกคราบอีก 4 ครั้งซึ่งต้องใช้เวลาสัก 1-2
สัปดาห์ มันก็จะกลายเป็นตัวโม่ง ตัวโม่งจะมีหัวใหญ่เป็ม จนคล้าย
เครื่องหมายจุลภาค ตอนนี้น้แหละมันจะลอยตัวนิ่ง ๆ โดยเอาหัวขึ้น
เพราะว่ามันต้องหายใจโดยใช้ปากแตรสองท่อ เรียกว่า trumpets
ที่อยู่บนหัว ระยะนี้มันจะไม่กินอาหาร และแทบจะหยุดนิ่ง ยกเว้น
แต่ตอนตกใจก็จะกระเสือกกระสนหนีลงไปใต้น้ำประเดี๋ยวหนึ่ง
ก่อนลอยขึ้นมาใหม่” ลุงจอมชี้ให้ดูขวดตัวโม่งในน้ำ รูปร่างตกลงดี ...
“ยุงที่เพิ่งลอกคราบออกมาทั้งตัวผู้และตัวเมียจะกินน้ำหวานเป็น

อาหารส่วนหนึ่งที่กินเลือดกล้านะ เป็นยุงตัวเมียที่มีอายุประมาณ 2-3 วัน ซึ่งได้รับการผสมพันธุ์แล้ว”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 20)

“เต่าทองมีความหลากหลายมากถึง 1 ถึง 4 ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด และเพราะว่าพวกมันมีความหลากหลาย ทั้งยังใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมเกือบทุกรูปแบบ จึงทำให้มันอยู่รอดมาถึงปัจจุบันนี้ ทั้งที่บรรพบุรุษของเต่าทองเคยอยู่ร่วมกับไดโนเสาร์ในยุคจูแรสซิกเลยก็เคย” ... “แล้วเต่าทองพวกนี้แปลงร่างยังใคร่รับลูจจอม” “อืม เริ่มแรแม่เต่าทองที่ผสมพันธุ์แล้วก็จะทำเลดี ๆ วางไข่ ไข่ของเธอจะเป็นฟองรี ๆ เล็ก ๆ สีเหลืองสวย แอมคุณแม่เหล่านี้ยังมีศิลปะในการวางไข่ให้เรียงกันเป็นแถว ๆ คล้ายชั้นบันไดอีกด้วย นี่ไง” “แล้วดักแต่เต่าทองมีหน้าตาเป็นอย่างไรรับลูจ” “ดักแต่เต่าทองจะมีรูปร่างก้ำกึ่งระหว่างตัวหนอนที่ห่อตัวลง กับเต่าทองตัวเต็มวัย มันจะเป็นเหมือนถุงย่น ๆ รูปครึ่งวงกลม เกาะหนึ่ง ๆ อยู่กับใบไม้หรือกิ่งไม้ 3 วัน แล้วก็ออกมาเป็นตัวเต็มวัยที่สวยงามสนะ”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 62-63)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีให้คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาของสัตว์ที่เป็นแมลง เป็นวงจรชีวิตที่ละเอียดชัดเจน ตั้งแต่การวางไข่ เป็นตัวอ่อน มีรูปร่างลักษณะและมีการเติบโตแพร่พันธุ์ต่อไป เป็นความรู้เกี่ยวกับแมลงที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งพบเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เมื่ออ่านสารคดีเรื่องนี้แล้ว ผู้อ่านที่เป็นเด็กก็จะรู้จักสังเกตแมลงชนิดต่าง ๆ ทั้ง 2 ชนิด และรู้จักนำความรู้มาใช้ประโยชน์หรือหาวิธีป้องกันตัวเองไม่ให้เป็นอันตรายได้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับพืชที่เป็นต้นไม้และสัตว์แมลงในธรรมชาติที่แวดล้อมชีวิตของผู้อ่านและเด็ก ๆ เป็นคุณค่าด้านความรู้และที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเรื่องราวให้แก่ผู้อ่านได้อย่างน่าสนใจและสนุกสนาน

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทย ที่เป็นครอบครัว เป็นผู้ใหญ่และเด็ก ที่อยู่อาศัยในชนบทและในชุมชนที่เป็นโรงเรียน ตลาด และวัด ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่า แสดงให้เห็นภาพความเป็นอยู่ของคนไทยที่มีชีวิตประจำวัน วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก รวมทั้งบทสนทนาในเนื้อหาสารคดี ไม่ได้เป็นสาระความรู้ที่สอนโดยตรงดังเช่นหนังสือตำราความรู้ต่าง ๆ

4.2 คุณค่าด้านการให้แง่คิด

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านการให้แง่คิด ที่แทรกไว้ในเรื่องความรู้ต่าง ๆ เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางปัญญา ที่ช่วยให้ผู้อ่านนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการ

ดำเนินชีวิต อีกทั้งทำให้มีกำลังใจ มีความสุข และยังช่วยให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนรู้จักคิด และรู้จักทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

จากการวิเคราะห์สารคดี ได้พบว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านการให้แง่คิดแก่ผู้อ่าน 3 ประการ ได้แก่ การให้แง่คิดด้านคุณธรรม ความสำคัญของการศึกษา และการอนุรักษ์วัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 แง่คิดด้านคุณธรรม

คุณธรรมเป็นสภาพความดีงาม ที่ได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางศาสนา หรือการอบรมสั่งสอน ในครอบครัว โรงเรียน และสังคม ลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมจะแสดงออก ดังเช่น มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีลักษณะนิสัยหรือการกระทำที่ดี เป็นที่ยกย่องของผู้ที่พบเห็น และยังสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข หรือสังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน มีเนื้อหาที่ให้แง่คิดด้านคุณธรรมในการดำเนินชีวิต อย่างชัดเจน และเป็นคุณธรรมในด้านต่าง ๆ หลายประการ โดยแทรกอยู่ในความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโชน เป็นแง่คิดของการมีคุณธรรม เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น ความประหยัด ความสามัคคี การมีมารยาท ความอดทน ความขยัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปกไม่ได้ตกลงอะไรกับน้ำเลยนะครี๋ย น้ำบอกเองหลังดูวีซีดีเสร็จ ว่าจะเอาขนมมาให้กินเป็นการขอบคุณปกที่พามาดูอะไรสนุก ปกไม่ได้เห็นแก่กินซะหน่อย แค่ชอบกินอะไรอร่อย ๆ ก็เท่านั้นเอง ประโยคหลังผมอุบอิบ พุดอยู่เบา ๆ ออ...ขอโทษจ๊ะ แม่หันมายิ้มช้า ๆ ให้ผม ไม่ได้ไปแลกเปลี่ยนอะไรก็ดีแล้ว เราทำอะไรให้คนอื่นนะ เห็นเขามีความสุขเราก็ดีใจแล้วละ จริงมั๊ย แม่หันมาคุยกับผมระหว่างรถติดไฟแดงอยู่ที่สี่แยก

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 69)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนแทรกคุณธรรมเรื่องของการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ต้องหวังผลตอบแทน เป็นการรู้จักแบ่งปันโดยไม่ต้องหวังว่าจะได้สิ่งของตอบแทน เป็นการให้ความรู้ที่ทำให้คนอื่น ๆ ฉลาดมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้ตัวเองมีความสุขที่อยู่ในใจ ซึ่งจะดียิ่งกว่าได้รับสิ่งของต่าง ๆ สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนได้แทรกไว้ในคำสอนของแม่ และยังเป็นภาพสะท้อนว่าเป็นค่านิยมที่ผิด ๆ โดยเฉพาะเยาวชนทั่วไป จึงควรปลูกฝังคุณธรรมของการเสียสละโดยช่วยเหลือผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจจะถูกต้องมากกว่า

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน มีเนื้อหาในด้านการให้แง่คิดคุณธรรมที่เป็นมารยาทในการดูการแสดงโชน ที่คนดูโชนควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทยแบบมีความมารยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พุดถึงเรื่องมารยาทในการชมการแสดง จริง ๆ ก็มีอยู่หลายเรื่องนะ พ่อขับรถไปด้วยคุยกับพวกเราไปด้วย ช่วยกันคิดหน่อยซิ ว่ามันน่าจะมีอะไรบ้างไม่ต้องคิดให้ยากกว่าเป็นการแสดงโชน แค่คิดง่าย ๆ ถึงมารยาททั่วไปเวลาเราต้องชมการแสดงอะไรสักอย่างร่วมกับคนจำนวนเยอะ ๆ นะ ... ต้องไม่ส่งเสียงดัง ผมเริ่มก่อน

เพราะจะเป็นการรบกวนคนอื่น น้ำใสช่วยต่อให้ผม ต้องแต่งตัวให้เรียบร้อยด้วย ไข่ม้อยครับ ข้อนี้ผมจำได้ว่าแม่พูดเองตอนมาเลือกเสื้อผ้าให้ผม ... จะไปไหนก็แต่งตัวให้เหมาะสมกับสถานที่ที่เราจะไป หรือกิจกรรมที่เราจะทำกันนะ อย่างถ้าเราไปเล่นกีฬาเราก็คงไม่ใส่สูทหรือกระโปรงบาน ๆ สวย ๆ

แต่เราจะแต่งตัวให้ทะมัดทะแมง จะได้เล่นกีฬาได้คล่องตัว แม่ช่วยอธิบายเพิ่มจากพ่อ...มันก็เหมือนการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้นแหละ เราไม่อยากให้คนอื่นทำอะไรที่รบกวนเรา เพราะจะทำให้เราดูการแสดงไม่สนุก เราก็ไม่ควรทำอย่างนั้นด้วย เพราะเราก็จะทำให้คนอื่นเขาดูไม่สนุกเหมือนกัน แม่บตบท้าย

เข้าใจแล้วก็ต้องปฏิบัติด้วยนะ ถ้าหากรู้แต่ไม่ทำ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร... ผมกับน้ำใสเจียบกันไป พ่อกับแม่ช่วยกันเฉลยให้ฟังอีกหลายข้อทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบของแต่ละสถานที่ เช่น ไม่นำอาหารหรือเครื่องดื่มเข้าไปภายในบริเวณที่กำหนด เป็นต้น หรือการไม่ทำสิ่งที่จะรบกวนผู้ชมคนอื่น อย่างเช่น การนั่งโยกเก้าอี้ นั่งกางแขนขา นอกจากนี้เรายังต้องช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานที่แห่งนั้น ถ้ามีเศษกระดาษหรือขยะอะไรก็ต้องเก็บมาทิ้งลงถังขยะข้างนอก อีกทั้งเรายังต้องถวายความเคารพด้วยอาการสำรวมเวลาที่เพลงสรรเสริญพระบารมีจบลงด้วย

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 80 - 81)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมในการดูโจน คนดูก็ต้องมีคุณธรรมในการมีมารยาทเมื่อเข้าชมการแสดงต่าง ๆ คือ เมื่อไปดูการแสดงโจนหรือภาพยนตร์ ต้องรู้ว่าควรทำอะไร และห้ามทำอะไร ทั้งกิริยาในขณะที่ชมการแสดง การกระทำ การแต่งกาย การรับประทานอาหารที่ต้องมีมารยาทที่เหมาะสม ไม่รบกวนคนอื่น ๆ เพื่อแสดงว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมที่ได้รับการศึกษาและได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดี

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน มีเนื้อหาให้แง่คิดด้านคุณธรรมคือการประหยัดมัธยัสถ์ ผู้เขียนกล่าวถึงการกินอาหารต้องไม่เหลือข้าวทิ้งไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผมลุกขึ้น เอาจานข้าวและถ้วยขนมไปให้คุณครูตรวจว่ากินหมด ไม่เหลือทิ้งขว้าง เกลี้ยงทุกอย่าง จานสะอาดเหมือนยังไม่ได้ใช้เลยครับ ปก คุณครูคนสวยแซวผมอีกแล้ว ผมยิ้มเขิน ๆ ก่อนเดินไปเก็บจาน จะไม่เกลี้ยงได้ยังไง เวลาอยู่บ้าน ถ้ากินข้าวไม่หมดนะ แม่บุญญาไม่ให้ทิ้ง แต่ให้เก็บไว้ในตู้กับข้าว พ่อหิวก็ห้ามกินขนมต้องไปจัดการข้าวที่กินไม่หมดให้เกลี้ยงก่อน ผมเลยติดนิสัย ไม่โลภมากตักเยอะ เพราะต้องกินให้หมด ไม่งั้น...อดกินขนมกันพอดี

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 36)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนให้แง่คิดผ่านตัวละครปกป้องว่า การประหยัดมัธยัสถ์เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับเยาวชน ให้แง่คิดแก่ผู้อ่านว่าควรรู้จักประหยัดมัธยัสถ์ รู้คุณค่าของข้าวและรับประทานอาหารให้หมด นอกจากเป็นเรื่องของการประหยัดมัธยัสถ์แล้วยังมีประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของเราด้วย

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน มีเนื้อหาการให้แง่คิดคุณธรรมในด้านการพูด ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้คุณธรรมในด้านการพูด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปกอยากทำอย่างที่ยกไว้กับน้ำ คือกลับไปเล่าเรื่องโจนให้น้ำฟัง เพียงแต่ ... ไม่รู้จะเอาอะไรไปเล่าดี แม้มันกว้าง ก็ไม่ยากนี่ลูก ไม่รู้จะเอาอะไรไปเล่าให้น้ำฟัง ก็ไปหามาซะสิ เรื่องที่จะเล่าน่าจะได้อ่าน แล้วก็เล่าได้ยังไงล่ะ ... คราวหน้า ก่อนปกจะพูดอะไร ปกต้องคิดก่อนพูดนะครีบ ยังไงแม่ก็ไม่สนับสนุนให้ปกพูดปด แม้มันจะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม แม่ไม่ชอบให้ปกเป็นเด็กเลี้ยงแคะนะ ยังไงมันก็ไม่ดี เหมือนที่ปกรู้สึกว่ามันเป็นปัญหาหลังจากที่พูดออกไปแล้ว อย่างวันนี้ไง ปกเข้าใจที่แม่ใช้มัยลูก

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 20-21)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนให้แง่คิดจากการที่แม่สอนลูกให้พูดสิ่งที่ตัวเองรู้จริง คิดก่อนพูด ถ้าไม่มีความรู้ก็ควรศึกษาค้นคว้าก่อน ไม่พูดโกหกหรือพูดสิ่งที่ตัวเองไม่มีความรู้ เป็นคุณธรรมของความซื่อสัตย์ ที่จะพูดสิ่งที่รู้จริง และการศึกษาค้นหาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่จะบอกเล่าคนอื่นให้เข้าใจได้อย่างถูกต้อง

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน ได้แสดงถึงคุณธรรมการมีความอดทน เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้เรียนรู้ความอดทน และนำไปใช้ในชีวิตรจริง ทำให้ตัวเองได้มีความกล้าหาญ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

การเรียนโยนที่ต้องใช้ความอดทน ตั้งใจในการฝึกซ้อมอย่างมาก ก็ส่งผลดีกับผมในเรื่องอื่นด้วยเช่นกัน อย่างที่แม่ชอบบอกว่า ผมดูเป็นคนจริงจังกับการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น มีความพยายาม ไม่ใช่พอนึกไม่ชอบใจอะไรขึ้นมานิดหน่อยก็พานเลิกทำเสียคือ ๆ ซะอย่างนั้น ผมเรียนรู้การทำงานร่วมกับคนอื่น และรู้จักศิลปะความเป็นไทยมากขึ้นผ่านการเรียนโยน โยนพาผมไปเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อีกมากมาย และผมก็ภูมิใจที่วันนี้ผมได้ชื่อว่าเป็นเด็กโยนคนหนึ่งเหมือนกัน

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 183)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า แ่งคิดด้านคุณธรรม ได้สะท้อนผ่านวิธีการฝึกฝนการแสดงโยน ที่แตกต่างจากการเรียนวิชาการอื่น ๆ โดยผ่านประสบการณ์ของปกป้อง ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าตัวแสดงโยนต้องมีความอดทน ตั้งใจฝึกซ้อมอย่างมาก และจริงจังกับการฝึกหัดต่าง ๆ มีความพยายามอย่างมากด้วย เหล่านี้จะทำให้อ่านนำไปใช้เป็นแง่คิดและเป็นแนวทางในการศึกษาวิชาการต่าง หรือในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จึงจะเกิดคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการทำงาน

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ผู้เขียนได้ให้ความรู้เรื่องวงจรชีวิตของแมลง และแทรกแง่คิดด้านคุณธรรมผ่านเรื่องราวของแมลงอีกด้วย ดังเช่น วงจรชีวิตของแมลงเต่าทองที่เป็นแง่คิดเรื่องของการร่วมมือกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นั่นนะสิ ต้นกล้าจะเอาเรื่องนี้ไปบอกเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน ทุกคนจะได้ช่วยกันรณรงค์ บอกต่อให้ใช้ยาฆ่าแมลงน้อยลง ดีมั๊ยครับ” “ดีมาก ๆ เลยลูก งั้นลุงจะช่วยให้ข้อมูลกับต้นกล้าเยอะ ๆ ต้นกล้าจะได้มีเรื่องไปบอกเพื่อน ๆ เยอะ ๆ ตกหลงไหมครับ” “ตกลงครับ เราจะร่วมมือกันเป็นทีมพิทักษ์ธรรมชาติที่ยอดเยี่ยมที่สุดในโลกเลย”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 64)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความรู้เรื่องวงจรชีวิตของแมลงเต่าทอง ได้ให้แง่คิดเรื่องของคุณธรรมคือการร่วมมือในชีวิต ซึ่งมีการช่วยเหลือซึ่งกันละกัน เป็นแง่คิดคุณธรรมสะท้อนผ่านความรู้ธรรมชาติวิทยาของแมลงเต่าทอง ซึ่งก็เป็นประโยชน์สำหรับทุกคน ที่จะมีความร่วมมือกันเพื่อทำให้สังคมที่เราอยู่ดีขึ้น

สารคดีเรื่อง ชีวิตศิษย์วัด ได้ให้แง่คิดด้านคุณธรรมก็คือ ความขยันในการเรียน โดยกล่าวถึงการอ่านหนังสือของศิษย์วัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เมื่อเวลาคุณหนังสือ หลวงพี่ที่ดูแลเด็กจะคอยดูว่าทุกคนมาคุณหนังสือกันหรือไม่ มีการหยอกล้อสนุกสนานกันเพียงใด หากมีการทำดังกล่าวมากไปมีหวังโดนพระท่านดู หากพูดแล้วยังไม่เชื่อ ก็อาจโดนไม้เรียวได้ เราต้องตั้งใจเรียนหนังสือให้ดี เพราะพ่อแม่อุตส่าห์ส่งมาเรียนหนังสือไกลจากบ้านตัวเองแล้ว เสียค่ากินค่าอยู่ ค่าเรียนก็มาก ควรจะสนใจในการเรียน ไม่เอาแต่เที่ยวเตร่สนุกสนานอย่างเดียว หลวงพี่จะเทศน์เสมอเมื่อเวลาประชุมสวดมนต์ประจำวัน ชัยเป็นคนหนึ่งของศิษย์วัดที่สนใจการเรียนมาก เมื่อสวดมนต์ประจำวันเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมานั่งอ่านหนังสืออย่างคร่ำเคร่ง พร้อมด้วยการทำการบ้านที่ครูให้มาให้เสร็จเพื่อส่งครูในวันรุ่งขึ้น

(ชีวิตศิษย์วัด. 2553 : 123)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ในการเรียนหรือการอ่านหนังสือเรียนของศิษย์วัด ผู้เขียนให้ตัวละครมีการกระทำที่สะท้อนคุณธรรมแก่ผู้อ่านคือ เมื่อเรียนรู้หรืออ่านหนังสือต้องตั้งใจและขยันเอาใจใส่เสมอ ๆ ต้องเอาการเล่นกับการเรียนแยกจากกัน เมื่อเล่นอย่างสนุก แต่ถึงเวลาเรียนก็ต้องตั้งใจเรียน เป็นแง่คิดด้านคุณธรรมที่เหมาะสมกับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนที่จะเอาเป็นตัวอย่างต่อไป

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ได้ถ่ายทอดคุณค่าด้านการให้แง่คิดที่เป็นคุณธรรม ผู้เขียนจะสอดแทรกแง่คิดที่ดีในเรื่องราวต่าง ๆ มีคุณค่าในการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณสมบัติ นิสสัยใจคอ การกระทำต่าง ๆ ที่ดีงามเป็นคนดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข เช่น รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักประหยัด มีความสามัคคี มีมารยาท มีความอดทน ความขยัน ฯลฯ

เป็นคุณธรรมที่เหมาะสมกับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนจะนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อปรับปรุงตัวเองต่อไป จะได้มีความก้าวหน้าในชีวิตต่อไป

4.2.2 แง่คิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านให้แง่คิดในการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ให้แง่คิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสานโดยใช้กลวิธีการแต่งที่คุนยายเขียนจดหมายส่งให้หลาน เพื่อให้หลานมีความภูมิใจที่เป็นคนไทย และตระหนักว่า จะต้องรักษาวัฒนธรรมอีสานให้คงอยู่ต่อไป โดยให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมว่ามีความสำคัญที่จะต้องทำหน้าที่อนุรักษ์วัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พื้นเพของเราเป็นคนอีสาน บรรพบุรุษของเราเป็นคนอีสาน
ยายอยากให้เราตระหนักถึงความจริงข้อนี้ จริงอยู่ ถึงแม้หนูจะมี
สายเลือดผสมระหว่างอเมริกันและอีสาน และยายก็ไม่ได้ปฏิเสธ
ความมั่งคั่งและความก้าวหน้าของฝรั่ง แต่จะเป็นการดี ถ้าเราจะ
ก้าวตามทัน แต่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย รักษาความเป็น
ไทยไว้จริง ๆ แล้วยายอยากให้หนูรู้จักและรักษาขนบธรรมเนียมอัน
ดีงามของคนไทยอีสานไว้

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 12)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า สารคดีได้มีแง่คิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่ผู้อ่าน โดยทำให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ บอกให้รู้ว่าตัวเองมีความเป็นมาอย่างไร เมื่อรู้แล้วก็ต้องไม่ลืมพื้นเพดั้งเดิมของตนเอง และรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ ทุกคนจึงต้องช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ หากเราภูมิใจในถิ่นกำเนิดและการเป็นคนของชาติไทย เราก็จะช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป สำหรับผู้อ่านที่เป็นเยาวชน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญของสังคมในอนาคต เมื่อได้รับแง่คิดเช่นนี้แล้วก็จะทำตัวให้เป็นคนดี แสวงหาความเจริญก้าวหน้า และใช้ความรู้ความสามารถของตนมาพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าด้วย

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน ให้คุณค่าด้านแง่คิดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย โดยให้ความรู้เรื่องการแสดงโชน ซึ่งจะทำให้ตระหนักว่า โชนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่สืบทอดมายาวนาน เยาวชนรุ่นหลังจะต้องมีบทบาทหน้าที่รักษาวัฒนธรรมที่เป็นศิลปะการแสดงเช่นนี้ให้คงอยู่ต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การแสดงที่เป็นมรดกเก่าแก่จากบรรพบุรุษคนไทยของเรา
เอง ครั้งหนึ่งที่ผมไปดูการแสดงโชนพร้อมกับพ่อละแม่ มีคุณป้าเดิน
เข้ามาพูดกับผมว่า นานทีจะเห็นเด็ก ๆ มาดู ช่วยกันอนุรักษ์ไว้นะ
ลูก ของของไทยเราเอง แค่มาดูก็ถือว่าได้ช่วยกันรักษาศิลปะของ
ไทยไว้แล้ว พวกป้า ๆ ผมขาว ๆ แบบนี้ อีกหน่อยก็ตายกันหมด ป้า
ยังไม่อยากให้โชนตายตามป้าไปด้วยหรอกนะ ฟังดูคุณป้ายังมี
ความหวังอยู่นะครับ ผมก็ไม่รู้ว่าสิ่งที่คุณป้าไม่อยากให้เกิดขึ้น มัน
จะเป็นจริงหรือไม่ในอนาคต ผมรู้แค่เพียงว่าผมกับน้ำใสคงจะเป็น

คนตัวเล็ก ๆ สองคนที่จะพยายามรักษามรดกเก่าแก่ชิ้นนี้ไว้ต่อไป
แต่เอ...ไม่รู้ว่าป่านนี้น้ำใสจะมีโอกาสได้แสดงเป็นนางสีดาอย่าง
ตัวเองฝันไว้มานานบ้างรึยังนะครับ

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 184)

จากตัวอย่างได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนให้ความรู้เรื่องโชนในแง่มุมต่าง ๆ และให้แง่คิดผ่านคำพูดของคุณยายที่ต้องการให้เยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านการแสดงที่เป็นมรดกของไทย และทำให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรักษาวัฒนธรรมโบราณของไทย ว่า โชนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ที่ต้องอนุรักษ์ และให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนมีความรู้และความเข้าใจว่าตัวเองมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาวัฒนธรรมโบราณของไทยไว้ เช่นเดียวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมอื่น ๆ

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของธรรมชาติในแวดล้อมที่ต่อมนุษย์ซึ่งพวกเราจะต้องช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ธรรมชาติทุกอย่างล้วนแต่มีประโยชน์ และมีเหตุผลในการคงอยู่ เพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจ ธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน ผู้อ่านมีหน้าที่การอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

“เพราะธรรมชาติทุกอย่างล้วนแต่มีประโยชน์ และมีเหตุผลในการคงอยู่เพื่อเกื้อกูลทุกชีวิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษา อย่าไปทำลายเป็นอันขาดนะครับ” “แน่นอนอยู่แล้ว กล้าล่ะเป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาตินะจะบอกให้”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 134)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้ใช้เทคนิคโวหารให้เหตุผลเพื่ออธิบายถึงประโยชน์ของธรรมชาติ โดยผู้เขียนเล่าถึงช่วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเข้าใจว่าธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับทุกคน และเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่างจนยอมรับและเชื่อถือเหตุผลที่ผู้เขียนอธิบายไว้

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ได้ถ่ายทอดคุณค่าในด้านการให้แง่คิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติไทย ผู้เขียนจะอธิบายความรู้และให้แง่คิดที่ดีให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนโดยผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้ได้รู้คุณค่าของวัฒนธรรมและเข้าใจได้ว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเป็นชาติไทยและเป็นคนไทย และจะได้เข้าใจว่าตัวเองที่เป็นเด็กและเยาวชนมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาวัฒนธรรมโบราณของไทยให้สืบต่อเป็นมรดกตามที่คนสมัยก่อนได้รักษาไว้และถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน

4.2.3 แง่คิดด้านความสำคัญของการศึกษา

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านการให้แง่คิดว่าการศึกษามีความสำคัญมาก ชีวิตจะประสบความสำเร็จได้ ต้องศึกษาตลอดเวลา แม้ว่าจะมีฐานะยากจน ทำงานหนัก มีชีวิตลำบากอย่างไรก็ตาม ก็ต้องพยายามศึกษาต่อ เพื่อนำมาใช้พัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม แง่คิดด้านนี้มีอย่างชัดเจนในสารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ มีรายละเอียดดังนี้

นานวันเข้าเมื่ออ่านมากย่อมเกิดแรงขับเคลื่อนบางอย่างให้ได้

บรรยายออกมา บวกกับเดิมที่ข้าพเจ้าต้องพึ่งมาตนเองแต่เยาว์วัย รายได้จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด ข้าพเจ้าทดลองจรดปากกา เขียนต้นฉบับนิยายกำลังภายในส่งสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มากมาย แม้ในสมัยนั้นงานประเภทนี้จะไม่จัดเป็นวรรณกรรมก็ตามที่ด้วยความคิดของปัญหาชนในกระแสหลักที่ว่า นิยายกำลังภายในเป็นเพียงความบันเทิงราคาถูก แต่ข้าพเจ้าก็ยังมุ่งมั่นต่อไป ถึงแม้งานในยุคบุกเบิกจะไม่ประสบความสำเร็จแม้แต่บ่อยก็ตาม (เอี้ยวฮั่ว แซ่ฮิม หรือ โกว่เล้ง)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 20)

ก่อนจะไปทำงานเป็นสาวฉันทนา กับแม่และน้องสาวที่โรงงานทอผ้าในที่สุด คุณอาจสงสัยว่า ระหว่างกัมหน้ำกัมตาทำงานนี้ ฉันทเอาความฝันไปเก็บไว้ที่ไหนเสียแล้วละ คำตอบคือ ความฝันที่จะโยบยบินได้อย่างอิสระเสรีนั้นอยู่กับตัวฉันทตลอดเวลา เพียงแต่รอจังหวะและความมุ่งมั่นที่เหมาะสมเท่านั้น แม้จะเป็นคนงานโรงงานทอผ้า แต่นั่นก็ไม่ได้มีกฎข้อห้ามไม่ให้ฉันทลงทะเบียนเรียนหนังสือผ่านการศึกษากองไกลนี้มา หลังจากนั้นเก็บออมได้จำนวนหนึ่งฉันทก็สมัครเรียน จนในที่สุดฉันทก็ได้รับวุฒิจากโรงเรียนช่างเทคนิคสำหรับอุตสาหกรรมเบาในวัยยี่สิบต้น ๆ เท่านั้น (วาเลนตินา เตเรชโกวา)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 25)

หลายคนอาจเข้าใจว่ามีแต่คนร่ำรวยนั่งซื้อ ๆ ขาย ๆ ตัวเลขในกระดานที่เตี้ยวก็ขึ้นเตี้ยวก็ลงใจใหม่ครับ ยิ่งในช่วงที่ตลาดหุ้นคึกคักดูไปคู่มากก็ไม่ต่างจากการพนันสักเท่าไรแต่สำหรับผม หุ้นแต่ละตัวที่ผมตัดสินใจซื้อจึงต้องผ่านการศึกษาไตร่ตรองทิศทางอย่างรอบคอบ เรียกได้ว่าทำการบ้านมาอย่างดี ทำให้ผมสามารถซื้อของได้ในราคาถูกอยู่เสมอ ๆ (วอร์เรน บัฟเฟตต์)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 65)

จากข้อความที่ได้อ่านมาแสดงให้เห็นว่า บุคคลสำคัญของโลกที่มีชีวิตที่ประสบความสำเร็จได้ คือ การศึกษา ดังเช่นเอี้ยวฮั่ว แซ่ฮิม หรือ โกว่เล้ง นักเขียนเรื่องกำลังภายในของจีนที่มีชื่อเสียง มีโอกาสได้อ่านและศึกษาแนวการเขียนจากวรรณกรรมตะวันตกในห้องสมุดที่ตัวเองทำงานอยู่ เป็นการศึกษาด้วยตัวเอง ตัวอย่างต่อมาคือ วาเลนตินา เตเรชโกวา นักออกแบบเสื้อผ้า ได้ศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล และวอร์เรน บัฟเฟตต์ นักธุรกิจที่ร่ำรวยจากการเล่นหุ้น ก็พยายามศึกษาด้วยตนเอง ที่เรียกว่า “ทำการบ้าน” ทำให้มีความรู้และมีข้อมูลในการตัดสินใจซื้อขายหุ้นและได้กำไรมากมาย

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแคว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านการให้แง่คิดเกี่ยวกับคุณธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรม และความสำคัญของการศึกษา แง่คิดดังกล่าวมีคุณค่าต่อ

ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเป็นอย่างมาก ให้สามารถนำแง่คิดต่าง ๆ มาพัฒนาตนเอง ปรับปรุงคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคต รวมทั้งมีความรู้ ความสามารถ และมีแนวทางในการปฏิบัติตนเองให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และมีการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความก้าวหน้าตลอดไป

4.3 คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านการทำให้มีความเพลิดเพลินสนุกสนานพร้อมกับได้รับความรู้และแง่คิด ความเพลิดเพลินที่ได้จากการอ่านสารคดีเกิดจากการที่ผู้เขียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม และชวนให้ติดตามอ่านเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนจบเรื่อง ผู้เขียนมีศิลปะการใช้ภาษาที่ทำให้เรื่องสารคดีน่าสนใจ อ่านได้อย่างเพลิดเพลิน โดยผู้เขียนใช้กลวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมในด้านระดับภาษากับสำนวนโวหาร

จากการศึกษาวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนใช้ระดับภาษาและสำนวนโวหารต่าง ๆ ที่สารสื่อความรู้ และทำให้ผู้มีความรู้สึกเพลิดเพลินในขณะที่อ่านแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือการใช้ระดับภาษา และสำนวนโวหาร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 การใช้ระดับภาษา

การใช้ภาษาสื่อสารที่ดีต้องคำนึงถึงกาลเทศะ สถานการณ์ สภาวะแวดล้อม และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จึงแบ่งภาษาเป็นระดับต่าง ๆ และเลือกใช้ให้สื่อความหมายได้ชัดเจนและเหมาะสมกับเรื่องราวและผู้อ่าน

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนใช้ระดับภาษา 3 ลักษณะ ได้แก่ ภาษาระดับทางการ ภาษาระดับกึ่งทางการ และภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา ซึ่งผู้เขียนเลือกใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องสารคดี และตามวัตถุประสงค์ในการเขียนสารคดีที่ต้องการสื่อความหมายกับผู้อ่านในด้านความรู้และความเพลิดเพลิน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) ภาษาระดับทางการ

ภาษาระดับทางการ เป็นภาษาที่มีการเลือกสรรถ้อยคำอย่างถูกต้องตามแบบแผนของภาษาไทยที่ดี ใช้ถ้อยคำสุภาพ ใช้ศัพท์ทางวิชาการปะปนอยู่ด้วย ผู้เขียนจะเรียบเรียงถ้อยคำและพิจารณาเลือกใช้ภาษาเป็นอย่างดี เป็นภาษาที่สละสลวย สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโชน เป็นความรู้ที่มีแหล่งข้อมูลเป็นหลักฐานชัดเจนในตำราต่าง ๆ ผู้เขียนให้ตัวละครปกป้องใช้ภาษาระดับทางการอธิบายความรู้เกี่ยวกับโชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โชนเป็นนาฏศิลป์ไทยประเภทหนึ่ง เป็นศิลปะการแสดงที่ใช้การรำ การเต้น ประกอบจังหวะดนตรี มีการพากย์ การเจรจา และการขับร้อง แสดงเป็นเรื่องราวคล้ายละคร มีตัวละครที่เป็นยักษ์ ลิง มนุษย์ และเทวดา มีการสวมใส่หัวโชนจนเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการแสดงประเภทอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการแสดงที่มีกฎระเบียบแบบแผนที่ต้องยึดอย่างเคร่งครัด การแสดงโชนมีมา

ตั้งแต่โบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยก่อน โขนถือเป็น
ศิลปะการแสดงชั้นสูง ที่จะแสดงเฉพาะในราชสำนักเท่านั้น

(วัยใสหัวใจโขน. 2554 : 26)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า เมื่ออธิบายความรู้เกี่ยวกับโขนที่เป็นวิชาการที่มี ความชัดเจน ปรากฏในหนังสือตำราต่าง ๆ แล้ว ผู้เขียนจะเลือกใช้ภาษาระดับทางการ เพื่อให้ ความรู้ที่ถูกต้องและชัดเจน มีการใช้คำศัพท์วิชาการเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโขน ได้แก่ การพากย์ การเจรจา นาฏศิลป์ เอกลักษณ์ กฎระเบียบ และราชสำนัก

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ เป็นสารคดีให้ความรู้วิชาการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง รูปร่าง หรือการแปลงร่างของแมลงต่าง ๆ ผู้เขียนก็ใช้ภาษาระดับทางการ ดังตัวอย่างแมลงสาบ ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

แมลงสาบอเมริกัน เป็นสายพันธุ์ที่พบมากที่สุดในประเทศไทย คูสิตัวมันมีสีน้ำตาลแดง มันยาว ตัวยาว 3-4 เซนติเมตร หัว ป้านและต่อกับช่วงอกด้วยคอที่เป็นแผ่นแข็ง ๆ มีจุดดำขนาดใหญ่ 2 จุด ล้อมรอบด้วยวงเส้นสีเหลืองซึ่งอาจเต็มวงหรือมีเพียงครึ่งวงก็ได้ ส่วนรอบนอกสุดเป็นวงสีดำ “แมลงสาบมีปีก 2 คู่ ปีกคู่แรกจะ แข็งแรงกว่าปีกคู่หลัง โดยปีกคู่หลังซึ่งมีลักษณะเป็นเยื่อบาง ๆ จะ ถูกซ่อนทับอยู่ใต้ปีกคู่แรก” “แมลงสาบมีขา 3 ขาคู่หน้าเล็กกว่าขา คู่หลัง ขาของมันมีลักษณะเป็นขาสำหรับวิ่ง จึงทำให้แมลงสาบวิ่งได้ เร็วมาก มันมีหนวดยาวเรียวยาวแบบเส้นด้ายอยู่ 1 คู่ ซึ่งมีขนาดเล็ก ๆ จำนวนมากอยู่รอบ ๆ หนวด”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 43)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า การอธิบายความรู้เกี่ยวกับการแปลงร่างของแมลงสาบที่ เป็นความรู้วิชาการ มีข้อมูลอธิบายในหนังสือต่าง ๆ ผู้เขียนก็จะใช้ภาษาระดับทางการเพื่อสื่อสาร ความรู้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นความรู้วิชาการที่ตรงไปตรงมา เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้น่าเชื่อถือ

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับทางการ โดยเลือกสรรถ้อยคำมาใช้อย่างถูกต้องตามแบบแผนของภาษาไทยที่ดี ผู้เขียนจะเรียบเรียงถ้อยคำ เป็นประโยค โดยพิจารณาเลือกใช้ภาษาเป็นอย่างดี เป็นภาษาที่สละสลวย แม้จะเป็นคำศัพท์เฉพาะ ก็สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน และทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้เป็นอย่างดี

2) ภาษาระดับกึ่งทางการ

ภาษาระดับกึ่งทางการ คล้ายกับภาษาระดับทางการ แต่ลดความเป็นงานเป็นการลงบ้าง เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งเป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกัน มีการโต้แย้งหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะ ๆ มักใช้ในการประชุมกลุ่มหรือการอภิปรายกลุ่ม การบรรยาย ในชั้นเรียน ข่าว บทความในหนังสือพิมพ์ เนื้อหามักเป็นความรู้ทั่วไป ในการดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการปรึกษาหารือร่วมกัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความรู้เรื่องของเมตามอร์โฟซิส เป็นคำศัพท์เฉพาะและคำวิชาการ โดยใช้คำพูดอธิบายของแม่ที่พูดให้ลูกฟัง โดยใช้ภาษากึ่งทางการที่ใช้พูดจากันกับบุคคลที่สนิทสนม เพื่อให้เข้าใจเรื่องวิชาการได้ง่าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมตามอร์โฟซิสต่างหาก เป็นกระบวนการในการเจริญเติบโตของพวกแมลงและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ที่เกิดหลังจากคลอดหรือฟักออกจากไข่ โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือรูปแบบของร่างกายอย่างเด่นชัด ตามขั้นตอนที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจน อย่างพวกแมลงจะมีขั้นตอนจากตัวอ่อน ไปเป็นดักแด้ แล้วถึงจะเป็นตัวเต็มวัย ถ้าเป็นเมตามอร์โฟซิสแบบสมบูรณ์ละก็ ตัวอ่อนจะหน้าตาไม่เหมือนพ่อแม่เลย

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 25)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการอธิบายความรู้วิชาการ โดยใช้คำภาษาพูดปะปนกับภาษาระดับทางการ เช่น คำที่เป็นภาษาพูด ได้แก่ ต่างหาก อย่างพวกแมลง ไปเป็น ละก็ หน้าตา ไม่เหมือน พ่อแม่ เลย โดยใช้กับภาษาทางการ เช่น กระบวนการ การเจริญเติบโต สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก โครงสร้าง รูปแบบ เต็มวัย เป็นต้น ทำให้ลดความเป็นทางการและมีน้ำเสียงที่ให้ความสนุกสนานชวนให้ติดตามอ่านต่อไป

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ อธิบายความรู้ประเพณีสงกรานต์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันสงกรานต์ ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ฉันทันและพี่น้องตื่นเช้าเป็นพิเศษกว่าทุกวันทันเสียงไก่ขัน ต่างกุลีกุจอคว้าเสื้อผ้าตัวใหม่สีสดใสขึ้นมาสวมใส่เพื่อไปทำบุญตักบาตรที่วัดในเทศกาลปีใหม่ของไทยหรือตรุษไทย จากนั้นแต่ละบ้านก็นั่งล้อมวงกัน “กรวดน้ำ” โดยการเทน้ำจากขวด เล็ก ๆ คล้ายรูปกรวยลงในพานเล็ก ๆ ผ่านนิ้วซี้มือซ้าย บ้านที่มากันหลาย ๆ คนก็ใช้มือแตะไหล่แตะแขนกันเป็นทอด ๆ ประหนึ่งว่าได้ทำการกรวดน้ำร่วมไปในคราวเดียวกัน

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 162-165)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้ภาษาระดับกึ่งทางการอธิบายความรู้วิชาการ โดยใช้คำภาษาพูดปะปนกับภาษาระดับทางการ เช่น ทันเสียงไก่ขัน กุลีกุจอ คว่า นั่งล้อมวงกัน แตะไหล่แตะแขน ทอด ๆ โดยใช้กับคำทางการ เช่น สวมใส่ ทำบุญตักบาตร เทศกาล ประหนึ่ง คราวเดียวกัน การใช้ภาษาระดับกึ่งทางการเช่นนี้ อ่านเข้าใจง่ายและยังเห็นภาพบุคคล การมาร่วมกันทำบุญ วิธีการกรวดน้ำ ได้ชัดเจน

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแคว ปี พ.ศ.2553-2556 ผู้เขียนเล่าเรื่องได้สนุกสนานยิ่งขึ้น โดยใช้ภาษาระดับกึ่งทางการเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร หรือบุคคลในเรื่อง ที่เป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นบุคคลในกลุ่มเดียวกัน มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน เมื่อพูดเรื่องความรู้

วิชาการ ก็ใช้ภาษากึ่งทางการที่ทำให้เนื้อหาที่กำลังอธิบายเข้าใจง่ายขึ้น และชักจูงใจให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนอ่านรู้เรื่องได้ง่าย จะได้สนใจและติดตามอ่านจนจบเรื่อง

3) ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา

ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา เป็นถ้อยคำที่ใช้พูดกันระหว่างคนที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติ เพื่อนสนิท เป็นต้น และเป็นภาษาที่ใช้ในสถานที่ที่เป็นส่วนตัว ไม่ใช่สถานที่สาธารณะที่จะต้องระมัดระวังคำพูดที่สุภาพ

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน กล่าวถึงภายในครอบครัว ขณะที่ พ่อ แม่ ลูก สนทนากันเรื่องการดูการแสดงโชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ปก แม่ลองหาดูแล้วนะลูก จริง ๆ ที่กรุงเทพฯ นี่ก็พอหาดูได้นะ ที่เขาเปิด” “จะไปดูอะไรกันเนี่ย ไม่ชวนกันเลยนะ แม่ลูกคู่นี้” พ่อบ่นนิด ๆ “ชวนอยู่แล้วค่ะ ไม่ชวนได้ไง เดี่ยวก็มามีคนขับรถให้พอดี ปกอยากดูโชนนะพ่อ” แม่ตอบพ่อไปแบบนั้น “ชวนเพราะไม่มีคนขับรถ แย่จัง” พ่อพูดเหมือนน้อยใจ

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 72)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนใช้ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา โดยใช้คำอุทาน “เนี่ย” “นะ” และคำแสดงความสนิทสนม เช่น ลองดู อยาก นอกจากนี้ประโยคที่ใช้ก็เป็นประโยคไม่สมบูรณ์ เช่นเป็นประโยคขาดประธาน ขาดกรรม ตัวอย่างเช่น “พอหาดูได้” “ชวนอยู่แล้ว” เพื่อแสดงความสนิทสนมคุ้นเคยกัน จึงใช้ประโยคสั้น ๆ ละคำที่เป็นที่เข้าใจกัน เป็นการใช้ภาษาในบทสนทนาที่เหมือนกับชีวิตจริง

สารคดีเรื่อง หนูน้อยหัวใจพิราบแข่งได้กล่าวถึงความขัดแย้งของพ่อแม่ในเรื่องการเลี้ยงนกผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับปากกับภาษาสนทนา เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้ถึงความขัดแย้งของพ่อแม่เป็นเรื่องของคนในครอบครัวที่สามารถใช้ภาษาระดับปากได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พูดเรื่องเก่าอีกแล้ว แม่ก็ทำงานตัดเย็บช่วยพ่อเหมือนกันนะ” แม่บ่นหนักขึ้น แถมทำท่าอารมณ์เสีย แล้วเลิกทาธุศึระชะโนให้พ่อ “แล้วยังไง” พ่อหันไปจ้องหน้าถามแม่ “ถ้าพ่อไม่เลี้ยงนกก็นจะมีเวลาดูแลลูก ๆ บ้าง” แม่พูดให้พ่อได้คิด “จะช่วยเลี้ยงลูกบ้าง ถ้าพ่อก็มีเวลา” พ่อสัญญาแม่ “ว่าแต่เมื่อไรจะเลิกเลี้ยงไอน์กัน” แม่ขึ้นเสียงถามพ่อ จนพ่อโกรธผลอเอ่ยปากประชดแม่

(หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. 2556 : 19)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับปากกับภาษาสนทนาที่ทำให้เห็นบรรยากาศที่สมจริง โดยใช้คำอุทาน “แล้วยังไง” “นั่น” และ “ว่าแต่เมื่อไร” เพื่อให้เนื้อหาใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพราะเมื่อมีความขัดแย้งก็จะใช้ภาษาที่แสดงถึงอารมณ์โกรธ ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกตื่นเต้นตามเรื่องราวที่เหมือนชีวิตจริงที่เคยพบเห็นเสมอ ๆ จึงเกิดความเพลิดเพลินในช่วงเวลาที่อ่านเรื่องสารคดี

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้กล่าวถึงเรื่องประเพณี และผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับปากกับภาษาสนทนาที่เป็นภาษาท้องถิ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ปีนจะแล้งหรือเปล่าน้อ ลิดำนาแล้ว แต่ฝนคือยังมีที่ท่า
ว่าจะตกเลย” ยายทวดเปรยเหมือนทุกครั้งที่มีความร้อนอบอ้าวเข้ามา
เยือน แต่ฟ้าฝนก็ยังไม่มีที่ท่าว่าจะโปรยลงมา

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 84)

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า การอธิบายเรื่องเกี่ยวกับประเพณีของชาวบ้านใน
ท้องถิ่นภาคอีสาน และผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับปากกับภาษาสนทนาที่เป็นภาษาถิ่น ได้แก่ คำอุทาน
“น้อ” ภาษาถิ่น “สิ” “บ” และมีคำสร้อย คือ “แหละ” เพื่อให้เนื้อหาที่อธิบายเข้าใจง่ายขึ้นและเป็น
ธรรมชาติตามตัวละครที่เป็นชาวอีสาน

สรุปได้ว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับปาก
หรือภาษาสนทนาเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นกลวิธีการใช้ภาษาในการเขียนสารคดีที่ใช้มากเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่า
จะอธิบายคำหรือแสดงความขัดแย้งก็ได้ใช้ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา เพื่อให้เรื่องราวที่เป็น
ความรู้ เรื่องวิชาการไม่น่าเบื่อหน่ายแต่ผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานจากการใช้ภาษา
แบบไม่เป็นทางการ นอกจากนี้สารคดีที่มีเนื้อหาเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นสารคดีวิชาการ จะมีเนื้อหา
เข้าใจยากและไม่น่าสนใจ ดังนั้นเมื่อผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนโดยใช้ภาษาระดับปากหรือภาษาสนทนา
ก็จะทำให้เนื้อหาที่ยาก ๆ น่าสนใจและได้เกิดความเพลิดเพลินจากการอ่านสารคดีวิชาการ

4.3.2 การใช้สำนวนโวหาร

โวหารหมายถึง ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารที่เรียบเรียงเป็นอย่างดี มีวิธีการ มีชั้นเชิงและมีศิลปะ
เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจนและลึกซึ้ง รับสารได้ตามวัตถุประสงค์ของ
ผู้เขียนในฐานะเป็นผู้ส่งสาร

สารคดีที่ได้รับรางวัลแวนแก้วปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนมีวิธีการเขียนตามวัตถุประสงค์ใน
การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้สำนวนโวหารที่แตกต่างกัน แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ บรรยาย
โวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) บรรยายโวหาร

บรรยายโวหาร คือ โวหารที่ใช้บอกกล่าว เล่าเรื่อง อธิบาย หรือบรรยายเรื่องราว เหตุการณ์
ตลอดจนความรู้ต่าง ๆ อย่างละเอียด เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยชี้ให้เห็นถึงสถานที่
ที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิด เหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่เกิดจาก
เหตุการณ์นั้น เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างแจ่มชัด เจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน เล่าประวัติความเป็นมาของโชน โดยใช้บรรยายโวหาร
ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

โชนเป็นนาฏศิลป์ไทยประเภทหนึ่ง เป็นศิลปะการแสดงที่ใช้
การรำการเต้น ประกอบจังหวะดนตรี มีการพากย์ การเจรจา และ
การขับร้อง แสดงเป็นเรื่องราวคล้ายละคร มีตัวละครที่เป็นยักษ์ ลิง
มนุษย์ และเทวดา มีการสวมใส่หัวโชนจนเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่าง
จากการแสดงประเภทอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการแสดงที่มีกฎระเบียบ
แบบแผนที่ต้องยึดอย่างเคร่งครัด การแสดงโชนมีมาตั้งแต่โบราณ
สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยก่อน โชนถือเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง ที่

จะแสดงเฉพาะในราชสำนักเท่านั้น

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 26)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารบอกเล่าประวัติความเป็นมาของโชน โดยใช้ถ้อยคำที่สื่อความรู้อย่างชัดเจน ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างละเอียด ที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในขณะที่อ่าน และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับวิธีการเขียนเล่าเรื่องแบบบรรยายโวหาร

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่าง ได้บอกเล่าลักษณะของไขแมลงวัน โดยใช้บรรยายโวหารดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

“ถูกแล้ว นี่คือไขของแมลงวันนั่นเอง ตันกล้าเห็นไหม ไขของมันเป็นเม็ดรี ๆ สีครีม ฟองจิว ๆ ขนาดแค่ 1 มิลลิเมตรเท่านั้นนี่ไง มันหยอดไขไว้บนปลาเน่าทั่วไปหมด แมลงวันตัวเมียจะวางไข่ไว้ในสิ่งเน่าเปื่อย ยิ่งสกปรกมาก ๆ มันยิ่งชอบ เพราะนั่นเท่ากับเป็นหลักประกันว่าลูก ๆ ของมันจะมีอาหารกินอุดมสมบูรณ์หลังจากออกมาจากไขนะ”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 32)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้บรรยายโวหารอธิบายลักษณะไขของแมลงวัน โดยใช้ถ้อยคำที่อธิบายอย่างละเอียด ชัดเจน ผู้อ่านมีความรู้และเข้าใจได้ง่ายและทำให้สนใจที่ได้คำตอบถึงเหตุผลที่แมลงวันชอบวางไข่บนสิ่งของเน่าเหม็นและสกปรก

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้ใช้บรรยายโวหาร เล่าถึงวิธีตำข้าวแบบชาวบ้านในสมัยก่อน ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

วิธีตำข้าวให้ชาวนั้นต้องตำสามครั้ง ครั้งแรกเรียกว่า “ตำ” การตำในครั้งแรกนี้ตำเพื่อให้เปลือกข้าวล่อนออกจากเมล็ดข้าว พอตำได้ที่แล้ว ก็ตักข้าวออกจากครกแล้วเทใส่กระด้ง จากนั้นนำมาผัดให้เกลบบลิวออกจากกระด้ง เหลือแต่เมล็ดข้าว ข้าวที่ตำรอบแรกนี้ยังมีข้าวเปลือกปะปนอยู่ ต้องนำมาตำครั้งที่สอง ซึ่งเรียกว่า “ตำ” สากที่นำมาตำามีขนาดใหญ่กว่าสากตำ ซึ่งปลายสากจะมน เมื่อตำเสร็จก็ตักข้าวออก ใช้ตะแกรงร่อนเอารำออกเสียก่อน ส่วนที่เหลือเป็นเมล็ดข้าวกับเกลบบหยาบ ๆ จากนั้นนำไปผัดอีกที ข้าวที่ได้จากการตำก็คือข้าวกล้องนั่นเอง

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 15)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้อธิบายขั้นตอนการตำข้าวเปลือก โดยเล่าถึงวิธีตำข้าวแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่เอาเปลือกออก จนถึงขั้นตำแล้วได้ข้าวกล้อง เป็นการบรรยายโวหารที่มีถ้อยคำภาษาที่สื่อความรู้อย่างชัดเจน ผู้อ่านได้ความรู้ที่เป็นขั้นตอนอย่างละเอียด เข้าใจง่าย เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ ผู้อ่านจะติดตามอ่านอย่างไม่รู้สึกเบื่อหน่าย และได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับวิธีการเขียนแบบบรรยายโวหาร

2) พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหาร คือ โวหารที่ใช้กล่าวถึงเรื่องราว สถานที่ บุคคล สิ่งของ หรืออารมณ์อย่างละเอียด สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกลงไป เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดภาพพจน์ เกิดอารมณ์คล้ายตามไปด้วย ใช้ในการพูดโน้มน้าวอารมณ์ของผู้ฟัง หรือเขียนสคริปต์ ชมเมือง ชมความงามของบุคคล สถานที่ และแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน กล่าวถึงที่มาของการแสดงโจน ผู้เขียนได้ใช้พรรณนาโวหารดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

“หนังใหญ่” คือหนังวัวที่ถูกสลักเป็นภาพตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ ผู้แสดงจะนำตัวหนังที่สลักแล้วมาเชิดที่จอ จอหนังใหญ่ทำด้วยผ้าขาวที่ถูกขึงให้ตึง การเชิด คือการที่ผู้แสดงถือตัวหนังและเต้น ทำท่าทางประกอบบทยู่ที่ด้านหลังจอ โดยมีไฟส่องมาจากด้านหลังผู้แสดง ทำให้ผู้ชมเห็นภาพตัวหนังจากฝั่งที่นั่งอยู่หน้าจอ

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 29)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารเล่าที่มาของการแสดงโจนอย่างละเอียดว่า มาจากการแสดงหนังใหญ่ แล้วบอกเล่าทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพและวิธีการเล่นหนังใหญ่ ผู้อ่านจะอ่านอย่างความเพลิดเพลิน

ตัวอย่างในสารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโจน ที่ผู้เขียนได้ใช้พรรณนาโวหาร เมื่ออธิบายท่าทางการฝึกโจน ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

...ปกติการถองสะเอว เขาจะกระทุ้งคอกที่เอวที่เอวที่ละข้าง พอกระทุ้งทีหนึ่งก็ต้องขึ้นหน้า เอียงหัวไปทางตรงกันข้าม อย่างเช่น ถ้าเราใช้ข้อคอกขวากระทุ้งที่เอวขวา

(วัยใสหัวใจโจน. 2554 : 140)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารในการเล่ากิริยาท่าทางของการฝึกการแสดงโจน โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพอย่างละเอียดชัดเจน ผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นภาพในใจและทำให้เข้าใจลักษณะท่าทางของตัวละครโจนมากขึ้น และเกิดความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กันด้วย

สารคดีเรื่อง จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง ได้กล่าวถึงฉากที่เป็นเวลาเช้าของฤดูหนาวในชนบทภาคอีสานและภาพของคุณยาย ผู้เขียนได้ใช้พรรณนาโวหาร ทำให้ผู้อ่านในการอ่านเกิดความสนใจดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

ยามอรุณรุ่งของฤดูหนาว ดวงตะวันกลมโตเคลื่อนตัวมาเยือน ณ เส้นของฟ้า เปล่งรัศมีแสงทองสุกปลั่งแผ่ความอบอุ่นให้แก่ทุกอนุบนผืนแผ่นดินแสง ทองนั้นได้ขับไล่กลิ่นน้ำค้างสดที่เกลือกกลิ้งอยู่กับใบไม้แห้งให้เหือดหายไป มีเพียงกลิ่นของควันไฟที่ลอยมาจากพินดุนสุดท้ายที่ยายดันเข้าไปในกองไฟ ยายมรเพียงผ้าห่มขีงาผืนเก่าที่คอยดึงให้กระชับเข้ากับร่าง

(จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง. 2555 : 14)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารบอกเล่ากิจกรรมในตอนเช้าที่ คุณยายก่อไฟเพื่อหุงข้าว ในตอนเช้าวันหนึ่งในฤดูหนาว ที่มีอากาศเย็น และแสงพระอาทิตย์ส่องสว่าง ให้ความอบอุ่น โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพพจน์ เห็นภาพอย่างละเอียดชัดเจน สร้างบรรยากาศที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาดได้กล่าวถึงการแสดงที่ผู้แสดงทำกิริยา “มัดข้าวต้ม” ผู้เขียนได้ใช้พรรณนาโวหาร ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

พอลุกขึ้น นักแสดงก็คุกเข่าเป็นวงกลม หันหน้าไปทางคนดู ยกมือตัวไขว่กัน แล้วจับมือเพื่อข้าง ๆ แบบ “มัดข้าวต้ม” คือฝ่ามือ คว้าข้างหนึ่ง หงายข้างหนึ่ง จับข้อมือของอีกคนไว้ การจับแบบนี้จะทำให้กระชับ ไม่หลุดจากกันง่าย ๆ เมื่อทุกคนจับมือกันแล้วก็ยกมือที่ไขว่กันไว้นั้นขึ้นเหมือนศีรษะ แล้วเวฟเป็นจังหวะ สูงต่ำสลับกันไป คล้ายลูกคลื่นสีขาวสวยงาม

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 45)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้พรรณนาโวหารเล่าภาพการใช้มือในลักษณะ “มัดข้าวต้ม” อย่างละเอียด ตั้งแต่การนั่งคุกเข่า ยกมือ จับมือไขว่กัน และข้อมือขึ้นเคลื่อนไหวสลับกัน เหมือนลูกคลื่น โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพอย่างละเอียดชัดเจน เกิดภาพพจน์ในใจและเกิดอารมณ์คล้อยตามไป

3) เทศนาโวหาร

เทศนาโวหาร คือโวหารที่ผู้เขียนมุ่งจะสั่งสอนคุณธรรมหรือจรรยาโลงใจผู้อ่าน หรือปลุกใจ จูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตาม เป็นการกล่าวในเชิงอบรม แนะนำ สั่งสอน เสนอพรรณนา ชี้แนะ หรือนำเสนอข้อเท็จจริงโดยยกเหตุผล ตัวอย่าง หลักฐาน ข้อมูล ข้อเท็จจริง สุภาพจิต คติธรรม และศีลธรรมต่าง ๆ มาแสดงเพื่อให้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง จนยอมนับเชื่อถือ มีความคิดเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สารคดีเรื่อง ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ ได้กล่าวถึงวิธีการต่อสู้กับชีวิตของบุคคลสำคัญของโลก ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหาร ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

“แต่ไม่มีทางร้องเพลงได้หรอก เป็นคนขี้บอดต่อไปนะดิแล้ว” ถามว่าท้อมั้ย ก็ท้อนะครั้บ แต่ยิ่งโดนดูถูกแบบนี้ยิ่งต้องปรับปรุงตัวเอง ผมตระเวนไปห้องอัดเต็มแล้วอัดเสียงตัวเองกลับไปฟังอยู่หลายหน เพื่อให้รู้ว่ามันไม่ดีตรงไหน จนเจ้าของห้องอัดเกิดสะดุดน้ำเสียงผมเข้าจนได้ เขาเรียกผมมาทดลองร้องสดดู และนั่นคือจุดเริ่มต้นของสิ่งที่ผมเรียกว่าโอกาสครั้งสำคัญที่สุดในชีวิต (เอลวิส เพรสลีย์)

(ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. 2554 : 81)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหารอธิบายวิธีการต่อสู้กับชีวิตของนักร้องที่มีชื่อเสียง คือ เอลวิส เพรสลีย์ โดยผู้เขียนมุ่งจะโน้มน้าวใจผู้อ่านให้เข้าใจว่า ความสำเร็จในชีวิตเกิดจากการมีความมุ่งมั่น มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความพยายาม และไม่เคยย่อท้อหรือท้อแท้กับ

ปัญหา อุปสรรคในชีวิตผู้อ่านจะเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง และเชื่อถือเรื่องราวที่เกิดกับบุคคลสำคัญที่ประสบความสำเร็จเมื่ออายุี่สิบกว่า ๆ แล้วมีความคิดเห็นคล้ายตามและนำไปปฏิบัติตาม ได้ความรู้ และเกิดความเพลิดเพลินในการอ่านด้วย

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ กล่าวถึงประโยชน์ของธรรมชาติที่แวดล้อมที่มนุษย์จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหาร ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

“เพราะธรรมชาติทุกอย่างล้วนแต่มีประโยชน์ และมี
เหตุผลในการคงอยู่เพื่อเกื้อกูลทุกชีวิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม
ธรรมชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษา อย่าไป
ทำลายเป็นอันขาดนะครับ” “แน่นอนอยู่แล้ว กล้าจะเป็นนัก
อนุรักษ์ธรรมชาตินะจะบอกให้”

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 134)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหารให้เหตุผลเพื่ออธิบายถึงประโยชน์ของธรรมชาติ โดยผู้เขียนมุ่งจะแนะนำสั่งสอนและชักจูงใจให้ผู้อ่านมาช่วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเข้าใจว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับทุกคน และเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่างจนยอมรับและเชื่อถือเหตุผลที่ผู้เขียนอธิบายไว้ มีความคิดเห็นคล้ายตามและจะปฏิบัติตาม

4) สาธกโวหาร

สาธกโวหาร คือโวหารที่มุ่งให้ความชัดเจน โดยการยกตัวอย่างเพื่ออธิบายให้แจ่มแจ้งหรือสนับสนุนความคิดเห็นที่เสนอให้หนักแน่น น่าเชื่อถือ

สารคดีเรื่อง พวกเราแปลงร่างได้ กล่าวถึงกระบวนการเจริญเติบโตของสัตว์แมลงทั้งหลาย ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหาร ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

อันว่ากระบวนการเจริญเติบโตของสัตว์ทั้งหลายนั้น มี
ด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น ในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จะมีการ
เจริญเติบโตที่ไม่ต้องเปลี่ยนรูปร่างหรือสัณฐาน เราจะเติบโตโดย
การเพิ่มขนาดแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นวัยเด็กของคนเราจึงมี
ลักษณะทุกอย่างคล้ายคลึงกับในวัยผู้ใหญ่ทุกประการ อาจมีขนาด
เล็กกว่าเท่านั้น แต่ในสัตว์บางประเภท เช่น แมลงและสัตว์สะเทิน
น้ำสะเทินบก จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนรูปร่าง หรือที่ลุ่มจอมอธิบาย
ให้ลูกเข้าใจง่าย ๆ ว่า การแปลงร่าง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วทาง
วิทยาศาสตร์เราเรียกว่า เมตามอร์โฟซิส หรือการเปลี่ยนสัณฐาน
นั่นเอง

(พวกเราแปลงร่างได้. 2553 : 25)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้กล่าวถึงกระบวนการเจริญเติบโตของสัตว์ โดยการยกตัวอย่างสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และการเติบโตของเด็ก เป็นตัวอย่างที่เพิ่มเติมเพื่ออธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจ และทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้อย่างจริงจัง และได้รับความเพลิดเพลินจากการขยายความรู้ โดยการยกตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบได้อย่างน่าเชื่อถือ

สารคดีเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ กล่าวถึงลูกตะโกดองที่รสชาติอร่อย เด็ก ๆ ชอบกินกัน ผู้เขียนได้ใช้เทศนาโวหาร ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

คิดว่าหลายคนคงรู้จักตะโก บางคนพอนึกถึงมันถึงกับ น้ำลายสอ เพราะอดีตเคยกินตะโกดองจิ้มพริกเกลือ บางคนที่มีความหลังถึงกับเสียวกันอย่างกับเพื่อนฉัน สมัยเรียนชั้นประถม แอบเอาตะโกดองขึ้นมากินขณะที่ครูสอน เมื่อเพื่อนที่นั่งข้างเห็น แล้ว มีหรือจะอดใจไหว ครั้นขอไม่ให้ก็ต้องลงไม้มีอแยงชิงจนทำให้ ครูเห็น

(เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้. 2553 : 95)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนได้กล่าวถึงรสชาติของตะโกดองที่เมื่อพูดถึงแล้ว อยากรจะกินจนน้ำลายไหล โดยการยกเรื่องราวเมื่อผู้เขียนยังเป็นเด็กและเป็นนักเรียน แอบกินตะโกดองในห้องอย่างเอร็ดอร่อย จนเพื่อน ๆ แย่งกิน และถูกครูจับได้ จึงถูกลงโทษ เป็นตัวอย่างเรื่องราวที่ สนับสนุนว่า ผลตะโกที่นำมาดอง เป็นของกินเล่นสำหรับเด็ก ๆ ในภาคใต้ชอบ ถ้านำมากินที่โรงเรียน ก็ห้ามใจไม่ได้ ต้องแอบครูเพื่อจะกินของอร่อย ๆ ในห้องเรียน

5) อุปมาโวหาร

อุปมาโวหาร คือ โวหารที่กล่าวเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก หรือเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น มักใช้ประกอบโวหารประเภทอื่น เช่น เทศนาโวหาร บรรยาย โวหาร โดยเฉพาะพรรณนาโวหาร เพราะจะช่วยให้อรรถของถ้อยคำและรสของเนื้อความไพเราะ สละสลวยยิ่งขึ้น

สารคดีเรื่อง วัยใสหัวใจโชน ผู้เขียนได้ใช้อุปมาโวหารเมื่อกกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ครูต้องการให้ เด็ก ๆ หยุดพูดคุยกันเองและตั้งใจฟังครูอธิบาย ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

เฮ้ย ๆ เบานิดหนึ่งเดี๋ยวครูเปลี่ยนใจนะ คำพูดสุดท้ายของ ครูเปรียบเสมือนมนตร์วิเศษที่เสกให้เสียงจ้อแจ้ในห้องที่ตั้งอยู่นั้น เงียบกริบลงในทันที ส่วนชั่วโมงนี้จะให้เด็ก ๆ เป็นคนนั่งฟัง ถือว่า ครูประเดิมแล้วเรื่องหน้าชั้นเป็นคนแรกละกันนะคะ

(วัยใสหัวใจโชน. 2554 : 45)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้อุปมาโวหารเปรียบเทียบว่าเสียงคุยที่ตั้งอยู่ได้ เงียบเสียงลงทันที โดยใช้คำ “เปรียบเสมือน” มาบอกว่าเป็น มนต์วิเศษ ที่มาทำให้นักเรียนทุกคนใน ห้องเรียนหยุดพูดคุยกันในทันที ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพหรือจินตนาการได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดความเพลิดเพลินไปกับเหตุการณ์ในเรื่องด้วย

สารคดีเรื่อง เกิดเป็นเด็กตลาด ผู้เขียนได้ใช้อุปมาโวหารเมื่อกกล่าวถึงลักษณะสายตาทิโกรธ แค้น ดังเนื้อเรื่องต่อไปนี้

ฉันกับไอ้หุชอบชู้จักรยานปาดกันไปมาตลอดทางจนถึง บ้าน โดยผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ แต่วันนี้ไอ้หุโชคร้ายถูกฉันปาด รถจนล้มกลิ้งโคโรลงข้างทาง ฉันหัวเราะร่าเหยียวกลับไปมอง เห็น สายตาอาฆาตของเขา เหมือนตอนที่มองมาตอนที่ถูกฉันจตชื้อ

นักเรียนคุยกันในห้องเรียน

(เกิดเป็นเด็กตลาด. 2553 : 24)

จากข้อความที่ได้ยกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้อุปมาโวหารเปรียบเทียบว่าลักษณะของสายตาทิ่มมองมาอย่างโกรธแค้นและอาฆาต โดยเปรียบเทียบและใช้คำ “เหมือน” ทำให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียนที่ถูกจดชื่อเมื่อคุยกันในห้องเรียน ทำให้รู้ว่าสายตาทิ่มอาฆาต แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกโกรธมาก ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและจินตนาการได้อย่างชัดเจน และสนุกสนานเกิดความเพลิดเพลินไปด้วย

สรุปได้ว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนใช้ศิลปะการใช้ภาษาโดยใช้ระดับภาษาแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเรื่องราวของสารคดี และใช้สำนวนโวหารที่ทำให้เรื่องราวชัดเจน เข้าใจง่ายได้รับทั้งความรู้ แรงคิด และความเพลิดเพลิน

จากผลการวิเคราะห์คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 แบ่งคุณค่าได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ คุณค่าด้านความรู้ คุณค่าด้านการให้แง่คิด และคุณค่าด้านความเพลิดเพลิน สารคดีแต่ละเรื่อง ผู้เขียนนำเสนอความรู้วิชาการ ข้อเท็จจริง รวมทั้งประสบการณ์ของผู้เขียน เพื่ออธิบายความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่มีคุณค่าแก่ผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่จะได้เพิ่มพูนความรู้จากการเรียนในห้องเรียน หรือการอ่านในหนังสือตำราต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนไทย วัฒนธรรมและศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทย นอกจากนี้ยังมีคุณค่าในด้านการให้แง่คิดที่สอดแทรกกับความรู้ และประการสุดท้ายคือ คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน โดยใช้ศิลปะของการใช้ภาษา ได้แก่ ระดับภาษาและสำนวนโวหาร ดังนั้นสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ทุกเรื่อง ล้วนมีเนื้อหาที่ให้คุณค่าต่อผู้อ่านที่จะได้นำความรู้มาใช้ประโยชน์ในชีวิต และเพื่อเสริมสร้างความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนในโรงเรียน พร้อมกับมีการมีคุณธรรมที่ดี และได้รับความสนุกสนานไปกับเรื่องราวที่เป็นความรู้ ข้อเท็จจริง และประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็กที่ผูกพันกับครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว จำนวน 8 เรื่อง โดยศึกษาวิเคราะห์ตามขั้นตอนของวิธีดำเนินการวิจัยและรายงานสรุปผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ดังมีสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีผลการวิจัยสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1.1 เนื้อหาของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สารคดีวิชาการกับสารคดีเล่าประสบการณ์ แต่ละประเภทมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ ได้แก่

1) สารคดีวิชาการ มีเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่เสริมวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นบทเรียนในชั้นเรียน ได้แก่ 1.1) ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยาเกี่ยวกับวงจรชีวิตสัตว์ต่าง ๆ ที่เป็นแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ และสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ หรือมีโทษ 1.2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมในภูมิภาคภาคใต้ 1.3) ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวอีสาน และความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโขน 1.4) ความรู้ประวัติชีวิตและการต่อสู้ชีวิตของบุคคลสำคัญของโลกที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จเมื่ออายุสี่สิบกว่า ๆ

สารคดีวิชาการที่ให้ความรู้ต่าง ๆ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง *พวกเราแปลงร่างได้* ให้ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา เกี่ยวกับชีวิตแมลงต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ และที่เป็นแมลงรบกวน (สัตว์โทษ) เรื่อง *เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้* ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการเกษตร ภาคใต้ และการปลูกต้นไม้ โดยให้แง่คิดว่าควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการเกษตรในอดีต เรื่อง *จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง* ให้ความรู้วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวอีสาน และการทำเครื่องนุ่งห่มและของใช้ประจำวัน เรื่อง *วัยใสหัวใจโขน* ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโขน ด้านความเป็นมาวิวัฒนาการและลักษณะการแสดงโขน และเรื่อง *ใคร ๆ ก็เคยสี่สิบ* ให้ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก ในช่วงอายุวัยสี่สิบกว่า ๆ ที่ประสบความสำเร็จและที่ประสบความสำเร็จไม่สำเร็จ โดยแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติในด้านการต่อสู้กับชีวิตอย่างมั่นใจและมีเป้าหมายในชีวิต

2) สารคดีเล่าประสบการณ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัว อยู่ในชุมชนตลาด เป็นนักเรียน และลูกศิษย์วัด ได้แก่ เรื่อง *หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง* เกิดเป็นเด็กตลาด *ชีวิตศิษย์วัด* ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียน ในวัยเด็ก และประสบการณ์ชีวิตในวัยเรียน ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงนก กิจวัตรประจำวันในชุมชนตลาด ที่โรงเรียน และเมื่อเป็นลูกศิษย์วัดที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

5.1.2 คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556

สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่า 3 ด้าน คือคุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทย คุณค่าด้านการให้แง่คิด และคุณค่าด้านความเพลิดเพลิน มีผลการวิเคราะห์โดยสรุป ดังนี้

1) คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทย สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ให้ความรู้เกี่ยวกับความวิถีชีวิตเป็นอยู่ของคนไทย ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมของไทย

2) คุณค่าด้านการให้แง่คิด สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 มีคุณค่าในด้านให้แง่คิดในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งผู้อ่านสารคดีนำไปใช้ในชีวิตรจริงและเป็นแนวทางการศึกษาต่อไป นอกจากนี้ยังได้แง่คิดเกี่ยวกับค่านิยมของคนไทยในด้านมารยาท การช่วยเหลือกัน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงตัวเอง และปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการทำประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ยังให้ข้อคิดในด้านการศึกษาและการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่เด็ก

3) คุณค่าด้านความเพลิดเพลิน สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ผู้เขียนใช้ภาษาและสำนวนโวหาร ที่ทำให้เรื่องราวสารคดีมีความสนุกสนานชวนให้ติดตามอ่าน เรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนจบเรื่อง โดยใช้ภาษาระดับทางการและภาษาสนทนาผสมผสานกันและใช้สำนวนโวหาร ที่ทำให้เรื่องที่เป็นความรู้และข้อเท็จจริง มีความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กันกับการได้รับความรู้ และข้อคิดต่าง ๆ

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของสารคดีรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 อภิปรายผลในการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. เนื้อหาของสารคดีให้ความรู้และประสบการณ์จากวิชาการ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สังคมและมนุษยศาสตร์ สอดคล้องวัตถุประสงค์และสมมติฐานข้อ 1 กล่าวคือสารคดีรางวัลแว่นแก้วมีเนื้อหาที่เป็นความรู้ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นวิชาการ สังคม วัฒนธรรม และประวัติชีวิตของคนหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียน ทำให้เยาวชนสนใจอ่านได้รับความรู้และความบันเทิง โดยผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง และใช้วิธีการเขียนแบบเล่าเรื่อง และสร้างเรื่องราวที่มีเหตุการณ์ ตัวละคร บทสนทนา และฉากที่น่าสนใจ แตกต่างจากการเรียนการสอนจากการอ่านหนังสือตำราเรียนและจากคำสอนของครูในชั้นเรียน สารคดีรางวัลแว่นแก้วจึงเป็นหนังสือสารคดีที่ส่งเสริมการอ่านแก่เยาวชน สอดคล้องกับแนวคิดของลักษณะของสารคดี ดังที่ทวิศักดิ์ ญาณประทีป (2543 : 61-264) กล่าวว่า สารคดีที่เขียนขึ้นนั้นมีความจริง แต่เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่าย ผู้เขียนจึงพยายามหาวิธีเขียนที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลิน และถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 174-177) อธิบายว่า เนื้อหาสาระด้านวิชาการในหนังสือเรียนหรือเรื่องราวที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น บางที่ยังไม่มีความชัดเจนนัก หลักการเขียนสารคดีควรเขียนสารคดีเพิ่มเติมเนื้อหาดังกล่าว โดยปรับให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก ๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพิ่มเติมมากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 เหมาะสำหรับผู้เรียนในด้านที่มีเนื้อหาที่เป็นความรู้ที่มีคุณค่า ดังผลการวิจัยของลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับผู้เรียนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วปี พ.ศ. 2544-2547 พบว่าวรรณกรรมสำหรับผู้เรียนให้ความรู้ โดยใช้กลวิธีการประพันธ์ ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา การใช้ภาษา และมีคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ วริศา หุ่นประการ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิต พบว่าข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล มีเนื้อหาที่ใช้แหล่งข้อมูลทางวิชาการ และข้อมูลประสบการณ์ของผู้เขียน

2. คุณค่าของสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553-2556 ให้คุณค่าด้านความรู้ แก่คิด และความเพลิดเพลินโดยผู้เขียนใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่เหมาะสมกับเรื่องราว สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสมมุติฐานข้อ 2 ที่กล่าวว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วมีคุณค่าในด้านความรู้ การให้แง่คิด และความเพลิดเพลินโดยการใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่เป็นกลวิธีการเขียน นี้ถ่ายทอด ความรู้สึก ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจอ่านเพิ่มขึ้น มีคุณค่าทำให้สอน ให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ทั้งความรู้ ข้อคิดเห็น และความบันเทิงจากการบอกเล่าประสบการณ์หรือ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ และถ่ายทอดเป็นความรู้ในสารคดี ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายคุณค่าของสารคดี สำหรับเยาวชน ดังที่ทิพวัลย์ ชันธมะ (2545 : บทนำ) ได้กล่าวว่า หนังสือสำหรับเยาวชน มีคุณค่าด้าน ให้สาระความรู้ และความเพลิดเพลิน โดยใช้วิธีเขียน การจัดทำ และรูปแบบที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถในการอ่านของเยาวชน หนังสือสำหรับเยาวชนโดยทั่วไปช่วยให้เยาวชน ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและความรู้ ตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเยาวชน ช่วย เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ช่วยปลูกฝังคุณธรรม และเจตคติให้กับเยาวชน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับสุพิน วิริยะพงศ์พานิช (2545 : 83) ที่กล่าวถึงลักษณะคุณค่าของ หนังสือสำหรับเยาวชนคือ 1) ช่วยให้เยาวชนเกิดความพร้อม ความคล่องแคล่ว เสริมสร้างให้รักการ อ่านและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 2) ช่วยเสริมทักษะและเสริมสร้างบุคลิกลักษณะนิสัย ค่านิยม ทักษะ คุณธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นสื่อไปสู่การแสวงหาความรู้และประสบการณ์ ต่าง ๆ 3) ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความบันเทิงและตอบสนองความสนใจของเยาวชนด้วยการอ่าน 4) ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตัวเองและผู้อื่น รวมถึงสิ่งที่ผ่านมาในอดีต ข้าราชการความรู้ ความคิด และ คำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกต้อง อันจะทำให้เกิดโลกทัศน์กว้างไกล มีความรอบรู้ ทันโลก ทัน เหตุการณ์ และ 5) ช่วยลับสมองและส่งเสริมเขาวรรณปัญญาให้กับเยาวชน รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2532 : 34-35) อธิบายว่าสารคดีที่ให้ความรู้วิชาการ มีลักษณะใกล้เคียงกับตำราวิชาการ แต่จะให้ศิลปะการ เขียนต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551) การวิเคราะห์ วรรณกรรมสำหรับผู้เรียนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้วปี พ.ศ. 2544-2547 ที่พบว่า สารคดีสำหรับผู้เรียน ที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ผู้เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้อ่าน จึงเป็นการใช้กลวิธีการเขียนที่ เสริมให้ผู้เรียนได้คุณค่าทั้งความรู้ และรักการอ่านอันเป็นประโยชน์ต่อการเรียนของเยาวชน ถ่ายทอด ความรู้สึก ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจอ่านเพิ่มขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยสารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2552-2557 ด้านการใช้ภาษาและองค์ประกอบของสารคดี
2. ควรศึกษาวิจัยสารคดีที่ได้รับรางวัลอื่น ๆ เช่น สารคดีที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด รางวัลภาพยนตร์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จินตนา ไบกาชุย. (2530) การเขียนสื่อการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ฉลวย สุรสิทธิ์. (2522) ศิลปะการเขียน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ชูชาติ คุ่มขำ. (2549) วิเคราะห์วรรณกรรมสารคดีที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ปี 2543-2546. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. (2549) ความคิดเห็นในวรรณกรรมร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ชลอ รอดลอย. (2544) การเขียนสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2551) การเขียนสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณ วัฒน์. (2554) ใคร ๆ ก็เคยยี่สิบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2545) สารคดีและการเขียนสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อารักษ์.
- ณัฐ ศรสำราญ. (2551) การศึกษาวิเคราะห์ผลงานประเภทสารคดีของธรณ์ อารังนาวาสวัสดิ์. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิศวัตต์ อัครยานนท์. (2556) หนูน้อยหัวใจพิราบแข่ง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2543) การเขียนสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทิพวัลย์ ชันธนะ. (2545) การวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลในการประกวดหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521-2544. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สังข์พันธานนท์. (2553) การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิตีมา ช่างพุ่ม. (2553) พวกเราแปลงร่างได้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- นพรัตน์ คงมาลา. (2531) การใช้ภาษาในสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ ระหว่าง พ.ศ. 2520-2529. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุกูล ตันริยงค์. (2553) ชีวิตศิษย์วัด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปัทมา กลิ่นทอง. (2553) **เกิดเป็นเด็กตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ผจงจิต ผาภูมิ (ธันวาคม 2545) “การติดคอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต และแนวทางการป้องกันแก้ไข” ใน **วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย**. หน้า : 41-54.
- พรรณทิตา ปานเอี่ยม. (2554) **การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแวนแก้วปี พ.ศ.2552 ประเภทนวนิยาย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภรพัสุ สร้อยระย้า. (2542) **การวิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีของมนันยา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภุฉา, นามแฝง. (2554) **วัยใสหัวใจโชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- มนัสติยา เจ้าคูรี. (2543) **การศึกษาวิเคราะห์ลีลาภาษาในงานเขียนสารคดีของ มานพ ถนอมศรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มันที นามสกุล. (2539) **วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การศึกษาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- แมนมาส ขวลิต. (2533) “สารสนเทศและสารสนเทศศาสตร์” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา สารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น เล่ม 1 หน่วยที่ 1** พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สาขาวิชาศิลปศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รพินทร์ ณ ถลาง. (2544) **เอกสารประกอบการสอนวิชา วด.485 การแปลวรรณกรรมสำหรับเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2532) **วรรณกรรมปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2541) **การเขียนเพื่อการประชาสัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งฤดี แผลงศร. (2548) **การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนสารคดี**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ. (2541) **การเขียนเพื่อการประชาสัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลิตา ศุภธนสินเชษม. (2551) **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแก้วปี พ.ศ.2544-2547**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาไทยศึกษา) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วชิราภรณ์ สุวรรณวารุณ. (2554) **การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนรางวัลแว่นแก้วประเภท
สารคดี พ.ศ.2546-2552**. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. (สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ)
นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วนิดา บำรุงไทย. (2545) **สารคดีกลวิธีการเขียนและแนววิจารณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
สุวีรียาสาส์น.
- วริศา หุ่นประการ. (2545) **การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(สาขาวิชาภาษาไทย) มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมใจ สมคิด. (2553) **เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2537) **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- สิริวัธ วงศ์โกษย์. (2555) **จากยายอีสานถึงหลานฝรั่ง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุพิน วิริยะพงศ์พานิช. (2545) **เทคนิคการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นักเขียนวรรณกรรมเยาวชน
ของไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ธารอักษร.
- อ้อมสรุรีย์ ทวีอุดมทรัพย์. (2532) **การศึกษาวรรณกรรมประเภทสารคดีของหลวงวิจิตรวาทการ**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุสรรา ดีเทว. (2552) **สาระคำสอนในวรรณกรรมเยาวชนรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ช่วงปี
พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2547**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อิงอร สุพันธ์วณิช. (ธันวาคม 2553) “**ส่องผิวผุดผาดเพียงพราวพรรณ**” ใน **วารสารภาษาและ
วรรณคดีไทย**. หน้า 52-163

ฐานข้อมูลออนไลน์

- ปิยากร หวังมหาพร. (31 มีนาคม 2552) “**การอ่านหนังสือของคนไทย**” [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=109> (12 กรกฎาคม 2556)
- พงษ์ศักดิ์ สังข์บุญโญ. (2551) “**ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม**” **คุณค่าวรรณกรรม**.
[ออนไลน์] แหล่งที่มา:<http://blog.eduzones.com/winy/3619> (5 สิงหาคม 2556)
- ฟ้าหม่น. (31 มีนาคม 2547) “**การอ่าน...กับวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน**” [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.oknation.net/blog/tagadakung/2012/03/31/entry-2>
(24 กรกฎาคม 2556)

บรรณานุกรม (ต่อ)

“รางวัลแว่นแก้ว ครั้งที่ 10 ประจำปี” (2556) [ออนไลน์] แหล่งที่มา :

http://www.nanmeebooks.com/reader/news_inside.php?newsid=1220

(24 มิถุนายน 2556)

อุมภาพร โคมลรัฐจินันท์. (2552) “คนไทยอ่านหนังสือปีละ 8 บรรทัด?” [ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<http://www.pr.chula.ac.th/index.php/15-article/71-8>

(11 กรกฎาคม 2556)

Pantip. (23 เมษายน 2549) “อัปเดตข่าวครากการประกวดและตลาดต้นฉบับ”

[ออนไลน์] แหล่งที่มา :

<http://topicstock.pantip.com/writer/topicstock/W2779356/W2779356.html>

(22 กรกฎาคม 2556)

ภาคผนวก

เรียนรู้อีกรอบใช้สังคม

เอกสารรับรอง

(Certificate of Exemption)

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 4 ธันวาคม 2557

ชื่อเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2553 - 2556
 ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ Miss Liu Sunyue
 คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
 คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับประกาศ
 เขตเชิงก จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.จรรยาวัตร คมพัยค์ม์)
 ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง

วันที่ 4 ธันวาคม 2557

เลขที่รับรอง

อ.275/2557.

วันที่ให้การรับรอง: 4 ธันวาคม 2557

วันหมดอายุใบรับรอง: 3 ธันวาคม 2559

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล	MISS LIU SUNYUE
วัน เดือน ปีเกิด	05 กรกฎาคม 2532
ที่อยู่ปัจจุบัน	51/19-20 หมู่ 9 ซอยสุขุมวิท 105 (ลาซาล) ถนนสุขุมวิท แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260
ประวัติการศึกษา	คณະมนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยชนชาติกว้างสี่ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการสอนภาษาจีนในต่างประเทศ
ประวัติการทำงาน	ล่ามและนักแปลภาษาจีน บริษัท แปซิฟิค รับเบอร์เวิร์คส 51/19-20 หมู่ 9 ซอยสุขุมวิท 105 (ลาซาล) ถนนสุขุมวิท แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260